

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TDE-YL-2008-0003

ZA'İFE DİVÂNI
(METİN-İNCELEME)

HAZIRLAYAN
Nilüfer KARADAVUT

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Ahmet NAHMEDOV

AYDIN-2008

T.C.
ADNAN MENDERS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Enstitümüz Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden **Nilüfer KARADAVUT** 10.09.2008 günü yapılan **Za'ife Divâni, Metin-İnceleme** adlı tezini savunmuş, aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından yeterli/yetersiz bulunmuştur.

<u>UNVANI, ADI VE SOYADI</u>	<u>KURUMU</u>	<u>İMZASI</u>
Prof. Dr. Ahmet NAHMEDOV	Adnan Menderes Üniversitesi
Prof. Dr. Duran NEMUTLU	Adnan Menderes Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Şahin BARANOĞLU	Adnan Menderes Üniversitesi

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu yüksek lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Doç. Dr. Aslı SARAÇOĞLU
Enstitü Müdürü

Bu tezde görsel, işitsel ve yazılı biçimde sunulan tüm bilgi ve sonuçların akademik ve etik kurallara uyularak tarafımdan elde edildiğini, tez içinde yer alan ancak çalışmaya özgü olmayan tüm sonuç ve bilgileri tezde kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

Adı Soyadı : Nilüfer KARADAVUT

İmza :

ÖN SÖZ

İnsanlık kültürünün insan yapıcı etmelerinden ibaret bir bütünlük ve edebiyatın da bu bütünlüğü artı ve eksileriyle yansıtan bir ayna olduğu düşünülürse, edebiyata ve ona malzemelik eden dile dair emeklerin hepsinin aslında insanlığa adanmış olduğu anlaşılır.

Bizim bu teze konu ettiğimiz *Zaîfe Divanı* da pek çok sıkıntısına, eksikliğine ve “çala kalemlik” olarak tanımlanabilecek acemiliklerine rağmen, söz konusu emekler dâhilinde bir edebî ürün olarak kıymetlidir.

Türk kültür ve edebiyatının yüzyılları kapsayan dönemlerinde kültür tarihimizi oluşturan pek çok şair ve eser vardır. Bu bütüne değer katan her şahsiyet incelenmeli, gün ışığına çıkarılmalı ve yeni nesillere tanıtılmalıdır. Bu amaçla yapılan çalışmalar gündün güne artmakta ve eserlerin edebî değerleri ortaya konulmaktadır. Türk kültür, sanat ve medeniyetinin tam anlamıyla ortaya konulması da ancak bu çalışmalarla mümkün olacaktır.

Türk tarihinin altın çağı Osmanlı dönemidir ve söz konusu dönemi en esaslı hâlde yansıtan ayna da Divan Edebiyatıdır. Biz bugün imlâsında hemfikir olamasak, hatta *Divan Edebiyatı*, *Saray Edebiyatı*, *Yüksek Zümre Edebiyatı*, *Eski Türk Edebiyatı*, *Klasik Türk Edebiyatı* gibi değişik adlarla ansak da o, temsil ettiği altın çağa yakışır mücevherliktedir. Bugünün nesli eğer o edebiyattan uzaksa bu, edebiyatın değil referanslarını ve hayallerini hatta ütopyalarını başka iklimlere adreslemiş günümüz insanının sağlığındandır.

Aristo’dan bu yana aynı terimleri kullanmak suretiyle referanslarını sürdüren Batı’nın en azından kendine bakışını örnek alsak, toplum olarak kendi kendimizle yüzleşmemiz çok daha kolay olacak ve elbette anlaşmamız mukadder olacak.

Biz bu duygularla divan üzerinde çalışmaya karar verdik. Çalışmaya başladıktan sonra görüp eserin divan olarak adlandırılışına bile şaşırdığımız değişkenlikler ve çala kalemlikler azmimizi eksiltmedi; zira dil yadigârları söz konusu olduğunda her yanlıştın bir nakış olduğunu öğrenerek lisans eğitimimizi tamamladık.

Gerçekten her eksik, her tökezleme edebî eserin verildiği döneme dair bir resim niteliğindedir. Kusursuzluk her ne kadar hedef gösterilse de art zamanlı çalışmalarda kusurların da bir meziyet sayılması gerektiği muhakkaktır. Eğer meziyeti bu anlamıyla alırsak *Zaîfe*’nin eseri serapa bir mükemmeliyet fikridir.

Elbette hiçbir kusur eserin oluşmasında yer alan yapılar ve onların çağrışım alanlarındaki niteliği ortadan kaldıramıyor. *Giriş*’te etraflıca anlatacağımız söz konusu

yanlıları ve temsil ettiği dünyanın göz alıcı değerleriyle *Zaîfe Divanı*'nı A 2572 numarasıyla kaydedilmiş olarak Millî Kütüphane'de bulduk.

Üzerinde çalışacağımız eser ve şahsı tespit için çeşitli kaynaklara başvurduk. Özellikle Millî Kütüphane ve İstanbul'daki kütüphane kataloglarını taradık. XVIII. yüzyıl şairlerinden *Zaîfe Divanı* üzerinde inceleme yapmaya karar verdik. Konuyla ilgili daha önce yapılmış çalışmaları belirlemek amacıyla yaptığımız kaynak taramasında (YÖK'ün tez katalogu ve üniversitelerdeki Eski Türk Edebiyatı çalışmaları) *Zaîfe Divanı*'nın şimdiye kadar herhangi bir incelemeye konu olmadığını tespit ettik.

Elimizdeki eserinden başka *Zaîfe*'ye ait herhangi bir eser ya da nüshaya rastlamadık. Elde tek nüshanın olması çalışma sırasında bizi hem sevindirmiş hem de yapılan araştırmalar sırasında şairle ilgili başka hiçbir bilginin bulunmaması işimizi zorlaştırmıştır.

Çalışmamız giriş, metin inceleme ve transkripsiyon olmak üzere başlıca üç ana bölümden oluşmaktadır.

Çalışmamızın giriş kısmında, üzerindeki tarihten hareketle en geç XVIII. yüzyıla ait bir metin olduğunu düşündüğümüz eserin, dönem özelliklerine değindik ve şairin sanatını ve edebî kişiliğini hazırlayan ortamı anlatan kısa bir bilgi sunduk.

Metin inceleme bölümünde *Divan*'ı biçim, dil ve üslûp, içerik yönlerinden ele aldık. Daha önce belirlenmiş konu şablonuna göre konu başlıklarını oluşturduk ve bu konuyla ilgili örnekleri bir araya topladık. Bunların hakkında çeşitli yorumlarda bulunarak, şairin üzerinde durmaya çalıştığı hususları göz önüne çıkarmaya çalıştık, konuyla ilgili divandan örnekler verdik. İncelememizde *Divan* üç açıdan incelenip değerlendirildi:

- 1) *Divan*'daki şiirlerin şekil özelliklerinin incelenmesi;
- 2) *Divan*'daki şiirlerin dil ve üslûp özellikleri bakımından değerlendirilmesi;
- 3) *Divan*'daki şiirlerin içerik özelliklerinin değerlendirilmesi.

Üçüncü ve son bölümde *Zaîfe Divanı*'nın elde bulunan tek nüshasının transkripsiyonuna yer verilmiştir.

En son olarak "Kaynakça" verilmiştir.

Çalışmamızın sonuna *Divan*'ın tıpkıbasımı ve arkaik kelimeler sözlüğü eklenmiştir.

Lisans döneminden bu zamana kadar üzerimizde sayısız emeği olan hocam Prof. Dr. Adnan İNCE'ye, yine çalışmam sırasında bana şiirlerin şekil özellikleri konusunda yardımcı olan hocam Yrd. Doç. Dr. Mehmet Naci ÖNAL'a, metnin transkripsiyonunun

kontrolü sırasında yardımlarını benden esirgemeyen hocam Dr. Hasan Gültekin ve Araş. Gör. Ali İhsan YAPICI' ya, sıkıntılı zamanlarımda yanımda olan ve benden desteğini esirgemeyen Araş. Gör. Mustafa KARACA' ya teşekkür ederim.

Bu çalışmanın her safhasında benden bilgisini, tecrübesini ve zamanını esirgemeyen, üzerimde sayısız emeği olan değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Şahin BARANOĞLU'na, konunun tespitinden son aşamasına kadar çalışmanın bütün safhalarında her türlü yardımlarını ve desteğini gördüğüm, teşvik ve tavsiyelerini hiçbir zaman esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Ahmet NAHMEDOV'a şükranlarımı sunarım.

Nilüfer KARADAVUT

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

Vokaller		Konsonantlar					
Uzun		ب	b, p	ر	r	غ	ā
	ā	پ	p	ز	z	ف	f
ی	ī, ā	ت	t	ژ	j	ق	Ḳ
و	ū	ث	ṯ	س	s	ك	k, g, ñ
Kısa		ج	c, ç	ش	ş	ل	L
	a, e, ı, i, o, ö, u, ü	ق	ç	ح	ş	م	M
و, او	o, ö, u, ü	ح	ḥ	خ	ḍ, ž	ن	N
ه	a, e	خ	ḫ	ط	ṭ	ه	H
		خ	d	ظ	ḏ	و	V
		ذ	ḏ	ع	ʿ	ی	Y

KISALTMALAR

- age** : Adı geçen eser
Bk. : Bakanız
C. : Cilt
ev. : Çeviren
D. : Dergisi
EAT : Eski Anadolu Türkçesi
ET : Eski Türkçe
F. : Fasil
Hız. : Hazreti
Hızl. : Hazırlayan
İst. : İstanbul
MEB. : Milli Eğitim Bakanlığı
Msl. : Misal
s. : Sayfa
S. : Sayı
TDE. : Türk Dili ve Edebiyatı
TDK : Türk Dil Kurumu
TDV : Türkiye Diyanet Vakfı
Trc. : Tercüme eden
TTK. : Türk Tarih Kurumu
vd. : Ve diğerleri
Yay. : Yayınları

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
SUMMARY	ii
ÖN SÖZ	iii
KISALTMALAR VE SİMGELER	vi
İÇİNDEKİLER	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ZAİFE DİVANININ DİL VE ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

1.1. ZAİFE DİVANININ DİL ÖZELLİKLERİ	9
1.1.1. Dili	9
1.1.2. Üslubu	14
1.1.3. İmla Özellikleri	16
1.2. ZAİFE DİVANININ ŞEKİL ÖZELLİKLERİ	20
1.2.1. Nazım Şekilleri	20
1.2.2. Ahenk	21
1.2.2.1. Vezin	21
1.2.2.2. Kafiye ve Redif	22
1.2.2.3. Tekrarlar	23

İKİNCİ BÖLÜM

ZAİFE DİVANININ İÇERİK ÖZELLİKLERİ

2.1. DİNÎ UNSURLAR	25
2.1.1. Allah	25
2.1.2. Melekler	28
2.1.3. Dini Kitaplar	29
2.1.4. Ayetler.....	30
2.1.5. Hadisler	30

2.1.6. Peygamberler.....	31
2.1.7. Dört Halife	39
2.1.8. Ehl-i Beyt.....	48
2.2. AHİRET İLE İLGİLİ KAVRAMLAR	53
2.2.1. Cennet.....	53
2.2.2. Cehennem	55
2.2.3. Kıyamet.....	57
2.2.4. Huri ve Gilman	58
2.2.5. Kevser.....	59
2.2.6. Terazi, Sırat	60
2.3. İBADET İLE İLGİLİ KAVRAMLAR	61
2.3.1. İbâdet ve Tâ'at	61
2.3.2. Abdest.....	62
2.3.3. Namaz.....	62
2.3.4. İmam.....	63
2.3.5. Secde, Mescid	64
2.3.6. Dua ve Şükür.....	64
2.3.7. Hac	65
2.3.8. Kâbe	66
2.3.9. Oruç.....	67
2.4. DİĞER DİNÎ KAVRAMLAR	67
2.4.1. İslam	67
2.4.2. Kafir.....	68
2.4.3. Münkir, Münafık.....	69
2.4.4. Kul	69
2.4.5. Haram ve Helal	70
2.4.6. Günah ve Cürm.....	71
2.4.7. Din, İman, Mümin.....	71
2.4.8. Şehit.....	72
2.4.9. Ümmet.....	73
2.3.10. Miraç.....	74
2.3.11. Kurban.....	74
2.3.11. Şeytan.....	75

2.5. TASAVVUF İLE İLGİLİ KAVRAMLAR.....	75
2.5.1. Tevhid.....	75
2.5.2. Gönül.....	76
2.5.3. Tecelli.....	78
2.5.4. Cemâl, Didâr	79
2.5.5. Nefs	80
2.5.6. Şeyh.....	81
2.5.7. Derviş.....	83
2.5.8. Hırka ve Tac	84
2.5.9. Cezbe, Hâl	86
2.5.10. Himmet, İnayet ve Lutf	87
2.5.11. Kanaat ve Fakr	89
2.5.12. Dünya.....	90
2.5.13. Fena.....	91
2.5.14. Batın, Zahir	91
2.5.15. Zikir, Zakir	92
2.5.16. On Sekiz Bin Âlem	93
2.5.17. Kırklar, Yediler	94
2.5.18. Mutasavvıflar.....	96
2.6. DİĞER UNSURLAR	113
2.6.1. Şehirler	113
2.6.2. Kozmik Alem	115
2.6.3. Zaman	119
2.6.4. Su	126
2.6.5. Rüzgar	127
2.6.6. Bitkiler.....	128
2.6.7. Hayvanlar	132

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TRANSKRİPSİYON.....	138
SONUÇ.....	240
KAYNAKÇA.....	243
EK-1 ARKAIK KELİMELER SÖZLÜĞÜ.....	248

EK-2 TIPKIBASIM	254
ÖZGEÇMİŞ	302

GİRİŞ

Türk edebiyatını bir dere yatağına benzetebiliriz; Türkçeyi de çok kültürlü, çok coğrafyalı hatta çok dinli bir tarihin art ve eş zamanlı yansımalarını, ışımalarını, mavilerini ve siyahlarını yansıtan ve her konuşanını tek kişilik bir cemiyet hâline getirebilen bir kültür şelâlesine. Bu şelâlenin boy aynaları da dil yadigârlarımızdır.

Hayran bir şaşkınlık şaşkın bir hayranlıkla öğrenip sevdiğimiz eski metinlerimizin cazibesi, bizi *Zaîfe Divanı* üzerinde çalışmaya yöneltti. Pek çok şaşılası ve hayran kalınası meselelerle karşılaştık tez süresince ama değdiğini söyleyebilirim. Çalıştıkça uğraştıkça o tadı alıyoruz ki tıpkı minyatürler gibi dil yadigârlarında da her yanlış bir nakış hatta bir imza. Ve bu yanlışlar bazen çala kalemlikler, eski kültürümüzü oluşturan atmosferin yapı özelliklerini, terkiibini ortaya koymasına bakımından değerlidir.

Bir yerde İslâm'ın, diğer beyitte Budizm'in, bir başka noktada Yusuf u Züleyha hikâyesinin çağrışımlarını görmek çok ilginç. Ancak bu hâli sebepleriyle birlikte düşünmezseniz dil yanlışlığı vs. gibi adlandırmalarla garipsemek mümkün.

Şairlerin hayalleri ve sanatları farklı olsa da kelimeler, kavramlar ve anlamlar temelde aynıdır; çünkü kültürler ve kaynaklar aynıdır. Farklılıklar zamana, mekâna, şairin hayat şartlarına, zekâ, duygu ve hayal gücüne göre şekillenmektedir. Sanatçının eseri üzerinde yapılan bilimsel incelemeler hem ayrıntılarına hem de farklılıklarını ortaya koymasına adına önemlidir. Biz çalışmamızda *Zaîfe Divanı* üzerinde hem metin transkripsiyonu hem de küçük çaplı bir tahlil yapmaya çalıştık.

XVIII. yüzyılın başlarında yazılmış olduğunu düşündüğümüz *Zaîfe Divanı*, uzun yıllar gizli kalıp gün yüzüne çıkmamış olması nedeniyle edebiyat dünyamızda bilinmemiş ve dolayısıyla şairi de edebiyat tarihçileri tarafından tanınmamıştır. Çalışmamızı; kadın şair olan Zaîfe'yi tanıtmak, edebi kişiliğini ortaya koymak ve okunmamış bir eseri daha edebiyat dünyamıza tanıtmak amacıyla hazırladık.

Zaîfe Divanı'nın tespit edilen el yazma tek nüshası Ankara Millî Kütüphane'de Yz. A. 2572 kayıt numarasıyla kayıtlıdır. Bu nüshada ne tam bir tarih ne de kimin tarafından yazıldığına ya da istinsah edildiğine dair bir bilgi bulunmaktadır. Eserin üzerinde sadece 1157 tarihi yazılıdır, ancak bu tarih net bir şekilde okunamamaktadır. Ayrıca bu tarih esere sonradan eklenmiş de olabilir. Yazma harekeli nesihle yazılmış olup elli varaktan oluşmaktadır. Her sayfada 16 satır bulunmaktadır. Eserin başladığı satırda besmele ile birlikte Kitab-ı Zaîfe başlığını taşıyan bir yazı bulunmaktadır. *Divan* 70 fasıldan oluşmaktadır.

Bu tezi hazırlarken yaptığımız araştırmalar sırasında şair ile ilgili hiçbir bilgiye ulaşamadık. Ne tezkirelerde ne de herhangi bir kaynakta değil bilgiye adına bile rastlayamadık. Tezkirelerde Zaîfî adlı birkaç şair vardı ancak bunların hiçbiri Zaîfe değildi. Yine şiirlerinden hareketle şahsiyeti hakkında bilgi edinmeye çalıştık ama şiirlerinde de kendisinden hiç bahsetmemiş, kendiyle ya da dönemiyle ilgili bir ipucu vermemişti. Bu sebeple çalışmamızın birinci ve ikinci bölümlerinde onun ulaşabildiğimiz tek eseri olan *Divan*'ındaki şiirlerinden şairimizin edebî portresini çıkarmaya çalıştık.

Eserin inceleme kısmında ele alınan kavramlarla ilgili farklı örnekler vererek şairin şiir dünyasını, dili nasıl kullandığını ortaya koymaya çalıştık.

İncelememiz sırasında klasik edebiyatımızın tahlil metotlarına uymayı esas aldık. Çalışmamız esnasında *Divan*'da konumuzla ilgili bütün kavramları tek tek taradık. Bu bölümlerde yer alan alt başlıklar, Prof. Dr. Cemal Kurnaz'ın "*Hayali Bey Divanı'nın Tahlili*" adlı eserindeki metot kullanılarak oluşturulmakla birlikte *Divan*'ın içeriğine, şairin fikrî dünyasına göre içerikte bir takım değişiklikler yapıldı ve birçok yeni başlık ilave edildi veya çıkarıldı.

Çalışmamız *Zaîfe Divanı'nın Dil ve Şekil Özellikleri, Zaîfe Divanı'nın İçerik Özellikleri ve Transkripsiyon* olmak üzere temelde üç bölümden ve bunlarla ilgili pek çok alt başlıktan oluşmaktadır. Bu bölümlere ek olarak bir de arkaik kelimeler sözlüğü hazırlanmıştır. Çalışmanın en geniş kısmı ikinci bölümdür; bu bölümde konuyla ilgili birbirinden farklı pek çok örnek verilip kısa açıklamalar yapılmıştır. Örnek dördlüklerin altına dördlük numarasını ve fasıl numarasını kısaltarak verdik. *Divan*' da bazı kavramlar geniş yer tutarken bazıları bir iki dördlükte geçmektedir. Biz örnek olması adına bunlar için de bir alt başlık oluşturduk.

Bir dönemin edebiyatını tam anlamıyla anlayabilmek için şairin ve yaşadığı dönemin kültürüne hâkim olunması gerektiğini düşünmekteyiz; zira Stendhal "*Roman caddede gezdirilen aynadır.*" der. Bu amaçla eserin yazıldığı dönemi inceledik. Ancak eserin ne zaman yazıldığına dair elimizde net bir bilgi olmadığını yukarıda söylemiştik. Biz yine de eserin üzerindeki 1157 tarihinden hareketle eserin XVIII. yüzyıla ait olduğunu düşünüp Zaîfe' nin yaşadığı dönemle ilgili bilgi aktarmaya çalıştık.

ZAİFE' NİN YAŞADIĞI DEVRE GENEL BİR BAKIŞ

XVIII. Yüzyılda Siyasî Durum

Osmanlı Devleti XVIII. yüzyılı, XVI. yüzyılın büyüklüğü, gücü ve zenginliğinden, XVII. yüzyılın her şeye rağmen koruduğu haşmetliğinden yoksun bir görünüşle imparatorlukta içte ve dışta çeşitli kayıp ve sıkıntılarla sonuçlanmış savaşlar içinde geçirmiştir. Bu yüzyıl Osmanlı Devleti için bütün kurumlarda bir gerileme devridir.

Bu asrın başlangıcında temel sorun Karlofça Antlaşması, bu antlaşma ile kaybedilen topraklar, itibar ve taşıdığı ağır hükümlerdir. “Bu antlaşmanın ağır hükümleri ile Devletin Avrupa’daki egemenliği iyice sarsılmıştır. 16 yıl süren savaşlar sona ermiş, ama Osmanlı Devleti başta Azak Kalesi olmak üzere Macaristan’ın büyük bir kısmını, Mora Yarımadası ve Dalmaçya’ yı elden çıkarmış oluyordu.”¹ Devlet bu sarsıntı sonucu oluşan bozuk konumu yeniden kazanmak amaçlı içte ve dışta çeşitli tedbirler almaya çalıştı. Bunların arasında Celali isyanlarının yeniden yaşanmaması için Anadolu’daki göçebe Türkmenleri yerleşik hayata geçmeye zorladı, vergi yükünde indirime gidildi ve bazı ödenmemiş vergiler affedildi.

“1703’te yeni bir savaş olmadığı halde, padişah II. Mustafa kapıkulu ve ulema ittifakı ile tahttan indirildi”² ve yerine kardeşi III. Ahmet padişah oldu fakat hükümdarlık otoritesinin giderek zayıfladığı ve saltanat kurumunun açıkça tartışılmaya başlandığı bu dönemde padişahın pek de yapacak bir şeyi yoktu. İsveç Kralı XII. Karl (Demirbaş Şarl)’ın Osmanlı Devletine sığınması nedeniyle Rusya ile savaşın eşğine gelinmesinin ardından Rusların Türklere atik davranarak Osmanlı topraklarına girmeleri üzerine Osmanlı ordusu Sadrazam Baltacı Mehmet Paşa komutasında Rus ordusunu yenilgiye uğrattı ve 1711’de imzalanan Purut Antlaşması sayesinde Karlofça antlaşması ile kaybettiği toprakları geri aldı. Her ne kadar memnun kalınmayan bir antlaşma olsa da padişaha ve bürokrasiye güven sağlanmasına yardımcı olmuştur.

“1712’de imzalanan İstanbul antlaşması ile Şehit Ali Paşa’nın gayretleri sonucu Mora ve kaybedilen bazı topraklar geri alınmışsa da devlet yine rahatlayamamıştır.”³ Avusturya ve Venedik’le savaşan Osmanlı devleti Temesvar ve Belgrat’ın düşmesinden sonra Pasorafça antlaşmasını imzaladı. Bu antlaşma ağır koşulları olmasına ve bir paylaşma antlaşması olmasına rağmen yine de uzun yıllar sürmüş savaşların yaşanmış

¹ İpekten, Haluk vd., “XVIII. Yüzyıl Divan Edebiyatına Toplu Bakış”, *Büyük Türk Klasikleri*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1987, C. 6, s. 193

² Şentürk, Ahmet Atilla vd., *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergah Yayınları, İstanbul 2007, s. 481

³ İpekten, Haluk vd., *age.*, C. 6, s. 193

olması Anadolu'daki karışıklıklar, baş gösteren ayaklanmalar ve yaşanan geçim sıkıntılarında bunalmış halk tarafından sevinçle karşılanmıştır.

Damat İbrahim Paşa'nın sadrazam oluşuyla başlayan, 1730'a kadar devam eden bu dönem sanatta lale motiflerinin işlenmiş olması sebebiyle "Lale Devri" adıyla anılmıştır. Patrona Halil Ayaklanması ile son bulan bu 13 sene imar çalışmaları içinde bir kalkınma, edebiyat ve kültür gelişmesi ve aynı zamanda bir zevk eğlence devri olmuştur. Damat İbrahim Paşa ve Sultan III. Ahmet asiler tarafından katledildiler, yeni yapılan saraylar, köşkler ve bahçelerin çoğu yağma edilip yıkılmıştır. Böylece Lale Devri Patrona Kıyamı denilen cahil, şuuruz ve mutaassıp bir isyanla kapandı.

Bu olaydan sonra hükümdarlığa III. Ahmet'in yeğeni olan I. Mahmut getirildi. Rusya Kırım Tatarlarına karşı düzenlediği saldırı sonucunda Azak ve Bahçesaray'ı 1739'da ele geçirdi. Osmanlı da Fransa'nın teşvikiyle Rusya'ya ilan ettiği savaşta büyük başarılar kazandı ve tekrar Osmanlıların eline geçen Belgrat'ta 18 Eylül 1739'da Belgrat Antlaşması imzalandı. Bu antlaşmayla Avusturya Pasarofça ile elde ettiği topraklardan geri çekildi. Ruslar da Azak'ı terk ederek bölgedeki kıyı ve deniz ticaretinin Osmanlı gemileriyle yapılmasını kabul etti. Fransa ile Kanuni döneminde imtiyazları genişleten ve süre tahdidi koymayan yeni bir kapitülasyon imzalandı. Damat İbrahim Paşa döneminde başlayan İran savaşları Lale Devrinden sonra da devam etti. 1746'da Kasr-ı Şirin Antlaşması imzalandı.

Sultan I. Mahmut hükümdarlığı döneminde ordunun düzeltilmesi gerektiğine çok inanmış ve buna özen göstermiştir. Bu nedenle bu görevi Humbaracı Ahmet Paşa'ya vermiştir. Ahmet Paşa da Avrupa ordularına benzer bir Humbaracı bölüğü kurup silahlandırmıştır. I. Mahmut'un üvey kardeşi III. Osman'ın yerine geçen amcaoğlu III. Mustafa zamanında da orduda çeşitli ıslahatlar yapılmıştır. 1773'te Küçük Kaynarca Antlaşması ile Kırım Hanlığı Osmanlıdan kopartılarak sözde bağımsız bir devlet olmuş, Baserabya, Eflak, Boğdan Osmanlılarda kalmış ancak Azak ve Kabartay bölgesi Rus hâkimiyetine geçmiştir. 1783'te Rusya Kırım'ı işgal ve ilhak etmiştir.

1774–1789 döneminde Sultan I. Abdülhamit savaştan kaçındığı halde devri sürekli savaşlar içinde geçmiştir. Yüzyılın sonunda Sultan III. Selim (saltanatı 1789–1808) devri Rusya ve Avusturya'nın yanında tüm Avrupa devletlerinin özellikle İngiltere'nin Osmanlı topraklarıyla yakından ilgilendiği ve meselelerin çok arttığı karışık bir devir olmuştur. Onun devrinde de orduyu düzeltme çabaları sürdürülmüştür. Yine yeniçeri ocağına dokunmadan Nizam-ı Cedid adıyla yeni bir ordunun kurulmasına çalışılmış, bu amaçla Fransa ve İsveç'ten subaylar getirilmiştir. Yeni gemiler yapıp

donanma güçlendirilmiş, Avrupa ile olan ilişkileri daha sağlıklı sürdürebilmek için sürekli elçilikler kurulması yoluna gidilmiştir. Fakat girilen bu yenileme ve düzenleme çabaları yüzeyde kalmış, köklü ve yaygın hareketlere dönüşmemiştir. Sultan Selim bu yüzyılın öteki sultanları gibi iyi niyetli, Devletin kötüye gittiğini fark eden, ama sakin, duygulu, şiddetten kaçınan, güzel sanatlara düşkün, şiir ve musiki ile uğraşan, zevk ehli bir padişahı. İlhami ve Selim mahlaslarıyla şiirler söylüyordu. Musikide makam icat edecek kadar usta, devrinin tanınmış bestecilerindendi. O da Sultan Ahmed gibi bir isyanla, Kabakçı Mustafa'nın ayaklanmasıyla, tahtından indirilmiş ve öldürülmüştür. Böylece bütün yüzyıl boyunca sürdürülmek istenen iyileştirme çabaları değişik çevrelerce kuşkuyla ve direnişle karşılanmış ve bir sonuç vermemiştir.⁴ Bu yüzyılda orduda ve devletin idarî kademesinde görülen gerileme asrın sonunda imparatorluğun tamamını sarmış, Osmanlı Devleti XVIII. yüzyılı başladığından daha güçsüz, perişan bir durumda bitirmiştir.

XVIII. Yüzyılda Edebî Durum

Bu yüzyılda Osmanlı Devleti siyasî gücünü iyiden iyiye kaybetmesine, malî, iktisadî türlü sıkıntılar geçirmesine rağmen bilim ve kültür hayatıyla edebiyat siyasi çöküntüden fazla etkilenmemiş ve büyük bir sarsıntı geçirmemiştir.⁵ XVIII. Yüzyıl edebiyatı genel olarak XVII. yüzyılın devamı olarak gelişmesini sürdürmüştür. Fakat önceki yüzyıllara göre üstat sayılabilecek kişiler oldukça azalmış, daha çok ikinci sınıf şairler yetişmiştir. Asrın söyleyişlerinde nazım daha kuvvetli olmakla birlikte söylenenler büyük şairlerin dışında eskiyi tekrar etmekten öteye gidememiştir. Bu yüzyılda Divan edebiyatında Nedim ve Şeyh Galip olmak üzere iki büyük şair yetişmiştir.

XVIII. yüzyılın belli başlı özellikleri Nâbî, Nedim ve Şeyh Galip'te görülen ve bunların etkisiyle yüzyıla egemen olan özelliklerdir. XVIII. yüzyılın birinci yarısında Osmanlı şiiri ve nesri bir asır evvelki cereyanı takip etmekle beraber, Osmanlı Türkçesi Nailî Kadim'in açtığı yoldan yürüyerek tekâmül safhasına girmiştir. Asrın ilk yarısından itibaren İran edebiyatının tesirleri gittikçe azalmış, Türk şiirinin İran şiirini geçtiği artık kabul edilmiştir. Artık divan şiiri kendi çerçevesinde yürümeğe başlamış ve hece vezni de Divan edebiyatında yer almaya başlamıştır. Bu asırda sanatçı ve şairlerin

⁴ İpekten, Haluk vd. , "XVIII. Yüzyıl Divan Edebiyatına Toplu Bakış", *Büyük Türk Klasikleri*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1987, C. 6, s. 193

⁵ İpekten, Haluk vd. , age. C. 6, s. 193

korunmasıyla edebiyat alanında büyük bir gelişme görülmüştür. Özellikle Sultan III. Ahmet, damadı Nevşehirli İbrahim Paşa ve Sultan III. Selim dönemlerinde önemli gelişmeler olmuştur.

XVIII. yüzyıl başlarken Türk edebiyatında “İçelim badeyi Nabî hükema kavlince / Sevelim suret-i hubı ulema kavlince” beytini söyleyen Nabî’ nin şiirdeki egemenliği sürmekteydi. Nedim’ in yetişmesiyle, neşeli ve coşkun söyleyişiyle kendini gösterip kabul ettirmesiyle artık şairlerden çoğu onun yolunu benimsediler. Bu arada bazı şairler ise hem Nabî hem de Nedim tarzında şiirler söylemeye başlamıştır.

Bu asrın 2. yarısındaki şiir ve nesirden birincisi eski parlak halini muhafaza edemiyerek tedrici surette sönmeye başlamıştır; bu devirde yetişmiş şairlerin divanları tetkik edilecek olursa, yarım asır evvelki kuvvette olmamakla beraber bir çoğunun Nabî mektebine mensub oldukları yani hakimane şiirler nazmeyledikleri görülür.⁶ Şeyh Galip ise yüzyılın sonunda apayrı bir şiir yeteneğiyle ortaya çıkmıştır. Bu farklı çehresiyle kendini kabul ettirmeyi başarmıştır. Şeyh Galip divan şiirinin son büyük ustası olarak görülmektedir. Edebiyata Nailî-i Kadim ile giren Sebk-i Hindi üslubunun en büyük ve en kuvvetli temsilcisi olan Şeyh Galip zengin ve geniş bir hayal âlemine sahiptir. *Divan’* ı ve tasavvufî bir aşk hikâyesi olan *Hüsni Aşk* isimli eseri pek meşhur olmuştur.

XVIII. yüzyıl edebiyatına damgasını vuran en önemli özellik Mahallileşme Akımı ve halk edebiyatına yakınlaşmadır. Mahallileşme Akımı, Türk dilinin ve Türk edebiyatının kendi içinde olgunlaşması ve millîleşmesi manasında, yerli ve halk tesirinde bir harekettir. Bu akım, önceden beri varlığı hissedilen dilde sadeleşme ve millîleşme hareketlerinin XVIII. yüzyılda kuvvetlenmesiyle doğan bir yerlilik hareketi olmuştur. Bunun sonucu asrın en büyük divan şairlerinin eserlerinde halk sözleri, halk deyimleri geniş yer almaya başlamıştır. Nedim’de bu etki çok daha fazla hissedilir olmuş halk koşma ve türkülerinin tesirinde murabba-şarkı tarzı en güzel örneklerini vermiştir.

XVIII. yüzyıl edebiyatının dikkat çeken bir diğer özelliği de divan şiirinin katı kaidelerinden kurtulmaya başlamasıdır. Yüzyılın başında yetişen şairlerde görülmeye başlayan bu değişim Nedim’in de katılımıyla hızlanmış ve yıllarca kullanılan mazmunlar değişmeye başlamıştır.⁷ Yerli hayattan alınan unsurlar pek çok türde

⁶ Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara C. 6, s. 548

⁷ İpekten Haluk vd., “18. Yüzyıl Türk Edebiyatı” *Türk Dünyası El Kitabı*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara C. 3, s. 248

kullanılmaya başlamıştır. Bunun yanında divan şiirinde hece ölçüsüyle koşma tarzında şiirler söylenmiştir.

Yukarıda sayılan özellikler ve kişilerin damgasını vurduğu XVIII. yüzyıl aynı zamanda kaynaklarda *şiir ve şair asrı* kabul edilir. Bu yüzyıl şair sayısı yönüyle klasik edebiyatımızın en geniş ve zengin dönemi olmuştur. Osman Horata tezkirecilerin şairler hakkındaki değerlendirmelerini esas alarak, bu asırda yaşayan şairleri edebiyat hayatındaki yerleri ve etkilerine göre dört gruba ayırmaktadır.⁸

1.Gup: El değişmemiş düşünceler ile kendilerine has hayallere sahip yaratıcı olarak vasıflandırılan ve kendilerinden sonra birkaç takipçi edinen üslup sahibi şairlerdir. Örn; Nedim ve Şeyh Galip

2.Grup: Üslup sahibi şairlerin izinden gitmelerine rağmen üstad telakki ettikleri şairlerden aldıkları manalardan yeni mana çıkarmaya muktedir olan şairlerdir. Örn; Kamî, Samî, Raşit, Seyyid Vehbî, Nafihî, Münif, Koca Ragıp Paşa

3.Grup: Şiir ve inşa mahareti olan, nazım ve nesri şairler arasında kabul gören ve devrinde şöhret kapısını aralamayı başarmış, çağdaşları arasında nadirül-akran olarak vasıflandırılmış şairlerdir. Örn; Dürrî, Osman-zade, Taîb, Nazîm Yahya, İsmail Belîğ, Esrar Dede, Enderunlu Fazıl

4.Grup: Kendilerinden önceki şairlerin mana ve mazmunlarını almayı alışkanlık haline getiren, ancak bazen mana ve hayali güzel tazmin ve ictibas edebilen şairlerdir. Örn; Hevaî, İzzet Ali Paşa, Enis Dede, Salim, Fıtnat Hanım, Şeyhülislam Esad

“Osmanlılarda Oğuz ananeleriyle devam edip gelen ve klasik edebiyatımızdan hariç olarak halk saz şairleri denilen ve hece vezniyle manzumeleri olan şairler zamanımıza kadar gelmiştir.”⁹ Ancak XVIII. yüzyılda halk şiiri pek gelişme gösterememiştir. Geçen asırda başlayan, âşıkların aruz vezniyle şiir söyleme geleneği gelişmemiş ve bu sebeple de halk şiiri melezleşmeye başlamıştır.

Bu yüzyılda Dinî- Tasavvufî Türk edebiyatı sahasında da fazla bir yenilik görülmez. Divan şiirinde olduğu gibi eskileri devam ettirme geleneği söz konusudur. Özellikle Yunus geleneği dikkat çeker.

Bu yüzyılda nesir alanında pek çok isim karşımıza çıkar. Özellikle tarih, tezkire ve sefername sahalrında önemli eserler verilmiştir. Her ne kadar nesrin ağır ve karışık örnekleri olsa da şiirdeki sadeleşme hareketi nesirde de kendini hissettirmiş, nesir dili

⁸ Şentürk, Ahmet Atilla vd., *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergah Yayınları, İstanbul 2007, s. 499

⁹ Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara C. 6, s. 550

sadeleşmeye başlamıştır. Çeşitli konu ve sahalarda mensur eser verenler arasında Kânî, İbrahim Müteferrika, Bursalı İbrahim Hakkı, Erzurumlu İbrahim Hakkı'yı sayabiliriz.

Bu asırda Osmanlı'da birçok alanda eser kaleme alınmıştır. Matematikte klasik matematik geleneğine bağlı kalınmış, ancak modern matematiğin kavram ve yöntemleri yüzyılın sonuna doğru yerini alabilmiştir. “ Bu dönemde matematik sahasında yaklaşık 55 müellif 94 eser kaleme alınmıştır. Bunlardan 81 i Arapça 13 ü ise Türkçedir.”¹⁰

Astronomi alanında ise yaklaşık 374 eser kaleme alınmıştır. Bunlardan da 248' i Arapça, 116' sı Türkçe ve 3' ü Fransızca 4 eser ise bu üç dilde karışık olarak yazılmıştır.

Tıp alanında da önemli hekimler yetişmiştir. “Bunlardan Yıldırım Beyazıd Darü'sş –şifası'nda başhekimlik görevinde bulunan Derviş Ömer Şifaî b.Hasan el-Bursevî' nin Osmanlı tıbbını etkileyen üç önemli Türkçe eseri vardır. Bu eserlerden Osmanlı tıbbında önemli bir yeniliğin başlangıcını oluşturan Cevherü 'l –ferid fi't-tıbbi'l-cedid, müfred ve mürekkep ilaçlar ile bunların hazırlanış ve tesirlerinden bahseden formokolojik bir eserdir.”¹¹

Bu yüzyılda fizik ile ilgili bazı eserler de yazılmıştır. İbrahim Müteferrika Batı'da yazılmış çeşitli eserlerden Füyüzat –ı Mıknatısîye adını verdiği bir eseri kaleme almıştır. Bu eserde mıknatıs ve pusulanın faydaları ve nasıl kullanıldığından bahsetmiştir.

Ayrıca bu asırda Hüsni Hat alanında büyük bir gelişme yaşanmıştır. Bu alan Anadolu'da bir sanat yazısı olmaktan çok kitap yazımında bir araç olarak kullanılmıştır.¹²

¹⁰ Şentürk, Ahmet Atilla vd., *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergah Yayınları, İstanbul 2007, s. 495

¹¹ Şentürk, Ahmet Atilla vd., age. s. 497

¹² Dünya ve Türk tarihinde çok özel bir yeri olan ve hakkında çok değişik kaynaklarda çok değişik tespitler bulunan söz konusu yüzyıla dair burada beyan edilen düşüncelerde, büyük ölçüde şu kaynaklardan faydalandım: Büyük Türk Klasikleri, 1988 C.6, s. 193-204, Banarlı, Nihat Sami, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, MEB Yayınları, Ankara 1998, C.2, s.738-746, Mengi, Mine *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yay., Ankara 2000, s.206-207, Şentürk, Ahmet Atilla vd., *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergah Yayınları, İstanbul 2007, s. 481-550

1. ZAİFE DİVANI'NIN DİL VE ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

1.1. ZAİFE DİVANI'NIN DİL ÖZELLİKLERİ

1. 1. 1. Dil

Dil, “Bir toplumu oluşturan kişilerin düşünce ve duygularının o toplumda ses ve anlam bakımından geçerli ortak öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü ve gelişmiş bir sistem”¹³ olarak tanımlanır. Sosyal ve ferdî hayatın en önemli parçası olan dil, aynı zamanda dönemin özelliklerini de en iyi yansıtan unsurdur. Esere bu açıdan baktığımızda dönemin genel dil özelliklerini yansıtıyor diyebiliriz. Bununla beraber eser önceki yüzyıldan süregelen dil malzemesinin de bütün özelliklerini taşımaktadır.

XVIII. yüzyılın önemli bir özelliği, “Edebiyatın halk zevkine yaklaşması, kendi benliğini şiire geniş ölçüde yansıtmasıdır diyebiliriz.”¹⁴ Özellikle Mahallileşme akımı ve halk edebiyatına yöneliş bu yüzyıldaki şiir dilinin en önemli özelliği olmuştur. XVIII. yüzyıl şairi kabul ettiğimiz Zaîfe de yazı dilini halk diline yakınlaştırmış, sade bir Türkçeye şiirlerini kaleme almıştır. Bu yüzden şiirlerinde günlük konuşma diliyle yazı dili iç içedir. Yalnız Zaîfe’de değil dönemin diğer şairlerinde de bu özellik görülmektedir. Bu iç içelik için A. Bican Ercilasun şöyle der: “Eski Oğuz Türkçesinin dil özelliklerinin hemen tamamı Osmanlı Türkçesinin başlarında da devam eder. Bu özellikler XVI. yüzyıl sonlarında başlayan ve XVIII. yüzyıla kadar devam eden bir süreç içinde bugünkü Türkiye Türkçesinin özellikleriyle yer değiştirir. Ancak bütün değişimler aynı zamanda başlayıp aynı zamanda bitmez. Bazı özellikler XVIII. yüzyılın sonlarına ve hatta arkaik olarak XIX. yüzyıl içlerine kadar sürer.”¹⁵

Yukarıda bu özelliklerin dönemin diğer şairlerinde de görmenin mümkün olduğunu söylemiştik. Örneğin bu yüzyıla damgasını vuran Nedim ve Şeyh Galip heceyle koşma tarzında şiirler yazmıştır. Mahallileşmenin etkisiyle yerli unsurlar da şiire girmiş böylece halk ağzı divan şiirinde yerini bulmuş, pek çok söz ve deyim şiirlerde bir kere daha dile gelmiştir. Yine bu yüzyılda Dinî- Tasavvufî Türk edebiyatı sahasında Yunus geleneği etkisini devam ettirmiş pek çok mutasavvıf onun gibi şiir söylemeye çalışmıştır. Zaîfe bütün bunları şiirlerinde birleştirir.

Zaîfe, Eski Anadolu Türkçesi (XIII.-XV. yüzyıllar) ve Osmanlı Türkçesi (XVI.-XIX. yüzyıllar) dönemlerini kapsayan bir sürecin dil özelliklerini şiirlerinde

¹³ Korkmaz, Zeynep vd., *Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri*, Ekin Yayınları, Ankara 2005, s. 2.

¹⁴ Mengi, Mine, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2000, s.206

¹⁵ Ercilasun, Ahmet B., *Türk Dili Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2006, s. 458.

kullanmıştır. Bu kadar uzun bir süre, canlı bir varlık olan dil için önemli derecede değişme ve gelişme demektir. Zaîfe'nin şiirlerinde dil bakımından bu sürecin bütün özelliklerini takip etmek ve örneklerini görmek mümkün değil, ancak imlâ, ses ve yapı açısından değerlendirdiğimizde Eski Anadolu Türkçesi dönemi dil özelliklerinin yoğun bir şekilde görülmesi, arkaik kelimelerin metinde sıkça kullanılması gibi özellikler Zaîfe'nin şiirlerini kıymetlendirmiştir.

Metinde karşımıza çıkan dil özelliklerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

Eski Anadolu Türkçesi döneminde sıklıkla kullanılan bildirme eki *durur* birkaç dörtlükte kullanılmaktadır. “*Durur*’un bildirme görevinde kullanılması 15. yüzyıldan itibaren seyrekleşmiş, 17. yüzyılda kaybolmuştur.”¹⁶

Ġarībũñ çekdiği ħasret
Dũn ü gũn iŖi keŖret
Raĥmet **tonıdurur** ġurbet
Ŗũkũr ĥocam birliġũne
(F16, 15)

Ža‘ ĩfenũñ kũllĩ varı
Dũni gũni ħılur zārı
MũŖtāk **olmuŖdurur** cānı
Muĥammed MuŖtafāya
(F20, 8)

Eski Anadolu Türkçesi döneminde kullanılan zarf-fiil eklerinden *-IcAk* ekinin metinde örnekleri oldukça fazladır.

Büyüyicek sırdaŖ olan
Hem yoldaŖ olan
Yolunda cān baŖ viren
Tañrı arslanı deġil midũr
(F30, 4)

Ġarĩbler ġoñlũn dũzersũñ
Ġarĩbde bile gezersin
Ölicek Ŗehĩd yazarsın
Ĥocam Ŗũkũr birliġũne
(F16, 13)

¹⁶ Ercilasun, Ahmet B., *Türk Dili Tarihi*, Akçaġ Yayınları, Ankara 2006, s. 460.

Zaife'nin şiirlerinde *-gll* ekinin de sıklıkla kullanıldığı görülüyor.

Ṭamu ehli şuşayup şu dilerler
Zebāniler öteden kadeḥ şunarlar
Ṭoḫununca şöyle köyünüp yanarlar
Ḥocam bizi āzād **eylegil** andan
(F43, 2)

İlāhī şıgınuram birligüne
‘ İnāyet eyle Zā‘ife kuluña
Āzādlik bitisin **virgil** eline
Şikāyet ḥocama nefsum elinden
(F59, 8)

Eski Anadolu Türkçesinde görülmeye başlayan *-IsAr* ekine metinde birkaç dörtlükte rastlamaktadır.

Gel iy Fāṭımanuñ sevgüli cānı
Yezīdler tutdılar boğazladılar seni
Yarın bize şefī‘ **olısar** ğanī
Gel iy şehīd [ü] şühedā imāmlar
(F33,5)

Söylemege **qalmayısar** tākātı
Dāyimā yedirürler ādem eti
Bunculayın ne ‘ azāb ola kātı
Ḥocam bizi āzād eylegil andan
(F43,10)
Zā‘ife bunı didi ya‘ni kaydın mı yedi
Çünkü ecel **eriser** irmedin yarağ eyle
(F62, 10)

Batı Türkçesinde kullanılışı sonradan azalan *-cIIAyIn* eki EAT’de çok kullanılmıştır. Kullanılış sahası zamirler olup onlara “gibi ve kadar” manaları verir.¹⁷ *Divan’* da birkaç yerde geçmektedir.

Söylemege **qalmayısar** tākātı
Dā‘imā yedirürler ādem eti
Bunculayın ne ‘ azāb ola kātı
Ḥocam bizi āzād eylegil andan bencileyin
(F43,10)
Efendimiñ mişli mānendi yoğdur
Milki memleketi kulları çoğdur
Bencileyin günāhkār kulu yoğdur
‘ Aceb bulam mı ki seni İlāhī
(F10, 7)

¹⁷ Ergin, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınları, İstanbul 1997, s. 343

ETÜ’de kullanım sıklığı fazla olup da günümüzde sadece gerundiyum tekrarları, edatlar, birleşik fiiler ve “nöbetleşe” gibi kalıplaşmış yapılarda kullanılan vokal gerundiyumlarının *-rEk* ekiyle genişlemiş olan *-ArAk*’la birlikte kullanılmakta olan *-Ip* ekinin dil tarihimizdeki yaklaşık 1500 yıllık macerası bilinmektedir.

ETÜ *-pAn*’ın EAT’de yardımcı sesle bütünleşmesiyle oluşan ve instrumental ekinin katılımıyla daha da genişleyen (*-UbAnın* vs.) ekini Zaîfe’de *-Up* kadar olmasa da sıklıkla görüyoruz:

Pervâne **oluban** döner
Nûrıla ‘âlemler yanar
Ümmetine Kevşer şunar
Anda Muḥammedim vardur
(F21, 3)

Cânsuzlara cân **virüben** yüriden
Dilsizlere dil **virüben** söyleden
Az çok kaçreleri ‘ummân eyleyen
Dilekler verici sulṭân efendi
(F9, 8)

Vaşıyyeti kabûl kıldı
Öpüben başında kodı
Ümmetiçün du‘ â kıldı
Sulṭânım Veyse’l- Ḳarâni
(F35, 30)

Metinde *-mAdAn* gerundium ekinin EAT’deki gibi kullanımına da rastlanmaktadır. Bu ek Türkçenin çok eski dönemlerinde ortaya çıkmış ETÜ’de *-mAdIn* şeklinde kullanılmış, batı Türkçesine de bu şekilde geçmiştir. EAT’de uzun müddet bu şekilde kullanıldıktan sonra bugünkü *-mAdAn* şekline çevrilmiştir.¹⁸

Bu cân kuşu kafesden **uçmadın** yarağ eyle
Bu yalancı fenâdan **geçmedin** yarağ eyle
(F62, 1)

‘Ömrüñ ekini erdi hırmānuñ vaḳti geldi
Orağ alup elüñe **biçmedin** yarağ eyle
(F62, 8)

Sahâbeleri şu dediler
Görmedin gene gitti dediler
Yol çekdi geldi dediler
Sulṭânım Veyse’l- Ḳarâni
(F35, 13)

¹⁸ Ergin, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınları, İstanbul 1997, s. 174

Eski Anadolu Türkçesinde bulunma durum eki *-DA* bazen fonksiyon bakımından ayrılma durum eki *-DAn* görevinde kullanılmıştır. Metinde bu durumun örneklerine rastlanmaktadır.

Ögütlerini tuymadı
 Şüret naqşına uymadı
 Dost **mejdānında** dönmedi
 ‘Āşık Manşūr şādık Manşūr
 (F38, 10)

Şükredüp yüzüne baqdı
 İki **gözlerinde** öpdi
 Durup aşhābına çıqdı
 Sulţānım Veyse’l- Qarānī
 (F35, 11)

Metinde EAT’de kullanılan *-An* partisibi yerine de *-Ar* partisibinin kullanıldığı görülmektedir.

‘Aşqıla delü olasın
 Dost gülüne sen bülbül olasın
Nāzı geçer kul olasın
 Ża’ife Allāha yalvar
 (F60, 5)
 Hüseyini katl iden qahrın hürmetiçün
Zıkr u tesbîh ider sözler hürmetiçün
 (F70, 20)

Metinde *-IcAk* gerundium eki *-IcAk* küçültme ekinin etkisiyle *-IcAğAz*’a dönüşmüştür.

Gülüstān bāğı tonanur
 Bülbüller ‘aşqa boyanur
 ‘Āşıklar pervāne olur
Qoşulcağaz güli
 (F54, 7)

EAT’de çok kullanılmamakla birlikte daha sonraki dönemlerde varlığını sürdüren 1. teklik şahıs eklerinden olan *-In* metinde sıklıkla kullanılmıştır.

Ża’ife bunı söyledi
 Dervişligi medh eyledi
 Ya’ni ‘**āşık mıym** didi
 Derviş olan böyle gerek
 (F60, 9)

Metindeki bazı kelimelerde $k > h$ ünsüz değişiminin olduğu örnekler de görülmektedir. Kelime kökünde görülen bu değişiklik EAT’de geniş ölçüde karşımıza çıkmaktadır.

Ḳoḥusı ḳār ider cāna
 Mişli beñzemez cināne
 ‘ Āşıklar olur dīvāne
 Ḳoḥulıcağaz güli
 (F54, 2)

Ğaflet **uyḥusundan** uyan
 Ḥaḳuñ birliğine ṭayan
 Maḥrūm ḳalmaz Allāh deyen
 Ża‘ife Allāha yalvar
 (F61, 6)

Bütün bunlar, dilin bir iç bir de dış tarihi olduğunu bize bir kez daha gösteriyor. Dış tarih *dil dışı* (extralinguistic) dir, iç tarih ise doğrudan dili yapan olgudur. İç tarih yüzyıllara bazen bin yıllara dayanır ki bunun örneklerini sadece yukarıda saydığımız arkaizmlerde değil imlâda da görmekteyiz. Örneğin *dağ*, *dur-* gibi kelimeleri tı (𐤀) harfiyle imlâ edilmiştir. Çünkü Arap harflerini kullanmağa başladığımızda söz konusu kelimelerin fonetik değerleri oydu. Zaman içinde ses değişti ama yazı şekli bağladı. Bunun örneklerini de ilgili bölümde göreceğiz.

Divan’ın genelinde Arapça ve Farsça kelimelerin çok fazla kullanılmadığı görülür. Bununla birlikte eserde oldukça fazla arkaik kelime kullanılmıştır. Bu kelimeler eserin arkasına sözlük şeklinde eklenmiştir.

1. 1. 2. Üslup

Zaîfe için şahsî ve göz alıcı bir üslubun mümessili denemese de üslubunu müşterek mazmunlarla örülmüş Anadolu tasavvuf edebiyatının üslubunu andıran bir deyiş şekli olarak tanımlamak mümkün.

Gerçi İskender Pala’nın yazılarında sıklıkla vurguladığı “*Yeryüzünde söylenmemiş şey yoktur; edebiyat ise, söylenmişiyeniden ve söylenmemiş bir biçimde söylemenin adıdır.*” şeklindeki görüş üsluptaki orijinallik iddiasını bir derece ortadan kaldırıyor. Hele Fuzuli’nin Türkçe Divanı’nın ön sözündeki burada tekrarına bile gerek olmayan meşhur düşüncelerine göre ise yeni söyleme tarzı oluşturmak bir tür “bid’at”

bile sayılıyor ve özetle Fuzuli söylenmiş söylese tekrara düşmekle, söylenmemiş söylese garabete uğramakla kendisini kusurlu sayıyor ve geceleri gözüne uyku girmemesinden şikâyet ediyordu söz konusu ön sözde.

Üsluptaki aczi Mevlâna, Mesnevî'nin ilk beytinde insanın, insan sözünün değil de “ney”in dinlenmesini öğütleyerek ifade ediyor. Alman Grimm ise “Yanlışlık ve eksiklik sözlüklere mahsus bir imtiyazdır.” diyerek kelimedeki anlamı reddeden Greimas’a art zamanlı bir destekte bulunuyor. Aristo da Poetika’da şairin dili yanlış kullanma hakkının olduğundan bahseder ki, *Başkalarının yapması caiz olmayan kullanım hatasını şairin yapması haktır* anlamlı benzer ifadeleri Arapçada da görmek mümkündür.

İnsan, sırrı çözülemeyen tek varlıktır ve onu Tanpınar “*Eksik doğmuş tanrı*” diye tanımlar. Onun kendini daha doğrusu cevherindeki mükemmelliyeti ifade vasıtası ise dildir. Dolayısıyla dil ile insan arasında tam bir münasebet vardır ve eğer üslup da dilin kullanma şekliyse tıpkı ne olduğu bir türlü anlaşılamayan insan gibi üslup üzerine de teorisyenlerin anlaşabilmesi mümkün değildir.

Biz de bu bakımdan elimizde var olan herkesçe kabul görmüş ölçülerle Zaîfe’yi ve üslubunu değerlendiremeyeceğiz. Sadece devrin genel özellikleri olan çekim unsurlarını ve leksik malzemeyi kullanmıştır diyebiliriz. Aynı morfolojik, leksik ve semantik hatta fonetik malzemeyle ben de bir farklı çekim formu üreteyim gibi bir zahmet içinde olmadığını da muhakkak olduğunu çalışmalarım boyunca danıştığım danışman hocam ve diğer alan uzmanlarından öğrendim.

Zaîfe’nin yaşadığı dönemde dilin daha önceki dönemlere oranla Mahallîleşme’nin de etkisiyle belli ölçüde sadeleştiğinden bahsetmiştik. Bu özellik onun şiirlerine Arapça ve Farsça kelimelerden oluşan dörtlü ve beşli tamlamaların kullanılmaması olarak yansımıştır. Hatta *Divan*’da karşımıza çıkan pek çok tamlamanın da yanlış kullanıldığı görülür. Bunun nedeni Zaîfe’nin Arapça ve Farsçayı iyi bilmemesinin yanında konuşma dilini yazı diline yansıtmasıdır denilebilir.

Zaîfe, dinî konulu şiirler yazmasına ve mutasavvıflarla ortak mazmunları kullanmasına rağmen mutasavvıf bir şair denilemeyeceğini yukarıda söylemiştik. Onun şiirinde hissedilen dinî tasavvufî unsurlar ancak geleneksel şiirin içine sinmiş olanı kadardır. Zira gerçek bir mutasavvıfa göre şiir dahi bir “*çelik çomak*”tır; aslolan, cevher olan, var olan, değişmez olan *Kadir-i Mutlak*’tır; geri kalan her şey a’razdır, dolgu malzemesidir hatta diyebiliriz ki daha geniş anlamıyla “bid’at”tır. Zaîfe’de elbette

tabiyyun edasından söz edilemez ancak böyle bir muvahhidin titreşiminin de varlığı söz konusu değildir.

Bu çalışmada bunca emek verdiğimiz Zaîfe hakkında onun şiirdeki sıradanlığını ima edebilecek değerlendirmelerde bulunmamız “*O hâlde niçin üzerinde çalıştınız?*” gibi haklı görünen bir soruyu bize yöneltebilir.

O kadar çok cevabı var ki: Yukarıda sayılan özellikler, hemen aşağıdaki aynı mısradaki peş peşe sıralanan *cennet uçmak* tekrar grubu bile Zaîfe üzerine eğilmeye değer.

Yukarıda dilin iç tarihinden söz etmiş ve iç tarihteki süreklilik, kesintisizlik gerçeğini vurgulamıştık.

Türkçede çok dinli, çok kültürlü ve dolayısıyla çok coğrafyalarla ilişkili Uygur devrinin özellikleri bilinir. Her yeni dine dair sürekli yapılan tercümelerde anlama atmamak kaygısıyla eş anlamlı yahut yakın anlamlı kelimelerin bir tek kelime için sıralandığı bilinir. Hâlâ bizde sık kullanılan eş anlamlı tekrarının dil tarihimizdeki sebebi budur ve Zaîfe’de de bu özellik bütün yoğunluğuyla yaşamaktadır.

Siyrederdi **cennet uçmak** ne ki var
 Gelüp aşhâbına verdi haber
 Yedi kat göklere eyledi nazar
 Şadr-ı şafâ fahr-i ‘âlem Muştafâ
 (F24, 3)

Zaîfe, şiirlerinde daha önce meydana gelmiş olay ya da durumları kıssalarla birlikte vermeye çalışmıştır. Yine şiirlerinde az da olsa atasözü ve deyimlere yer vermiş birkaç yerde de ayet ve hadislerle telmih yapmıştır.

1. 1. 3. İmla Özellikleri

Üzerinde inceleme yaptığımız eser büyük ihtimalle XVIII. yüzyıla ait bir metin olmasına rağmen imla bakımından bir tutarlılık söz konusu değildir. Eser yer yer Eski Anadolu Türkçesinin imla özelliklerini yansıtmakla birlikte dönemin imla özelliklerini de içermektedir. Metin okunaklı güzel bir nesih ile yazılmıştır. Eserin ilk sayfasında metin harekeli olmasa da diğer sayfaların tamamında yazı harekelidir. Müstensih sesleri hareke ile ifade etmekte fazla gayret gösterdiğinden, kelimelerde bazen ünlüleri yazmamıştır. Özellikle Türkçe kelime ve eklerde ünlülerin yazılışlarını belli bir kurala bağlamanın imkânı yoktur. Bunlar bazen sadece harekeyle yazılırken bazen de sesli harfler gösterilecek şekilde yazılmıştır. Bazen aynı dörtlükte bile bir kelimenin iki farklı

yazımına rastlanmaktadır. Yine iyelik ekleri ve şahıs eklerinin imlasında da bir birlik yoktur. Bunlar bazen yuvarlak yazılırken bazen de düz dar yazılmıştır. Biz metinde genelde harekelere sadık kalmaya çalıştık ancak bazı kelimelerde harekelerin kelimenin gerçek telaffuzunu ifade etmediğini gördük. Bazı kelimeler konuşma dilindeki şekliyle harekelendirilirken bazıları da ölçüyü tutturmak adına yanlış harekelendirilmiştir. Örneğin *derdmen* kelimesi ölçüyü tutturmak adına *derdimend* şeklinde, *huri* kelimesi de halk içindeki kullanım şekli olan *hürü* şeklinde harekelendirilmiştir. Biz bu kelimeleri aslına uygun yazıp yanlış şekillerini dipnotla göstermeyi tercih ettik. Metindeki imlâ özelliklerini belirtmek üzere, ünlülerin ve ünsüzlerin yazılış şekillerini, kelime ve eklerdeki ünlülerin nasıl yazıldıklarını, bazı Arapça ve Farsça kelimelerin yazımındaki değişik şekilleri, yanlış yazılışları ayrı ayrı ele aldık.

Ünlülerin yazılışı:

Yuvarlak ünlüler diğer metinlerde olduğu gibi vav (و) ile gösterilmiş aynı zamanda harekelendirilmiştir. Ancak bu seslere özgü zorluk bu metinde de kendini göstermektedir. Düz ünlülerin yazımı konusunda da bir tutarlılık olduğu söylenemez. Özellikle Türkçe kelimelerde kelimenin ünlüsü bazen yazılmış bazen yazılmamıştır. Aynı ses bazen hem harf hem harekeyle gösterildiği hâlde bazen sadece harekeyle gösterilmiştir. Örneğin *kalan*, *olan*, *bilen* gibi kelimelerde belirtilen ünlülerin her iki şekilde yazımına rastlamak mümkündür. Örneğin fasıl 3'ün 3. dörtlüğünde “Düşmüşlerin elin alan” alan kelimesi ان şeklinde yazılırken fasıl 19'un 8. dörtlüğündeki “Âşıkların gönlün alan” alan ان şeklinde yazılmıştır. Aynı durum diğer kelimeler için de söz konusudur.

Bazı eklerin yazımında da aynı durum söz konusudur. *Yoldaş*, *sırdaş*, *irâzdaş* kelimelerinde *-DAŞ* ekinin ünlüsü bazen hem harf hem harekeyle bazen de sadece harekeyle yazılmıştır. Biz bu sesleri Türkçe imlâsına uygun olarak yazdık.

Metinde sıklıkla ünlü değişmesine de rastlanmaktadır. Bugün yazı dilimizde “e” ünlüsünü taşıyan kelimeler metinde yer yer “i” ile gösterilmiş ya da harekelendirilmiştir. *İl/el*, *bil/bel*, *it-/et-*, *girü/gerü*, *yir/yer*, *vir-/ver-*, *iy/ey* vb. kelimeleri metinde nasıl harekelendirilmişse o şekilde yazdık.

Hağ yolına **bil** bağlaya
 Günâhlarına ağlaya
 Ağar şu gibi çağlaya
 Dervîş olan böyle gerek
 (F60,6)

Gel iy Fāṭıma maḥbūb-ı rūḥ-ı pāk
(F32,5)

Metinde *kapalı e (é)*'nin de kullanıldığı kelimeler dikkat çekmektedir. “é” metinde gösterilmesine rağmen yazıda bunu gösteren herhangi bir işaret bulunmamaktadır. “Bu konuda bazı araştırmacılar elif-ye ile yazılıp kelimenin ilk hecesinin üzerine üstün koymak şeklinde bunların “é” olacağını, bazıları da eğer üstün yoksa “i” şeklinde okumayı tercih etmişlerdir.”¹⁹ Biz bunları metinde “e” ile gösterdik.

Ünsüzlerin yazılışı:

Arap alfabesinde Türkçenin **ç, p, g** ve **ñ** ünsüzlerini karşılayacak işaretler bulunmadığından bunlar metinlerde **c, b, k** harfleri ile gösterilmiştir. Metinde bünyesinde “ç” ünsüzünü bulunduran kelimelerin eski metinlerde olduğu gibi “c” li ve “ç” li şekilleri görülmektedir. Biz transkripsiyonda bu kelimelerin hepsini “ç” li şekilde gösterdik.

Metinde “p” ünsüzünün de eski metinlerdeki gibi “b” harfi ile gösterilmiş şekilleri yanında “p” li şekilleri bulunmaktadır. Özellikle “p” li zarf fiillerin hem “b” li hem de “p” li yazılmış örnekleri pek çoktur. Biz bunların hepsini metinde “p” li şekilde gösterdik.

Metinde Tanrı kelimesindeki “nazal n” ng (ن) şeklinde yazılmıştır. Biz bunu **ñ** gösterdik.

Zâife'nin şiirlerinde Eski Türkçeden kalma bazı özellikler görülmektedir. Kelime başı “t-d” değişikliği tam olarak gerçekleşmemiş, kelime başlarındaki bazı “t”ler korunmuştur. Örneğin; tağ, tol-, tur-, tal- vb.

İlāhī boynuma yazıldı şualar
Ṭağlarca günāhlarımı bağışlar
Pādişāhım kerīmdir kerem işler
Peyğamber ʿalemi dibinde kıpar yā Rabbi bizi
(F25, 3)

Peyğamberi cāndan seven
El bağlayup karşı **turan**
Ḥizmetinde kıyım olan
Ebū Bekir Şiddīk degil midür
(F27, 6)

¹⁹ Akkuş, Muzaffer, *Seyyid Niğârî Divanı*, Niğde Üniversitesi Yayınları, Niğde 2001, s. 28

Osmanlı Türkçesinde “z” ve “d” ile imlâ edilen seslerin tamamı “z” ile imlâ edilmiştir. *Hidmet / hizmet, ümid / ümiz, şad / şaz, didar / dizar* gibi kelimeler metinde nasıl yazılmışsa biz de öyle gösterdik.

Metinde yanlış yazılmış yabancı kelimelerin varlığı da dikkat çekmektedir. Bunların bazıları harekelendirilirken yanlış harekelendirilmiş ya da yanlış ses kullanılmıştır. Bunlar metinde düzeltilmiş ve dipnotla gösterilmiştir. Yanlış harekelendirilmiş kelimeler için konuşma dilinin yazı diline yansımadır demek yanlış olmaz. Örneğin *müyesser* kelimesi *miyesser* şeklinde harekelendirilmiştir. Yine Hızır İlyas, Hızır Elyas şeklinde yazılmıştır. Metinde *hayrân, miskîn, hûrî* kelimelerinin hem yanlış yazımı hem de doğru yazımı bulunmaktadır. Bu yanlışların yapılmasının nedeni olarak Zaîfe'nin Arapça ve Farsçayı iyi bilmeyip sadece döneminde günlük dile yansıdığı kadarıyla bilmesini, konuşma dilini yazı diline yansıtmış olmasını gösterebiliriz. Bunun yanında hataların müstensilden kaynaklanabileceğini de unutmamaka gerekir. Biz bu kelimelerin doğrusunu yazıp yanlış olan şekillerini dipnotta gösterdik.

Tamlamaların yazımında tam bir karışıklık söz konusudur. Çünkü Farsça isim tamlaması ve atıf tamlamaları birbirine karıştırılmıştır. Atıf tamlamalarının çoğunun imlası harfle değil hareke ile gösterilirken bazıları da harfle gösterilmiştir. Her iki şekilde de tamlamaların pek çoğunun doğru yazılmadığı muhakkaktır. *Dün ü gün* (كون دونو) şeklinde olması gereken tamlama bazen *düni günü* (دونى كونى) bazen *düni gün* (كون دونى) bazen de *dün gün* (دون كون) şeklinde imla edilmiştir. Bu tamlama metinde nasıl imla edilmişse öyle yazdık. *Hayrân u ser-gerdân* vb. tamlamalarda ise atıf vavı yerine ötre kullanılmıştır. Biz bunları atıf tamlaması şeklinde yazdık. Aynı karışıklığın izafet tamlamalarında da olduğu görülmektedir. İzafet tamlamalarındaki izafet i'si atıf tamlamalarında olduğu gibi hem harfle hem de hareke ile iki ayrı şekilde imla edilmiştir.

1.2. ZAİFE DİVANİ'NİN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

1. 2. 1. Nazım Şekilleri

Şiir metninde dış yapının en üst birimine “nazım şekli” denir. Bir başka ifadeyle nazım şekli; şiirin dış görünümü; bend sistemi, nazım birimi, mısra yapısı, vezin ve kafiye şemasının belirlediği dış yapı veya kalıptır.²⁰

Divan şiirimiz, pek çok kişi tarafından kuralcı olarak nitelenmiştir. Oysa sadece divan şiirinde değil, şiirin var olduğu günden beri kurallar şiire hâkim olmuş ve şiirin yüzyıllar boyunca varlığını sürdürmesini sağlamıştır. Şiirin kurallarını oluşturan unsurların başında ise nazım şekilleri gelmektedir. Her nazım şeklinin ayrı bir kuralı bulunmaktadır. Zaîfe'nin şiirlerini bu kurallar ışığında değerlendirdiğimizde şiirlerin divan şiirimizin şekil özelliklerine pek uymadığını görürüz. Millî Kütüphanedeki kayıtlarda *Zaîfe Divanı*, divan adıyla geçse de aslında klasik divan şekillerinden uzaktır. Divan şiirinin olmazsa olmazlarından olan gazel, kaside gibi nazım şekilleri bu *Divan'* da yer almamaktadır. Ancak bazı şiirlerde kasideyi hissettiren özellikler sergilenmiştir. Bu eserdeki şiirler daha çok halk edebiyatı nazım şekillerine yakınlık göstermektedir. Kafiye düzeni, ölçü, nazım birimi gibi nazım şeklini belirleyen unsurlar dikkate alındığında şiirlerin çoğunun ilahi nazım şekliyle yazıldığı görülmektedir. Ancak onun şiirlerini halk şairleri tarafından tekke şiiri çerçevesinde gelişen nazım şekilleri içinde değerlendirmek çok daha doğru olur. Bu anlamda onun şiirleri Yunus Emre'nin şiirleriyle karşılaştırabiliriz. Zaîfe Yunus'tan sonraki dönemlerde yaşamış olsa da ondan etkilendiği muhakkaktır. Bu etki onun hem üslubuna yansımış hem de şiirlerinin şekil özelliklerine yansımıştır. Şiirlerinin şekil özelliklerine baktığımız da Yunus Emre'de görülen hece- aruz ve beyit-dörtlük karmaşasını Zaîfe'de de görürüz. Mustafa Tatçı Yunus Emre Divanı'nın inceleme kısmında Yunus'un şiirleri için “ Hem aruzlu hem de heceli şiirleri musammat tarzındadır. Bütün şiirler beyit esasıyla kaleme alınmıştır. Yazmalarda kıta birimiyle yazılan şiir yoktur. Bu özellik o devrin genel bir özelliğidir. Fakat musammatlar ikiye bölündüğünde her beyit kıta şekline girer. Aynı hususiyet Mevlana'nın Farsça gazelleinde de görülmektedir.”²¹ der. Biz bu özelliğin Zaîfe'de de olduğunu söyleyebiliriz. Şiirlerin bazıları dörtlükle yazılırken bazıları beyitle yazılmıştır. Beyitle yazılan şiirler bölündüğünde kıtaya dönüşebilmektedir. Bu özellik bize musammat şiirlerin aruzla yazılmaya çalışılan şiirler olabileceğini

²⁰ Ulucan, Mehmet, Muvakkit-zâde Mehmed Pertev-Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri, Divanı'nın Tenkitli Metni ve Tahlil, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Elazığ 2005, s. 114

²¹ Tatçı, Mustafa, *Yunus Emre Divanı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990, s. 56.

düşündürmektedir. Biz musammat şiirleri hece ölçüsünün kullanılmasından dolayı kâfiye sebebiyle kıta şekline dönüştürdük.

Bilindiği üzere divan şiirimizde nazım birimi beyittir. *Zaîfe Divanı*'nda bütün şekillerde beyit esasını görmek mümkün değildir. Hatta eserin sadece birkaç faslında beyit kullanıldığını söyleyebiliriz. Bunun dışında kalan fasılların tamamı dörtlük halinde yazılmıştır. Eserde yer alan birkaç fasılda Divan edebiyatı nazım birimi olarak beyit kullanılsa da kafiye düzeni ya da ölçü dikkate alındığında bunların Divan edebiyatı nazım şekline benzemediği görülür. Bunun yanında şiirlerinde şekli bir yenilik de görülmez.

Zaîfe'nin dinî içerikli şiirlerinde Allah'a inanmış gönlünü görürüz. O, *Divan*'ın, ilk şiirinden itibaren Allah'ın birliğini ve yüceliğini dile getirmiştir.

1. 2. 2. Ahenk

Yukarıda şiir ve üslup için söylediklerimizden çok farklı değildir ahenge dair söylenebilecekler. Zira şiiriyet ile ahenk arasındaki ilişki bilindir. Vezin, ses uyumu unsurları ve tekrarlardan ibaret tespitlerimiz şöyle:

1. 2. 2. 1. Vezin

“Şiirde ahenk, bir sanatçının sanat gücünü belirlemede temel ölçülerden biridir. Şiir, dilin en üst seviyede kullanıldığı bir ifade biçimidir. Malzemesi dil olan şair, muhayyilesinin süzgecinden geçirdiği duygu ve düşüncelerini en güzel bir biçimde ifade edebilmek için dilin imkânlarını sonuna kadar yoklamak zorundadır.”²² Şiirde ahenk kafiye, redif, vezin, söz sanatları, mazmunlar, kelimelerin ve seslerin ritmik kullanımıyla sağlanabilir. Mısrada ahengi sağlayan unsurlardan ilk göze çarpanı ise vezindir.

Bilindiği üzere divan şiirimizin ölçüsü aruzdur. Şairler, bütün manzum eserlerini aruz ölçüsüyle söyler veya yazarlar. Aruz bu şiirde değişmez ve vazgeçilmez unsurlardan biridir. Ancak asıl Türk ölçüsünün hece olduğunu da unutmamak gerekir. İslâmiyet'le birlikte Türk şiirinde başlayan aruz serüveninin Servet-i Fünûn edebiyatından sonra önemini gittikçe yitirmeğe başladığından söz edilse de Mehmet Akif ve Yahya Kemal'lere kadar yoğun bir şekilde kullanıldığı bilinmektedir. Hatta günümüzde de aruzla yazan şair sayısı az değildir.

²² Macit, Muhsin, *Divan Şiirinde Âhenk Unsurları*, Akçağ Yayınları, Ankara 1996, s.9

Zaîfe, *Divan*'da hece ölçüsünü kullanmıştır. *Divan*'daki şiiirlerinin çoğunu heceyle yazan Zaîfe, sadece birkaç şiiirde aruzu kullanmaya çalışmış ancak pek başarılı olamamıştır. Yaptığımız incelemede beyit nazım biriminin kullanıldığı şiiirlerde aruzu uygulamaya çalışsak da bunların çok kusurlu olduğunu hatta hiçbir kalıba uymadığını gördük. Hatta aruzu hece kıvamında kullanmıştır denilebilir. Şiiirlerde daha çok 8'li ve 11'li hece ölçüsünü kullanan Zaîfe'nin hece ölçüsünü de başarılı kullandığı söylenemez. Bunun da sebebi konuşma dilinin olduğu gibi yazı diline yansımış olmasıdır. Arapça ve Farsça kelimelerin pek çoğu halk arasında kullanıldığı şekliyle yazı diline aktarılmıştır. Örneğin derdmend terkibi derdimend şeklinde, yine mürüvvetli kelimesi mürvetli şeklinde imla edilmiştir. Dikkat çeken husus kelimelerin bu şekilde imla edildiği dizelerde hece ölçüsünde kusur olmamasıdır. Biz yine de bu kelimeleri dipnotlayarak düzelttik. Şiiirlerde ölçünün bozuk olduğu dizeleri ögstermek için dizenin sonuna “*” konulmuştur.

Ata rahminden getüren	5+3=8
Ana rahminde yaturan	5+3=8
Ḳuvvet-i İslām yetüren	5+3=8
Rah̄ımsin yā rah̄ım'allāh	3+5=8 HECE
(F1, 3)	

Gel iy bād-ı şāba rāḥmet şafāsı	6+5=11
Ḳula 'ināyet hidāyet şafāsı	5+6=11
Seḥerden öñ eser ider beşāret	6+5=11
'Āşıkḳlar cānına rah̄met şafāsı	6+5=11 HECE
(F51, 1)	

1. 2. 2. 2. Kafiye ve Redif

Ahenk unsurları içinde yer alan kafiye ve redifler, ölçüyle birlikte şiiirin en önemli özelliklerindedir. Redif, son harf ve harekeleri birbirine uygun olan ve mısra yahut beyit sonunda bulunan kelimelerdir. Kafiye ise en az iki dize sonunda, anlamca ayrı, sesçe birbiriyle aynı iki sözcük arasındaki ses benzerliğidir.²³ Şiiirde anlamı kuvvetlendirilmesi, kafiyenin zenginleşmesi ve ahengin artması çoğu zaman redife bağlıdır. Bu yüzden redifler, *divan* şairleri tarafından bir ahenk unsuru olarak kullanılmıştır.

²³ Dilçin, Cem, *Türk Şiiir Bilgisi*, TDK Yayınları, Ankara 1997, s.59

Redif, şiirde ahengi etkilediği kadar şiirin konusunu da büyük ölçüde belirler. Bunun örnekleri *Zaîfe Divanı*'nda oldukça fazla görülmektedir. Çünkü o redifler sayesinde adeta fasıla bir ad vermiştir.

Kaynaklarda mısra sonlarında bulunan seslerin benzerliği şeklinde tarif edilen kafiye *Zaîfe Divanı*'nda kulak için yapılmıştır. Kafiye konusunda oldukça keyfi davranan Zaîfe kulağa benzer gelen her türlü sesle kafiye yapmıştır. Belki de bu yüzden ölçüde de bu kadar hata yapılmıştır.

Zaîfe Divanı'nda kafiyenin her çeşidini görmek mümkündür. Redifler ise kimi zaman Türkçe ekler vasıtasıyla, kimi zaman kelime ve kelime grupları vasıtasıyla yapılmıştır. Şiirlerde **x x x a / x x x a** kafiye düzeni kullanılmıştır. Bu düzenin bazı dörtlülüklerde bozulduğu görülse de genelde şiirler bu düzene göre yazılmıştır.

Gönlümüzü hayrân iden	
‘Aşk ile giryân iden	-iden: redif
Zelîl [ü] ser-gerdân iden	-ân: zengin kafiye
Lütfuñı yoldaş eylegil	4. dize kavuştak
(F3, 4)	
Cennetden çık- ar	
Günâhı dök- er	-ar: redif
Şu gibi ak- ar	-k: yarım kafiye
El-ğamdü li’llâh	4. dize kavuştak
(F2, 4)	

1. 2. 2. 3. Tekrarlar

Dilcilikteki tekrar grupları ve yukarıda bahsettiğimiz tercümede hata endişesiyle sıralanan eş anlamlılar konusundan başka bir de şiirde ahenk unsuru olarak söz ya da mısraların tekrarlanması söz konusudur ve bu bölümde bu tür kullanım örneklerini vereceğiz:

Tekrarların, hangi maksatla kullanılırsa kullanılsın mutlaka şiire bir canlılık ve ahenk unsuru olarak katkıda bulunduğu bir gerçektir. *Zaîfe Divanı*'nda en çok dikkati çeken özelliklerden biri tekrarlardır. Zaîfe, şiirlerinde tekrarlara çok sık yer vermiştir.

Şiirlerinde tekrarların hemen hemen her türünü kullanan Zaîfe, her dörtlüğün sonundaki dördüncü dizeyi fasıl boyunca sürekli tekrar etmiştir. Hatta bu tekrarlar şiirin de konusunu oluşturmuştur.

Siyrederdi **cennet uçmak** ne ki var
 Gelüp aşhâbına verdi haber
 Yedi kat göklere eyledi nazar
 Şadr-ı şafâ fahr-i 'âlem Muşafâ
 (F24, 3)

Kabûl kıluñ bu miskîni
 Yoldaş olsun îmân nûrı
 Hâkkuñ sevgülü peyki
Cânlar cânı Hızır İlyâs
 (F26, 19)

Ẓa'îfe medh eyledügi
 Şıdķ-ı gönül bağladığı
 Muhibb olup söyledügi
Cânlar cânı Hızır İlyâs
 (F26, 20)

Zaîfe dörtlükler sonunda aynı dizeyi tekrarlamanın yanında bazı fasılların sonunda dörtlüğü de tekrar etmiştir. Mahlasının geçtiği bu dörtlüklerde kimi ya da neyi methettiğini söyler.

Ẓa'îfe medh eyledügi
 Şıdķ-ı gönül bağladığı
 Muhibb olup söyledügi
 Günde benden biñ biñ selâm
 (F41, 5)

Ẓa'îfe medh eyledügi
 Muhibb olup söyledügi
 Şıdķ-ı gönül bağladığı
 Hâzreti 'Ömer degil midür
 (F28, 13)

2. ZAİFE DİVANI'NİN İÇERİK ÖZELLİKLERİ

2. 1. DİNİ UNSURLAR

Eliot'a göre “*İnsanlık tarihi, dinler tarihinden ibarettir.*” Edebiyatın dille ve dilin de insanla bire bir örtüştüğünden yukarıda bahsetmiştik. O hâlde bir edebî eserde dinî unsurların varlığından ve etkisinden söz etmemek olmaz. Edebiyat şöyle dursun dillerdeki adlandırmalar yani sıradan, herhangi bir varlığa ad vermek dahi dinle doğrudan alâkalıdır.

Bu çerçevede Divan edebiyatı da *Kur'ân, hadis, peygamber kıssaları, evliya menkıbeleri, tasavvuf ve yerli malzemelere* dayanır. *Zaîfe Divanı*'nda da bu ana kaynaklar diğer divanlarda olduğu gibi önemli bir yer tutmaktadır. Aşağıda bu unsurlar alt başlıklarla birlikte açıklanmaya çalışılmıştır.

2. 1. 1. Allah

Divan edebiyatında “Allah'ın birliğini anlatan tevhidler ve ona yakarışları konu edinen münacatlar önemli yer tutar. Hemen her şair çeşitli nazım şekilleriyle onu anlatmışlardır. Gerek bu manzumelerde, gerekse münferit beyitlerde Allah, şariat dâhilinde ve sıfatları ile anılır. Divan şairlerinin köklü bir İslamî bilgiye sahip olmaları ve yaşadıkları dönemin şartları düşünüldüğünde, onların şiirlerinde Allah'a geniş olarak yer vermelerinin nedeni kendiliğinden ortaya çıkacaktır.”²⁴ Böyle bir birikim ve hayat düzeninin etkisiyle *Zaîfe Divanı*'nda da Allah mefhumuna, onun isim ve sıfatlarına çokça rastlanmaktadır. Tabii ki bu unsurların *Divan*'da sık yer almasında şairin dünya görüşünün de etkili olduğu söylenebilir.

Zaîfe Divanı'nda klasik divan tertibine uygun olarak, tevhid ve münacat mahiyetinde bir kasideye rastlanmaz ancak, kaside olmamakla birlikte tevhid ve münacat nazım türünde şiirler bulunmaktadır.

Zaîfe'nin Allah inancını ve sevgisini ortaya koyduğumuzda onun inanç ve sevgisinin kendisinden önceki divan şairleriyle benzerlikler gösterdiği görülmektedir. Zaîfe, mutasavvıf bir şair değildir ancak Allah'a kulluk eden iyi bir müslümandır. Allah'ın isim ve sıfatlarını sadece tevhid ve münacat nazım türüyle yazdığı şiirlerde değil *Divan*'ın genelinde işlemiştir.

²⁴ Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s.28.

Divan' da Allah, Şu isim ve sıfatlarıyla anılmaktadır: Allah, Kerim, Bâkî, Kadir, Hakk, Rahman, Rahîm, Ganî, Kayyum, Âlim, Rab, Celâl, Celil, Sultan, Huda, Sübhan, Hû, Dost, Tanrı, Padişah, İlâhî, Rahmeten li'l-Âlemin, dilekler verici, Çalab. *Zaîfe Divanı'*nda Allah'ın isim ve sıfatları arasında en çok kullanılanı Allah ve Hakk isimleridir. Allah'tan herhangi bir Şey dilemek için “ Yâ Rab, Yâ Gani vb.” ifadelere yer verilmiştir.

Zaîfe, Allah'ın sıfatlarını anarken aslında Allah'dan başka sığınacak kimsesi olmadığını, Allah'ın her Şeyi var ettiği, onun ol demesiyle her Şeyin var olduğu gibi pek çok Şeyi de dile getirir.

Günâhkârım günâhım çok
Senden ğayrı kimesnem yok
Düni ğüni niyâzım **ĦaĦĦ**
Kerîmsin yâ kerîm'allâh
(F1,1)

Yok nesneden var eyleyen
‘AşĦı ile yâr eyleyen
Ħatreden ‘ummân eyleyen
‘**Alîmsin yâ ‘alîm'allâh**
(F1, 4)

Lütfuñdan Ħalk etdiñ benim
Saña müştâĦ durur cânım
Cümle derdlere dermânım
Rahîmsin yâ rahîm'allâh
(F1, 2)

Kim diye bunu
Şâz ola cânı
Şükür **yâ ğani**
El-Ħamdü li'llâh
(F2,1)

Yokları var iden odur
Dilümde tevĦîdim budur
‘**İnâyet idici Ħâdir**
Lütfuñı yoldaş eylegil
(F3,1)

Allah'ın her şeyin sahibi olduğu, eşinin benzerinin olmadığı, kulun dileklerini yerine getirmesi de yine Zaîfe tarafından pek çok dörtlükte dile getirilmiştir.

Efendimiñ mişli mānendi yoğdur

Milki memleketi kulları çoğdur
Bencileyin günāhkār kulu yoğdur
‘ Aceb bulam mı ki seni **İlāhī**

(F10, 7)

Mekkenüñ yolları ırak
Göñlüm gözüm eyler taleb

Dilekler virici çalab

Naşīb it güzel Mekkeyi
(F64, 2)

Semādan raḥmet kılursın
Yerden berekāt virürsün
‘ Ālemleri toyurursun
Virirsin gani **pādişāh**

(F52,8)

Zaîfe Divanı'nda asıl dikkati çeken Allah'a "hocam" şeklinde hitap edilmesidir. Allah'a bu şekilde hitap edilmesi 13.-14. yüzyıl metinlerinde karşımıza çıkmaktadır. Özellikle 13. yüzyıla damgasına vuran Yunus Emre "Başuma dikeler hece ne irte bilem ne gice /Ālemler ümidi Hace sana ferman olam birgün" diyerek Allah'a hoca diye hitap eder. Ancak bu kullanımın 18. yüzyıl.'a ait olan *Zaîfe Divanı*'nda karşımıza çıkması bizi şaşırtmıştır. Zaîfe, pek çok dörtlükte Allah'a "hocam" diye seslenir.

Göñül şevküñile gezer
‘ Aşkuñ deryāsında yüzer
Senüñ ‘ ināyetüñ sezer
Hocam göster cemālüñ

(F6,1)

Ḥayvān senüñ insān senüñ
Ṭāqat senüñ fermān senüñ
Cümle yaradılmış senüñ
Şükür hocam birligüñe

(F16,1)

2. 1. 2. Melekler

Divan şiirinde birçok yönüyle ele alınan melekler en çok sevgiliye benzetilir, ancak *Zaîfe Divanı*'nda bu şekilde bir benzetme söz konusu değildir. Melekler bütün beyitlerde nurdan yaratılmış varlıklar olarak geçmektedir. *Divan*'da dört büyük melek içinden sadece Cebrail'in adı geçmektedir. Bunun dışında Kirâmen Kâtibin meleklerinin de birkaç dörtlükte geçtiği görülmektedir. Genel olarak ise melek, ins, cin, peri ve ferişte kavramlarına yer verilmiştir.

“Cebrail, dört büyük melekten biri olup, peygamberlere vahiy getirmek ve onlara Allah'ın emir ve yasaklarını bildirmekle vazifelidir.”²⁵ Zaîfe, şiirlerinde Cebrail'den bahsederken en fazla bu yönü üzerinde durmuştur.

Hağ gönderdi saña **Cebrâ'îli**
Gönderdi vahy-i celîli
Bu kadar İslâm delîli
Muhammed yâ nebiyya'llâh
(F18,7)

Gelür idi aña **Cebrâ'îl-i emîn**
Getürürdi vahy-i Rabbü'l-âlemin
İlm ü edeb öğrenürdi fahr-i dîn
Şadr-ı şafâ fahr-i âlem Muştafâ
(F24, 8)

Bunun dışında Cebrail'in kıyamet günü peygamber sancağı getireceğine de değinilmiştir.

Cebrâ'îl önce âlem götürücek
Ferîştehler şancağ altına tolucağ
Mağrib maşrığ yetmiş biñ şaf olucağ
Peygamber âlemi dibinde kıpar yâ Rabbi bizi
(F25, 9)

Cebrail dışında *Zaîfe Divanı*'nda Kirâmen Kâtibin'nin geçtiği dörtlük ve beyitler de bulunmaktadır.

İnsanlar hesap gününde toplandıklarında dünyada iken yaptıkları işlerin yazılı olduğu amel defterleri dağıtılır. Bu defterler Kirâmen Kâtibin tarafından yazılır. Kur'ân-ı Kerim'de amel defteri ve bu defterlerin yazıcısı Kirâmen Kâtibin ile ilgili birçok ayet vardır: “ Hâlbuki üzerinizde gözetleyici amellerinizi yazan Kirâmen Kâtibin melekleri vardır. (Ki onlar, hayır ve şerden) işlediklerinizi bilirler.” (İnfıtâr Suresi.10, 11, 12)

²⁵ Yavuz, Kemal vd, *Dinî Terimler Sözlüğü*, İhlâs Gazetecilik, İstanbul, s. 63

Bu meleklerden birisi insanın sağ omzunda, diğeri sol omzundadır. Sağdaki iyilikleri yazar, soldaki ise insanın yapmış olduğu kötülükleri yazar. “Kıyamette inanmışların ve iyi amelli olanların defteri sağ yanından, kötü amelli olanlarınkı ise arka veya sol yanından Kirâmen Kâtibin tarafından verilecektir.”²⁶

Kirâmen Kâtibiñ günâhlarıñı yazdı
Defter şunup eliñe açmadın yarağ eyle
(F62, 2)

Mü'minlere aq berâtlar yazılır
Hoş lutfula sağ yanından şunılır
Kirâmen Kâtibinden defter olur
Şafâ geldüñ mübârek şehr-i şa' bân
(F66, 6)

2. 1. 3. Dinî Kitaplar

Divan'da dört büyük kitap içinde en fazla adı geçen Kur'ân-ı Kerim'dir. Kur'ân-ı Kerim dışındaki diğeri üç büyük kitabın ismi de bir dörtlükte geçmektedir.

Cümle ferîşter senüñ
Velîler nebîler senüñ
Zebûr Tevrât İncîl senüñ
Şükür hocam birliğüñe
(F16, 5)

Divan' da Kur'ân'ı Kerim üzerine yazılmış bir fasıl bulunmakla birlikte birkaç dörtlükte de Kur'ân-ı Kerim'den bahsedilmektedir. Zaîfe, ilâhî kitapların sonuncusu olan Kur'ân-ı Kerim ve onunla ilgili ibarelerden çeşitli vesilelerle söz etmektedir. Zaîfe, Kur'ân-ı Kerim'den Hak Kelamı olarak bahseder ve Kur'ân-ı Kerim'in indirilmesinden dolayı Allah'a şükreder. Bunun yanında Kur'ân-ı Kerim'le Allah'ın nizamını beyan ettiğini söyler.

Yazdı kudret kalemini
Gönderdi Haqq kelâmını
Beyân etti nizâmını
Şükür virdi bu **Kur'ânı**
(F4,1)

²⁶Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s.29

Kur'ân- ı Kerim'in her bir harfinde bin bir derde deva vardır. Zaîfe, *Divan*'da Kur'ân-ı Kerim'in bu yönünü de dile getirir. Onu dertlere derman olarak görür.

Haqqıñ kelâmıdur **Qur'ân**
 Dilüñde qoma Qur'ânı
Derdimize oldu dermân
 Şükür verdi bu Qur'ânı
 (F4, 5)

Divan'da Kur'ân-ı Kerim'in her hecesinin nurdan yazılmış olduğuna da değinilmektedir.

Gör Qur'ânı nicesi
Nürdan yazılmış hecesi
 Oğlı İbrâhim hocası
 Hazreti 'Osmân degil midür
 (F29, 11)

2. 1. 4. Ayetler

Zaîfe Divanı'nda bir yerde ayete rastlanmaktadır. Dörtlükte Enbiya Suresi'nin 107. ayetinin bir kısmı geçmektedir. “Ve mâ erselnâke illâ *rahmeten li'l-âlemîn* - Biz seni bütün âlemlere sırf bir rahmet vesilesi olman için gönderdik.”

Ol degil mi şadıku'l-va' di'l-mübîn
 Dostlığın yaradıldı Nûh zemîn
 Ol degil mi **rahmeten li'l- 'âlemîn**²⁷
 Şadr-ı şafâ fahr-i 'âlem Muştafa
 (F24, 7)

2. 1. 5. Hadisler

Zaîfe Divanı'nda çok fazla hadis olmamakla birlikte *Divan*'ın birkaç yerinde hadis geçmektedir. Bu hadisler ya telmih yoluyla ya da doğrudan şiirlerde dile getirilmiştir. Biz bu kısımda metin içinde doğrudan geçen hadisler üzerinde durduk.

El-fakru fahri: “Fakirlik benim iftihar kaynağımdır.”²⁸ Tasavvuf kitaplarında Hz. Peygamber'in sözü olarak gösterilse de, muteber hadis kaynaklarında yer almamaktadır. İbn Hacer el Askalânî, bu sözün batıl ve uydurma olduğunu söylemiştir. Bu rivayet, hadisçilere göre Hz. peygamber'e ait bir söz değildir. Fakirliği öven diğer rivayetler de zayıftır.

²⁷ Yıldırım, Suat *Kur'ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meali*, Enbiya suresi, ayet 107, Feza Gazetecilik Yayınları, İstanbul 1998, s. 330

²⁸ Bkz. Aclûnî, *Keşfu'l-Hafâ*, 3. Baskı, Beyrut 1351, C. II, s. 87.

El-fakru fahrî dedi dünyâdan elin yudı
Yolı fakrıla vardı ümmetseñ yoluna var
(F23, 2)

Hazreti Muhammed gerek bu dünyada gerekse kıyamet günü, ümmetini korumak adına sürekli “ümmeti ümmeti” diyecektir. Bu, Allah'a müslüman olanları cehenneme yollamaması ve affetmesi için ettiği bir duadır. Anlatılanlara göre, Hazreti Muhammed dışındaki tüm peygamberler "nefsi nefsi" derken (yani "nefsimi koru Allah'ım, beni affet" anlamında), peygamber efendimiz “ ümmeti ümmeti” buyurur ve kendisinden önce ümmetinin affedilmesini ister.

Ehl-i maşşer halkı zelîl kâlıcağ
Peyğamberler **nefsî nefsî** diyecek
Mü'minler kôrqudan emîn olıcağ
Peyğamber 'alemi dibinde kôpar yâ Rabbi bizi
(F25, 7)

Hiz. Peyğamber, maşşerde secde ettikten sonra; "Yâ Rabbî! Ümmetimi bağışlamanı, onlara merhamet etmeni, azap etmemeni dilerim" anlamında, "Ümmetî! Ümmetî!" diye Allah'a yalvaracak; her seferinde peygamber efendimizin şefaati üzerine Yüce Allah pek çok mümini cehennemden çıkaracaktır.²⁹Bu ifadeler, Hiz. Peyğamber'in ahirette ümmetine şefaati edeceğine dair uzunca sahih bir hadis içinde geçmektedir.

Hak yolına bil bağlayan
'Aşîler için ağlayan
Ümmetî ümmetî diyen
Fahri Muhammed Muştafa
(F19, 5)

2. 1. 6. Peyğamberler

Zaife Divanı' nda tespit edebildiğimiz peygamberler Hiz. Âdem, Hiz. Nuh, Hiz. İbrahim, Hiz. Süleyman, Hiz. Yusuf, Hiz. Yakup, Hiz. Yunus, Hiz. Musa ve Hiz. Muhammed'dir. Bir de peygamber olduğu hususunda kesinlik bulunmadığı halde peygamberliğine inanılan Hızır vardır. Hiz. Muhammed ve Hızır İlyas hariç diğer peygamberlerin isimleri birer beyitle anılmış ve özellikleri verilmiştir.

İlâhî **Âdem** [ü] Havvâ hürmetiçün
İlâhî cennetü'l- me'vâ hürmetiçün
(F70, 2)

²⁹ Bkz. Buhari, el-Câmiu's-Sahîh, C.VIII, s. 200-202; Müslim, el-Câmiu's-Sahîh, C.I, s. 182-186.

Risâlet birle **Nūhuñ** da' vetiçün
Deñizde çekdügi hemm niçmetiçün
(F70, 9)

Mu' azzez **Yūsufuñ** halkı hürmetiçün
Babası **Ya' kûbuñ** hüzni hürmetiçün
(F70, 10)

Şol **İbrâhîm Halîlüñ** hulkiçün (nâriçün)
Dağı **Mûsa-ı Kelîmiñ** Tûruçün
(F70, 11)

Deñizde **Yūñusuñ** vahdetleriçün
Balık karnındağı vahşetleriçün
(F70, 12)

Şol **İlyâs** etdügi da' vet hürmetiçün
Hızır nüş etdügi şerbet hürmetiçün
(F70, 13)

Süleymānuñ saña şükri hürmetiçün
Habîbüñ **Muştafa** zikri hürmetiçün
(F70, 14)

Hz. Muhammed

Zaîfe Divanı'nda en fazla anılan peygamber Hz. Muhammed'dir. *Divan'*da son peygamber Hz. Muhammed ile ilgili dokuz adet müstakil manzume bulunmaktadır. Bu şiirler içerik olarak naat türünde olsa da şekil itibariyle kaside değildir. Fasıllardan dört tanesi "Muhammed" rediflidir. "Yâ Nebî" redifli de iki fasıl bulunmaktadır. Hz. Muhammed bunların dışında birçok beyitte de çeşitli özellikleriyle ele alınıp işlenir.

Hz. Muhammed beyitlerde şu isim, sıfat ve teşbihlerle anılır: "Muhammed Mustafa, Resûlullah, Habibullah, Şefî', Fahr-i Âlem, Yâr, Şefâ'at kâni, Nebî.

*Zaîfe, Divan'*da peygamber efendimizden "Hak onu sevmiş yaratmış, o, fahr-i âlemdir, on sekiz bin âlemin güneşi, tüm cinlerin ve perilerin, insanların peygamberidir. Tüm âlem Hz. Muhammed'in sevgisine yaratılmıştır." diye bahseder ve bir taraftan da onun özelliklerini sıralar.

Ḳalbi şâfî hūyı gökcek pāk-rūḥ
On sekiz biñ ' âlemiñ güneşi sensin **yâ nebî**
(F17, 2)

Yedişer kat yer ü gök yaradıldı senüñ ' aşkıña
Yerler gökler ehlinüñ güneşi sensin yâ nebî
(F17, 7)

Hak seni sevdi yaratdı habîbüm dedi saña
' Arş [u] kürs seyrân-gâhınuñ güneşi sensin yâ nebî
(F17, 9)

On sekiz biñ ‘âlem senüñ
 Ay güneş devrân senüñ
 Yıldızlar müzeyyen senüñ
 Şükür hocam birliğüne
 (F15, 2)

Hız. Muhammed’in mucizelerinden biri olan Miraç hadisesisinden de şiirlerde dolaylı olarak bahsedilmektedir. Buna göre Zaîfe, Cebrail’in Hız. Muhammed’e gönderilip onu miraca çağırmasına dörtlüklerde değinir. Yine mirac gecesinde meleklerin saf saf olup peygamber efendimize izzet kılmalarından da bahseder.

Cebrâ’îli gönderdi Hâk
Vahy indürdi virdi sebak
Hâzretten virildi Burâk
 Muḥammed Muşafâya
 (F20, 4)

Mi‘râc gecesin bildiler
 Ferişteler şaf oldılar
 Cümlesi ‘izzet kıldılar
 Muḥammed Muşafâya
 (F20, 6)

O’nun diğeri bir ayrıcalığı da, “Livâ-yı-hamd” sancağının hakanı oluşudur. “Livâ-yı-hamd” ismiyle adlandırılan ‘Sancak-ı şerîf’dir ki; mahşer gününde Muhammed ümmeti onun altında toplanıp, O ümmetinin şefâatçisi olan Peygamber, kendisine vaad edilen ‘Makâm-ı Mahmud’a erip Livâ-yı-hamd altında bulunan ümmetine şefâat edecektir.”³⁰ Zaîfe, *Divan*’da Allah’a seslenip “Peygamber ‘alemi dibinde kıpar yâ Rabbi bizi ” der.

Fahr-i ‘âlem ümmetin dileycek
 Hâbîbu’llâh tâc [u] hulle giyecek
 Muḥammed ümmeti şaf şaf kıracak
Peygamber ‘alemi dibinde kıpar yâ Rabbi bizi
 (F25, 8)

Zaîfe, pek çok kişi gibi dörtlüklerde Hız. Muhammed’i “Fahr-i âlem” olarak anar. Çünkü Allah onu övmüş ve yaratmıştır. Yine dünya onun dostluğuna yaratılmıştır.

İki cihâna tobtolu
 ‘Arşa beraberdir nûrı

³⁰ Halicioğlu, İsmail *Mustafa Rûmî Efendi Divânı’nda Dinî ve Tasavvufî Unsurlar*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2006, s.75

Ümmeti için yer gamı
Fahrı Muhammed Muştafa
 (F19, 2)

Ol degil mi şādıku'l-va' di'l-mübīn
Dostlığın yaradıldı nūh zemīn
 Ol degil mi rahmeten li'l- 'ālemīn
Şadr-ı şafā fahr-i 'ālem Muştafa
 (F24, 7)

Bir dörtlükte O'ndan fakirliği nedeniyle bahseder. “Fakirlik benim iftiharımdır.” hadisini iktibas ederek O'nun fakirliğiyle ve sâde yaşamıyla Allah'a ulaştığını belirtir.

El-fakru fahrī dedi dünyadan elin yudı
 Yolu fakrıla vardı ümmetseñ yoluna var
 (F23, 2)

Hız. Muhammed birçok beyitte şefâ'atçi yönüyle işlenir. *Divan'* da defalarca ondan şefâ'at diler. Bu vesileyle onu “ şefâ'at kâni, Şefî” gibi sıfatlarla anar. Zira o, ümmetinin günahkârlarına mahşer gününde şefâ'at edecek ve cehennem ateşinden kurtaracaktır. *Divan'*da şefâ'atle ilgili çok sayıda dörtlükten bazıları şunlardır:

Mizāna kendüsi gelür
 Terāzüye barmağ urur
Ümmetine şefî' olur
 Anda Muhammedüm vardur
 (F21, 5)

Ol āhıretün sultāni
Yir ümmetiçün hem gamı
 Qabül eylemez cināni
 Anda Muhammedüm vardur
 (F21, 6)

Sen bir şefâ' at kânısın
 Derdlülerün dermānısın
 İki cihān sultānısın
 Ümmetiñden olam şā'allāh
 (F22, 4)

Zaîfe, şiirlerinde Hız. Muhammed'in peygamber olmadan önceki hayatına da değinmiştir. Peygamber efendimiz Ebu Talib'in yanında kaldığı sıralarda koyun otlatmıştır. “Araplar arasında koyun otlatmak ayıp bir şey değildi. Çok ünlü ve üstün

değerdeki ailelerin çocukları koyun otlatırdı.”³¹ Hz. Muhammed, bu yönünü ara sıra dile getirmiştir. “Bir keresinde sahabe-i kiramla birlikte çöle çıktı. Sahabe orada yabani karadutları toplayarak yemeğe başladı. Bunun üzerine Hz. Muhammed: “Çok karadutları zaman daha fazla tatlanırlar, bunu çocukluğumda buralarda koyun otlattığım sıralarda öğrendim.” buyurmuştur.³²

Oğlaniken oynamadı oyun ol
Üç yaşında güderdi koyun ol
 ‘İlm-i edeb taḳvâ idi dayim ol
 Şadr-ı şafâ faḫr-i ‘âlem Muştafâ
 (F24, 1)

Hep koyunlar dutarlardı sözünü
 Sürerlerdi ayağına yüzünü
 Her gice sürmelerdi gözünü
 Şadr-ı şafâ faḫr-i ‘âlem Muştafâ
 (F24, 2)

Hz. Muhammed otuz beş yaşındayken yağın yağmur ve seller Kâbe’nin duvarlarını yıpratmıştı. Mekkeliler, binayı yeniden inşa etmeye başladılar. Hacer’ül-Esved taşıyı yerine koyma sırası gelince, her kabile onu koyma şerefine kendisi kavuşmak istediğinden aralarında tartışmalar büyüdü. Dört beş gün süren bu anlaşmazlık sebebiyle neredeyse kan dökülecekti. Sonunda orada bulunanlar, Beni Şeybe kapısı tarafından ilk gelen kimsenin hakemliğini kabul etmeye karar verdiler. O kapıdan girecek kimseyi beklemeye başladılar. O sırada Muhammed’ül-Emin lakabıyla bilinen ve hep kendisine güvenilir dedikleri Hz. Muhammed kapıdan girdi. Onun hükmüne razıyız dediler. Peygamber efendimiz bir örtü üzerine Hacer’ül-Esved’i koyup her kabileden bir kişiye tutturarak taşı yerine yerleştirdi.³³

Ol değil mi Ka’bede bünyâd koyan
 Ol değil mi ümmete sünnet koyan
 Ol değil mi şerî‘ati bildüren
 Şadr-ı şafâ faḫr-i ‘âlem Muştafâ
 (F24, 4)

³¹ Numânî, Mevlâna Şiblî, *Son Peygamber Hazret-i Muhammed Sîretü’n – Nebî*, (çev. Yusuf Karaca), İz Yayıncılık, C. 1–2, s. 129

³² Numânî, Mevlâna Şiblî, age. C. 1–2, s. 129

³³ Yavuz, Kemal vd, *Dinî Terimler Sözlüğü*, İhlâs Gazetecilik, İstanbul, s. 34

Hızır

Divan' da Hızır İlyas adına yazılmış bir fasıl bulunmaktadır. Hızır konusu tarihe ve edebiyata dair eserlerde de önemli bir yer işgal eder. Efsanevî kişiliğiyle Hızır, folklor, tasavvuf ve halk inançları için malzeme olmuştur. Bu durum en geniş çerçevesiyle klasik kültüre de yansımıştır. Mutasavvıflar genellikle Hızır'ın veli olduğunu kabul etmişler, onu melek veya peygamber olarak tanıtan rivayetleri muteber saymamışlardır.³⁴ Ancak Zaîfe, Hızır'dan Allah'ın peyki olduğu ve Hakk katında sevgili olduğu şeklinde söz eder.

Hakkuñ kudret elidür
İki cihānda toludur
Hakq katında sevgülüdür
Cānlar cānı Hızır İlyās
(F26, 1)

Qabul kıluñ bu miskīni
Yoldaş olsun imān nūrı
Hakkuñ sevgülü peyki
Cānlar cānı Hızır İlyās
(F26, 19)

Türk edebiyatındaki hemen bütün halk hikâyeleri, masal, efsane, hıziiname, menkıbe ve şiirlerde çeşitli özellikleriyle söz konusu edilen Hızır, *Divan*'daki şiirlerde de bütün özellikleriyle dile getirilmiştir. Buna göre genellikle boz atlı, yeşil elbiseli (bazan beyaz), yüzü açık veya nikablı, yeşil mızrak veya kamçılı, istediği kılığa girebilen bir kişi olarak tasavvur edilen Hızır darda kalanlara yardım eden, iyileri ödüllendirip kötöleri cezalandıran, bolluk ve bereket bağışlayan bir şahıs olarak tanıtılır.

35

Âb-1 hayāt şuyun içen
Boz burâqa binüp uçan
Nice biñ hicābı geçen
Cānlar cānı Hızır İlyās
(F26, 16)

³⁴ Uludağ, Süleyman, "Hızır", *İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul 1998, C.17, s. 410

³⁵ Kurnaz, Cemal, "Hızır", *İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul 1998, C.17, s. 412

Dürlü şüretlere giren
 Yeri göği seyrân kılan
 ‘Âlemlere tolu olan
 Cânlar cānı Hızır İlyās
 (F26, 8)

Gâh ak giyer gâh ak şarınur
Gâh ile yeşil görünür
 Görmeyen cânlar yirinür
 Cânlar cānı Hızır İlyās
 (F26, 11)

Tağlarda taşlarda yürür
Çağırana karşı gelür
 Dünde günde yoldaş olur
 Cânlar cānı Hızır İlyās
 (F26, 10)

Irak yakın aña birdür
 ‘Âlemlere tolu nürdür
Elinde kamçusu vardur
 Cânlar cānı Hızır İlyās
 (F26, 15)

Hızır adı Arapça *hadır*dan gelmektedir. Hadır "yeşil, yeşilliği çok olan yer" manasındaki ahdar ile eş anlamlıdır. Nitekim bazı kaynaklarda Hızır'a bu ismin, kuru yerde oturduğunda altından otların yeşerip dalgalanması, cennet pınarından içtiği için bastığı her yerin yeşile bürünmesi sebebiyle verildiği kaydedilmektedir.³⁶ Belki bu yüzden Hızır hep yeşil tonlu olarak düşünülmüştür. Bunun yanında Hızır ile İlyas farklı kişilerdir; ayrıca bunların birlikte hareket ettiklerine dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak Zaîfe Hızır'ı anlattığı her yerde Hızır ile İlyas'ı birlikte anar.

Ṭonı yeşil nūr atludur
 Dertlülere mededlüdür
 Hâk katında ‘izzetlüdür
 Cânlar cānı Hızır İlyās
 (F26, 2)

³⁶ Çelebi, İlyas, "Hızır", *İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul 1998, C. 17, s. 408

Kur'ân ve sahih hadis kitaplarında anlatılan hususlara zamanla birçok hurafe ve mitolojik unsurun eklendiği, bunun sonucunda birbiriyle ve İslâm inancıyla çelişkili yorumların ortaya çıktığı görülmektedir. “Rivayete göre Hızır ile İlyas ab-ı hayatı aramaya çıkmışlar, bir pınar kenarına oturmuş yanlarında bulunan pişmiş balıkları yerken Hızır'ın elinden bir damla su balığa damlamış. Balık o sırada canlanıp suya atlamış. Onlar da suyun âb-ı hayât olduğunu anlayarak kana kana içmişler. Böylece ölümsüzleşen Hızır ile İlyas Allah'ın emri ile dünyada sıkıntıya düşenlerin yardımına koşarlarmış.”³⁷

Âb-ı hayâtı içip ölümsüzlüğe kavuştuğuna inanılan Hızır hakkında pek çok rivayet olduğunu söylemiştik. Yine rivayete göre “Hızır, ab-ı hayat denen ve içeni ebedî yaşayışa kavuşturan suyu, İlyas peygamberle beraber içmiş olduğundan kıyamete kadar ikisi de sağdır. Hızır karada bulunanlara, İlyas, denizde yardıma muhtaç olanlara yardım eder. Her ikisi de senede bir gün buluşup beraber Kâbe'ye giderlermiş. Hızır, denizin üstünde gezebilir, seccadesini sererek namaz kılabilirmiş.”³⁸

Âb-ı hayât naşib olan

Hem abdest alup hem yuyan

Haqq katında maqbûl olan

Yeşil tonlu Hızır İlyās

(F26, 17)

Yerde gökde cevlân kırar

Adı añılınca irer

Namâzı Mekke'de kılar

Cânlar câmı Hızır İlyās

(F26, 12)

Deñize yanar çırâğı

Mekke yoludur turağı

Buñ demlerinüñ geregi

Cânlar câmı Hızır İlyās

(F26, 5)

Hızır'ın hayatta bulunduğunu söyleyen mutasavvıflar, pek çok sûfi ve velinin, hatta sıradan kişilerin onu gördüklerine, kendisinden öğüt ve dua aldıklarına, bazı durumlarda Hızır'ın onlara yol gösterdiğine, yardımcı olduğuna, ism-i azamı öğrettiğine dair birçok menkıbe rivayet ederler. Zaîfe, dörtlüklerde buna da değinir.

³⁷ Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s.184

³⁸ Pala, İskender, *age*, s.184

Evliyāya naşīb sunan
 Ölümsüz dirilige iren
 Sırrı içinde pinhān iden
 Cānlar cānı Hızır İlyās
 (F26, 13)

Çanadlu kuş olup uçan
 Mağrībı maşrıkı geçen
 ‘İlim deryāların açan
Yeşil tonlu Hızır İlyās
 (F26, 7)

2. 1. 7. Dört Halife

Zaîfe Divanı’nda her biri bir halife adına yazılmış dört fasıl bulunmaktadır. Bunun dışında eserdeki çeşitli beyit ve dörtlüklerde Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ali’nin adları geçmektedir. Bu fasıllarda hangi halife anlatılıyorsa onunla ilgili çeşitli telmihlerde bulunulmuştur. Fasıllar, halifelerin halife oluş sırasına göre verilmiştir.

Hz. Ebu Bekir

Dört büyük halifenin birincisidir. Adı Abdullah’tır. Cennetle müjdelenen on kişinin en üstünüdür. Künyesi Ebu Bekr lakabı Sıddık’tır. Peygamber efendimizin islamdan önce ve sonra en yakın dostu olmuştur. Mirac hadisesini duyduğu zaman hemen inandığı için Sıddık lakabını almıştır.³⁹ Hz. Muhammed’in çağrısını ilk kabul den Ebu Bekir’dir. *Divan*’da Hz. Ebu Bekir’den safâsı ve sıddıkiyeti dolayısıyla oldukça fazla bahsedilmektedir.

Şıddîk peygamberüñ yâri
Evvel ol kıldı ikrânı
 Cihâr- yâri hazret nûrı
 Ebû Bekir Şıddîk degil midür
 (F27,1)

Her hâlinde mûnis olan
 Bil bağlayup şâdık tûran
Dîn yolunda şıddîk olan
 Ebû Bekir Şıddîk degil midür
 (F27, 7)

³⁹ Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s.121

Hız. Ebu Bekir'den *Divan*'da ilk halife olması, ilk inananlardan olması, peygamber efendimiz yerine imam olarak geçmesi ve cennetle müjdelenmesi gibi özelliklerinden de bahsedilir. "Peygamber efendimiz hastalanınca imamlığı, ahrete irtihali üzerine de halifeliği üstlenmiştir."⁴⁰Hız. peygamber, hastalandığı zaman sahabeye namaz kıldırması için onu vekil tayin etmiştir.⁴¹

Ayağına yüzün süren
 Hilâfetde 'adli kılan
Peygamber yerine imâm olan
 Ebû Bekir Şiddîk degil midür
 (F27, 8)

Dürlü mu' cizâtlar gören
 Şıdkı bütün ikrâr kılan
Behişt armağan gelen
 Ebû Bekir Şiddîk degil midür
 (F27, 9)

Divan'da Hız. Ebu Bekir'in malını mülkünü İslam yolunda dağıtmasına ve zekât vermesine de değinilir. "Hız. Ebu Bekir, eli bol, cömert bir kimseydi. Nitekim Urve b. Zübeyr'in kırk bin dirhem olarak takdir ettiği malını Allah yolunda harcamıştır. Hız. Aişe, o öldüğünde geriye ne dirhem bıraktı ne de dinar, demiştir."⁴²

Gör Ebûbekrûñ hâlini
Terk etdi cümle mālını
 Peyğamberiñ toğrı yâri
 Ebû Bekir Şiddîk degil midür
 (F27, 2)

Genc [ü] mālın yire çalan
Fakîrliği ihtiyâr kılan
 Peyğambere sırdaş olan
 Ebû Bekir Şiddîk degil midür
 (F27, 3)

⁴⁰ Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s. 121

⁴¹ Yıldız, Hakkı Dursun, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, Çağ Yayınları, İstanbul 1989, s. 33

⁴² Hasan, İbrahim, "siyasî-dinî-kültürel-sosyal" *İslam Tarihi*, Kayıhan Yay., İstanbul 1987, C. 1, s. 270

Hz. Ömer

Hz. Ömer, divan şiirinde genellikle adaleti dolayısıyla anılır. O, adalet mülkünün şahıdır. Doğruluğu ve adaleti sayesinde onun zamanında yeryüzünden zulüm kalkmıştır. Zaîfe de şiirlerinde Hz. Ömer'in bu yönünü anlatır, bunun yanında telmih yoluyla Hz. Ömer'in hayatını da bize hatırlatır.

Hz. Ömer, “İslamın ikinci halifesi olup hayatında cennetle müjdelenen on kişiden biridir. Mekkeli Hattab'ın oğludur.”⁴³ Doğruluk, mertlik ve cesaret gibi üstün meziyetlerle yetiştirilmiştir. Doğruluk ve doğruyu söylemekten ne pahasına olursa olsun çekinmemiştir.

Şerî' at döşegin açan
 Hilâfet tahtına geçen
Hakki bâtil işden seçen
 Hazreti 'Ömer degil midür
 (F28,9)

Din yolına kılıc şalan
 Münkeri aradan seçen
 Dünyâ varlığından geçen
Hazreti 'Ömer degil midür
 (F28,2)

Minberde huşbe okuyan
 Bülbül oluban şakıyan
 'Âşık cânına 'aşk koyan
Hazreti 'Ömer degil midür
 (F28,5)

“Hz. Ömer önceleri koyu bir İslam düşmanı iken 26 yaşında kırkinci kişi olarak Müslüman olmuştur. Onun İslam'ı seçmesiyle birlikte artık İslam açıktan açığa söylenir olmuştur.”⁴⁴ Zaîfe, Hz. Ömer'in bu yönünü şiirinde dile getirir.

İslâmı âşikâre iden
 Şerî' at hükmin yürüden
 Münâfıkları kurudan
 Hazreti 'Ömer degil midür
 (F28,6)

⁴³ Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s.322

⁴⁴ Pala, İskender, age. s. 322

İslâm kuşağın kuşanan
Din yolunda şâdık turan
 Peyğambere sırdaş olan
 Hâzreti ‘Ömer degil midür
 (F28,3)

Hiz. Ömer haklıyı haksızdan ayırt etmesiyle bilinir. Hatta haksızlık yapan oğlunu bile cezalandırır. Zaîfe, Hiz. Ömer’i anlatırken bu olaya da telmihte bulunur.

Ḳulı eflâha buyuran
 Mâlımdan âzâd ol diyen
Oğluna seksen hadd uran
 Hâzreti ‘Ömer degil midür
 (F28,7)

Hadd tamâm olmadın ölen
 Onda meyyitine uran
 Hâḳḳ emrin yerine ḳoyan
 Hâzreti ‘Ömer degil midür
 (F28,8)

Hiz. Ömer zamanında İslam devleti İran ve Bizans İmparatorluğunun aleyhine genişlemiştir. Bizans İmparatorluğu üzerine pek çok sefer düzenlenmiş, Bizans egemenliği altında olan pek çok yer Müslüman Arapların eline geçmiştir. Zaîfe Hiz. Ömer’i anlattığı şiirinde “Kayser’i tahtından eden” şeklinde bu konudan da bahseder. “Kayser eski Roma ve Bizans imparatorlarının lakabıdır.”⁴⁵

Medînede na‘ ra uran
 Ṭurrasını yire çalan
Ḳayşeri tahtından iden
 Hâzreti ‘Ömer degil midür
 (F28,11)

Zaîfe, birkaç dörtlükte Hiz. Ömer’in Veysel Karânî’ye hırka götürmesine de değinmiştir. (bk. Veysel Karânî)

⁴⁵ Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s. 234

H. Osman

H. Osman, “İslam’ın üçüncü halifesidir. Mekkeli Beni Ümeyye ailesinden Affan’ın oğludur.”⁴⁶ Zaîfe, *Divan*’da H. Osman’dan, H. Muhammed tarafından münevver kılınması dolayısıyla bahseder. Bunun dışında hayâ ve ilim sahibi olması, cömertliği, temiz huylu olması, Kur’ân-ı Kerim’i çoğaltması ve zekâsıyla da şiirlerde işlenmiştir.

Dîn yolunda mâhir olan
Velîligi zâhir olan
Pâk şu gibi tâhir olan
Ḥazreti ‘Osmân degil midür
(F29, 3)

‘İlm ü edeb yolın varan
Gökler ehli ‘izzet kılan
Ḥayâ içinde nûr olan
Ḥazreti ‘Osmân degil midür
(F29, 7)

‘İlim deryâsında yüzen
Faķirlerüñ gönlün düzen
Ḳur’ân-ı ‘azîmi yazan
Ḥazreti ‘Osmân degil midür
(F29, 12)

H. Osman’ın H. Peygamber’e iki defa damat olduğu dörtlükler de geçmektedir. Önce Rukiye ile evlenmiş, Rukiye ölünce Ümmü Gülsüm’ü almıştır. Böylece “İki nur sahibi” ünvanına sahip olmuştur.

Peygamberüñ güyegüsi
Şöyle ki Tañrı velîsi
Dört yârenlerüñ birisi
Ḥazreti ‘Osmân degil midür
(F29, 4)

Evlâduñ ikisin alan
Ḥürmet idüp ‘izzet kılan
Ḥaķ resûli hoşnûd olan
Ḥazreti ‘Osmân degil midür
(F29, 8)

⁴⁶ Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s. 321

Dīn yolunda şādık olan
İki nūra lâyıķ olan
 Peygamber hāzretinden du‘ā alan
 Hāzreti ‘Osmān degil midür
 (F29, 9)

Hz. Osman malını mülkünü İslam yolunda harc eylemiştir. Hatta bu yüzden peygamber efendimiz tarafından da övülmüştür. Zaîfe, şirlerinde bunu da dile getirmiştir.

Hāzīnelerin harc eyleyen
Gazā için kayd yayan
 Yolunda cān baş oynayan
 Hāzreti ‘Osmān degil midür
 (F29, 5)

Hz. Ali

Hz. Ali dört büyük halifenin sonuncusudur. Hz. Muhammed’in amcazadesi ve damadıdır. İslam dinini kabul eden ilk dört kişiden biridir.

Divan edebiyatında Hz. Ali onun oğlu Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin için en lirik ve trajik şiirler yazılmıştır. Hatta bu konu divan şiirimizin ortak konularından biri olmuş, divanların tamamında olmasa bile çoğunda bu konuda şiirler söylenmiştir. Dört halife içinden kendisinden en çok bahsedilen Hz. Ali’dir. Hz. Ali teması *Zaîfe Divanı*’nda bu geleneğe bağlı olarak ele alınmıştır. Zaîfe, Hz. Ali’yi anlatırken onu kahramanlaştırmıştır. Daha önce de söylediğimiz gibi Zaîfe’nin şiirlerinde halkın kendi içinde oluşturduğu rivayetlerin etkisi görülür. Halk Hz. Ali ve oğullarını adeta kahramanlaştırmıştır. Dolayısıyla bu, Zaîfe’nin şiirlerine de yansımıştır. Bu anlamda Zaîfe, Hz. Ali’yi kahramanlaştırırken ona halkın yüklediği pek çok özelliği yüklemiş ve mübalağa yapmıştır.

Divan’da Tanrı Aslanı, Şah-ı Murtażâ ve Heybetlü Ali sıfatlarıyla anılan Hz. Ali’den hürmet ve saygıyla bahsedilir.

Yezīdler elinden çekdiler cefā
 Boğazın öpmiş idi şadr-ı şafā
 Anañ Fātıma atañ **şāh-ı murtażā**
 Gel iy Fātıma maħbūb-ı rūḥ-ı pāk
 (F32,4)

Oğlunu kâfirler alan
 Yedi günden Őoñra tıyan
Topı cevşenleri delen
Tañrı arslanı degil midür
 (F30, 8)

“Hz. Ali'nin babası Hz. Peygamber'in amcası Ebû Tâlib, annesi de Fâtıma bint Esed b. Haşim'dir. Ebü Tâlib'in en küçük oğludur. Mekke'de baş gösteren kıtlık üzerine Hz. Peygamber amcası Ebû Tâlib'in yükünü hafifletmek için onu himayesine almış, Hz. Ali beş yaşından itibaren hicrete kadar onun yanında büyümüştür.”⁴⁷ Zaife, bazı beyitlerde bu duruma telmih yapar. Bilindiği gibi Hz. Ali, peygamber efendimize inanan ilk çocuk olma ünvanına sahiptir. Zaife, Hz. Ali'yi anlatırken bu durumu abartır ve ta ana rahmindeyken peygamber efendimize inandığını söyler.

Anası rahminde iken
Peygamber kabül etdiği
 Ezelden ezelden 'âşık
 Tañrı arslanı degil midür
 (F30, 1)

Ma'şüm iken 'âşık olan
 Bağırdağlarını kıran
 Yüzünü görüp vecl olan
Tañrı arslanı degil midir
 (F30, 2)

Nür ırmağı olup ağan
 Mübârek yüzüne bağan
Peygamber bağırdağ çeken
 Tañrı arslanı degil midür
 (F30, 3)

Hz. Ali'den kılıcı Zülfekar ve atı Düldül sebebiyle de dörtlüklerde bahsedilmiştir. “Zülfekar, yarısından itibaren ucu çatallaşan bir çeşit kılıçtır. Peygamber efendimiz tarafından Hz. Ali'ye verilen bu kılıç Bedir savaşında ele geçmiştir. Hz. Ali'nin elinde uzunluğu yedi ve eni bir arşın olacak derecede Şekil değiştirebilirmiş.”⁴⁸ Zaife, zülfekarı dörtlüklerde daha çok Hz. Ali ile birlikte anmış Hz. Ali'nin bu kılıçla

⁴⁷ Fiğlalı, Ethem Ruhi, “Ali”, *İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul 1989, C.2, s. 371

⁴⁸ Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan şiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s.427

bir seferde binlerce kişiyi öldürdüğünden bahsetmiştir. Yine Hz. Ali'nin atı Düldül de dörtlüklerde söz konusu edilmiştir. Düldül, peygamber efendimize hediye edilen dişi katırın adıdır. “Tarihî kaynaklarda bu hayvan hakkında çeşitli bilgiler vardır. Bir kısmı onu kır renkte olduğunu söylerken, diğer bir kısmı beyaz olduğuna dair malumat verirler.”⁴⁹ Peygamberimiz Düldül’ü Hz. Ali’ye hediye etmiştir.

Zülfekârı kuşanan
Kâfir üstüne boşanan
Neçe kal’aları alan
Tañrı arslanı degil midür
(F30, 5)

Düldülün üstüne gelen
Zülfekârı eline alan
Nece yüz biñ kâfir kıran
Tañrı arslanı degil midür
(F30, 6)

Bunun yanında Hayber Kalesi’ni alması da beyitlerde geçmektedir. Hz. Ali, Hayber başta olmak üzere hemen hemen bütün gazve ve seriyyelere katılmış, bu savaşlarda Resûl-i Ekrem'in sancaktarlığını yapmış ve daha sonraları menkıbevî bir üslûpla rivayet edilen büyük kahramanlıklar göstermiştir. Uhud' ta ve Huneyn'de çeşitli yerlerinden yara almasına rağmen Hz. Peygamber'i bütün gücüyle korumuş, Hayber'de ağır bir demir kapıyı kalkan olarak kullanmış ve bu seferin zaferle sonuçlanarak Yahudilere galebe çalınmasında büyük payı olmuştur.⁵⁰

Bir aylık yola üç günde varan
Kendün mancılığa koyan
Hayber Kal’asını alan
Tañrı arslanı degil midür
(F30, 9)

Dipsiz kuyulara inen
Gözi ile namâz kılan
Yir altında dīvler kıran
Tañrı arslanı degil midür
(F30, 11)

⁴⁹ Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s. 116

⁵⁰ Fiğlalı, Ethem Ruhi, “Ali”, *İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul 1989, C. 2, s. 371

Dörtlüklerde ilimdeki üstünlüğü dolayısıyla da zikredilmektedir. Hz. Muhammed'in Hz. Ali'nin ilimdeki üstünlüğünü anlatan "Ben ilim şehriyim, Ali onun kapısıdır." hadisindeki özelliğinin vurgulandığı görülür.

Kendüsi ' Alî heybetlü
Dili faşih iken tatlu
 Mürüvvetlü hem saḥâvetlü
 Tañrı arslanı degil midür
 (F30, 12)

Vilâyet perdesin açan
 Mürüvvet tahtına geçen
' İlim deryâların açan
 Tañrı arslanı degil midür
 (F30, 21)

Hoş dutar idi kâlemi
Hem faşih idi kelâmı
 Dîñ yolınıñ pehlüvânı
 Tañrı arslanı degil midür
 (F30, 18)

Hz. Ali, atılganlığı, ata biniciliği ve yiğitliği ile tanınmıştır. Zaîfe şiirlerde bu özelliklerini tek tek vurgular.

Kâfirlerüñ kökün kesen
 Nece ejdehâlar başan
 Zülfeḳârın ' arşa aşan
 Tañrı arslanı degil midür
 (F30, 17)

Dîñ yolunda sebîl olan
Meydân içre na' ra iden
Bir başına leşker şıyan
 Tañrı arslanı degil midür
 (F30, 6)

İslâmuñ yolını açan
Kâfirlerüñ kanın içen
' Āşık olup cāndan geçen
 Tañrı arslanı degil midür
 (F30, 16)

Divan'da Hz. Peygamber'in sıkıntılı günlerinde yanibaşında bulunması, ayrıca hem amcazadesi hem de damadı olması gibi sebeplerle Hz. Muhammed'in Hz. Ali'yi gönülden sevmesi gibi özelliklerin de dile getirildiği görülür.

Peygamberüñ güyegüsi
 Şöyle ki Tañrı velîsi
 Hasan Hüseyn babası
 Tañrı arslanı degil midür
 (F30, 10)

Peygamberüñ özge yâri
Irâzdaşı vefâdârı
 Evliyâu'llâhuñ nûrı
 Tañrı arslanı degil midür
 (F30, 19)

Çopduğı Medîne şehri
Sırdaş dedi aña 'âlem fahrı
 Vilâyet kerâmet ehli
 Tañrı arslanı degil midür
 (F30, 20)

2. 1. 8. Ehl-i Beyt

Ev halkı anlamına gelen “Ehl-i Beyt” Hz.Muhammed’in ev halkı ve yakın akrabası için kullanılır. Ehl-i Beyt olarak *Divan*’da şu isimlere yer verilmiştir: Hz.Muhammed’in amcasının oğlu ve aynı zamanda damadı olan Hz. Ali, hanımı Hz. Hatice, kızı Hz. Fâtımâ, torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyn. Yine Hz. Peygamber’in eşi olan Hz. Ayişe’nin ismi de Hz. Fâtımâ ve Hz. Hatice ile birlikte anılmıştır.

Hz. Hasan ve Hz. Hüseyn

Peygamber efendimizin torunlarından olan Hz. Hasan, Hz. Fatıma ile Hz. Ali’nin büyük oğludur. “Kaynaklarda, Resûlullah'a çok benzediği için Hz. Ebû Bekir'in onu, "Ey nebiye benzeyen. Ali'ye benzemeyen" diye sevdiği ve Hz. Ali'nin de buna tebessüm ettiği belirtilir.”⁵¹ Kardeşi Hüseyn gibi ilk halife döneminde cereyan eden önemli olaylarda fiilen yer almamıştır. Hz. Hasan, “Hz. Ali’nin ölümünden sonra altı ay kadar Kufe’de halifelik etmiş, sonra da halifeliği barış ortamı sağlamak için Muaviye’ye bırakmıştır. Hz. Hasan bundan sekiz sene sonra Medine ‘de zehirlenerek öldürülmüştür.”⁵²

Hz. Hüseyn, Hz. Fâtıma ile Hz. Ali’nin küçük oğludur. Muaviye’nin ölümünden sonra halifeliği alan Yezid, Hüseyn’i kendisi için tehlike saymıştır. Bu yüzden üzerine

⁵¹ Fiğlalı, Ethem Ruhi, “Hasan”, *İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul 1997, C.16, s. 282

⁵² Levend, Ağâh Sırrı, *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1984, s. 132

asker göndermiş ve Kerbelâ'da şehid ettirmiştir.⁵³

Hız. Hasan ve Hız. Hüseyin, Ehl-i beyt'e ve Âl-i abâ'ya dâhil olmasının yanında Hız. Peygamber'in neslini günümüze kadar devam ettiren kişilerdir. Hasan ve Hüseyin'e duyulan sevgi ve şefkat peygamber efendimizin vefatından sonra da devam etmiştir. Bu yüzden şiirlerde oldukça fazla anılmışlardır.

Divan' da Hız. Hasan ve Hız. Hüseyin'in birlikte anıldığı görülür. Ancak *Divan'* da daha çok Hız. Hüseyin'den bahsedilmiştir. Onun üzerine yazılmış bir fasıl bulunmaktadır. Bunun yanında Hız. Ali'nin anlatıldığı fasıl başta olmak üzere Hız. Hatice, Hız. Fâtımâ, Hız. Ayişe'nin anlatıldığı fasıl ve pek çok dörtlükte Hız. Hüseyin'in adı geçmektedir. Özellikle Hız. Peygamber'in torunu olmaları, Hız. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilmesi üzerinde durulur.

Gel iy dedesünün cānunun cānı
 urretü'l-^ç ayn deyü oşadı seni
Çok hişşeler var sende nişānı
 Gel iy Fāṭıma maḥbūb-ı rūḥ-ı pāk
 (F32, 5)

Gel iy Fāṭımanun sevgüli cānı
Yezīdler tıtdılar boğazladılar seni
 Yarın bize şefī^ç olısar ğanī
 Gel iy şehīd [ü] şühedā imāmlar
 (F33, 5)

Hız. Hüseyin'in ve yanındakilerin Kerbelâ'da işkenceyle öldürülmesi İslam dünyasında derin yaralar açmış ve ilk günlerden itibaren konuyla ilgili çok sayıda eser kaleme alınmıştır. "Hız. Hüseyin'in şehid edilmesini anlatan bu eserler özellikle Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında önemli bir yer tutmaktadır. Genel olarak dinî-tasavvufî Türk edebiyatında, özellikle de Alevîlik-Bektaşîlik gibi zümre edebiyatlarıyla divan, halk ve âşık edebiyatında Kerbelâ hadisesiyle ilgili olarak müstakil eserler, mersiye ve manzumeler telif edilmiş, ayrıca başta divan şairleri olmak üzere konuya eğilen sanatkârların, halk âşıklarının his ve hayal dünyalarının ortaya konmasında Kerbelâ adı önemli bir mazmuna dönüşmüştür. Gerek divan şiiri gerek tekke ve saz şiiri geleneğinde Hız. Hüseyin'e reva görülen muamelenin anlatıldığı eserlerin ortak özelliği Kerbelâ'nın kutsal bir bölge olarak anılması ve Ehl-i beyt ile Kerbelâ arasında bir bütünlük

⁵³ Levend, Ağâh Sırrı, *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1984, s. 132

oluşturulmaya çalışılmasıdır.”⁵⁴ Kerbelâ hadisesinin meydana geldiği asırdan itibaren Hz. Hüseyin'in hayatı efsanevî ve menkıbevî bir hüviyet kazanmıştır.

Kerbelâ'nın İslâm tarihindeki şöhreti, Hz. Hüseyin ile beraberindekilerin 10 Muharrem 61 (10 Ekim 680) tarihinde Emevîlerce şehit edildikleri yer olması ve kabirlerinin burada bulunmasından kaynaklanmaktadır.⁵⁵

Muḥarrem ayını görüp kıluñ āh
İmām Hüseyni şehīd etdiler āh
 İmām geçdi şusuzluğıla vāh
 Gel iy maḥbūb-ı rūḥ-ı pāk
 (F32,1)

Muḥarremde şehīd oldu ‘azīzler
 Ḥaḳuñ dostları ol günü gözler
 ‘Āşıklar ağlayup yaş döker gözler
 Gel iy Fāṭıma maḥbūb-ı rūḥ-ı pāk
 (F32, 2)

‘Alīnūñ oğlın cānlar cānısın
 Pāk-i resūlsin şefā‘ at kānısın
Kerbelāda şehīdler sulṭānısın
 Gel iy şehīd ü şühedā imāmlar
 (F33, 8)

Peygamber efendimiz pek çok sözünde Hz. Hasan ve Hüseyin’i ne kadar çok sevdiğini dile getirmiştir. Peygamberimiz, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’e bakıp: “Allah’ım! Ben, bunları, seviyorum. Sen de sev bunları!” diyerek dua etmiş yine “Hasan ve Hüseyin’i seven, beni sevmiş, onlara kin tutan da, bana kin (tutmuş) olur!” demiştir.⁵⁶ Zaîfe bir dörtlükte buna da telmih yapar.

Sizi sevenleri yārin seçeler
 Şırātı yıldırım gibi giçeler
 Ḳanadlu Burāḳa binüp uçalar
 Gel iy Fāṭıma maḥbūb-ı rūḥ-ı pāk
 (F32, 11)

Yezid, Hz. Hüseyin’in üzerine asker göndermiş, Kerbela mevkiinde Hüseyin’i kuşatmıştır. Hz. Hüseyin’in kuvveti kahramanca dövüşmüş fakat susuzluktan takatleri kesilmiştir. Hz. Hüseyin bir ara Fırat kenarına varır, tam bir yudum su alacağı sırada

⁵⁴ Fığlalı, Ethem Ruhi, “Hüseyin”, *İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul 1998, C.18, s. 520

⁵⁵ Üzüm, İlyas, “Hüseyin”, *İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul 1998, C.18, s. 521–524

⁵⁶ Köksal, Asım, *Hz. Hüseyin ve Kerbela Faciası*, Akçağ Yayınları, Ankara 1984, s. 9

ağına bir ok saplanır ve suyu içemez.⁵⁷ Yine Kerbela’da Hz. Hüseyin’in askerlerinin hepsi susuzluk çekmiş, bir yudum su içmeden şehit olmuşlardır. Zaîfe pek çok dörtlükte bu durumu dile getirir.

Şusuzluğdan kıatı zebûn oldılar
Toz u toprak arasında kaldılar
Şu içmedin Hakkâ teslîm oldılar
Gel iy şehîd ü şühedâ imâmlar
(F33, 2)

Hz. Hüseyin, Kerbela’da sadece susuzluk çekmemiş aynı zamanda askerleriyle birlikte çeşitli işkencelere de maruz kalmıştır. Öldükten sonra bedeni atlara çığnetilmiş, kafası kılıçla kesilip Yezid’in önüne getirilmiştir. Zaîfe bütün bunlara telmihte bulunur.

Yezîdler elinden çekdiler cefâ
Boğazın öpmiş idi şadr-ı şafâ
Anañ Fâtıma atañ şâh-ı murtażâ
Gel iy Fâtıma maħbûb-ı rûh-ı pāk
(F32, 4)

Peygamberimizin zevcesi Hz. Ümmü Seleme der ki «Resûlullâh Aleyhisselâm, bir gün, yanı üzerine yattı. Kaygılı ve üzüntülü olarak uyandı. Sonra, uyudu. Yine kaygılı ve üzüntülü olarak uyandı. Yine uyudu. Sonra, uyandı. Avucunda, kırmızı bir toprak bulunuyor ve onu öpüyordu! “Nedir bu?” diye sordum. “Hüseyin için, Cebrail, bunun Irak toprağında öldürüleceğini bana haber verdi. Bu da, oranın toprağıdır!” buyurdu.

Hz. Hüseyin'in şehid edileceği yerden Cebrail'in getirdiği toprağın, Kerbelâ toprağı olduğu, Peygamberimizin, bu yeri (Kerb'ü'belâ: tasa, üzüntü) diye vasıfladığı rivayet edilmektedir.⁵⁸ Zaîfe bir dörtlükte bu olaya da telmihte bulunur.

Fahr-i ‘âlem seyr iderken cenneti
Bilmişidi nice olmuş hikmeti
Dilemişd[i] anda ‘âşî ümmeti
Gel iy şehîd ü şühedâ imâmlar
(F33, 7)

⁵⁷ Levend, Agâh Sırrı, *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1984, s. 132

⁵⁸ Köksal, Asım, *Hz. Hüseyin ve Kerbela Faciası*, Akçağ Yayınları, Ankara 1984, s. 14

Hız. Hatice, Hız. Fâtımâ, Hız. AyiŖe

Zaife Divanı' nda Hız. AyiŖe, Hız. Fatıma, Hız. Hatice adına yazılmıŖ iki fasıl bulunmaktadır. *Divan'* da dikkate değer bir husus olarak gördüğümüz bu konu üzerine diğer Ŗairlerin divanlarını inceledik. Pek ok Divan'da Ali- Aba için ya da ehl-i beyt için yazılmıŖ beyitler bulunsa da özellikle Hız. Hatice, Hız. Fatıma ve Hız. Hatice adına yazılmıŖ fasılların pek bulunmadığı dikkatimizi ekmiŖtir. Bu da *Zaife Divanı'* nı diğer Divanlardan farklı kılan bir özellik olarak karŖımıza çıkmaktadır. Fasılların birinde her üçünün de adı sırayla geçmektedir. Diğer fasıl ise sadece Hız. Fâtımâ'nın adına yazılmıŖtir. Burada "Gel iy Fatıma mahub-ı ruh-ı pak" Ŗeklinde geçmektedir. *Divan'* da bu iki fasıl dıŖında adlarının geçtiği dörtlükler mevcuttur.

Hız. Hatice' nin, üstün iffeti sebebiyle İslâmiyet'ten önce "Tâhire- temiz kadın" lakabıyla anıldığı bilinmektedir. "Kübrâ" sıfatı ise Resl-i Ekrem'in en büyük hanımı olması sebebiyle daha sonraki dönemlerden itibaren kullanılmıŖtir. Hız. Hatice'nin Reslullah'ın hayatındaki en önemli rollerinden biri, peygamberlik geldiği zaman kendisine herkesten önce iman etmesi ve onu bütün varlığı ile desteklemesidir.⁵⁹

Gözümüze erâğ olan
 Hâtulnara gerek olan
 mmetin du' â kılan
 ' **ĀyiŖe Fâtıma Hâdīce ana**
 (F31, 2)

Hcam Ŗa'llâh esirgeye
 Gnâhlarımızı yuya
 ' **ĀyiŖe Fâtıma Hâdīce ana**
 Günde benden biñ biñ selâm
 (F42, 3)

Ol hâzrete karŖu tran
 Yüzin secdeye uran
 Terâziye destârın koyan
 ' **ĀyiŖe Fâtıma Hâdīce ana**
 (F31, 4)

Zaife, Hız. Hasan ve Hız. Hüseyin'i anlattığı bazı dörtlüklerde Hız. Fatıma'dan onların annesi olması sebebiyle bahseder. Hız. Fatıma, Hız. Peygamberin soyunu devam ettiren kızıdır. Lakabı "beyaz, parlak ve aydınlık yüzlü kadın" anlamında Zehra olmakla beraber "iffetli ve namuslu kadın" anlamındaki Betül lakabıyla anıldığı da görülmektedir.

⁵⁹ Kandemir, M. YaŖar, "Hatice", *İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul 1997, C. 16, s. 465

Yezîdler elinden çekdiler cefâ
 Boğazın öpmiş idi şadr-ı şafâ
Anaî Fâtıma ataî şâh-ı murtażâ
 Gel iy Fâtıma maĥbûb-ı rûĥ-ı pâk
 (F32, 4)

Ĥâtunlaruñ yüzi şuyı
Âl [u] evlâd peygamber şoyı
 Ümmetiçün ider sa‘yi
 ‘Āyişe Fâtıma Ĥadice ana
 (F31, 3)

2. 2. AHİRET İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

2. 2. 1. Cennet

Cennet, “Allah’ın ve resulünün bildirdiklerine uyanların ve bu imanla ölenlerin ahrette sonsuz kalacakları nimet yeridir.”⁶⁰ *Zaife Divanı*’nda cenneti anlatan bir fasıl bulunmaktadır. Bu fasılda cennet tasvirleri İslamî inanişaya uygun bir biçimde verilmiştir. Şair cennetle ilgili olarak kevseri, huri ve gılmanı, rıdvan ve vildanı zikreder. Ayrıca sekiz cennetten bahseder.

Divan’da cennet, “cennet-i adn, cinan, cinan bağı, behişt, firdevs-i â’lâ, uçmak” gibi isimlerle anılmaktadır.

Yoğiken ‘âlemleri var eyleyen
 Yeri kıyyûm gögi devvâr eyleyen
Sekiz uçmaĥları nûr eyleyen
 Dilekler verici sultân efendi
 (F9, 9)

Seniñdür ol uçmaĥ tamu
Uçmaĥda fi’l-cümle ĥurî
 Sen yaratduñ ins ü perî
 Şükür ĥocam birliğüne
 (F16, 4)

Cennet-i ‘adn uçmağında kırdı taĥtuñı seniñ
 Kim ĥılmân ĥurî güneşi sensin yâ nebî
 (F17, 8)

‘Adn uçmağı ĥabîbu’llâh yeridür
Firdevs-i a’lâdır cinân bāğıdur
 Evliyâlar nebîler turağıdur
 Kıllar için neler yaratdı sübhân
 (F44, 12)

⁶⁰ Yavuz, Kemal vd, *Dinî Terimler Sözlüğü*, İhlâs Gazetecilik, İstanbul, s. 68

Zaîfe Divanı’nda cennet, sıkıntılarının mükâfatının görüldüğü yerdir. Yeşilliklerin içinde huri ve gilmanın, akarsuların ve havuzların bulunduğu, kâfirlerin asla giremedikleri yerdir. Zaîfe’ye göre cennet sonsuz zevklerin yeridir, içine giren mest olur. Oradaki lezzetler, dünyadakiler gibi geçici değildir, bir tane yemişi dahi dünyalara yetmektedir. Cennetin her yeri kıymetli taşlardan yapılmış köşk ve saraylarla doludur. Her yer güzel kokar, ayrıca hafif bir meltem esmektedir. Oraya girenler istediklerini hemen önlerinde bulmaktadırlar.

Sekiz uçmağ bahçesi var müzeyyen

Kemâl-i kudretünden düzdi sübhân

İçine giren olur mest [ü] hayrân

Kullar için neler yaratdı sübhân

(F44, 1)

Cennetün bâğında bir hoş yel eser

Depredüp ağaçlarını saz ider

Yaprakları tesbîh niyâz ider

Kullar için neler yaratdı sübhân

(F44, 4)

Bir dâne yemişi ‘âleme yiter

Üzeriseñ yerine gene biter

Câna hayât virir dimâğı dutar

Kullar için neler yaratdı sübhân

(F44, 6)

Her kaçırda niçe biñ köşki sarâyı

Kimi altûn kimi gümüş kimi la‘l-i cevâhir sarây

Kimi yâkût kimi mercân kimi nûr

Kullar için neler yaratdı sübhân

(F44, 9)

Zaîfe bir başka dörtlükte de cennetlik cehennemlik belli olduktan sonra müminlerin cennete girebileceğini söyler ve Allah’tan Hz. Muhammed’in ümmeti olmayı, onun sancağı altında toplanmayı diler.

Cennetlik cehennemlik bilinicek

Hak̄k emrile mü’minler bulınıcak

Şâzılığıla cennete giricek

Peygamber ‘alemi dibinde kıpar yâ Rabbi bizi

(F25, 10)

Cennette müminler Burak denilen bineklere binecekler ve gezeceklerdir. Hz. Peygamber, miraç esnasında cenneti görmüş, Hz. Peygamberin geldiğini haber alan gök ehli, sekiz uçmağı bezemiştir. Zaîfe’ye göre peygambere ümmet olanın yeri cennet

olacaktır. Bu yüzden Zaîfe, onun ümmeti olduğunu söyler ve Allah'tan cennete girmeyi nasip etmesini ister.

Burâka binüp uçmağı
 Uçmağ kapusın açmağı
 Selsebîl şuyını içmegi
Sen müyesser eyle hocam
 (F45, 4)

Rıdvâna hitâb oldu
Cenneti müzeyyen kıldı
Hürî vü gilmân şâz oldu
 Muḥammed Muştafâya
 (F20, 5)

Mi' râc gecesin bildiler
Feriştehler şaf oldılar
Cümlesi ' izzet kıldılar
 Muḥammed Muştafâya
 (F20, 6)

2. 2. 2. Cehennem

“Cehennem, ahirette kâfirlerin sürekli olarak kaldıkları, günahkâr müminlerin ise günahları ölçüsünde cezalandırılacakları yerdir.”⁶¹ Cehennem, imansız ölenler ile suçları bağışlanmayan günahkârların gideceği yerdir. “Bazı müfessirler birbiri üstüne kurulan yedi tabakadan müteşekkil yedi cehennem olduğunu söyler.”⁶²

Divan'da cehennem ile ilgili yazılmış bir fasıl bulunmaktadır. Cehennem, beyitlerde “cahîm, tamu” gibi isimler ve terkiplerin yanı sıra ateş, azap ve çile ile zikredilir. Dörtlüklerde cehennem ateş dolu bir yer olarak tasvir edilir. Bunun yanında orada günahkâr kullara çeşitli azaplar çektirilir. Bu tasvirler bize İslamî anlayışa uygun bir şekilde cehennemin anlatıldığını gösterir. Kur'ân-ı Kerim'de cehennemle ilgili anlatılanların hemen hepsinde, cehennemin ateşle dolu olduğu hatta yakıtının insan ve taş olduğu yazılıdır. (bk. Bakara suresi, 23, 24. Ayet) Zaîfe, cehennem ateşinden ancak Allah'ın yardımıyla kurtulacağını bilir, bu yüzden ondan medet bekler.

⁶¹ Yavuz, Kemal vd, *Dinî Terimler Sözlüğü*, İhlâs Gazetecilik, İstanbul, s. 64

⁶² Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s. 81

Za'ife cehennemi şerh eyledi
 Korku sıfatların añup ağıladı
 Şıgınuş gönlünü Haqq'a bağıladı
Hocam bizi âzâd eylegil andan

(F43, 13)

Cehennem deresi kıatı deriñdür
 Anuñ 'azâbları kıatı 'azımdür
Otdan şuları var şöyle caħımdür
 Hocam bizi âzâd eylegil andan

(F43, 1)

Kuran-ı Kerim'de çeşitli ayetlerde cehenneme gireceklerin simalarından tanınacakları, perçemlerinden ve ayaklarından yakalanarak yüzleri üstü ateşe atılacakları, cehennemin kaynamaktan doğan uğultusunu duyacakları, hiddetli ve dehşetli görüntüsünü müşahede edecekleri anlatılır.⁶³

Cehennemler cüş idüp kaynayacak
 Ardımızca zebâniler uyucak
 Şırâtuñ üstünde ħisâb olıcak
 Peyğamber 'alemi dibinde kıpar yâ Rabbi bizi

(F25, 6)

Kur'ân'daki en açık ve etkili azap tasviri ise şöyledir: Altını ve gümüşü biriktirip de Allah yolunda harcamayanlar için bu altın ve gümüşler cehennem ateşinde kızdırılacak, sahiplerinin alınları, böğürleri ve sırtları onlarla dağılanacaktır. Cehennem ehli açlık ve susuzluk hissedecek, fakat yemek olarak kendilerine, karınlarında erimiş madenler gibi kaynayacak zakkum ağacı, dari denilen zehirli nebat, içecek olarak da bağırsakları parçalayan kaynar su, kanla karışmış irin verilecektir.⁶⁴ Zaife 'de dörtlüklerde buna benzer bir ifade kullanır ve cehenneme gireceklerin susayıp su dilediklerinde zebanilerin onlara kadeh sunacaklarını ancak buna da dokunamayacaklarını belirtir. Yine cehennemdekilerin karınlarının da akreple dolu olduğunu ifade eder.

Zebâniler yemişden alurlar
Tamu ehline anı yedürürler
 Feryâd idüben zâri kılurlar
 Hocam bizi âzâd eylegil andan

(F43, 4)

⁶³ Topaloğlu, Bekir "Cehennem", *İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul 1993, C. 7, s. 232

⁶⁴ Topaloğlu, Bekir, age. C. 7, s. 230

Karınları tolu ‘akreb ‘akrî
 İçirürler dāyim anlara zehri
 Zebāniler ider ‘azāb-ı urbî
 Hocam bizi āzād eylegil andan
 (F43, 7)

Tamu ehli şuşayup şu dilerler
 Zebāniler öteden kadeh şunarlar
Toğununca şöyle köyünüp yanarlar
 Hocam bizi āzād eylegil andan
 (F43, 2)

Kuran-ı Kerim’de “Cehennemin yedi kapısı vardır. Onlardan her kapı için bir grup ayrılmıştır”(Hicr suresi 42–44) şeklinde bir ayet yer almaktadır. Zaîfe, dörtlüklerde cehennemi Kur’ânda geçtiği gibi yedi kapılı olarak anar.

Yedi tamu kapuları yapıldı
 Sekiz uçmak kapuları açıldı
 Hakkūn rahmetleri halka saçıldı
 Şafā geldūn aya nūr-ı receb
 (F65, 2)

2. 2. 3. Kıyamet

Divan’ da mahşer, haşr, arasât kelime ve terkipleriyle adlandırılan kıyamet çeşitli düşünce ve tasavvurlar içinde dile getirilmektedir.

Ümmetiñ eyle yarağ
 Saña muṭî‘ ola Burāk
Kıyāmetde saña gerek
 Faḥr-i Muḥammed Muştafā
 (F19, 6)

Dāyim Qur’ân olsun sözüñ
 Ğayrıya bakmasun gözüñ
Mahşerde ağ ola yüzüñ
 Şükür verdi bu Qur’ânı
 (F4, 6)

Mahşerde herkes Hz.Muhammed’den şefa’ât isteyecek o da ümmetine şef’i olacaktır. O gün insanların günahları ve sevapları mizana (teraziye) konulup sonra da sırat köprüsünden geçirilecektir.

‘ Āşıklarūñ gönülün alan
Ümmetine şefî‘ olan
 ‘ Araşāta karşı gelen
 Faḥrı Muḥammed Muştafā
 (F19, 8)

Haşr neşr bir araya gelicek
Helâl hisâb harâm ‘azâb olıcağ
 Her kişi yerlü yerinde tırucak
 Peyğamber ‘alemi dibinde kıpar yâ Rabbi bizi
 (F25, 5)

Ehl-i mahşer halkı zelîl kalıcağ
 Peyğamberler nefsi nefsi diyecek
 Mü’minler kırkudan emîn olıcağ
Peyğamber ‘alemi dibinde kıpar yâ Rabbi bizi
 (F25, 7)

Cehennemler cüş idüp kıynayacak
 Ardımızca zebânîler uyucak
Şırâtuñ üstünde hisâb olıcağ
 Peyğamber ‘alemi dibinde kıpar yâ Rabbi bizi
 (F25, 6)

2. 2. 4. Huri ve Gılman

Huri, “Allah’ın temiz ve iyi kullarına birer cennet nimeti olarak bağışlayacağı, nasıl oldukları bilinmeyen cennet eşlerine verilen isimdir.”⁶⁵ Gılman ise, “Cennetteki erkek hizmetçilerdir.”⁶⁶ *Zaîfe Divanı*’nda bu iki kavram genellikle “huri vu gılman,” şeklinde beraber işlenir. Zaîfe, cenneti anlatılırken içinde huri ve gılmanın bulunduğu bahseder. Dörtlüklerde huri ve gılman, daha çok cennette bulunan varlıklar olması sebebiyle konu edilmiştir.

Bu kıadar **hürî vü gılmân** viriser bir kıuluna
 Eliñüzden geldüğünce durusañ **Haqq** yoluna
 Şa’llâh biz de doğunavuz ol rađimüñ bilüne
 Kıullar içün neler yaratdı sübhân
 (F44, 17)

Rıdvâna hitâb oldu
 Cenneti müzeyyen kııldı
Hürî vü gılmân şâz oldu
 Muğammed Muştafâya
 (F20, 5)

Açıldı kıapusı ‘âlî cinânuñ
 Tonandı cümlesi **hürî gılmânuñ**
 (F67, 3)

⁶⁵ Yavuz, Kemal vd, *Dinî Terimler Sözlüğü*, İhlâs Gazetecilik, İstanbul, s. 196

⁶⁶ Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s. 152

Huriden bahsedilirken Rıdvan ile birlikte anıldığı da görülür. Cennetin kapısını bekleyen melek olan Rıdvan'ın ismi pek çok yerde geçmektedir.

Nażar etdüñ düzdüñ anı
İçinde **hürî rıdvānı**
Gözüme görünmez varı
Hocam seni gerek seni
(F46, 2)

2. 2. 5. Kevser

Zaîfe, *Divan*'da kevserden Allah tarafından mahşerde müminlere dağıtması için Hz. Muhammed'in emrine verilen cennetteki su olarak bahsetmektedir. "Tefsirlerde Kevser hakkında çok çeşitli izahlar yer alır. Etrafında birçok kıymetli kâse bulunduğu, oradan bir kez içenin bir daha susamadığı bunlardandır."⁶⁷ Zaîfe de dörtlüklerde buna değinir ve Hz. Muhammed'in ümmeti olan kişilerin bu sudan içeceğini ve ona kanmayacağını söyler. Ayrıca bunun müminlere armağan olduğu da dörtlüklerde geçmektedir.

Senüñ ümmetüñ aldanmaz
Āb-ı Kevser içer anmaz
Cehennem odına yanmaz
Ümmetiñden olam a'llāh
(F21, 2)

Pervāne oluban döner
Nūrıla 'ālemler yanar
Ümmetine **Kevser** unar
Anda Muħammedim vardur
(F21, 3)

Mü'miniñ cānı
Hoş armağanı
Cennetiñ uyu
El-ħamdü li'llāh
(F2, 3)

Zaîfe, kevserle ilgili olarak onun günahı döktüğünden de bahseder ve bunun için Allah'a ükreder.

Cennetden ıkar
Günāhı döker
u gibi aar
El-ħamdü li'llāh
(F2, 4)

⁶⁷ Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s. 238

Burāka binüp uçmağı
 Uçmağ kapusın açmağı
Selsebîl şuyını içmegi
 Sen müyesser eyle hocam
 (F45, 4)

2. 2. 6. Terazi, Sırat

“Mizan olarak adlandırılan terazi, mahşer gününde kurulacak olan ve her insanın iyilik ve kötülüklerinin tartılacağı tartıdır.”⁶⁸ Kurani kerimde mizanla ilgili pek çok ayet vardır. Enbiya suresi 47. ayette mealen “Biz kıyamet gününe mahsus adalet mizanları kurarız. Artık hiç kimse hiçbir şeyle haksızlığa uğratılmayacaktır. (yapılan amel) hardal tanesi kadar bile olsa, onu getiririz(mizana koyarız). Hesap gören olarak biz (herkese) yeteriz.” buyrulmaktadır. *Zaîfe, Divan*’da birkaç dörtlükte terazi ve mizandan bu anlamda bahseder ve günahların ortaya çıkacağı gün peygamber efendimizden şefaata bekler.

Mîzāna kendüsi gelür
Terāzüye barmağ urur
 Ümmetine şefî^ç olur
 Anda Muhammedüm vardur
 (F21, 5)

Yarın **hağ terāzüsi** kurulıcağ
 Hağğ kâdî olup önüne varılcağ
 Günāhlarımız āşikār olıcağ
 Peyğamber ‘alemi dibinde kıpar yâ Rabbi bizi
 (F25, 4)

Sırat ise “Cennete geçilmek üzere Cehennem üzerinde kurulu mahiyeti kesin olarak bilinmeyen köprüdür.”⁶⁹ Bazı kişiler bu köprünün kıldan ince, kılıçtan keskin olduğunu söylemişlerdir. “O gün herkese bu köprüden geçmesi emr olunacaktır. O gün bütün peygamberler; “Ya rabbi, selamet ver” diye yalvaracaklardır. Cennetlik olanlar köprüden kolayca geçerek cennete gireceklerdir. Bunlardan bazısı sırat üzerinden yıldırım hızıyla bazısı rüzgâr gibi geçeceklerdir. Cehennemlik olanlar sıratı geçemeyip cehenneme düşeceklerdir.”⁷⁰ Bu durum *Zaîfe Divanı*’nda bir kaç yerde geçmektedir.

⁶⁸ Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s. 287

⁶⁹ Yavuz, Kemal vd, *Dinî Terimler Sözlüğü*, İhlâs Gazetecilik, İstanbul, s. 184

⁷⁰ Yavuz, Kemal vd, age. s. 184

Gönüller açar
 Bâtı seçer
Şırâtı geçer
 El-ḥamdü li'llâh
 (F2, 2)

Şırât korkusun göstermez
 Zebâniler şori sormaz
 Ümmetsiz cennete girmez
 Anda Muhammedüm vardır
 (F21, 7)

Cehennemler cüş idüp kaynayacak
 Ardımızca zebâniler uyucak
Şırātuñ üstünde hisâb olıcak
 Peyğamber 'alemi dibinde kıpar yâ Rabbi bizi
 (F25, 6)

2. 3. İBADET İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

2. 3. 1. İbadet ve Tâ'at

“Kulluk etmek, tapınmak”⁷¹olarak tanımlanan ibadet, Allah'ın emir ve yasaklarına uymak, nefesine muhalefet etmek olarak da tanımlanmaktadır. Zaîfe, Hakk'a ibadetsiz yaklaşmanın olmayacağını söyler. Ancak, onun üzerinde durduğu ibadet Allah'a ancak Allah olduğu için yapılan ibadettir. İbadet dünyada müminin asıl görevidir ve ibadette ısrarlı olmak gerekir. Zaîfe, nefisini de uyarır, gaflete düşmemesini hatırlatarak Allah'a ibadette üşenmezlik yapmaması gerektiğini belirtir.

Kim ki 'izzet eyleye sâyim ola
 'İbâdet yollarına kıyım ola
 Hakkuñ luḫfi anlara kıyım ola
 Şafâ geldüñ mübârek nür-ı receb
 (F65, 8)

'İbâdet günleri halka rahmet
 Zehî kul kim dün [ü] gün ide **ṭâ'at**
 İdüñ buña ta'zîm [u] 'ibâdet
 Şafâ geldüñ mübârek şehr-i şa'bân
 (F66, 3)

Beş vakitte nevbet senüñ mü'mine **ṭâ'at** senüñ
 Cümle kerâmet senüñ 'inâyet eyle yâ Allâh
 (F7, 7)

⁷¹ Yavuz, Kemal vd, *Dinî Terimler Sözlüğü*, İhlâs Gazetecilik, İstanbul, s. 203

2. 3. 2. Abdest

Abdest namazın şartlarından biridir, namaz kılmadan önce abdest almak gerekir. Şair abdesti bu anlamda şiirlerinde ele almıştır.

Âb-ı hayât naşîb olan
Hem **abdest** alup hem yuyan
Hâk kıtında maqbûl olan
Yeşil tonlu Hızır İlyâs
(F26, 17)

Enel-Hâk kıtında çalındı
Yerden gökden şafâ geldi
Abdesti kıanıla aldı
‘ Âşık Manşûr şâdık Manşûr
(F38, 14)

Peygamber efendimiz: “Her ne zaman ümmetinden biri abdest alırken Bismillah deyip elini yıkarsa eliyle yaptığı günahların hepsi af olur. Ağzına, yüzüne ve diğer azalarına su verdikçe bütün günahları dökülür.” demiştir.⁷² Zaîfe de bazı dörtlüklerde buna telmih yapar ve “bismillah ile kalkın abdeste” der.

Bismillâhi ile kalkın abdeste
Getsun gönlünüzden gamıla güşşa
Şıdk [u] şafâ ile varınız dosta
Cum‘ a günü hoş mübarek gündür
(F63, 6)

2. 3. 3. Namaz

Divan’da Zaîfe beş vakit namazdan bahsetmez ancak cuma namazı ve teravîh namazının kadrinden bahseden dörtlükler oldukça fazladır. *Zaîfe Divanı*’nda teravîh namazından bahseden bir fasıl bulunmaktadır.

Teravîh namazı, “Ramazan ayında yatsı namazından sonra kılınan yirmi rekâtlık nafil namazdır.”⁷³ Zaîfe, dörtlüklerde Ramazan ayının sona ermesiyle birlikte teravîh namazının da sona ermesinden bahseder ve onu uğurlar.

Gider oldı cânlar cânı
Gelün gönderelüm bumı
Cinân bâğında maqâmı
Kadr-i teravîh elvedâ‘
(F69, 1)

⁷² Yavuz, Kemal vd, *Dinî Terimler Sözlüğü*, İhlâs Gazetecilik, İstanbul, s. 5

⁷³ Yavuz, Kemal vd, age. s. 255

Hoş geldiñüz devletile
 Toldı ‘ âlem rahmetile
 İkrāmıla ‘ izzetile
Ḳadr-i terāvīḥ elvedā‘
 (F69, 6)

Cuma namazından ise cuma günü dolayısıyla bahsedilir. Cuma günü müslümanlarca hayırlı gün kabul edildiğinden bugün müminlerin camiye gittiği ve namaza durduğundan bahsedilmiştir.

Mescide varup imāma uyarlar
 Mü ’münlerüñ günāhların yuyarlar
 Ḥaḳḳa lâyıḳ ḳullar ḥulle giyerler
Cum‘ a günü hoş ‘ izzetlü gündür
 (F63, 8)

Şehr-i Kūfeye vardılar
Cum‘ ayı bile ḳıldılar
 Anda sorup şoyladılar
 Sulṫānım Veyse’l- Ḳarānī
 (F35, 17)

Bazı dörtlüklerde ise Hızır İlyas’ın Mekke’de namaz kılmasına telmih yapılmıştır. (Bk. Hızır)

Yerde gökde cevġān ḳurar
 Adı añılınca irer
Namāzı Mekkede ḳılar
 Cānlar cānı Ḥızır İlyās
 (F26, 12)

2. 3. 4. İmam

Cemaatle namaz kılmak için imam lazımdır çünkü namaz imama uyularak kılınır. Zaîfe’nin şiirinde birkaç yerde geçen imam temel anlamında, yani müminlerin camiye gidip kendisine uydukları kişi olarak aktarılmıştır.

Mescide varup imāma uyarlar
 Mü ’münlerüñ günāhların yuyarlar
 Ḥaḳḳa lâyıḳ ḳullar ḥulle giyerler
 Cum‘ a günü hoş ‘ izzetlü gündür
 (F63, 8)

Ayağına yüzün süren
 Ḥilāfetde ‘ adli ḳılan
 Peyğamber yerine **imām** olan
 Ebū Bekir Şiddīḳ degil midür
 (F27, 8)

Zaîfe bunun dışında Recep ayını da diğer ayların imamı olarak görür.

On bir şılaya gider tamâmet
Ƙamu aylara olmuşsun imâmet
 Selâmet iden bulur selâmet
 Şafâ geldüñ mübârek nûr-ı receb
 (F65, 5)

2. 3. 5. Secde, Mescid

Divan'da mescid Müslümanların ibadet yapmak için toplandıkları yer olarak anlatılmıştır. Müslümanlar ibadetlerini cemaat haline gelerek, saflar oluşturarak yaparlar. Bu durum birlik ve beraberliği ifade eder. Zaîfe de iyi bir kulun mescidden yana adım atması gerektiğini söyler.

Sünnet vaqtinde öñ şalâ verilür
 Mü'minler **mescid** içinde derilür
 Günâhlar dökülüp şeytân sürilür
 Cum'a günü hoş ' izzetlü gündür
 (F63, 4)

Mescid yaña adana adımı
 Raḥmetile yarlıgar ol ğani
 Şükür kula müyesser etdi bunı
 Cum'a günü hoş mübârek gündür
 (F63, 7)

“Secde, namazın içindeki farzlarından olup namazda alnı ve burnu yere koymaktır.”⁷⁴ Secde *Divan*'da bir yerde geçmektedir.

Ol ḥazrete karşı tıran
Yüzin secdeye uran
 Terâzüye destârın kıoyan
 ' Āyişe Fâtıma Ḥadice ana
 (F31, 4)

2. 3. 6. Dua ve Şükür

Dua, “Müslümanın ihtiyaç ve anahtarıdır. Bir şeyin olmasını veya olmamasını, Allah'ın medh ve sena yollu; kulun acizliğini ve ihtiyacını ifade eden sözlerle istemektir.”⁷⁵ Dua, görülen iyiliğe karşı, söz veya işle memnuniyeti göstermek ve yapılan iyiliğin kıymetini bildirmek için yapılır. Görülen bir iyiliği överek anmak da bir

⁷⁴ Yavuz, Kemal vd, *Dinî Terimler Sözlüğü*, İhlâs Gazetecilik, İstanbul, s. 168

⁷⁵ Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s. 115

şükürdür. *Divan*'da pek çok yerde Zaîfe, dua ve şükürden bahseder. Bunlarda günahlarının bağışlanması için ve öbür dünyada peygamber efendimizin şefaati olmasını dilemektedir.

Divan'da şükürün oldukça fazla geçtiği görülmektedir. Zaîfe, Allah'a kulluğundan dolayı şükretmektedir.

Kim diye bunu
Şāz ola cānı
Şükür yā ğanī
El-ḥamdü li'llāh

(F2, 1)

Göresin on dördünde oldı bedr
Şalāvāt vir eger yigit eger pīr
Du'ālar dileyüp elüñ yüze sür
Gel iy haḳḳuñ delīli bedr-i kamer

(F49, 9)

Zaîfe, Allah'a kullarına verdiklerinden dolayı dua etmenin dışında yazmış olduğu eseri okuyanlar ve onu dua ile ananlar için de “ Kim ki bu hattın kâtibini dua ile anarsa onun defterine günah yazılmaya” diye Allah'a dua eder.

Her kim bir **du'ā** ile añarsa iş bu ḥaṭṭıñ kâtibin
Defterine yazmaya şerrin Kırāmen Kâtibin

(F70, 23)

2. 3. 7. Hac

İslam'ın şartlarından biri olan hac, “Belli kurallara uyararak bir müslümanın zilhicce ayında Kâbe'yi ziyaret etmesidir.”⁷⁶ Zaîfe şiirlerinde haccın bu yönü üzerinde durur, haccın şekliyle ilgili herhangi bir görüş söylemez. O, hacca gitmenin özlemine çekmektedir. Bu yüzden Allah'a “ Mekke'yi nasip et” diye dua eder.

Aḳarşu gibi çağların
Gönlümde niyyet bağların
Hâcılar gider ben ağların
Naşib it güzel Mekke'i

(F64, 5)

Göklerüñ üstinde irşād idersin
Hâcısın hacca aḥşamdan idersin
Efendüñe niyāz u şükr idersin
Haḳuñ nazargāhı kandili güneş

(F50, 8)

⁷⁶ Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul 1991, s. 197

2. 3. 8. Kâbe

Kâbe, ‘‘Mekke’de Harem-i Şerif’in içinde bulunan kutsal binadır. Beytullah, Beytü’l- Harem, Kabetullah adlarıyla da bilinir. Kâbe, Mekke civarından alınan siyah taşlarla bina edilmiştir. İbrahim peygamber ile oğlu İsmail tarafından bugünkü yerine inşa edilmiştir.’’⁷⁷

Kâbe Müslümanların kiblesi, kutsal ziyaret yeridir. Zaîfe, dörtlüklerde Kâbe’nin bu özelliğini dile getirir.

İki cihân varısın
Mekke Medîne nûrısın
Hem kıble hem Ka‘besin
Muhammed yâ nebiyya’llâh
(F18, 5)

Divan’ da Kâbe’nin siyah örtüsüne de değinilmiştir.

Niyâz idelüm Allâha
‘Înâyet eyle şa’llâh
Ƙara tonlu Beytu’llâha
Günde benden biñ biñ selâm
(F42,10)

Safa ve Merv, Kâbe’nin doğusunda bulunan iki tepedir. Safa’dan başlanıp Merv’de tamamlanmak üzere yedi defa gidip gelmek haccın vaciplerindedir. Zaîfe, şiirlerinde buna da değinmiştir.

Susuz gölge per-yâ-pe
Hem Şefâ ile Merveye
Ƙudsü Halîl ü ravzaya
Günde benden biñ biñ selâm
(F42,9)

⁷⁷ Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s. 219

2. 3. 9. Oruç

İslam'ın şartlarından biri olan oruç, sadece bir dörtlükte savm olarak geçmektedir. Burada Zaîfe, Allah'tan tuttuğu orucun kabul edilmesini dilemektedir. Zaîfe oruçtan bahsetmese de Ramazan ayından ve onun faziletinden bahseden iki fasıl yazmıştır.

Şavmumuzu kabûl kıla
Günâhlarımız dökile
Şa'llâh bizden râzı ola
Yâ şehre's şıyâm elvedâ^c
(F68,7)

2. 4. DİĞER DİNİ KAVRAMLAR

2. 4. 1. İslam

İslam sözlükte “Allah'ın Cebrail ile Hz. Muhammed'e gönderdiği, insanların dünyada ve ahirette rahat ve mesut olmalarını sağlayan usul ve kaideler, emir ve yasaklar.”⁷⁸ olarak tanımlanmaktadır. Kur'ân'da ise İslam, “Allah katındaki hak dinin karşılığı ve özel adı olarak belirlenmiş ve ondan başka hiçbir dinin Allah tarafından kabul edilmeyeceği vurgulanmıştır. Ayrıca müslümanlara din olarak İslâm'ın uygun görülmesi, hidayete erme yönünde Allah'ın yardım ve desteğinin en üst düzeyi şeklinde nitelendirilmiştir.”⁷⁹ Zaîfe de şiirlerinde buna göre inancının sınırlarını çizer. Hz. Muhammed Mustafa'nın ümmetinden olduğunu açıkça ifade eder. Hz. Muhammed'in İslam'ın şer'ini bildirdiğinden bahseder ve bu kavramları *Divan*'da klâsik İslam anlayışına uygun olarak ifade eder.

İslâmı şer' i bildürdün
Münâfıkları öldürdün
Ümmetlerüni güldürdün
Muhammed yâ nebiyya'llâh
(F18, 4)

Ay [u] güneş nüh felek katında senün
Şeref-i İslâm bâğınun güneşi sensin yâ nebî
(F17, 4)

⁷⁸ Yavuz, Kemal vd, *Dinî Terimler Sözlüğü*, İhlâs Gazetecilik, İstanbul, s. 245

⁷⁹ Sinanoğlu, Mustafa, “İslam”, *İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul 2001, C. 23, s. 1

Zaîfe, bazı dörtlüklerde de İslam'ın Kur'ân ile aşikâr olduğundan bahseder.

Nebîye virdi Kur'ânı
Âşikâr etti İslâmı
 Müzeyyen kıldı 'âlemi
 Şükür verdi bu Kur'ânı
 (F4, 2)
 'Înâyet eyledi celîl
Kur'ânı gönderdi delîl
Oldı İslâmumuz kâmil
 Şükür verdi bu Kur'ânı
 (F4, 3)

2. 4. 2. Kâfir

Kâfir, “Allah'ın varlığına ve birliğine inanmayandır.”⁸⁰ Ancak Zaîfe dörtlüklerde Müslüman olmayanlar için din ve iman ile tezat hâlde kullanmaktadır. Zaîfe, *Divan*'da Hz. Ali'yi anlatan fasılda Hz. Ali'nin savaşlarda kâfirlerle nasıl mücadele ettiğinden bahseder. Bunun yanında Hz. Ömer'in anlatıldığı fasılda da onun kâfirle mücadelesine değinilmiştir.

Düldülün üstüne gelen
 Zülfeğârı eline alan
 Nece yüz biñ **kâfir** kıran
 Tañrı arslanı degil midür
 (F30,6)

İslâmuñ yolını açan
Kâfirlerün kanın içen
 'Âşik olup cândan geçen
 Tañrı arslanı degil midür
 (F30,16)

⁸⁰ Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s. 222

2. 4. 3. Münkir ve Münafık

Münafık, “İkiyüzlü, kalbinde küfür gizlediği halde Müslümanmış gibi görünen kimse”⁸¹olarak tanımlanmaktadır. Zaîfe şiirlerinde peygamber efendimizin İslamiyetle birlikte münafıkları aradan çıkardığı, onların kökünü kuruttuğundan bahseder.

İslâmı şer‘ i bildürdüñ
Münâfıkları öldürdüñ
 Ümmetlerüñi güldürdüñ
 Muḥammed yâ nebiyya’llâh
 (F18, 4)

Ümmetüñi Ḥaḫdan istedüñ
 ‘İlmile edeb gösterdüñ
Münkeri aradan sürdüñ
 Muḥammed yâ nebiyya’llâh
 (F18, 3)

İslâmı âşikâre iden
 Şerî‘ at ḫükmin yürüden
Münâfıkları ḫurudan
 Ḥazreti ‘Ömer degil midür
 (F28,6)

Divan’da bazı dörtlüklerde de münafık ve münkerlerin yerinin cehennem olduğundan da bahsedilmektedir.

Tamunuñ içinde vardur ḫuyular
 Ḥocam bizi âzâd eylegil eyüler
 Girürler aña **münkerler münâfıklar**
 Ḥocam bizi âzâd eylegil andan
 (F43,5)

2. 4. 4. Kul

Divan’da kulluk kavramı, Allah’a kulluk ilgisi manalarında kullanılmıştır. Allah’a kulluk İslâm inancına göre ele alınmaktadır. Allah, bir imtihan yeri olan dünyada günahlardan dolayı sığınılan tek varlıktır. Zaîfe, bu dünyayı gurbete benzetir ve burada garip kaldığını, Allah’tan başka sığınılacak yer olmadığını söyler ve günahlarının endişesi içinde Allah’tan yardım bekler.

⁸¹ Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s. 300

Ben bu şehirde ğarībem
Ğarīblik yerde duruban
 Ulu sultāna ‘ aşıkam
 Dost cemāli müştākıyam
 (F12,1)

Ķul olanıñ budur sözi
 Ħazretiñe duttum yüzi
 Cümle ‘ ālemiñ ümizi
 Lütfuñı yoldaş eylegil
 (F3, 2)

Zaîfe, birçok dörtlükte Allah’ın kullar için pek çok güzellik yarattığından bahseder ve bunların başında cennetin geldiğini söyler.

Sekiz uçmağ bahçesi var müzeyyen
 Kemāl-i kudretünden düzdi sübhān
 İçine giren olur mest ü hayrān
Ķullar için neler yaratdı sübhān
 (F44, 1)

Ķullara kefil olursun
 Hem rızıklarını virürsün
 Ħoş kerimsin hoş raħımsin
Virirsin ğani pādişāh
 (F52, 9)

2. 4. 5. Haram ve Helal

“Haram, dinde yasaklığı kesin delil ile belli olan şeylerdir. Helal ise yasaklanmamış olandır.”⁸² Zaîfe, haram ve helalden tek dörtlükte bahseder. Ona göre insanlar mahşerde bir araya geldiği zaman bu dünyadaki haram ve helal yaptığı işlerin hesabını verecektir.

Ħaşr neşr bir araya gelicek
Ħelāl hisāb ħarām ‘ azāb olıcak
 Her kişi yerlü yerinde turucak
 Peyğamber ‘ alemi dibinde kıpar yā Rabbi bizi
 (F25, 5)

⁸² Yavuz, Kemal vd, *Dinî Terimler Sözlüğü*, İhlās Gazetecilik, İstanbul, s. 157

2. 4. 6. Günah, Günahkâr

Günah, dini manada “Allah’ın emirlerine ters düşen, dine göre suç sayılan şeylerdir. Kısaca Allahın emrettiğini yapmamak veya yasakladığını yapmaktır. Günahkâr ise bu suçu işleyen kişiye denir.”⁸³ Şairin kastettiği günah daha çok bu manada günahlardır.

Zaîfe, hemen hemen her fasılda kendisinin günahkâr olduğunu, bundan kurtulmak için Allah’tan inayet beklediğini söyler.

Günâhkâram kul senüñ düşdüm elim al yâ kerîm
Düşmüşleri kaldırıp ‘ inâyet eyle yâ Allâh
(F7, 1)

Miskîn Za‘îfe günâhkâr
Günâhları gelmez dile
Şa’llâh hocam kabûl kıla
Günde benden biñ biñ selâm
(F42, 11)

Zaîfe, günahlarının çok olması sebebiyle kendisinin Allah’tan ayrı düştüğünü ve bu yüzden yanıp tutuştuğunu söyler. Onun için de “Bana dizar gerek dizar efendi” der.

Günâhkâr olduğumdan ayrı düşdim
Fırâk odına yandım dutuşdum
Ġaflet donın geydim şerbetin içdim
‘ Aceb bulam mı ki seni İlâhî
(F10, 8)

Günâhlarım ulu tağlardan aşdı
‘ Aşkıñın cezbesi cânıma geçdi
Anuñiçün gönlüm şikeste düşdi
Baña dîzâr gerek dîzâr efendi
(F13, 2)

2. 4. 7. Din, İman, Mümin

Sözlükte "kalp ile kabul ve tasdik etmek, inanmak" anlamına gelen iman, dinî terim olarak “ Allah’a ve Hz. Muhammed’e Allah tarafından verildiği kesin olan şeylerin doğruluğuna tereddütsüz inanmak, bütün bunların hak ve doğru olduğunu dil ile söylemek kalben tasdik ve ikrar etmek”⁸⁴ şeklinde tanımlanmaktadır. Mümin, ise iman eden kişidir. İman kelimesi *Divan*’da dinî anlamına uygun olarak kullanılmıştır.

⁸³ Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s. 158

⁸⁴ Atik, Hikmet, *Nakış Ali Akkirmânî Divanı*, Buruciye Yayınları, Sivas 2007, s. 66

Zaîfe, iman milkinin Kur'ân ile aydınlandığını söyler ve ahir denen şu zamanda imanın herkese yoldaş olmasını diler.

Kimini bay kimini yoğsul eyleyen
 Kimini beg kimini kıl eyleyen
 Kimini zâlim kimini **mü'min** eyleyen
 Dilekler verici sulţân efendi
 (F9, 7)

Şerî'ati zâhir etdi
İmân milkini nûr etdi
 İki cihânı ma' mûr etdi
 Şükür verdi bu Kûr'ânı
 (F4, 4)

Yoldaş eylesün imânı
 Âhir dirler şu zamânı
 Kimseye virmez emânı
 Za'ife Allâha yalvar
 (F61, 3)

Zaîfe, dörtlüklerde öbür dünyada müminlerin bilineceğini ve bunların cennete gireceğini söyler.

Cennetlik cehennemlik bilinicek
 Hakk emrile **mü'minler** bulıncak
 Şâzılığla cennete giricek
 Peyğamber 'alemi dibinde kıpar yâ Rabbi bizi
 (F25, 10)

Mü'minlere aķ berâtlar yazılır
 Hoş lutfula şağ yanından şunılır
 Kirâmen Kâtibinden defter olur
 Şafâ geldüñ mübarek şehr-i şa' bân
 (F66, 6)

2. 4. 8. Şehit

“Allah yolunda harb ederken, İslamı yaymaya çalışırken veya düşman saldırdığında vatan, din ve milletini, ırz ve namusunu müdafaa ederken ölen müslümana şehit denir.”⁸⁵ Ancak şehitlik makamı divan şiirinde İslâm tarihindeki önemli olayları anımsatmak için de kullanılmıştır. Zaîfe de şiirlerde bize Kerbela olayını hatırlatır ve burada Hz. Hüseyin ve diğerlerinin yezidler tarafından şehit edildiğini söyler.

⁸⁵ Yavuz, Kemal vd, *Dinî Terimler Sözlüğü*, İhlâs Gazetecilik, İstanbul, s. 204

Ġarībler gönlün düzersün
 Ġarībde bile gezersin
 Ölicecek **şehīd** yazarsın
 Hocam şükür birliğüne
 (F16, 13)

Muḥarrem ayını görüp kıluñ āh
İmām Hüseyni şehīd etdiler āh
 İmām geçdi şusuzluğıla vāh
 Gel iy maḥbūb-ı rūḥ-ı pāk
 (F32, 1)

2. 4. 9. Ümmet

Ümmet kavramı *Zaīfe Divanı*’ nında oldukça geniş yer tutmaktadır. Sözlükte ümmet, “bir peygambere inanıp bağlanan insanlar, bir dine bağlı topluluğun tamamı” olarak tanımlanmaktadır. Zaīfe de dörtlüklerde bu anlama uygun olarak ümmet kavramı üzerinde durur. Ona göre ahirette azaplardan kurtulmak ancak Muhammed’e tabi olmaya bağlıdır. Onun ümmeti olan Müslümanlar ona tabi oldukları için bütün insanların hayırlısı ve en iyisi olacaklar böylece cennete gireceklerdir. Zaīfe bunu bildiği için de dörtlüklerde Hz. Muhammed’in ümmeti ve ona tabi olduğunu açıkca belirtir.

Hz. Peygamberin Allah’a en yakın ve ümmete şefaatçi peygamber olduğunu bilen Zaīfe, ümmetin ve kendisinin kurtuluşu için Allah’a dua eder.

Pek çok beyitte Hz. Peygamberin sadece ümmetini düşündüğü, ümmetini istediği, ümmetinin kaydını yediğinden bahsetmektedir.

Kim saña ümmet olursa bahtlı devlet anuñ
 Bu yetim ümmetlerüñ güneşi sensin yā nebī
 (F17, 10)

Ümmetiñiñ yüzi aqdur
 İllā kim günāhı çoqdur
Şefā’ atci Muḥammedür
 Ümmetiñden olam şa’llāh
 (F22, 8)

İslām dīnünüñ diregi
 İmān milkiniñ çerāğı
Ümmetlerinüñ tayağı
 Faḥrı Muḥammed Muştafā
 (F19, 3)

Ümmetinüñ elin alur
 Öñünce kulāvuz olur
 Haq̄ikat yolunı bulur
 Anda Muḥammedim vardur
 (F21, 2)

Göñli hoş alçaq idi işi meskenet idi
Haq̄ yolunda ḥāk idi ümmetseñ yoluna var
 (F22, 3)

2. 3. 10. Miraç

Hz. Peygamberin göge yükselerek Allah’la görüştüğü ve namazın farz kılındığı an olarak bilinen miraç olayını Zaîfe şiiirlerinde birkaç dörtlükte dile getirmektedir. Ancak şiiirlerde Miraç olayı tamamiyle anlatılmamış sadece peygamber efendimizin anlatıldığı fasıllarda birkaç dörtlükte bu olaya değinilmiştir. (bk. Hz. Muhammed)

Mi‘ rāc gecesiñ bildiler
 Ferişteler şaf oldılar
 Cümlesi ‘ izzet kıldılar
 Muḥammed Muştafāya
 (F20, 6)

Mi‘ rācını seyr kıldı
 El bağlayup karşı tırdı
 Sa‘ ādet tācını urdı
 Muḥammed Muştafāya
 (F20, 7)

2. 3. 11. Kurban

Kurban, “Allah’a yakınlık peyda etmek niyetiyle belli özelliklere sahip hayvanın ibadet maksadıyla kesilmesidir.”⁸⁶ Kurban kesmek bir ibadettir. Ancak Zaîfe şiiirlerde bu anlamından daha çok Allah yoluna can vermekten bahsetmiştir. Zaîfe Allah uğruna kurban olmaya hazırdır ve Allah yolunda binlerce canın da kurban olmaya hazır olduğunu söyler.

Ümmetine luṭfula iḥsān iden
Za‘ ifeyi yoluna kurbān iden
 Muḥibb ü ‘ āşıqlarını ḥayrān iden
 Şadr-ı şafā faḥr-i ‘ ālem Muştafā
 (F24, 9)

⁸⁶ Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul 1991, s. 298

Tecelli zātuña hayāl erince
Biñ bir cān yoluña qurbān efendi
 (F8, 8)

2. 4. 12. Şeytan

Kaynaklarda “Kovulmuş, uzaklaştırılmış. Kibir ve gururu sebebiyle Allah’ın Âdem’e secde ediniz emrine isyan edip, karşı geldiği için onun rahmetinden uzaklaştırılan varlık, iblis.”⁸⁷ olarak tanımlanan şeytandan Zaife birkaç dörtlükte bahsetmektedir. Bunlardan birinde şeytana uymamaktan bahsederken bir başka dörtlükte de cuma gününün mübarek bir gün olduğunu ve bu günde müminlerin yaptığı ibadetlerle şeytanı uzaklaştırdığından bahseder.

Gider hevāyı şeytānı
 Bırak gönlüne sübhānı
 Bulasın Hāḫḫı rahmānı
 Za‘ife Allāha yalvar
 (F61, 1)

Sünnet vaktinde öñ şalā verilür
 Mü’minler mescid içinde derilür
Günāhlar dökülüp şeytān sürilür
 Cum‘a günü hoş ‘izzetlü gündür
 (F63, 4)

2. 5. TASAVVUF İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

2. 5. 1. Tevhid

Tevhid birlik demektir. “Allah’ın zatını aklen tasavvur edilen ve zihnen tahayyül edilen her şeyden tecrid etmektir.”⁸⁸ Zaife şiirlerinde tevhidi Allah’ın büyüklüğünü anlatmak adına kullanır ve Allah’ın bir olduğunu söyler. Bunun yanında müminin dilinden tevhidi bırakmaması gerektiğini anlatır.

‘Āşık olayın diriseñ
 ‘Işka gireyin diriseñ
 Dermān bulayın diriseñ
Ḳoma tevḫīdi diliñden
 (F5, 4)

⁸⁷ Yavuz, Kemal vd, *Dinî Terimler Sözlüğü*, İhlâs Gazetecilik, İstanbul, s. 211

⁸⁸ Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul 1991, s. 489

Delîl senüñ **tevḥîd senüñ**
 Zikir senüñ şükür senüñ
 Ḥazret-i Qur'an nûrî senüñ
 Şükür hocam birliğüne
 (F16, 7)

Evliyâdır Ḥaḳḳuñ ulu ḳulları
 Şolmaz anlaruñ hergiz gülleri
Tevhîde meşgûl dilleri
 Cezbeñüze hû diyelüm
 (F40, 15)

2. 5. 2. Gönül

“Gönül, aşğın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı yerdir.”⁸⁹ Tasavvufi olarak ise “ Allah’ın tecelli ettiği yerdir.”⁹⁰ Dolayısıyla gönül Allah’ın evidir. Zaîfe, gönlü her iki anlamda da kullanmıştır. O, ilahi aşkla yandığı ve Allah’ı aradığı için gönlünde Allah’tan başkasına yer yoktur. Bu yüzden gönül mülkünün sultanı Allah’tır. Allah sürekli gönül mülkünü seyrederek ve burada gezinir.

Gönüller milkinde cevlân ederseñ
 Ki sensin ḳullara fermân efendi
 (F8, 7)

‘Aḳlını fikrini ser-mest eyleyen
 Zerrece rahmetile toylayan
Gönüller milkini seyrân eyleyen
 Dilekler verici sulṫân efendi
 (F9, 2)

Gönlümüze ‘aşkı ṫolan
 Bendesini mecnûn ḳılan
 Cümlemiziñ ḥâlin bilen
 ‘Alîmsin yâ ‘alîm’allâh
 (F1, 8)

Divan şiirinde gönül bazen aynaya benzetilir. Allah’ın güzelliği gönül aynasına yansır. Ayna, nasıl ki ışığı aksettiriyorsa gönül de Allah’ı yansıtır. Ancak bunun için gönül aynasının temiz olması gerekmektedir. Zaîfe’ye göre bunun yolu takva yoluna girmek ve gönül aynasını yıkamaktır. Bir şeyhe bağlanan kişi gönül aynasını da temizler.

⁸⁹ Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s. 153

⁹⁰ Kurnaz, Cemal, *Hayali Bey Divanı’nın Tahlili*, MEB Yayınları, İstanbul 1996, s. 340

Takvā yolına uyup
Göñül āyinesini yuyup
 Dün ü gün Allāh deyüp
 Şeyh etegin dutmaq gerek
 (F48, 7)

Göñül, sınırsız oluşu ve her yeri kaplaması gibi özellikleri bakımından bazen denize benzetilir. Bu durumda gönülü dolduran aşk da denizin dalgalarına benzetilir. Zaîfe birkaç dörtlükte bunu da dile getirmektedir. Gönülü dost sevgisiyle tutaşan Zaîfe aşkın deryasında yüzmektedir.

Benim göñlüm dost sevgisine düşdi
 ‘Aşkı mevcı gelüp başımdan aşdı
 Muḥabbet sevgisi cānuma geçdi
 Göñül Ḥaḳḳa ‘āşık oldu yañılmaz
 (F14, 1)

Göñül şevḳüñle gezer
 ‘Aşḳuñ deryāsında yüzer
 Senüñ ‘ināyetüñ sezer
 Ḥocam göster cemālüñi
 (F6, 1)

Zaîfe, Allah’ın aşkı ile gönlünün hayran olduğunu ve onun aşkı ile gece gündüz ağladığını söyler. Aşkın yağmasına uğrayan gönül, şikeste düşmüş, perişan hale gelmiş ve bir yerde karar eylemez olmuştur.

Ḳullaruñ göñlün alup ḥayrān eden
 ‘Aşḳıla cigercigin giryān eden
 Ḥüsn-i ihtiyār ile ‘üryān eden
 Dilekler verici sulṫān efendi
 (F9, 1)

Dost göñlümi yağmaladı
 Sevgisin cāna bağladı
 Muḥabbet mevcı çağladı
 Dost cemāli müştāḳıyam
 (F12, 2)

Günāhlarım ulu tağlardan aşdı
 ‘Aşḳıñıñ cezbesi cānıma geçdi
 Anuñiçün **göñlüm şikeste düşdi**
 Baña dīzār gerek dīzār efendi
 (F13, 2)

Gönlüm kâdadur bilmez

Arayuban bulamazın
 Bir dem sensiz olamazın
 Hocam seni gerek seni
 (F46, 7)

Zaîfe, bir dörtlükte gönlü kuşa benzetir ve “ Gönül uçtu ele girmez” der. Bilindiği gibi divan şiirinde gönlün en çok benzetildiği unsur kuştur. Gönül kuşu bir yerde kararetmez bir yerden bir yere uçar durur, bu yüzden ona edilen nasihatların hiçbirini duymaz.

Göñül uçdı ele girmez
 Şimden girü halka uymaz
 Naşîhatı hiç duymaz
 Dost cemâli müştâkıyam
 (F12, 2)

Pek çok dörtlükte peygamber efendimize olan sevgisini dile getiren Zaîfe, bir dörtlükte gönlünü Hz. Muhammed’in aşkına bağladığını da söyler. Onun sevgisi âşıkların gönlünü alır.

‘ **Āşıkларуñ gönlün alan**
 Ümmetine şefî‘ olan
 ‘ Araşâta karşı gelen
Fahrî Muhammed Muştafâ
 (F19, 8)

2. 5. 3. Tecelli

Aşikâr olmak, açığa çıkmak, görünmek ve zuhur etmek gibi anlamları olan tecelli, tasavvufta gaypten gelen ve kalpte zahir olan nurlar demektir. Görünmeyenin kalplerde görünür hale gelmesidir. Her ilahî ismin, tecelli ettiği yere ve yöne göre çeşitli isimleri bulunmaktadır. Hak her an her yerde ve her şeyde çeşitli mertebelerde tecelli etmekte, yani kendini göstermektedir.⁹¹ Ancak bunu herkes göremez, yalnız Allah’a gönülden âşık olan kişiler görebilir. *Zaîfe Divanı*’ nda tecelliden çok söz edilmez. Sadece bir dörtlükte geçen tecelli için Zaîfe binlerce canın Allah yoluna kurban olacağını söyler.

⁹¹ Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul 1991, s. 472

Tecellî zātuña hayâl erince
Biñ bir cân yoluña qurbân efendi
(F8, 8)

2. 5. 4. Cemâl, Didâr

“Güzellik, güzel olmak anlamına gelen cemâl, Tanrı’nın lütuf sıfatlarının tümüne verilen addır. Ayrıca cemal, yüz güzelliği anlamına da gelmektedir.”⁹² Yani Allah’ta bulunan güzelliği ifade eder. Didâr ise tasavvufta “Allah’ın tecellisi yerine kullanılır.”⁹³ Zaîfe, *Divan*’da pek çok dörtlükte Allah’ın güzelliğinden bahseder ve “bana dizar gerek dizar efendi” diyerek Allah’tan başkasını aramadığını söyler. Yine *Divan*’da “dost cemali müştakiyam” diyerek Allah aşkıyla yandığını bir kere daha ifade etmektedir. Ona göre akıllı olan kişi Allah’tan başkasını aramaz.

‘Âkıl olan bî-vefâya inanmaz
Gönül virüp ağıyarla yâr olmaz
Gözüm bakar ‘âlem halkı kör olmaz
Baña dîzâr gerek dîzâr efendi
(F13, 7)

Mutasavvıflara göre Allah’ın güzelliği mutlak ve o bu dünyayı kendi güzelliğini görebilmek için yaratmıştır. Onun bu güzelliği ise en iyi şekilde insanda tecelli etmiştir. Zaîfe ise Allah’ın dizarının cennet içinde olduğunu söyler.

Sensin kâdir sensin kayyûm
Budur istedüğim dâyim
Cennet içinde dîzârûñ
Sen müyesser eyle hocam
(F45, 9)

Zaîfe birkaç dörtlükte de istenilen eğer Allah’ın güzelliği ise Kur’ân’ın onun için yeterli olduğunu belirtir ve kişinin dilinden Kur’ân’ı bırakmaması gerektiğini söyler.

Za’îfe devlet varise
‘Aklıñ başında yârise
İstedüğün dîzârise
Dilünden koma Kur’ânı
(F4, 8)

⁹² Gölpınarlı, Abdülbaki, *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2004, s. 67

⁹³ Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s. 108

Zaîfe, sürekli Allah'ın güzelliğinden başka bir şey istemediğini ve ona hasret olduğunu söyler. Hatta *Divan*'da bununla ilgili iki de fasıl bulunmaktadır. O, Allah'a cemalini göstermesi için dua eder.

‘ Aşkıñ gönüllerde gezer
 ‘ Āşıklar hâtırın düzer
 Lütfiñula eyle nazār
Hocam göster cemâlünü
 (F6, 7)

Sevgisi kâr etti cāna
 Ne delüyem ne dīvāne
 Şöyle qalmışam mestāne
Dost cemâli müştâkıyam
 (F12, 3)

2. 5. 5. Nefs

“Tasavvufta nefis vücudun en bayağı tabakasıdır. Bunun üstünde kalp, ruh ve sır mertebeleri vardır. Sufiler, nefsi mutlak düşman telakki etmişlerdir.”⁹⁴ *Divan*'da da nefis, kötü huyların ve çirkin fiillerin ortaya çıkmasının sebebi olarak ele alınmaktadır. Bu yüzden Zaîfe, nefisini kötü huylu ve utanmaz olarak niteler.

Günāhlarıñı şanmazsın
 Yiyüp içüp uşanmazsın
 Efendüñden utanmazsın
Yürî hey utanmaz nefşüm
 (F58, 2)

Nasîhatı dutmazsın
 Hâk sözünü işitmezsin
 Toğrı yollara gitmezsin
Yavuz hūlu yavuz nefşüm
 (F58, 7)

Zaîfe, nefis illetinden kurtulmanın çaresi olarak ona muhalefet etmek ve onu terbiye etmek gerektiğini belirtir. Bu yüzden nefisini Allah'a şikâyet eder ve yine nefis elinden Allah'a sığınır. Bunun yanında hakikate ulaşmak için nefisle mücadele etmek gerekir. Hayrı bu şekilde bulacağına inanan Zaîfe, hırkayı bile nefisine çok görür.

⁹⁴ Ateş, Süleyman, *İslam Tasavvufu*, Pars Matbaası, Ankara 1976, s. 89

Nefsüne çok gör pelâsı

Bulasın hayr [u] halâsı

Olasın hâşlaruñ hâsı

Ža'ife Allâha yalvar

(F61,4)

Ƙomaz gidem toğrı yolunda

Günâhı eksik eylemez dilimde

Hergiz ihtiyârım Ƙomaz elimde

Şikâyet hocama nefsum elinden

(F59, 2)

Günâhım çok yükim ağır yol uzak

Yol erine ayruƘ armağan gerek

Beni bu nesnelerden iden ırak

Şikâyet hocama nefsum elinden

(F59, 6)

Zaîfe, bazı dörtlüklerde dervişin nefesine uymaması gerektiğini de dile getirir. Çünkü derviş olan kişinin nefsinin elinden kurtulması gerekir.

Ğaflet gömlegin geymeye

Nefs hevâsına uymaya

Münâfık sözün tuymaya

Derviş olan böyle gerek

(F60, 3)

Ancak Zaîfe, şiirlerinde nefsini kötü olarak nitelese de, nefsin elinden kurtulmaya çalışsa da bunu başaramaz ve nefesine yenilir. Bunu da bir dörtlükte açıkca ifade eder.

Gönlümüñ hırşsı hevâsın yiñemedim ağların

Âh vâh nefs elinden Ƙurtulamadum nideyin

(F57,4)

2. 5. 6. Şeyh

“Tarikatlarda kendisine uyulan, talibleri irşad etmek ehliyet ve liyakatine sahip olan kâmil kişiye şeyh adı verilir. Şeriat, tarikat ve hakikat ilimlerinde yüksek dereceye ulaşan bir kimse olan şeyh, müntesiplerini bir annenin çocuğunu terbiye edip yetiştirmesi gibi eğitir. Onların kalplerindeki manevî hastalıkları tedavi eder. Allah'ı kullarına, kullarını da hem Allah'a hem de birbirine sevdirebilir.”⁹⁵ Zaîfe, bu yüzden şiirlerde bir şeyhe bağlı olunması gerektiğini söyler ve kişinin nefsinin şeyh yoluna

⁹⁵

Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul 1991, s. 455.

adaması gerektiğini belirtir. Ona göre şeyhin sözünde çok manalar gizlidir, önemli olan bu manaları anlayabilmektir.

Şiirlerde şeyh kavramı mürşid kelimesi ile de ifade edilmiştir.

Çulı olmayınca **şeyhün**
 Çulluğ (da) etse olmaz çabül
Şeyh yolunda nefis sebîl
 Li'llâh bi'llâh etmeyince
 (F47,3)

Şeyhün sözünü dinleyüp
Ma' nîlerini añlayup
 Günâhlarına ağlayup
 Derde dermân bulmayınca
 (F47,7)

Zaîfe mürşidin elinde dolu olduğunu söyler ve bundan içenin kanmayacağını belirtir. Ona göre şeyh Hakkın sadık kuludur ve doğru yolu gösterir. Bunun yanında şeyhin yiyip içtiğinin tiryak olduğunu da çekinmeden söyler.

Mürşid Hâkkuñ şâdık çulı
 Göster hâkîkat yolu
Mürşidün elinde tolı
 İçübeni çanmayınca
 (F47, 4)

Şeyhinün etegin tutup
 Hırşuñ çal' asını yaçup
Mürşid önüne diz çöküp
 Halvetlerin çekmeyince
 (F47, 5)

Şeyhün naşîhatı hâçdur
 Dürlü haşşaları çokdur
Yiyüp içdüğü tiryâçdur
 Şeyh etegin dutmaç gerek
 (F48, 4)

Zaîfe'ye göre kişi illa bir şeyhe bağlanmalı ve onun gittiğı yola gitmeli, çünkü bir tarikata giren kişi öbür dünyada mahrum olmaz. Zaîfe bu yüzden şeyhin eteğini tutmak gerek der. Buradan onun bir şeyhe mensup olduğunu anlayabiliriz, ancak Zaîfe

şiiirlerinde hangi tarikata mensup olduğunu ya da şeyhinin kim olduğunu hiçbir şekilde ifade etmemiştir.

Şeyhsiz rahmet olmaz
 Şeyhi olan mahrûm olmaz
 Münkirler bu sırrı bilmezler
Şeyh etegin dutmak gerek
 (F48, 5)

Hakka ma' lûmdur her hâlüm
Şeyh açar hakikat yolın
 Tevhîde öğredür dilin
 Şeyh etegin dutmak gerek
 (F48,2)

2. 5. 7. Derviş

Sözlükte “muhtaç, yoksul, dilenci”⁹⁶ anlamındaki derviş terim olarak “Bir tarikata ve şeyhe bağlanan kişiye”⁹⁷ denir. Görünüşte maddî bir şeyleri yoktur ama manen dünyanın en zengin insanlarıdır. Zaîfe, şiirlerinde dervişlik mertebesine ulaşmak için nasıl davranılması gerektiğini anlatır ve kendisinin şeyh yoluna girse de derviş olamadığını söyler.

Zaîfe’ye göre derviş olabilmek için her şeyden önce bir mürşidin elin alıp onun hizmetine girmek gerekir. Ancak bu sayade kâmil insan olmak için adım atılmış olur.

Mürşidiñ elini alup
 Hizmetinde kâyim olup
 Dervîş mertebesin bulup
Kâmil insân olmayınca
 (F47, 2)

Zaîfe, yukarıda saydıklarımızın yanında kâmil insan olmak için kişinin gönlünün isteklerini yenip nefsini terbiye etmesi gerektiğini söyler. Ona göre derviş denilen kişi halk içinden elini çekmeli ve kendi gönül aynasına bakıp bunu temizleyen kişi olmalı. Bunun yanında dervişin işi gücü riyazet çekmek olmalı ve her işte sabır gösterip şükretmeli.

⁹⁶ Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul 1991, s. 136.

⁹⁷ Gölpınarlı, Abdülbaki, *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2004, s. 86

Zaîfe, bir dörtlükte dervişin gaflet gömleği giymemesini de belirtir. Tasavvufta gaflet, “ Hakk’tan habersizliktir.”⁹⁸ Zaîfe, dervişin Allah’tan habersiz değil ona yüz tutmuş kişi olmasını ister.

Ġaflet gömleġin geymeye

Nefs hevāsına uymaya
Münāfık sözün tuymaya
Derviş olan böyle gerek
(F60, 3)

Faķırlıġa faħr ide

Şabırın artıra şükr ide
Ĥaķıķat yolına gide
Derviş olan böyle gerek
(F60, 5)

Ĥalk içinden elin çeke

Kendü āyinesine baķa
Düni ġün riyāzet çeke
Derviş olan böyle gerek
(F60, 7)

Zaîfe’ye göre derviş bütünü bu saydıklarımızdan alıkoyan nefsidir. Hem dervişim diyip hem de nefesine uyuyorsa yaptığı işin hayrı yoktur.

Dervişin deyü gezersin
Az çok işden azarsın
İtdüğüm ġayrı bozarsın
Ĥayrı men’ iden nefsim
(F58,1)

Gönlümün hırş hevāsın yiñemedim aġların
Āh vāh nefs elinden ķurtulamadum nideyin
(F57, 4)

2. 5. 8. Hırka ve Taç

Zaîfe, hırka kavramına birkaç yerde değinir. Sözlükte hırka, “yamalı elbise, çeşitli kumaş parçaları birbirine dikilerek yapılan elbise”⁹⁹ demektir. Terim olarak ise, “dervişlerin giydikleri üst libası”dır.¹⁰⁰ Buna göre “Bir mürit adayı belli bir deneme ve hazırlık döneminden sonra tarikata ehil ve şeyhe layık görülürse ona tekkede yapılan bir

⁹⁸ Gölpınarlı, Abdülbaki, *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2004, s.122

⁹⁹ Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul 1991, s. 222

¹⁰⁰ Gölpınarlı, Abdülbaki, *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2004, s.149

törene hırka giydirilir. Hırka giyen tâlip artık şeyhin müridi, tarikat mensubu ve diğer müritlerin kardeşidir. Tarikatın kurallarına ve ilkelerine uymak, kendisine verilen görevleri seve seve yerine getirmek zorundadır. Hırka giymek, mürit adayını şeyhin kabul ettiğinin, dolayısıyla Hakk'ın da kendisini kabul ettiğinin simgesidir. Hırka giyen tâlip artık belli bir derneğin üyesidir.”¹⁰¹ Ancak Zaîfe, şiirlerde bir müridin ya da dervişin hırka giymesine değinmemiş, sadece evliyaların giydiği hırkalara telmih yapmıştır. Bunlar içinde peygamber efendimizin Veysel Karânî'ye gönderdiği hırka da bulunmaktadır. (bk. Veysel Karânî)

Mübârek hırka aldılar

Dicle şuyına vardılar
Yeñin şuya taldurdılar
‘ Āşık Manşūr şâdık Manşūr
(F38, 26)

Vaşıyyet bildürdiler

Hırkayı öñünde kodılar
Qabûl eyleñüz dediler
Sulţânım Veyse'l- Qarânî
(F35, 26)

Başlık demek olan taç, “Başa giyilen külahtır; tarikat ehlinin kendi tarikatlarını bildiren, başın tepesi anlamına gelen ve sarılan sarığın rengine göre değışen dövme yünden yapılmış serpuşlara denir.”¹⁰² Zaîfe mutasavvıflardan bahsederken onların tacına ve hırkasına değinir.

Tācını başına alan

Zāhirde bātında iren
Ġazā içün kılc şalan
Hācī İbrāhim sulţān velī
(F37, 7)

Zaîfe, kırk erenlerini anlatırken de taca değinir. Onların tacının nurdan olduğunu söyler ve kimisinin elifî taç giydiğini kimisinin de âlemî taç giydiğini belirtir. Elifi taç, “Başa gelen alt kısmı dört, üst kısmı iki dilimli bir taç olup, yeşil çuhadan yapılır, dilimlerinde yetmiş iki dikiş vardır. Üstü sivri olan bu taç, elife benzetildiği için bu adla anılmıştır.”¹⁰³ Kaynaklarda Bektaşiler tarafından kullanıldığı yazılıdır.

¹⁰¹ Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul 1991, s. 222

¹⁰² Gölpinarlı, Abdülbaki, *Tasavvufun Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2004, s. 297

¹⁰³ Gölpinarlı, Abdülbaki, age. s.110

Kimi âlemi tâc giyer

Kimi elifî tâc giyer

Çoğusu cânları boyar

Yediler kırklar erenler

(F34, 9)

Cümlesünün **tâc**ı nûridur

Çanda isterseñ hâzırdur

Giçer himmetleri vardur

Yediler kırklar erenler

(F34, 10)

Zaîfe, taç kavramını tasavvufî anlamı dışında cennette müminlere verilen hediye anlamında da kullanmıştır. Zaîfe, cennette Hz. Muhammed'in taç ve hulle giyeceğini yine müminlere de Allah'ın rahmetiyle hulle ve taç hediye edileceğini söyler.

Fağr-i 'âlem ümmetin dileyecek

Ĥabîbu'llâh tâc [u] hulle giyecek

Muğammed ümmeti şaf şaf tırıcak

Peyğamber 'alemi dibinde kıpar yâ Rabbi bizi

(F25, 8)

İlâhî 'inâyet kıpuların aç

Bu 'âlemler rahmetüne hep muğtâc

Mü'minlere geliser **hulle vü tâc**

Şafâ geldün mübârek şehr-i şa'ban

(F66, 8)

2. 5. 9. Cezbe, Hâl

Sözlükte çekmek, çekiş gibi anlamlara gelen cezbe, "İlahî inayetin gereği Cenab-ı Hakk'ın, kendisine giden yolda ihtiyaç duyulan her şeyi kuluna bahşedip çabası ve çalışması olmaksızın kendisine yaklaştırması"dır.¹⁰⁴

Zaîfe, dörtlüklerde evliyaların, pırların cezbesi olduğunu söyler ve onların cezbesine "hû" diyelim der. Yine Allah aşkının cezbisinin de canına geçtiğini söyler ve bu yüzden gönlünün kırılmış olduğunu belirtir.

Ĥorāsândan kıpdı pırlar

Müzeyyen oldı her yerler

Himmet idün gerçek erler

Cezbeñüze hû diyelüm

(F40, 1)

¹⁰⁴ Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul 1991, s. 117

Hakikat yolunuñ merdi
 Haqq olmuş bunlaruñ derdi
 Qabul etmezler namerdi
Cezbeñüze hū diyelüm

(F40, 16)

Günāhlarım ulu tağlardan aşdı
 ‘**Aşkıñıñ cezbesi cānıma geçdi**
 Anuñiçün gönüm şikeste düşdi
 Baña dīzār gerek dīzār efendi
 (F13, 2)

Sözlükte “durum” anlamında olan hâl tasavvufta “İnsanın iradesi ve çabası olmadan sırf Allah’ın bir lütfu olmak üzere kalbe gelen manalar”¹⁰⁵ demektir. Haller kalıcı değil geçicidir. Zaîfe, dörtlüklerde evliyanın halini kimsenin anlamadığını söyler.

Evliyālaruñ cünūnı
Kimse bilmedi hālını
 Allah artursın nūrını
 Sulṭānım Veyse’l- Qarānī
 (F35, 40)

Qatı mūnis idi benüm hālūme
 Düni gün yoldaşım olur dilūme
 Gene varam mı ki dostuñ eline
 ‘**Aceb bulam mı ki seni İlähī**
 (F10, 2)

Efendim seni göre gelmedi mi
 Gelüp hātırıñ ele almadu mı
Kimesneler hālinden bilmedi mi
 İy derdmend neden zārī kılırsın
 (F11, 1)

2. 5. 10. Himmet, İnayet ve Lutf

Sözlükte, “Gayret etme, çalışma, çabalama anlamında olan himmet, tasavvufta gönlü toplayıp bir maksat için yönlendirme.”dir.¹⁰⁶ Zaîfe, himmeti tasavvufi anlamda kullanır. Zaîfe’ye göre himmeti geçer kişiler evliyalar ve erenlerdir. Bununla birlikte o, himmeti genellikle Allah’dan bekler. Allah’tan ferman olmayınca himmet sahibi olamayacağını söyler.

¹⁰⁵ Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul 1991, s. 203

¹⁰⁶ Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s. 187

Gerçek evliyâlar gögün diregi
Himmetin almağa kılun yarâğı
 Hâkkuñ dostları gönüller çırâğı
 Ere irmek Hâkka irmek içündür
 (F39, 1)

Niçe yüz biñ peygamberler
Himmeti geçer erenler
 Şahâbeler gerçek erler
 Cezbeñüze hû diyelüm
 (F40, 13)

Sen sübhâna iremezsin
 Bâkî fermân olmayınca
Mürşid etegin tutuban
Hayr-ı himmet olmayınca
 (F47, 1)

İnayet, Allah'ın lütfu, ihsanı ve kuluna yardımudur. Lütuf, inayetle hemen hemen aynı anlamdadır. Sözlükte kulu Allah'a yaklaştıran ve günahlardan uzaklaştıran her şey olarak tanımlanmaktadır. İnayet ve lütuf Allah'tan istenir. Zaîfe, onun lütfundan ümit kesilmemesini söyler ve Allah'tan lütfunu cümleye yoldaş etmesini diler.

Düşmüşleriñ elin alan
 Cümlemiziñ hâlin bilen
 Her yerde dest-gîr olan
Lütfuñ yoldaş eylegil
 (F3, 3)

Za'ife miskini güldür
 Düşmüş elin alup kaldır
 Raḥmet deñizine taldır
Lütfuñ yoldaş eylegil
 (F3, 7)

Ḳul senün lisân senün bâkî vü fermân senün
Kerem-i ihsân senün 'inâyet eyle yâ Allâh
 (F7, 2)

'Avn u 'inâyet senün lütf-ı hidâyet senün
 Devlet sa'âdet senün 'inâyet eyle yâ Allâh
 (F7, 8)

2. 5. 11. Kanaat ve Fakr

Zaîfe'nin şiirlerinde en çok kullandığı terimlerden biri de fakrdır. Fakr kelimesi tasavvufî anlamda “Dervişin hiçbir şeye malik ve sahip olmadığına şuurunda olması, her şeyin gerçek malik ve sahibinin Allah olduğunu idrak etmesi”¹⁰⁷ olarak tanımlanmaktadır. Zaîfe, fakr kelimesini şiirlerde Allah'a muhtaç olmak anlamından çok kelimenin karşılığı olan fakirlik için kullanmıştır.

Fakirlik anlamında en güzel örnek olarak Peygamber efendimizin “Fakirliğimle övünürüm.” hadisine de telmih yapılmasını gösterebiliriz. (bk. Hadis) Bunun yanında pek çok dörtlükte peygamber efendimizin fakrı sevmesine ve mümin için bunun önemine değinilmiştir.

‘ Āşıkları ḫayrān eden efendi
Fakrı sevüp ‘üryān eden efendi
 (F8, 1)

Dirliği fakrıyla geçen
 Kānā‘at şerbetin içen
 ‘ Aşk meydānına yol açan
 Tañrı arslanı degil midür
 (F30, 15)

Gör ki ‘ālem fakrı nice dirlik dirildi
Fakrı ihtiyār kıilup ḫamd u şenālar kıldı
 (F23, 1)

‘ Aşkıla giryān oldılar
 Sermest [ü] ḫayrān oldılar
Fakrı ihtiyār kıldılar
 Cezbeñüze hū diyelüm
 (F40, 18)

¹⁰⁷ Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul 1991, s. 171

2. 5. 12. Dünya

Dünya sözlükte içinde yaşadığımız yer yuvarlağı olarak adlandırılır. Tasavvufta ise “insanı Allah’tan uzaklaştıran ve gaflete düşüren her şey, mal ve menfaat, mevki, hırs”¹⁰⁸ anlamındadır. Zaîfe, şiirlerde dünyayı tasavvufi anlamda değerlendirir. Ona göre dünya fânidir, geçicidir, vefasızdır, aldatıcıdır ve yalancıdır. Bunların dışında bu dünya Zaîfe için gurbettir ve zindandır. İnsan dünyaya meyl edip ona ihtiyaç duymamalıdır.

Zālimlerüñ meydānidur
Mü ’minlerüñ zindānidur
Bilürin dünyā fānīdür
 Hocam göster cemālūñi
 (F6, 4)

Ġarībliḡ ilde kodı beni zelīl
 Gāh ağların gāh olup şöyle melūl
 Dün [ü] gün niyāzım budur yā celīl
 ‘ Aceb bulam mı ki seni İlähī
 (F10, 3)

Laḥmike laḥmī dür diyen
 Fütüvvetde beyān ‘ ayān olan
Yalan dünyāyı terk iden
 Tañrı arslanı degil midür
 (F30, 22)

Fâni olan bu dünya bir gün mutlaka insanı terk edecektir. Dünya insanı terk etmeden de insan dünyayı terk etmelidir. Bunun için ise dünyayı hiçe sayıp Allah’a yönelmek gerekir.

Bu dünyāya gelen geçer
Kārbāndur konan göçer
 Mürşid ḡod aḡsen yol açar
 Şeyḡ etegin dutmaḡ gerek
 (F48,1)

Günāhımın çokluḡuna baḡmazın
 Dost sevgüsünü cānımda şaḡların
Dünyā ḡavḡasına kulak tutmazın
 Gönül Ḥaḡḡa ‘ aşıḡ oldu yañılmaz
 (F14, 2)

¹⁰⁸Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul 1991, s. 146

Ža'ife bunu söyledi
 Nefs [ü] hevāsına uymadı
Dünyâyı bir pula şaymadı
 Şeyh etegin dutmak gerek
 (F48, 8)

2. 5. 13. Fena

Fena tasavvufî olarak “Varlığı Hakk’ın varlığında yok etmek.”¹⁰⁹ demektir. Ancak Zaife’nin şiirlerinde birkaç yerde rastladığımız fena kavramı bu anlamının dışında dünya için kullanılmaktadır. Zaife, fenayı yalancı olarak niteler ve kendisine gerek olanın bu dünya değil Allah olduğunu söyler.

Bu cân kuşu kafesden uçmadın yarağ iyle
 Bu **yalancı fenādan** geçmedin yarağ eyle
 (F62, 1)

İlāhî Ža'ifeniñ kalbini temiz eylegil
 Seni gerek pādişāhım bu **fenāyı** nideyin
 (57, 7)

2. 5. 14. Batın, Zahir

Batın ve zahir tasavvufta birbirine zıt olan iki kavramdır. “Batın iç, öz anlamına gelirken zahir, dış, görünen kısım demektir.”¹¹⁰ Batın ve zahir adları aynı zamanda Allah’ın isimlerindedir. Batın, “salikin kalbi, ruhu, derunu, iç âlemi”¹¹¹ anlamında da kullanılır. Zaife, şiirlerde batını bu anlamıyla kullanır. Ona göre gönüller açar ve batını seçer.

Gönüller açar
Bâtını seçer
 Şırâtı geçer
 El-ḥamdüli’līlāh
 (F2,2)

Tācını başına alan
Zāhirde bātında iren
 Ġazā için kılıc şalan
 Hācı İbrāhim sultān velī
 (F37, 7)

¹⁰⁹ Kurnaz, Cemal, *Hayali Bey Divanı'nın Tahlili*, MEB Yayınları, İstanbul 1996, s. 111

¹¹⁰ Gölpınarlı, *Abdülbaki, Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2004, s. 47

¹¹¹ Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul 1991, s. 87

Bâtinından hâlvet iden
 Peygamberlerle şöhbet iden
 Ağzı yârini nûş iden
 ‘Âşık Manşûr şâdık Manşûr
 (F38, 4)

Zaîfe, zahir kelimesini sözlük anlamı olan ortaya çıkarmak, meydana gelmek anlamında kullanmıştır. O, şeriatın Kur’ân ile zahir olduğunu söyler.

Şerî‘ati zâhir etdi
 İmân milkini nûr etdi
 İki cihânı ma‘mûr etdi
 Şükür verdi bu Qur’ânı
 (F4, 4)

2. 5. 15. Zikir, Zakir

Zikir, tasavvufî anlamda “Allah’ı anmak ve hatırlamak, onu unutmamak ve gaflet halinde olmamak”¹¹² demektir. Zaîfe de şiirlerde zikiri, Allah’ı anmak, yüceltmek, tesbih etmek ve ona şükretmek için kullanır. Bu yüzden pek çok yerde zikir ve tesbih bir arada kullanılmıştır. Ona göre mümin kişi zikri kendine kılavuz edinmelidir.

Hâğdan ayırma fikriñi
 Günden güne artır şükriñi
Kılâvuz edin zikriñi
 Za‘îfe Allâha yalvar
 (F61, 2)

Zikr ü tesbih iderken selâmet
 Komaz ki dostum ile olam râhat
 Dâyimâ işledüğüm şerr ü fesâd
 Şikâyet hocama nefsum elinden
 (F59,4)

Zikr ü tesbihle eyleñ şabâhı
 Raḥmetiyle garḫ ide ol İlâhî
 Kalan günlerüñ seyyidi ferâhı
 Cum‘a günü hoş‘izzetlü gündür
 (F63, 2)

¹¹² Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul 1991, s. 539

“Tarikat ehli belli kelime ve ibareleri belli zamanlarda, belli sayıda, belli bir edep dâhilinde her gün düzenli olarak söyler.”¹¹³ Zaîfe el-hamdü li'lâh ya da lâilahe illâllah diyerek zakirin zikir çekmesini ister.

Zākiriñ zikri

Dün [ü] gün fikri

Qullarıñ şükürü

El-ḥamdüli'llâh

(F2, 6)

Zākir olayın diriseñ

Şükür kılayın diriseñ

Raḥmet bulayın diriseñ

Qoma tevḥīdi diliñden

(F5, 5)

2. 5. 16. On Sekiz Bin Âlem

On sekiz bin âlem semboliktir, yaratılmış bütün âlemler için kullanılır. “ Kâinat, bütün yaratılmış varlıklar, dünya, cihan, belli bir sınıfı meydana getiren varlıkların ya da canlıların oluşturduğu varlık toplulukları (msl.) yıldızlar âlemi, kuşlar âlemi, insanlar âlemi, cinler âlemi vb.”¹¹⁴ *Divan*'da da Zaîfe bu anlamda kullanır ve peygamber efendimizi on sekiz bin âlemin padişahı olarak görür.

Qalbi şāfī ḥūyı gökcek pāk-rūḥ

On sekiz biñ ' âlemiñ güneşi sensin yâ nebī

(F17,2)

Bu **on sekiz biñ ' âlemiñ**

Faḥrı Muḥammed Muştafā

Dīv ü perinüñ âdemüñ

Faḥrı Muḥammed Muştafā

(F19,1)

Zaîfe, bir dörtlükte on sekiz bin âlemin, yıldızların, ay ve güneşin kısaca her şeyin sahibinin Allah olduğunu söyler.

On sekiz biñ ' âlem senüñ

Ay güneş devrân senüñ

Yıldızlar müzeyyen senüñ

Şükür ḥocam birliğüñe

(F16, 2)

¹¹³ Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul 1991, s. 539

¹¹⁴ Uludağ, Süleyman, age. s. 38

2. 5. 17. Kırklar, Yediler

Kırklar, “ Ricalu’l-gayb veya gayb erenlerden 40 veli”¹¹⁵ dir. Yediler ise gayp erenlerinden yedi ulu ermiştir. “Sufilerce, yeryüzünde Tanrı halifesi olan Kutub’tan sonra iki eren vardır ki, bu iki imamla Kutba *Üçler* denir. Bunlardan sonra dünyanın dört yanına hükmeden dört, onlardan sonra da yedi ve kırk eren vardır; bunlara da Kutupla beraber Beşler, Kutupdan sonraki yedi ve kırk ereneyse Kırklar, Yediler denir. Kırklardan sonra üç yüz eren gelir.”¹¹⁶ Zaîfe, *Divan*’da yediler kırklar adına bir şiir yazmış ve onların çeşitli özelliklerini anlatmıştır. Bununla birlikte birkaç dörtlükte de yediler, kırklardan bahseder.

Üç üç yedi yedi gezer
Kimisi tamâm kırk gezer
 Pâdişâh aña eylemiş nazar
Yediler kırklar erenler
 (F34, 3)

Gâyib erenleri gördür
 İrağî yakını birdür
 Cümlesi **tamâm üç yüzdür**
 Yediler kırklar erenler
 (F34, 4)

Zaîfe’ye göre bu erenlerin başı Hızır İlyas’dır. Bu erenler ondan ders alır. Zaîfe, burada Hızır İlyas’ın görünmez oluşu ile Kırklar’ın gayib erenleri arasında ilişki kurmuş olacak ki bunların başı olarak Hızır İlyas’ı görmüştür.

Hızır İlyâsdur başları
 Halkile degil işleri
 Haşılâdur cünbüşleri
Yediler kırklar erenler
 (F34, 2)

Sır ‘âleminde gezerler
 Halvetde vahdet kılurlar
Hızırdan sebak alurlar
Yediler kırklar erenler
 (F34, 8)

¹¹⁵ Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul 1991, s. 289

¹¹⁶ Gölpınarlı, Abdülbaki, *Tasavvufî Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2004, s. 188

Zaîfe'ye göre bu erenlere ferman Allah'tan verilmiştir. Bunların yiyecekleri de yine Allah tarafından onlara verilmektedir. Ayrıca başlarında nurdan taç vardır. Bunun yanında onlar toplu halde gezmezler. Üç üç, yedi yedi gezerler. Göze gözükmedikleri için kısa zamanda uzun mesafe alırlar.

Fermân virilmişdür Hâkdan
Hem çıraqları kudretten
Ma'îdeler gelür Hâkdan
Yediler kırklar erenler
(F34, 6)

Cümlesünüñ tâcı nûrıdır
Çanda isterseñ hâzırdur
Giçer himmetleri vardır
Yediler kırklar erenler
(F34, 10)

Mağrib ü Maşrıka irenler
Bölük bölük gezer anlar
Yediler kırklar erenler
Cezbeñüze hû diyelüm
(F40, 11)

Üç üç yedi yedi gezer
Kimisi tamâm kırık gezer
Pâdişâh aña eylemiş nazar
Yediler kırklar erenler
(F34, 3)

Zaîfe kırkları anlatırken bir dörtlükte onların gülbanglarının arşa çıktığından bahseder. Gülbang, “Gül sesi, yani bülbül şakıması anlamında Farsça bir terkiptir.”¹¹⁷ Sözlükte eskiden tekkelerde, ayin sırasında hep bir ağızdan yüksek sesle söylenen ilahi veya dua olarak geçmektedir. Bektaşî ve Mevlevilerde oldukça meşhurdur.

Nûr ırmaqlarıdır açar
Gürdür cezbeleri çeker
Gülbangları 'arşa çıkar
Yediler kırklar erenler
(F34, 11)

¹¹⁷ Gölpınarlı, Abdülbaki, *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2004, s. 133

2. 5. 18. Mutasavvıflar

Zaîfe, *Divan*'da pek çok mutasavvıfa yer vermiştir. Bu isimler içinde en fazla adı geçen Veysel Karânî, Hallâc-ı Mansûr, Hacı İbrahim Sultan Veli ve Seyyid Yunus'tur. *Divan*'da bu mutasavvıflar adına yazılmış birer fasıl bulunmakta ayrıca pek çok dörtlükte de adları anılmaktadır. *Divan*'da adı geçen diğer mutasavvıflar ise Şeyh Şiblî, Şeyh Kibârî, Karaca Ahmed, Hacı Bekdaş, Eyyüb Ensârî, Emir Sultan, Monla Hünkâr, Seyyid Mahmud Hayrânî, Nasruddîn Hoca, Şems Tertîbî, Şeyh Muhyiddîn Arabî, Seyyid Hilal, İmam-ı Azâm, Bayezid-i Bestâmî, Hasan Basrî, İbrâhîm Edhem ve Seyyid Abdullah Sultan'dır. Bu mutasavvıfların adları birer dörtlükte geçmekte olup Zaîfe bunları Horasan'dan kopup gelen Rum erenleri olarak niteler.

Ḥorāsāndan kopdı pîrler
Müzeyyen oldı her yerler
Himmet idüñ gerçek erler
Cezbeñüze hû diyelüm
(F40, 1)

Adı birkaç yerde geçen mutasavvıflarla ilgili aşağıda bilgi vermeyip sadece adının geçtiği dörtlüğü örnek verdik.

Veysel Karânî

Zaîfe Veysel Karânî'yi şiirinde anlatırken bize onun hayat hikâyesini dizelerle ifade etmiştir. Onun adına yazdığı fasılda Veysel Karânî ile ilgili gerek menkıbevî hayatına gerekse gerçek hayatına telmihte bulunur. Veysel Karânî ile ilgili en geniş bilgiye Feridüddin Attar'ın Tezkiretü'l- Evliya adlı eserinde rastlamaktayız. Feridüddin Attar bu eserde bize Veysel Karânî'nin hem hayatını hem de menkıbelerini aktarmıştır. Biz de hem bu kaynaktan aldığımız bilgiyle hem de Veysel Karânî ile ilgili yazılmış diğer kaynaklardan hareketle Zaîfe'nin Veysel Karânî'yi anlatışını yorumlamaya çalıştık.

“Asıl adı Üveys olan Veysel Karânî' nin (ö.H.37/M.657), Yemen'in neresinde ve ne zaman doğduğu bilinmemektedir. Karen, Mekke yakınlarında Necid kabilesinin ihrama girdiği yerin adı olup, Veysel'in kabilesi de burada oturduğu için bu isimle anıldığı ifade edilir.”¹¹⁸ Dört yaşındayken babasını kaybeden Veysel Karânî, herkesin deli divane diye nitelediği, gariban, ümmi bir çobandır. Geçimini deve güderek ve onların yünlerini satarak kazanır. Zaîfe, şiirinde onu anlatırken ilk önce buna değinir.

¹¹⁸ Üstüner, Kaplan, *Divan Şiirinde Tasavvuf (14.-15. yüzyıllar)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 2007, s.444

Yemende zuhūra gelen
 Velîligi beyân olan
 Güneş gibi ‘ayân olan
 Sulţânım **Veyse’l- Kârânî**
 (F35, 1)

Yabarlarda deve güden
 Dün [ü] gün ‘ibâdet kılan
 Gıdâsını tã‘ at kılan
 Sulţânım Veyse’l- Kârânî
 (F35, 6)

Veysel Karânî, peygamberimizi görmeden Müslüman olmuş kişilerdendir. Dünya gözüyle onu görebilmek için yaşlı annesinden izin ister, ancak annesi bir türlü izin vermez. Annesini incitmekten korkan Veysel bir gün annesine anacığım, seni incitmek hakkı incitmektir, seni memnun etmek Hakkı memnun etmektir! Seni incitemem ne olur müsaade buyur diye izin ister. Bunun üzerine annesi izin verir ancak onu bulamazsan geri dön der. Veysel Karânî bu söz üzerine yola çıkar ancak Medine’ye gittiğinde karşısına Hz. Ayşe ya da Hz. Fatma çıkar ve Peygamber efendimizin evde olmadığını söyler. Annesinin sözü üzerine de beklemeden geri döner.¹¹⁹ Zaîfe dörtlüklerde bu olaya da telmih yapar.

Ana rızâsın gözleyen
 Irâzın halkdan gizleyen
 Gönlüni Hakk’a bağlayan
 Sulţânım **Veyse’l- Kârânî**
 (F35, 5)

Peygambere müştâk olan
Anasından destür alan
Varup evinde bulmayan
 Sulţânım Veyse’l- Kârânî
 (F35, 8)

Veysel Karânî geri döndükten sonra peygamber efendimiz evine gelir. Onun geldiğini kokusundan anlar. Hz. Ayşe’ye “Çok farklı rahmanî bir koku var evde! Rahmanın haslarının kokusu, kim geldi?” diye sorar. Bunun üzerine Hz. Ayşe Yemen’den Üveys adında bir garip geldi cevabını verir. Peygamber efendimiz daha

¹¹⁹ Özdamar, Mustafa, *Piran*, Kırkkandil Yayınları, İstanbul 2005, s. 42

sonra mescide giderek ashaba Veysel Karânî'den bahseder “Kendisine Veysel derler, ayağı onun üzerine koyunuz, izini takip ediniz” diyerek onu metheder.¹²⁰

Hücesine selâm viren
 ‘**Āyişe selâmın alan**
Emānet arduban dönen
 Sulţānım Veyse’l- Ķarānī
 (F35, 9)

Faĥr-i dīn ardına geldi
Dostuñ koĥusundan aldı
 ‘**Āyişe selâmın virdi**
 Sulţānım Veyse’l- Ķarānī
 (F35, 10)

Saĥābeleri kıĥırdı
Ķudūmına şafa sürdi
Hakĥ resūli medĥin kıldı
 Sulţānım Veyse’l- Ķarānī
 (F35, 12)

Peygamber efendimiz Veysel Karânî’yi göremeyince Hz. Ali ile Hz. Ömer’i yanına çağırarak ben öldükten sonra hırkamı Üveys’e veriniz diye vasiyette bulunduğu söylenir. Onu nasıl tanıyacaklarını sorduklarında ise peygamber efendimiz sol yanında ve sağ elinin ayasında bir dirhem miktarında beyazlık olduğunu ama bunun baras hastalığı olmadığını söyler. Onunla görüştüğünüz zaman selamımı kendisine ulaştırın ve ümmetime dua etmesini söyleyin der.

‘**Alīyle ‘Ömer gitdi**
Hırkasın aña vaşiyet etdi
 Peyğamber dünyādan gitdi
 Sulţānım Veyse’l- Ķarānī
 (F35, 16)

Vaşiyeti bildürdiler
Hırkayı önünde kodılar
 Ķabūl eyleñüz dediler
 Sulţānım Veyse’l- Ķarānī
 (F35, 26)

İşñüz ĥayr ola dedi
 Ben degül ĥayrı ola dedi
 Sırrımı pinhān eyledi
 Sulţānım Veyse’l- Ķarānī
 (F35, 27)

¹²⁰ Attar, Feridüddin, *Tezkkiretü’l Evliya*, Mavi Yayıncılık, İstanbul 2002, C.1, s. 57–64

‘ Ömer eydür ki iy merdüm
Açğıl mübârek şağ avcuñ
Nişân virmişdür fahr-i dîn
 Sulţânım Veyse’l- Qarâñî
 (F35, 28)

Açdı mübârek avcunı
Gördiler nürdan beñini
 İşbât etdi nişânını
 Sulţânım Veyse’l- Qarâñî
 (F35,29)

Hz. Ali ve Hz. Ömer peygamber efendimiz vefat etikten sonra Kufe’ye varırlar ve hutbe esnasında Hz. Ömer Üveys’i sorar. İçlerinden biri Veysel kendisi tarafından soruşturulamayacak kadar hakir, ahmak serseri bir kişi olduğunu ve halktan ayrılarak yalnız yaşadığını söyler. Sonra Hz. Ömer onun yerini sorar ve Veysel Karânî’nin yanına giderler. Onun namaz kılariken bulurlar.

Şehr-i Kûfeye vardılar
 Cum’ ayı bile kıldılar
Anda sorup şoyladılar
 Sulţânım Veyse’l- Qarâñî
 (F35, 17)

Va[r]dur size lâyıq degil
Bir dürlüdür ayıq degil
Halk içinde ĥor u zelîl
 Dediler Veyse’l- Qarâñî
 (F35, 19)

Söz söyleyüp kelâm itmez
 Halkıñ arasına girmez
Kimse i’ tibâr itmez
 Sulţânım Veyse’l- Qarâñî
 (F35, 20)

Bunlar kılavuz oldılar
Qaran kırbunda buldılar
Namâz üstünde gördiler
 Sulţânım Veyse’l- Qarâñî
 (F35, 22)

Veysel insan geldiğini hissedince namazı kısa kesip selam verir. Daha sonra peygamber efendimizin selamını ve hırkasını alır.

Geldikleri ma' lüm oldu
 Elini yüzüne sürdi
 Karşu varup ' izzet kıldı
 Sulṭānım Veyse'l- Ḳarānī
 (F35, 23)

Selām virüp söyleşdiler
Birez vaqt ağlaşdılar
Nebīden kelām açdılar
 Sulṭānım Veyse'l- Ḳarānī
 (F35, 24)

Nebīden virdiler selām
Biñ aldı cānile tamām
 Ümmetüme itsün kerem
 Sulṭānım Veyse'l- Ḳarānī
 (F35, 25)

Vaşıyyeti kabūl kıldı
Öpüben başında kodı
Ümmetiçün du' ā kıldı
 Sulṭānım Veyse'l- Ḳarānī
 (F35, 30)

Veysel hırkayı aldıktan sonra dua etmek için bir köşeye gider, başını yere koyar ve İlahi, bütün Ümmet-i Muhammedi bana bağışlamadığın sürece şu hırkayı giymeyeceğim der. Hz. Peygamber'in bu işi buraya havale etmiştir. Resul, Ali ve Ömer kendi üzerlerine düşen işi yapmışlardır. Şimdi iş sana kalmıştır diye niyazda bulundu. Şu kadarını sana bağışlamış bulunuyorum, hırkayı giy diye hatfiften bir ses gelir ama hepsini ister. Derken Hz. Ömer ve Ali Veysel'in yanına varalım ne yaptığını görelim derler. Veysel bunların geldiklerini görünce niçin geldiniz, gelmemiş olsaydınız bütün Muhammed ümmetini Allah benim için bağışlamadıkça hırkayı giymeyecektim der.¹²¹

Geyüben gitdi kenāra
Niyāz etdi bir pāre
 Şefkat etdi ' aşılere
 Sulṭānım Veyse'l- Ḳarānī
 (F35, 31)

Ḳudretten māyide geldi
Ḳalbi ilḫāmile ṭoldı
 El emegini yek gördi
 Sulṭānım Veyse'l- Ḳarānī
 (F35, 32)

¹²¹ Attar, Feridüddin, *Tezzkiretü'l Evliya*, Mavi Yayıncılık, İstanbul 2002, C.1, s. 57–64

H. Ömer Veysel'i sırtında devetüyünden bir çul, yalınayak, baş açık bir halde ama yetmiş bin âlemin zenginliği bu çul altında görünce gönlü kendinden de halifelikten de geçer. Sonra Veysel hırkayı giyer ve Muhammed ümmetinden Rabia ve Mudar kabilelerindeki koyun sürülerinde mevcut olan tüyler adedince kimse bağışlanmıştır, der.¹²²

Hakk Te'âlâ lutf işledi
 'Âşîleri bağışladı
 Çoğ armînü istedi
 Sulţânım Veyse'l- Kārānî
 (F35, 34)

Pâdişâhdan ilhâm oldu
 'İzzetile ikrâm kıldı
 Tâcına müşteri oldu
 Sulţânım Veyse'l- Kārānî
 (F35, 35)

Tâcını pâdişâh aldı
Ne dilediyse virdi
 Hoş lutfula kerem kıldı
 Sulţânım Veyse'l-Kārānî
 (F35, 37)

Hallâc-ı Mansûr

Allah sevgisi ile bir sembol olan Hallâc-ı Mansûr gerek Divan edebiyatında gerekse halk edebiyatında adı en fazla anılan mutasavvıflardan biridir. Hemen her şair onun darağacına gitmesini ve Ene'l-Hakk sözünü şiirlerinde dile getirmiştir. *Zaîfe Divanı'* nda da adı en çok anılan mutasavvıflardan biridir. Zaîfe, Hallâc-ı Mansûr'un darağacına asılması, Ene'l-Hakk sözü ve diğer kerametlerinin konu edildiği bir fasıl yazmış ve daha pek çok dörtlükte de adını anmıştır. Zaîfe, Hallâc-ı Mansûr'un daha çok halk arasında bilinen menkabevî hayatı üzerinde durur. Onun menkabevi hayatını şiirleştirir.

Biz burada onun gerçek yaşamıyla ilgili kısa bilgi verdikten sonra Zaîfe'nin de anlattığı şekilde menkabevî hayatı üzerinde durmaya çalıştık. Miladi 856–922 yılları arasında yaşayan Hallâc'ın asıl adı Abû Abdullah El Hüseyin Bin Mansur Bin Muhamma El Beyzazâvî El Hallâc'tır. İran'ın Beyzâ şehrinde bulunan Tur bölgesinde doğmuştur. Hallâc'ın gençliği Vasit ve Tutsar'da geçmiştir. Tustar'da bulunduğu sırada Sufi Sahl'ın öğrencisi olur. H. 262 yılında Basra'ya gelir. Burada Sufiliği açıkca kabul

¹²² Attar, Feridüddin, *Tezkireü'l-Evliya*, Mavi Yayıncılık, İstanbul 2002, C.1, s. 55–64

eden ve kervancılıkla uğraşan Amr Mekki'nin yanına yerleşir. İnzivaya çekilmemekle birlikte, artık o da sufi olur. Hallâc burada bulunduğu süre içinde iki kez hacca gitmiştir. Hallâc'ın kaldığı yerlerin çoğu Arap Kolonileridir. Bu yörelerde şüphesiz göçebe Türkler de yaşamaktadır. Müslüman Türklerle sıkı ilişki kuran Hallaç, göçebe Türkler sayesinde Horasan'a kadar gider ve buralarda Müslümanlığı yaymaya çalışır.¹²³

Halk tarafından çok sevilen Hallâc-ı Mansûr'un sözleri zamanla halk arasında yanlış anlaşılmaya ve huzursuzluk yaratmaya başlar. İlk önce hapsedilir arkasından idamla cezalandırılır. "M. 26 Mart 922 tarihinde Bağdat'ta önce kırbaçlandı, vücudu parçalanıp, burnu, kolları ve ayakları kesildikten sonra, darağacında idam edildi. Başı kesilerek Dicle üzerindeki köprüye dikildi, gövdesi yakılıp külleri nehrin sularına savruldu."¹²⁴ Hallâc'ın asılmasına da sebep gösterilen en meşhur sözü *Ene'l-Hak*'tır. Ene'l-Hak, ben Hakkım demektir.

"Her mutasavvıfın içinde bir sır olan Ene'l-Hak ifşa edilmez, açıklayan da hoş karşılanmaz. Hallâc, diğer mutasavvıflar gibi kendine verilen sırları gizleyemeyip ifşa ettiği için şeriatin hükmüyle asılmıştır."¹²⁵ Zaîfe bunu onun adına yazdığı fasılın ilk dörtlüğünde dile getirir.

Dost yolunda baş oynayan
Ene'l-Haqq deyüben söyleyen
Sırrını 'ayân eyleyen
‘Āşîk Mansûr şâdîk Mansûr
(F38, 1)

Hallâc-ı Mansûr'un halk içinde anlatılan pek çok kerameti vardır. Bu kerametlerden biri de onun suret âleminden geçtiğine dairdir. Rivayete göre kendisinin hapis haneye atıldığı ilk gece orda olmadığı, ikinci gece de hem kendisinin hem de zindanın ortadan kaybolduğu görülmüştür. Yine başka bir menkabeye göre zindandayken orada bulunan suçluları kerametiyle salıvermiş önce onların kelepçelerini, sonra da zindanın kilidini açmıştır. Kendisine peki sen niye gitmedin diye soranlara Hakk'ın bana bir itabı ve azarı olacak, onun için gitmedim der. Zaîfe, birkaç dörtlükte bu olaya da telmih yapar.¹²⁶

¹²³ Öktem, Niyazi, "Hallac-ı Mansur ve Türk Dünyası", *1. Uluslararası Kongre Bildirileri*, Evrak Yayınları, Ankara 1998, s. 383-393

¹²⁴ Üstüner, Kaplan, *Divan Şiirinde Tasavvuf (14.-15. yüzyıllar)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 2007, s. 449

¹²⁵ Üstüner, Kaplan, age. s. 452

¹²⁶ Attar, Feridüddin, *Tezkireü'l-Evliya*, Mavi Yayıncılık, İstanbul 2002, C.1, s.55-64

İçi taşı pür nūr olan
Kendüyi zindāna şalan
Maḥbūslara destūr viren
 ‘Āşık Manşūr şādık Manşūr
 (F38, 8)

Sūret ‘āleminden geçen
 Cāmı dost elinden içen
Ḥicāb perdesini açan
 ‘Āşık Manşūr şādık Manşūr
 (F38, 2)

Hallâc-ı Mansûr’la aynı dönemde yaşayan Şeyh Şiblî ve Cüneyd Bağdadî ona Ene’l-Hak sözünden vazgeçmesi için nasihatta bulunmuş ancak o sözünden dönmemiştir. Zaîfe, dörtlüklerde bunu da dile getirir.

Şehr-i Bağdād kāmilleri
Şeyḥ Şiblî Şeyḥ Kibārî
Öğüt verdi cümle varı
 ‘Āşık Manşūr şādık Manşūr
 (F38, 9)

Öğütlerini tuymadı
 Sūret naqşına uymadı
 Dost meydânında dönmedi
 ‘Āşık Manşūr şādık Manşūr
 (F38, 10)

Cümle şeyḥler oldu ḥayrân
 Hem yaşları oldu revân
Kendüsine fetvâ viren
 ‘Āşık Manşūr şādık Manşūr
 (F38, 11)

Rivayete göre, Hallâc-ı Mansûr Bağdat’ta bulunan Bâbu’t-Tâktaki Kemer’in altına götürülünce evvela darağacına dayalı merdiveni öper arkasından ayağını merdivene basar. “Bu ne hal böyle” diyenlere darağacı erenlerin Miracı! der. Zaîfe bir dörtlükte bu olayı âşık miracını buldu diye dile getirir.¹²⁷

Dikdiler dārağacını
Buldu ‘âşık mi’ rācını
 Geydi sādāt tācını
 ‘Āşık Manşūr şādık Manşūr
 (F38, 17)

¹²⁷ Attar, Feridüddin, *Tezkireü'l-Evliya*, Mavi Yayıncılık, İstanbul 2002, C.1, s. 55–64

Hallâc-ı Mansûr' un sadece asılmakla kalmadığını aynı zamanda ona türlü işkenceler edildiğinden yukarıda bahsetmiştik. Menkıbeye göre Hallâc, idam edilirken elleri kesildiği zaman yüzünü ve kollarını kana bulamış; sebebi sorulunca da, “*Aşk ile kılınacak iki rekât namazın abdesti ancak kanla alınırsa sahîh olur.*” cevabını vermiştir.¹²⁸

‘ Aşk urğanını dağdılar
Dâra varınca yetdiler
Dürlü cefâlar etdiler
 ‘ Āşık Manşûr şâdık Manşûr
 (F38, 13)

Elin ayağın kesdiler
Ber-dâr idüben aşdılar
 Hamd idüp şenâlar kıldı
 ‘ Āşık Manşûr şâdık Manşûr
 (F38, 15)

Ene’l-Hak̄k taḫlı çalındı
Yerden gökden şafâ geldi
Abdesti kanıla aldı
 ‘ Āşık Manşûr şâdık Manşûr
 (F38, 14)

Hallâc-ı Mansûr’un bütün uzuvları ve dili kesildikten sonra başı da gövdesinden ayrılır. Bundan sonra bütün organlarından Ene’l-Hak̄k sesi gelmeye başlamış bunun üzerine halk onu yakmıştır. Külünden de yine Ene’l-Hak̄k sesinin geldiği söylenmiştir.

Cismini oda urdılar
Külün göge şavırdılar
 Ene’l-Hak̄k deyü âşikâr
 ‘ Āşık Manşûr şâdık Manşûr
 (F38, 20)

Menkıbeye göre Hallâc-ı Mansûr idam edilmeden önce hizmetçisine “Benim külümü Dicle nehrine attıklarında, su kuvvetle çoşacak, öyle ki suda garkolma korkusu Bağdat’ ı saracak, o saatte hırkamı Dicle kenarına götür ki su sakinleşsin!” der. Hallâc-ı Mansûr’un külleri Dicle’ye atıldığı anda su çoşar ve Ene’l- Hak̄k sesleri gelmeye başlar.

¹²⁸ Attar, Feridüddin, *Tezkireü’l-Evliya*, Mavi Yayıncılık, İstanbul 2002, C.1, s. 55–64

Hizmetçi Hallâc-ı Mansûr' un vasiyet ettiği gibi onun hırkasını Dicle'ye götürür ve böylece su durur.¹²⁹ Zaîfe bu olayı şiirde uzun uzun anlatır.

Külünden bir zerre uçdı
Dicle ırmağına düşdi
 Ene'l-Haqq deyüben taşdı
 'Āşık Manşūr şâdık Manşūr
 (F38, 21)

Ehl-i Bağdād etdi figān
Ġarğa olmağa vardı hemān
Dervişine etmişdi beyān
 'Āşık Manşūr şâdık Manşūr
 (F38, 22)

Derviş bilürdi bu hāli
Vaşiyyet etmişdi ol velī
 'Āşıkla dimişdi belī
 'Āşık Manşūr şâdık Manşūr
 (F38, 24)

Mübârek hırka aldılar
Dicle şuyına vardılar
Yeñin şuya taldurdılar
 'Āşık Manşūr şâdık Manşūr
 (F38, 26)

Ehl-i Bağdād kıldı du'ā
 Yeñi doğununca şuya
Çekildi Dicle şuyı yine
 'Āşık Manşūr şâdık Manşūr
 (F38, 27)

Dostı âyinesinde gören
Ġalbi şevkile tolan
 Kendüyi şad-pâre kılan
 'Āşık Manşūr şâdık Manşūr
 (F38, 29)

¹²⁹ Attar, Feridüddin, *Tezkireü'l-Evliya*, Mavi Yayıncılık, İstanbul 2002, C.1, s. 55–64

Seyyid Yunus

Zaîfe Divanı’nda oldukça yer tutan Seyyid Yunus’un hayatı hakkında maalesef elimizde bilgi yoktur. Yapılan kaynak taramasında ancak Seyyid Yunus’un türbesi ile ilgili bilgiye ulaştık. Buna göre türbe Konya’ya bağlı Akşehir ilçesinde bulunmaktadır. İbrahim Hakkı Konyalı kitabında Seyyid Yunus’un türbesi hakkında şöyle bilgi verir: “Türbe Akşehirde Meydan Mahallesinde manifaturacı Taceddin Yaltırık’ın evi bitişiğindedir. Türbenin eskiden üstü örtülü idi. Taceddin Yaltırık burasını evkaftan satın aldıktan sonra üstünü açtırmıştır. Kapısının kemeri üzerinde iki satırlık kitabe vardır. Bu kitabeğe göre, kutuplar kutubu olan Seyyid Yunus H. 820, M. 1417 yılında ölmüştür. Kitabede Peygamber Hz. Muhammed’in hanedanından olduğu da açıklanmıştır.”¹³⁰ Zaîfe de bir iki dörtlükte onun türbesinin Kaniyya’da olduğunu belirtir. Buradaki Kaniyya şehrinin Konya olduğunu düşünmekteyiz.

Ḥaḳḳuñ sevgülü velîsi
İki omzunda elifi
Ḳaniyyâdadur türbesi
Sulṭânım Seyyid Yûnusûñ
(F36, 10)

Evliyâlaruñ pîrini
Görsem Kaniyâ şehrini
Allâh artursın nûrunı
Sulṭânım Seyyid Yûnusûñ
(F36, 11)

Allâhuñ sevgüli dostı
Ol ‘âlem fâhırınıñ nesli
Ḥaḳîḳadendür ḳabri üsti
Sulṭânım Seyyid Yûnusûñ
(F36, 4)

Seyyid Yunus adına bir fasıl yazan Zaîfe, onun hayatı ile ilgili de pek çok bilgi verir. Seyyid Yunus hakkındaki bilgiyi Zaîfe’nin şiirini yorumlayarak vermeye çalıştık. Zaîfe, onun için gece gündüz niyaz eden, her ne dilerse kabul olan bir kişi olduğunu söyler. Yine Arapça konuştuğunu ve takva sahibi bir kişi olduğunu belirtir. Bunun yanında seyyid olduğunu yani peygamber efendimizin soyundan geldiğini de sürekli tekrarlar.

¹³⁰ Konyalı, İbrahim Hakkı, *Akşehir Nasreddin Hoca’nın Şehri*, Nümune Matbaası, İstanbul 1945, s. 480

Düni gün ider niyâzı
 Hâzrete geçer nâzı
 Qabûl olurdu her sözi
Sulţânım Seyyid Yûnusûñ

(F36, 2)

Hem giyerdi na‘ lini
 ‘Arz iderdi hâlini
 Kimse varmadı yolunu
Sulţânım Seyyid Yûnusûñ

(F36, 3)

Dâyim hâlvet iderdi
Takvâ yolun güderdi
Dili ‘Arab key hûb idi
Sulţânım Seyyid Yûnusûñ

(F36, 5)

Hacı İbrahim Veli

Hacı İbrahim Veli de *Divan*’da en çok adı geçen evliyalardan biridir. Aynı Seyyid Yunus gibi onunla ilgili de elimizde tam bir bilgi yoktur. İbrahim Hakkı Konyalının kitabında yazdığı kadarıyla onun türbesi Akşehir’in 3 km kadar kuzey doğusundaki Maruf köyünde bulunmaktadır.

Fuad Köprülü, “Bektaşî ananesine göre Hacı Bektaş Veli, Rum diyarına geldiği sırada, orada Seyyid Mahmud Hayrani, Celaleddin Rumi, Hacı İbrahim Sultan gibi bir takım büyük muatasavıflar var idi”¹³¹ diye bahseder. Yine eserinde Bektaşîlerin Seyyid Mahmud Hayrani, Hacı İbrahim Sultan, Mevlana gibi XIII. asırda şöhret kazanmış tarihi şahsiyetleri de kendi menkabelerine karıştırmak suretiyle ona daha fazla kıymet vermek istediklerini belirtir. Fuad Köprülü, Hacı İbrahim Sultan’ın yaşadığı dönemi “Seyyid Mahmud Hayranî’nin H.655(M.1257-58)’de ve Hacı İbrahim Sultan’ın da H.665(M. 1266-1267)’de tanzim edilen vakfiyeleri bugün mevcut ve yürürlükte olduğu için, bu şahsiyetlerin tarihî mahiyetleri ve zamanları pek iyi bilinmemektedir. Yalnız Bektaş Veli ile alakası zikredilen mutasavıflardan tarihi bir varlığa malik olanlar ya XIII. yüzyılda ya da XIV. Asrın ilk senelerinde yaşamış adamlardır.”¹³² diye belirtir. Elimizde Hacı İbrahim Sultan’la ilgili yeterli bilgi yoktur. Zaîfe, onun adına yazmış olduğu fasılda onun Mardin’den gelip ömrünü gurbette geçiren bir eren olduğunu söyler. Ayrıca onun hayatıyla ve kerametleriyle ilgili bize bilgi verir.

¹³¹ Köprülü, Fuad, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Türk Tarih Kurumu Yay.,Ankara 1993, s. 257

¹³² Köprülü, Fuad, age. s. 257

ƘopduƘları Mardin Şehri
 Terk etdiler ol diyârı
 Ğurbetde Ƙıldı Ƙarârı
Şeyh İbrâhim sultân velî
 (F37, 1)

Zaîfe, dörtlüklerde Hacı İbrahim Sultan'ın duvarı yürüttüğünü, cinlere sözünün geçtiğini, denizlerde gezdiğini ve balık suretinde yüzdüğünü söyler.

Cinnilere hükmi geçen
 Söyleyecek dürler Şaçan
 Râzını dostuna açan
Hâcî İbrâhim sultân velî
 (F37, 10)

Vilâyeti zâhir olan
Cânsız dîvârı yürüden
Ƙâf üstünde yemiş diren
 Hâcî İbrâhim sultân velî
 (F37, 8)

Deñizler içinde gezen
 FaĘirlerüñ gönîlün düzen
Balığ Şüretinde yüzen
 Hâcî İbrâhim sultân velî
 (F37, 9)

Diğer Mutasavvıflar

Hacı Bektaş Veli, Karaca Ahmet, Eyyüb Ensari

Zaîfe, Hacı Bektaş Veli, Karaca Ahmed, Eyyüb Ensari ve Seyyid Gazi'nin adlarını bir dörtlükte dile getirir ve cezbenize hu diyelim der. Bilindiği gibi Hacı Bektaş Veli, Anadolu'ya Horasan'dan göçüp gelmiş, Şöhreti kısa zamanda yayılan bir mutasavvıftır. Halkın sevgisi sonucu onun hem menkabevî hem de tarihî iki hayatı oluşmuŐtur.

Karaca Ahmet, **Horasanlı** bir **Türkmen Beyi'nin** oğlu olup **Hacı Bektaş Veli'nin** yanında **dervişlik** hizmeti yapmıştır.

Hız. Muhammed'i Medine'ye ilk geldiğinde evinde misafir eden Hız. Ebu Eyüb el-Ensari ülkemizde Eyüb Sultan olarak bilinir. 668–669'daki İstanbul kuşatmasına katılarak bu savaşta Şehit olmuştur. Mezarının bulunduğu yeri İstanbul'un fethinden sonra Fatih Sultan Mehmed'in hocası AkŐemseddin rüyasında görmüş ve buraya türbesi yaptırılmıştır. 1459 yılında ise yine Fatih Sultan Mehmed tarafından türbenin yanına cami, medrese, imaret ve hamam yaptırılmış böylece burası külliye olmuştur.

Ḳaraca Āḥmed Hācı Bekdāş
Eyyüb Enşārī Sulṭān yoldaş
 Seyyid Ġāzi pādişāh baş
 Cezbeñüze hū diyelüm
 (F40, 3)

Nasruddin Hoca, Şems Tertibi

Halk dilinde, duygu ve inceliği içeren, gülmece türünün öncüsü Nasruddin Hoca Seyyid Mahmud Hayrani ve Seyyid Hacı İbrahim' in derslerini dinlemiş, İslam diniyle ilgili çalışmalar yapmıştır. Bir söylentiye göre medresede ders okutup, kadılık görevi de yapmıştır. Bu görevlerinden dolayı kendisine Nasruddin Hâce adı verilmiş, sonradan bu ad Nasreddin Hoca biçimini almıştır. Onun yaşamıyla ilgili bilgiler, halkın kendisine olan aşırı sevgisi yüzünden, söylentilerle karışmış, yer yer olağanüstü nitelikler kazanmıştır.

Divan' da Şems Tertibi adıyla geçen kişi hakkında yapmış olduğumuz kaynak taramasında bir bilgiye rastlayamadık. Biz bu kişinin Şems Tebrizî olduğunu düşünmekteyiz. Metinde kelimenin yanlış imla edilmesi sonucu böyle bir karışıklık meydana geldiği düşüncesindeyiz. Bu yüzden Şems Tebrizî hakkında kısa bir bilgi vermeyi uygun gördük. Daha çok Mevlana ile birlikte anılan ve onun arkadaşı aynı zamanda hocası olan Şems Tebrizî, Tebriz'de doğmuştur. Dinin güneşi anlamında Şemseddin lakabıyla anılmaktadır. Küçük yaşlarda manevî ilimleri tahsilde gösterdiği kabiliyet ile dikkat çekmiş daha sonra da Ebu Bekir Sellaf'a mürid olmuş ve diyar diyar dolaşmıştır.

Zaîfe bir dörtlükte Anadolu erenlerinden Nasruddin Hoca ve Şems Tertibi'nin adını söyler ve bunların sevdiği gerçek erler olduğunu belirtir.

Naşruddin Hocā erenler
Şems Tertibine irenler
 Sevdüğüm gerçek erenler
 Cezbeñüze hū diyelüm
 (F40, 6)

Muhiddin Arabî

On ikinci ve on üçüncü yüzyıllarda Endülüs'te ve Şam taraflarında yaşamış büyük velilerdendir. Küçük yaşında ilim tahsil etmeye başlayan Muhyiddîn-i Arabî, zamanında, ilminden ve feyzinden istifade etmek için kendisine müracaat edilen belli başlı büyük âlimlerden oldu. Zaîfe Muhiddin Arabî'nin adını bir dörtlükle anar.

Şeyh Muhyiddîn ' Arabî

Açam başım pîrler pîri
Hâcî İbrâhîm sultân velî
Cezbeñüze hû diyelüm
(F40, 7)

İmam-ı Âzam, Bâyezîd-ı Bestâmî, Hasan Basri

“Künyesi Ebu Hanifî olan İmam Âzam, büyük İslam âlimlerindedir ve dört büyük mezhepten biri olan Hanefî mezhebinin kurucusudur.”¹³³ Ehl-i Beyt'e bağlılığı ve dinde ihlâsı ile tanınmıştır. Zaîfe, İmam- Azam'ı ilim madeni olarak görür.

Bâyezîd-ı Bestâmî, velilerin büyüklerinden olup Hanefi mezhebindedir. “Otuz sene riyazet ve mücahede etmiş bir ariftir. Zühd ve takvası ile şöhret bulmuştur.”¹³⁴ Hasan Basrî de Bâyezîd-ı Bestâmî gibi zühdiyle meşhur olmuş, sufi kabul edilmiştir. Kendisi bu ünvanla anılmış değildir ama ondaki zühd, saf tasavvuf özelliğini taşır. Zaîfe bu üç âlimi bir dörtlükle dile getirir.

İmâm-ı Â' zam ' ilim kânı

Şol Bâyezîd-i Bestâmî
Hasan Başrî pîrânî
Cezbeñüze hû diyelüm
(F40, 9)

¹³³ Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s. 208

¹³⁴ Tatçı, Mustafa, *Yunus Emre Divanı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990, s. 398

İbrahim Edhem

Zaîfe, her birini ayrı özellikleriyle verdiği kişilerden İbrahim Edhem için de bir dörtlükte canlar cânı olarak bahseder. O, Belh sultanının oğlu iken aşka düşüp tahtını terk eder ve tasavvufa intisap eder.¹³⁵

Maşûruñ sırrı ‘âlî
İbrâhîm Edhem cânlar cânı
 Veysi ‘âşıklar sulţanı
 Cezbeñüze hû diyelüm
 (F40, 10)

Şeyh Şiblî, Şeyh Kibârî

Bir dörtlükte adları zikredilen Şeyh Şiblî ve Şeyh Kibârî döneminde Bağdat’ın ilim ve irfanda önde gelen isimlerindendir. Şeyh Şiblî, Cüneyd-i Bağdâdî ve Hallâc-ı Mansûr ile aynı devirde yaşamış ve onlarla görüşmüştür. İlim, zerâfet ve hal bakımından zamanın şeyhi olmuştur. Zaîfe, Hallâc-ı Mansûr’u anlatırken Şeyh Şiblî ve Şeyh Kibârî’nin ona öğüt verdiğini söyler.

Şehr-i Bağdâd kâmilleri
Şeyh Şiblî Şeyh Kibârî
 Öğüt verdi cümle varı
 ‘Âşık Maşûr şâdık Maşûr
 (F38, 9)

Seyyid Mahmud Hayranî

Mevlâna Celâleddîn-i Rumî hazretleriyle aynı devirde yaşamış olan Seyyid Mahmud Hayranî peygamber efendimizin soyundandır. Hayatı genel olarak Konya Akşehir’de bulunan dergâhında geçmiştir. 1268 yılında vefat etmiştir.

Urum erenleri ulu
 Şıd demişsiz belî
Seyyid Maḥmūd ḥayrân velî
 Cezbeñüze hû diyelüm
 (F40, 5)

¹³⁵ Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s. 204

Emir Sultan, Monla Hünkâr

1368–1429 tarihleri arasında yaşamış bir mutasavvıf olan Emir Sultan, Buhara’da doğmuş, Bursa’da ölmüştür. Yıldırım Beyazıt’ın kızı ile evlenmesi ve II. Murat döneminde 1422 tarihinde yapılan İstanbul kuşatmasına katılmasıyla tanınır.

Monla Hünkar ise Mevlana Celaleddin Rumî’nin lakabıdır. Molla, mevlana kelimesinin zaman içinde ses değişikliğine uğramış şekli olup hoca demektir. Hünkar ise Farsça bir kelime olup sahip anlamına gelmektedir. Bu kelime daha çok yüksek rütbeli kişilerin ünvanı olarak kullanılmıştır. Mevlana, mutasavvıf bir şair olmasının yanında Mevlevî tarikatının da kurucusudur. Horasan’ın Belh şehrinde doğmuş Konya’da ölmüştür. Mevlana ilk tahsilini babasından almış daha sonra Tirmizî’den dersler almış ve kendini mükemmel bir şekilde yetiştirmiştir. Konya’da Tebrizî ile tanışması onun hayatının dönüm noktası olur. Mevlana bütün hayatını, bütün heyecanını onun varlığında toplar ve bu heyecanla şiirler söylemeye başlar. Mevlana günden güne yayılan şöhreti ve etrafında toplanan kişilerle samimi imanın bir temsilcisi olmuş, insanlara birlik ve beraberlik fikrini aşlamıştır.¹³⁶

Zaîfe, bu iki kişiyi *Divan* ‘da bir dörtlükle anar.

Emîr Sultân da hoş erdür
Monlâ Hünkâr tolu nürdür
 Kûyunda çok pîrler vardır
 Cezbeñüze hû diyelüm
 (F40, 4)

Seyyid Abdullah, Seyyid Hilal Sultan

Yaptığımız kaynak taramasında isimleri ve hayatları hakkında bir bilgiye ulaşamadığımız bu kişileri Zaîfe, *Divan*’da bir dörtlükle dile getirir.. Bu kişileri de ereneler içinde anıp “cezbenize hû diyelim” der.

Seyyid ‘ Abdullâh sultân nürdür
Seyyid Hilâl Sultân pîrdür
 Sultân Seyyid Yûnus erdür
 Cezbeñüze hû diyelüm
 (F40, 8)

¹³⁶ Bk. Güzel, Abdurrahman, *Dinî Tasavvufî Türk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2004, s. 301–306

2.6. DİĞER UNSURLAR

2. 6. 1. Şehirler

Zaîfe Divanı’nda şehir adları içinde en fazla geçeni Mekke’dir, bunun yanında Medine, Bağdad, Mardin, Kerbela, Rum ve Horasan şehirlerinin adları dörtlüklerde geçmektedir. Bu şehir isimleri erenlerin nereden geldiğini ya da nerede yaşadığını anlatmak adına kullanılmıştır.

Bağdād şehridür turağı
 Hakk için kıldı yarağı
 Deñizde yanar çırāğı
 Sulţānım Seyyid Yūnusūñ
 (F36, 1)

Çopdukları **Mardin** şehri
 Terk etdiler ol diyārı
 Ğurbetde kıldı qarārı
 Şeyḫ İbrāhim sulţān velī
 (F37, 1)

Hemen hemen her şairin dile getirdiği Kerbela, divan edebiyatında pek çok benzetmeye konu olmuş ancak asıl şöhretini Hz. Hüseyin’in burada şehit edilmesi sebebiyle kazanmıştır. Fuzuli Kerbela için “Nazmım nereye varırsa ona hürmet yerinde olur; altın, gümüş, inci, lâl değil; bu kölenin şiiri toprak, fakat Kerbela toprağıdır.”¹³⁷ diyerek Kerbela toprağının önemini vurgular. Zaîfe ise Kerbela’yı, Hz. Hüseyin ve on iki imamın şehit edildiği yer olması sebebiyle dile getirir.

Âl ü evlād oğlancıkları kamu
Kerbelāda şehīd oldılar kamu
 Hāricīlerūñ yeri olsun tamu
 Gel iy şehīd ü şühedā imāmlar
 (F33, 4)

Zaîfe Divanı’nda Horasan, Anadolu’ya gelen erenlerin buradan yola çıktıklarını ve her yere dağıldığını belirtmek adına geçmektedir.

Horāsāndan kopdı pīrler
 Müzeyyen oldı her yerler
 Himmet idūñ gerçek erler
 Cezbeñüze hū diyelüm
 (F40, 1)

¹³⁷ Karahan, Abdülkadir, *Fuzulî Muhiti, Hayatı ve Şahsiyeti*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1995, s. 71

Rum ismi tek bir dörtlükte geçmekte ve burada Anadolu kastedilmektedir.

Urum erenleri ulu
 Şıd demişsiz belî
 Seyyid Maḥmūd ḥayrân velî
 Cezbeñüze hû diyelüm
 (F40, 5)

Şiirlerde Medine peygamber efendimizin oraya hicret etmesinden dolayı dostun şehri olarak geçer.

Medīne dostuñ şehridür
 Gözüken nebî nūrıdur
 Ḳabr[i] cinānuñ nūrıdur
 Ża'îfeden biñ biñ selām
 (F41, 3)

Zaîfe, Seyyid Yunus'u anlatırken türbesinin Kaniyya'da olduğunu söyler. Kaynaklarda Kaniyya adında bir şehir ismine rastlayamasak da Seyyid Yunus'un türbesinden hareketle buranın Konya olduğunu söylemek mümkündür.

Ḥaḳḳuñ sevgülü velîsi
 İki omzunda elifi
Ḳaniyyādadur türbesi
 Sulṭānım Seyyid Yūnusuñ
 (F36, 10)

Yukarıda şiirlerde en fazla geçen yer isminin Mekke olduğunu söylemiştik. Zaîfe, Mekke'yi Kâbe'nin burada bulunması sebebiyle anmaktadır. Müslümanların hac vazifelerini görmek için Kâbe'yi ziyaret etmeleri gerekir. Zaîfe 'de Allah'tan kendisine Mekke'yi nasip etmesini ister. Böylece hac vazifesini yerine getirecektir.

Mekkenüñ yolları ırak
 Gönlüm gözüm eyler taleb
 Dilekler virici çalab
 Naşīb it güzel Mekkeyi
 (F64, 2)

2. 6. 2. Kozmik Âlem

Kozmik âlem içinde felek, ay, güneş ve yıldızlar bahsedilmekte, gezegenlere yer verilmemektedir. Şiirlerde bunlarla ilgili çeşitli özellikler dini çerçevede verilmeye çalışılmıştır.

Felek

Sözlükte “gökyüzü, sema, talih, baht, her gezegene mahsus gök tabakası” olarak tanımlanan felek Divan edebiyatında daha çok şikâyet için kullanılmıştır. Zaîfe, şiirlerde gerçek anlamına uygun şekilde kullanır. “Batlamyos sisteminden çıkarılan bir düşünüşe göre dünya kâinatın merkezidir ve dünyayı dokuz felek çevreler.”¹³⁸ Zaîfe, şiirlerde buna değinir ve dokuz kat feleğin sahibinin Allah olduğunu söyler.

Ay u güneş nüh felek katında senüñ
Şeref-i İslâm bâğınun güneşi sensin yâ nebî
(F17, 4)

Semâdan inüben cevân idersin
‘ Āşıklar cânını perrân idersin
Gene tezcek maķâmuña gidersin
‘ Āşıklar cânına rahmet şafası
(F51, 7)

Haķķ uyarduğı ķudret cırâğı
Hocam bilür beni neye gereği
Gökler üstünde meķanı turağı
Haķķuñ nazargâhı ķandili güneş
(F50, 10)

Zaîfe, Hz. Hüseyin’in şehit edildiğini anlattığı fasılda onun ayrılığından duyulan acı ile feleklerin yandığını söyler.

Firâķile oda yandı felekler
İkileşüp ağlaşdı melekler
Ciger ķan olup yandı yürekler
Gel iy Fâţıma maħbüb-ı rûĥ-ı pāk
(F32, 8)

¹³⁸ Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s. 136

Güneş

Divan şiirinde daha çok parlaklığı, ışığı ve sıcaklığı ile çeşitli benzetmelere konu olan güneş, eski bir inanca göre feleğin ve göğün sultanıdır. Zaîfe, *Divan*'da güneşi anlattığı bir fasıl yazmıştır. Bu fasılda güneş doğup batması, dünyayı aydınlatan bir kandil olması gibi çeşitli özelliklerin yanında Allah'ın nazargahı olarak anlatılmıştır.

On sekiz biñ şu' le virürsün

Dutmuş dünyâ yüzün cevlan kılursun

Arz u semavâtı seyrân kılursun

Haḳkuñ nazargâhı kandili **güneş**

(F50, 1)

Güneşin doğup batmasını maşrıқта doğup mağrip te batarsın diye ifade eden Zaîfe, onun Allah'ın hükmüyle gökyüzünde doğduğunu ve battığını bunun da akıllı olan insan için Allah'ın varlığını kabul etmede yeterli bir delil olduğunu söyler.

Maşrıқта toğup mağribde batarsın

Çalabıñ hükmüñ buyruğun dutarsın

'Âḳıl olanlara 'ibret yetersin

Haḳkuñ nazargâhı kandili güneş

(F50, 2)

Kereminden 'inâyet etti celîl

Seni gökler üstünde kıldu delîl

Zehî şultân-ı â' zam zehî kâmil

Haḳkuñ nazargâhı kandili güneş

(F50, 11)

Pâdişâh buyruğıyla yürürsün

Cümle 'âlemi münevver kılursın

Aḳşam olıcaḳ ğâ'ib olursun

Haḳkuñ nazargâhı kandili güneş

(F50, 5)

Zaîfe güneşin sürekli doğup battığını da bir dörtlülle ifade eder. Ona göre güneş, Allah'a bu şekilde hizmet etmektedir.

Giceden şubha dek devr dönersin

Sabâḳ olıcağın yine toğarsın

Dostuñ emriyle hizmet idersin

Haḳkuñ nazargâhı kandili güneş

(F50, 6)

Ay

“Ay da güneş gibi bir ışık kaynağıdır. Işığı ise güneş gibi ateş değil, nurdur. O nuruyla güzeldir ve geceye güzellik verir.”¹³⁹ Parlaklığı, yuvarlaklığı ve şekliyle divan şiirinde çeşitli benzetmelere konu olmuştur. Bu benzetmelerin başında da şüphesiz ayın sevgiliye benzetilmesi gelir. Hatta sevgilinin kendisi kadar yüzü, yanağı, alını da ay gibi parlak ve güzeldir. Zaîfe, ayı bütün bu benzetmelerin dışında tutar ve onu gökyüzünün seyrangahı ve Allah’ın kullar için yarattığı bir delil olarak görür.

Gel iy gökler yüzünüñ seyrangāhı
 araņu gicesi şu‘lesi māhı
 udretten yaratmışdur İlāhı
 Gel iy Haķuñ delılı bedr-i amer
 (F49, 2)

İbn Abbas’a göre Allah, nurundan iki güneş yarattı. Kendi ilm-i İlahisine uygun olarak güneş i dünya büyüklüğünde, ayı da güneşten küçük olarak ortaya koydu. Sonra Cebrail’i ayı söndürmekle görevlendirdi. O da üç kere kanadını ayın yüzeyinden geçirdi. Ay bundan önce bir güneşti. Güneş gibi ışıklı idi. Ayın ışığı o zaman alındı ve geriye nuru kaldı. Eğer Allah bu ameliyeyi takdir etmemiş olsaydı gece ile gündüz ayrılmaz, gün, ay ve yıl mefhumu olmazdı.¹⁴⁰ Zaîfe buna telmih yapar ve onun Peygamberin nurundan yaratıldığını söyler ve onu karanlık gecelerin ırağı olarak görür. Yine ayın saat, gün ve yıl belirlemesine de değinir.

İki güneş birbirine müřtāk
 Hayāli şevine sürerler irřād
 İki şöyle ‘āřık şöyle şasret
 Gel iy Haķuñ delılı **bedr-i amer**
 (F49, 8)

araņu geceler ırāğı **amer**
 Dün ü gün devr idüben şöyle döner
abıbu’llah nūrundansun āřikār
 Gel iy haķuñ delılı bedr-i amer
 (F49, 1)

Seniñle aldı ‘āyini ‘ādeti
Seniñle bildürdi yıl u sā‘ati
 Pādiřāh virdi saña bu ‘izzeti
 Gel iy Haķuñ delılı bedr-i amer
 (F49, 3)

¹³⁹ Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s. 45

¹⁴⁰ Pala, İskender, age. s. 46

Zaîfe bunların dışında ayın şekillerinden de söz eder. Ayın dolunay halini yaşlıya hilal halini de gence benzettir.

Gâh pîr olursun gâh olursun cüvân
Sebeb ne gâh bedr olursun gâh hilâl
 Tecelliye müştâk olursun ‘ayân
 Gel iy Hâkkuñ delîli bedr-i kamer
 (F49, 4)

Zaîfe bunların yanında gökyüzünde dolunay görüldüğü zaman salâvat getirerek Allah’tan dilek dilenmesi gerektiğini de belirtir ve ayı methettiğini söyler.

Göresin on dördünde oldı bedr
Şalâvât vir eger yigit eger pîr
Du‘âlar dileyüp elüñ yüze sür
 Gel iy Hâkkuñ delîli bedr-i kamer
 (F49, 9)

Za‘îfe medh etdi bedr-i kameri
 Nür ile hoş geçer ‘âlem kamu
 Münevver eyleyen karañu düni
 Gel iy Hâkkuñ delîli bedr-i kamer
 (F49, 11)

Yıldızlar

Yıldızlar *Zaîfe Divanı*’nda birkaç yerde geçmektedir. Zaîfe bütün yıldızların aydan dolayı parlak olduğunu ve hepsinin Allah’a ait olduğunu söyler.

On sekiz biñ ‘âlem senüñ
 Ay güneş devrân senüñ
Yıldızlar müzeyyen senüñ
 Şükür hocam birliğüne
 (F16, 2)

Ƙamu yıldızlaruñ maṭlûbu sensün
 Göklerüñ yüzünde nam u nişânsın
 Yaradılalı devr-i zamânsın
 Gel iy Hâkkuñ delîli bedr-i kamer
 (F49, 7)

2. 6. 3. Zaman

Zaîfe'nin şiirlerinde zaman kavramı genel olarak anlatılmakatan öte belli dilimler halinde ele alınmıştır. Bu zaman dilimleri içinde saat, gece-gündüz, Cuma günü, Recep, Şaban, Ramazan ayı ve yıl yer almaktadır. *Divan*'da zaman dilimlerinin daha çok dinî özellikleri ele alınmış ve bu unsurlar ön plana çıkarılmıştır.

Yıl

Divan'da yıl kavramı birkaç dörtlükte geçer, çok fazla yer tutmaz. Bu dörtlüklerde de uzun bir zaman dilimini anlatmak için kullanılmıştır.

Gülerse 'âlemleri sermest ider
Âvâzları niçe yıllık yol gider
 Dün ü gün efendiye niyâz ider
 Hocam bizi âzâd eylegil andan
 (42,12)

Seniñle kaldı 'âyini 'âdeti
 Seniñle bildürdi **yıl u sâ'ati**
 Pâdişâh virdi saña bu 'izzeti
 Gel iy haqquñ delîli bedr-i kamer
 (F49, 3)

Mevsimler

Zaîfe, *Divan*'da mevsimler üzerinde çok durmaz. Birkaç dörtlükte bahardan bahseder. Bu dörtlüklerin çoğunda da gülistana baharın ermesi ve güllerin açılması, bülbüllerin şakımaya başlaması gibi ilgiler üzerinde durulur.

Bahâr irdi gülsitâna
 Bülbüller başladı dâsitâna
 'Âşıklar olur mestâne
 Xoşulıcağaz güli
 (F54, 4)

Divan'da sadece bir dörtlükte mevsim olarak kış ve yazdan da bahsedildiği görülür.

Dün ü gün idersün niyâzı
 Giçürürsin **kışı yazı**
 Alçağa tutmuşsin yüzi
 Revân olup ağan şular
 (F53, 2)

Ay

Zaîfe, zaman olarak aylardan bahsederken hicri takvime göre ayları ele almış, bunlar içinden de özellikle Müslümanlar için önemli olan Recep, Şaban ve Ramazan ayları üzerinde durmuştur. Bu ayların her biri adına fasıl yazan Zaîfe, şiirlerinde dinî açıdan bu üç ayın önemini vurgulamıştır. Bunların dışında Muharrem ayından da birkaç dörtlükte bahsedilmektedir.

Recep Ayı

Ayet ve hadislerle kutsallığı ortaya konulan, Müslümanların da yüzyıllardır kutsal saydığı üç aylardan ilki Recep ayıdır. Bu ayların kutsal sayılmasının sebebi bu aylar içinde gizli olan mübarek gecelerdir. Ayrıca Recep ve Şaban ayı Ramazan'ın habercisi olması bakımından da önemlidir. Yine peygamber efendimizin bu ay içinde ana rahmine düştüğü varsayılmaktadır.

Zaîfe şiirlerinde Recep ayını üç ayların başlangıcı olması sebebiyle anar. Bu ayla birlikte cehennem kapılarının kapandığını ve cennet kapılarının açıldığını, Allah'ın halka rahmet saçtığını söyler.

Yedi tamu kapuları yapıldı
Sekiz uçmağ kapuları açıldı
 Haqquñ rahmetleri halka saçıldı
 Şafâ geldüñ aya nür-1 receb
 (F65, 2)

Şükür erişdüñ mübarek aya
 Kutlu sâ' atdür yoħsül u baya
 Gönüller şād olup irdüñ şafāya
 Şafâ geldüñ **aya nür-1 receb**
 (F65, 3)

Zaîfe, dörtlüklerde Recep ayının diğer on bir ayın başı olduğunu söyler ve bu ayda selamet edenin selamet bulacağını dile getirir. Ayrıca Müslümanların bu ayda hayır yaparak gönül kazanması gerektiğini de belirtir.

On bir şılaya gider tamāmet
Ƙamu aylara olmuşsun imāmet
 Selāmet iden bulur selāmet
 Şafâ geldüñ mübarek nür-1 receb
 (F65, 5)

Hayırlar kazanup yapuñ gönüller
 Buña hürmet ider cümle ‘âlimler
Yüzüñ şuyuna bağlandı zâlimler
 Şafâ geldüñ mübârek nûr-ı receb
 (F65, 6)

Şaban Ayı

Üç ayların ikincisi olan Şaban ayı da *Divan*’da oldukça fazla yer tutar. Zaîfe Şaban ayını izzet ayı ve habibullah ayı olarak niteler. Şaban ayına erişmekten dolayı da Allah’a şükreder.

Gel iy ‘izzet ayı şıdķ [u] berekât
 Ezeliden virilmüşdür hidâyet
 Şükür erişdiren Hudâya minnet
 Şafâ geldüñ **mübârek şeh-r-i şa‘bân**
 (F66, 2)

Habîbu’llâh ayı ‘izzet maķâmı
 Bunda yazılır cümleñüñ dîvânı
 Virilür defter urılır nişânı
 Şafâ geldüñ **mübârek şeh-r-i şa‘bân**
 (F66, 4)

Zaîfe Şaban ayında kulların günahının Allah’a arz olduğunu ve bu ayda bütün kulların defterlerinin yenilenerek zalimlere sol yanından müminlere ise sağ yanından sunulduğunu söyler. Bilindiği üzere bu ay içinde mübarek Berat gecesi yeralmaktadır. Berat gecesi kulların ibadetleri ölçüsünde günahlarının bağışlandığı, berat ettiği gecedir. Bu sebeple olsa gerek Zaîfe kulların defterlerinin yenilendiğini düşünmektedir.

ķul günâhı pâdişâha arz olur
Cümlesinüñ defteri yeñilenür
Zâlimlerüñ sol yanından virilür
 Şafâ geldüñ mübârek şeh-r-i şa‘bân
 (F66, 5)

Mü ’minlere aķ berâtlar yazılır
Ėoş lutfula sağ yanından şunılır
Kirâmen Ėâtibinden defter olur
 Şafâ geldüñ mübârek şeh-r-i şa‘bân
 (F66, 6)

Ramazan Ayı

Üç ayların sonuncusu olup Müslümanlar için ayların en izzetlisi kabul edilen Ramazan ayı hakkında Zaîfe, iki fasıl yazmış ve bu ayın özelliklerini dörtlüklerle anlatmıştır. Ramazan ayında sahur, iftar ve teravih vardır. Bunun yanında Ramazan ayının en önemli özelliği bu ayın oruç ayı olmasıdır. Zaîfe bütün bunları da Ramazan ayı ile birlikte anar.

Zaîfe, Ramazan ayını diğer aylar gibi bereket ayı görür. Ramazan ayının gelmesiyle cennet kapılarının açıldığını, yeryüzünden kötülüğün, zulmün gittiğini söyler ve Ramazan ayını saadet tacı olarak niteler.

Açıldı kapısı ‘âlî cinānuñ

Ṭonandı cümlesi ḥurî ğilmānuñ

Geldüñ rahmetile şaçıldı nūruñ

Şafā geldüñ mübârek tâc-ı devlet nūr u ‘izzet şehr-i şıyām

(F67, 2)

Şükür geldi yine nūr-ı berekât

Gitdi yirler yüzünden şerr-i zulmet

On bir ay olmışuz ḥasret ü müştāk

Şafā geldüñ mübârek tâc-ı devlet nūru ‘izzet şehr-i şıyām

(F67, 4)

Ramazan ayının bir diğer özelliği bu ayda Kuran’ın indirilmeye başlamasıdır. Zaîfe buna da bir dörtlükte değinir.

Senüñ ‘izzetüne yoğdur nihâyet

Kelām-ı kadîminde geldi âyet

İy cāna lütf-ı hidâyet

Şafā geldüñ mübârek tâc-ı devlet nūru ‘izzet şehr-i şıyām

(F67, 5)

Yukarıda belirttiğimiz gibi Ramazan ayında gündüz oruç tutulup akşam ise teravih namazı kılınır. Ayrıca bu ay içinde bin aydan daha hayırlı olan kadir gecesini yer almaktadır. Bu yüzden Zaîfe bu ayın gecesinin kadir gündüzünün ise cevher olduğunu söylemektedir.

Gicesi qadr ü terāvîḥ gündüzi gevher-i pāk

Çoğ virdi bize bu ‘âlî-devleti Ḥaqq

Saña ḥürmet idenüñ yüzleri aq

Şafā geldüñ mübârek tâc-ı devlet şehr-i ramazān

(F67, 8)

Terāvīh kılan bütün tamāmet
 Olalar cennet içinde selāmet
 Ölümsüz dirülük bulalar tā ebed
 Şafā geldüñ mübārek tāt-ı devlet şehr-i ramazān
 (F67, 9)

Şavmumuzu kabül kıla
 Günāhlarımız dökile
 Şa'llāh bizden rāzī ola
 Yā şehre's-şıyām elvedā'
 (F68, 7)

Zaîfe, Ramazan ayının gecesinin de gündüzünün de mübarek olduğunu söyler. Ramazan ayının sonuna gelmesini dile getirirken Allah'a bu aya tekrar kavuşmak için dua eder.

Gecesi nūr gündüzi pāk
Hoşnūd gidenüñ yüzi aķ
Şa'llāh yine irgüre Haķķ
 Yā şehre's-şıyām elvedā'
 (F68, 8)

Haķīkat nūrunuñ behri
Göñül zevķinüñ eyyāmı
Gitmeklige dutdı yöni
Yā şehre's-şıyām elvedā'
 (F68, 4)

Muharrem Ayı

Hz. Nuh'un tufandan kurtulması, Hz. İbrahim'in atıldığı ateşten kurtulması, Hz. Eyyüp'ün yakalandığı hastalıktan kurtulması ve Hz. Musa'nın Kızıldenizi geçmesi gibi pek çok önemli olayın bulunması sebebiyle mübarek sayılan Muharrem ayı ile ilgili *Divan'* da birkaç dörtlük bulunmaktadır. Ancak Zaîfe Muharrem ayını daha çok Hz. Hüseyin'in bu ayda şehit edilmesi sebebiyle anmaktadır. Zaîfe, Muharrem ayını görüp ah edin, bu ayda imam Hüseyini şehit ettiler der.

Muharrem ayını görüp kıluñ āh
İmām Hüseyini şehid etdiler āh
 İmām geçdi şusuzluğıla vāh
 Gel iy maħbūb-ı rūh-ı pāk
 (F32, 1)

Muħarremde Şehid oldu ‘azizler
 Haħkuñ dostları ol ğüni ğözler
 ‘AŞıklar ağlayup yaş döker ğözler
 Gel iy Fāııma maħbüb-ı rüħ-ı pāk
 (F32, 2)

Gün

Zaman birimi olarak ğün, ğüneŐin dođuŐu ve batıŐı arasındaki geĝen süreyi ifade eder. *Divan’* da genel olarak ğünden bahsedilmekle birlikte pek ĝok yerde ğünün belli zaman dilimlerini ifade eden gece ve ğündüze yer verilmektedir. Ancak Zaıfe bu ifadeyi süreklilik anlamında kullanır. O, gece ğündüz yani sürekli olarak sözünün Allah olduğunu belirtir.

Ğariblik ilde kodı beni zelil
 Ğāh ağların ğāh olup Şöyle melul
Düni ğün niyāzım budur yā celil
 ‘Aceb bulam mı ki seni İlahi
 (F10, 3)

Zaıfenün ğönlü ğözi
Dün ü ğün budurur fikri
 Ğāzretüne dutdı yüzi
 Ğocam seni gerek seni
 (F46, 9)

Zaıfe Divanı’ nda gerĝek aşktan ve aÇıktan ĝok bahsedilmez. Bunun yerine ilahî aşk ele alınır. Ancak bu bile *Divan’* da sınırlıdır. Ona ğöre aŐıkların gecesini aşkın nurudur. Ğünkü geceyi ibadetle geĝiren bir Hak aŐıđı Allah’ın nuru ile gecesini aydınlatır.

‘AŐıklarunü düni ‘aŐkıñ nürıdur
 Őevķile pervāne eden efendi
 (F8, 2)

Bunun yanında haftanın ğünleri iĝinden mübarek olması sebebiyle cuma ğünü üzerinde durur ve bu ğünün önemine değinir. Cuma ğünü Müslümanlar iĝin bayram sayılan mübarek ğünlerden biridir. Hem gecesini hem de ğündüzünü izzetlidir. Bu yüzden Zaıfe, cuma gecesini de ğündüzünü de ibadetle geĝirmek gerektiğini söyler.

Müslümanlar için bayram kabul edilen bu günün gökler ehli için de bayram kabul edildiğini söyler.

Cum‘ a gicesi kıtlu gicedür
 Kıadri a‘ lā derecesi yücedür
 Añı ‘ aziz kılan kıadir hocadur
Cum‘ a günü hoş ‘ izzetlü gündürür
 (F63, 1)

Yedi kıat gökler ehli bayram ider
 Hakk kıulların rahmet ile toylar
Melekler gönderüben ikrām eyler
Cum‘ a günü hoş ‘ izzetlü gündür
 (F63, 3)

Cuma günü öğle ezanından önce sala verilir ve öğle namazının arkasından Cuma namazını kılmak için herkes camide toplanır. Zaife bugünün Müslümanlar için bayram sayılması sebebiyle şeytanın sürüldüğünü, günahların döküldüğünü ve dileklerin kabul edildiğini söyler.

Sünnet vaqtinde ön şalā verilir
 Mü‘minler mescid içinde derilir
Günāhlar dökülüp şeytān sürilir
 Cum‘ a günü hoş ‘ izzetlü gündür
 (F63, 4)

Şalā verilicek açuñ kıulağı
Efendiden dileñ çok çok dilegi
 Mescide getmege kıluñ yarağı
 Cum‘ a günü hoş ‘ izzetlü gündür
 (F63, 5)

Divan’da bir dörtlükte gün içinde yer alan beş vakitten de bahsedilmektedir. Bu beş vakti Allah’a ibadet etmek amacıyla kullandığı görülmektedir.

Beş vaqtide nevbet senüñ mü‘mine tã‘ at senüñ
 Cümle kerāmet senüñ ‘ ināyet eyle yā Allāh
 (F6, 7)

2. 6. 4. Su

“ Divan edebiyatında birçok yönlerden ele alınan su, çeşitli inanış, müşahede ve telakkilere göre teşbih ve mecazlara konu olmuştur. Onda her şeyden önce bir hayat vericilik özelliği vardır. Gelişip büyüme için zemin hazırlar. Tahrip edicilik, boğuculuk ve batırcılık özellikleriyle tehlike; temizleyicilik, güzelleştiricilik ve geliştiricilik özellikleriyle de nimettir.”¹⁴¹ *Divan’da* pek çok dörtlükte âb, akar su, âb-ı revan olarak geçen su adına Zaîfe bir de fasıl yazmıştır.

Zaîfe’ye göre akan sular nasıl durulmazsa dertli âşıkların derdi de hiç bitmez. Çünkü gönül Hakka âşık olmuştur ve ancak onunla derman bulabilir.

Derdli ‘ âşıklarun derdi bilinmez
Akar şular gibi aşılar durulmaz
 Dostdan gayrı yerde derman bulunmaz
 Gönül Hakk’a ‘ âşık oldu yaınılmaz
 (F13, 5)

Zaîfe, suları medh ederken onun durmadan gece gündüz aktığından bahseder. Gece gündüz akarken de sürekli Allah’ı anar ve niyaz eder. Çünkü o Alah’a âşıktır. Bunun yanında cümle dertlerin dermanıdır.

Dün ü gün idersün niyâzı
 Giçürürsün kışı yazı
 Alçağa tutmuşsın yüzi
Revân olup akan şular
 (F53, 2)
 ‘ Âlemlerün revânısın
Cümle derdün dermânısın
 ‘ Âşıklarun sultânısın
 Revân olup akan şular
 (F53, 4)

Zaîfe, ab-ı hayata da değinir. Ab-ı hayat, hayat veren su demektir. Bu sudan içen kişinin ölümsüzlüğü elde edeceğine inanılır. Özellikle Hızır’ın anlatıldığı dörtlüklerde onun ab-ı hayatı içerek ölümsüzlüğe eriştiğine değinilmiştir.(bk. Hızır mad.)

Zaîfe, suyla ilgili olarak sadece ab-ı hayat ya da akarsulara yer vermez bunun dışında umman ve gözyaşına da değinir.

¹⁴¹ Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s. 11

Umman daha çok derya ile birlikte Allah'ın büyüklüğünü anlatmak için kullanılmıştır. Zaîfe, Allah'ın dilemesiyle cansız duvarların yürüyeceğini ve bir damla suyun ummana dönüşeceğini söyler.

Cânsuzlara cân viriben yüriden
Dilsizlere dil virüben söyleden
Az çok katreleri 'ummân eyleyen
Dilekler verici sulţân efendi
(F10, 8)

Rûh-ı insân virenüñ 'ağılları alanuñ
Ķadr-i 'ummân kılanuñ deryâsına talmışam
(F15, 5)

2. 6. 5. Rüzgâr

Divan şiirinde pek çok mazmuna konu olan rüzgâr *Zaîfe Divanı*'nda da oldukça geniş yer tutmaktadır. *Divan*'da saba yeli, bad-ı saba gibi isimlerle anılan rüzgârla ilgili bir fasıl ve pek çok dörtlük bulunmaktadır. Saba, "Kuzeydoğudan hafif hafif esen bir rüzgârdır."¹⁴² Seherden önce eserek bitkilere hayat verir. Zaîfe, bad-ı sabayı bu özelliğiyle ele alır ve onu sabahın müjdecisi olarak niteler ve rahmet safası olarak görür.

Gel iy bād-ı şāba rāhmet şafāsı
Ķula 'ināyet hidāyet şafāsı
Seherden ön eser ider beşāret
'Āşıklar cânına rahmet şafāsı
(F51, 1)

Zaîfe rüzgârın göklerden yere inip rahmet saçtığını ve ona dokunanın sağ esen olacağını söyler. Bunun yanında eğer bad-ı saba yeryüzünde esmese bereket de olmazdı diye belirtir.

Mübârek bād-ı şabā yelisin sen
Sañā doĶunan olur şaĶ esen
Gene tezcek göge ağarsın iy cân
'Āşıklar cânına rahmet şafāsı
(F51, 5)

¹⁴² Kurnaz, Cemal, *Hayali Bey Divanı'nın Tahlili*, MEB Yayınları, İstanbul 1996, s. 510

Sen esmeseñ berekâtlar olmazdı

‘ Āşıklara rahmetler olmazdı

‘ Āşilere rahmet dağı olmazdı

‘ Āşıklar cānına rahmet şafası

(F51, 6)

Zaîfe’ye göre saba yeli mübarektir, çünkü o cennetten gelmekte ve cennet kokuları getirmektedir.

Mübârek ravzadan berü gelürsün

Koşular getirüp selâm virirsün

Günāhķār ümmeti şāzi kılırsun

‘ Āşıklar cānına rahmet şafası

(F51, 8)

2. 6. 6. Bitkiler

Divan’da oldukça fazla geçen bitki isimleri içinde en çok bahsedilen tür çiçekler, çiçekler içinden de güldür. Ayrıca servi ağacı da bir dörtlükte anılmaktadır. Zaîfe çiçekler üzerine fasıl yazmış ve çiçeklerin hepsini özellikleriyle birlikte methetmiştir. Bunu da fasılın son dörtlüğüyle ifade eder. Bununla beraber âşıkların özelliğini de dile getirir.

Za’ife bunu söyledi

Çiçekleri medh eyledi

Ya’ni ‘ âşık mıydın dedi

‘ Āşıklar derd-i ser olur

(F55, 11)

Gül

Divan şiirinde en çok sözü edilen çiçek güldür. Gül ile ilgili yapılan benzetmelerin, mecazların sonu gelmez. Zaîfe, *Divan*’da gülü çeşitli özellikleriyle dile getirmiştir. Gerek kokusu gerekse rengi bakımından konu olan gül bağı, çemenin vazgeçilmez unsurudur. Güllerin açmasıyla gülistan donanır ve bağa bahar gelir.

Gülüstān bāğı tonanur

Bülbüller ‘ aşka boyanur

‘ Āşıklar pervâne olur

Koşulıcağaz güli

(F54, 7)

Saba yeli onun yapraklarını açarak kokusunu her tarafa yayar. Bu koku ki dosttan haber verir, cana kâr eder ve ciğerleri deler.

Ḳoḥusı ḳâr ider cāna

Miṣli beñzemez cināne

‘Āşıklar olur dīvāne

Ḳoḥulıcağaz güli

(F54, 2)

Dost ḳoḥusı virür ḥaber

Cigerleri idüp deler

‘Āşıklar olur derd-i ser

Ḳoḥulıcağaz güli

(F54, 8)

Gül ile ilgili yapılan asıl benzetme onun bülbül ile olan aşkıdır. Gül, bülbülün sevgilisidir. Bülbül, gülün sevgisine layık olabilmek için sabahlara kadar figan eder durur.

Bahār irdi gülsitāna

Bülbüller başladı dāsitāna

‘Āşıklar olur mestāne

Ḳoḥulıcağaz güli

(F54, 4)

Bülbül ḥayāline yile

Göricek zārılık kılar

‘Āşıklar ‘ummāna ṭalar

Ḳoḥulıcağaz güli

(F54, 5)

Zaîfe, güli sadece kokusu dolayısıyla anlatmamış aynı zamanda rengine göre de sınıflayıp teşbih yapmıştır. Ona göre beyaz gül peygamberimizin derisine benzer, kızıl gül ise yanağına benzer.

Aḳ gül peygamberüñ deri

Ḳızıl gül yanağı nūrı

‘Āşık olan kılar zārı

Ḳoḥulıcağaz güli

(F54, 9)

Benefşe (Menekşe)

“Divan şiirinde kokusu, koyu rengi, boynunun eğriliği ve şekil yapısıyla anılmıştır.”¹⁴³ Zaîfe ‘de bir dörtlükte menekşenin boynunun eğri olduğunu söyler ve onu gerçek aşğın üzüntüden eğilmiş kaddine benzetir.

Çekdim ‘ aşıklar peşrevî
Dostdan götürür haberi
Benefşenüñ boynı egri
‘ Aşıklar kaddi dal olur
(F55, 1)

Dirfile

Kaynaklarda adına rastlayamadığımız ve hangi çiçek olduğunu bilmediğimiz dirfile, halk içinde yaygın olan inanışa göre üç yapraklı bir bitki olup daha çok kişilerin birbirine âşik olması için yapılan muskalarda kullanılmış. Muska yapılan kişi de kendinden geçermiş. Zaîfe bir dötülkle dirfilenin bu özelliğini söyler.

Dirfile dahı üçler gibi
Üç yâr olmuş içmiş sâki
Çayur çimen ister Hakkı
‘ Aşıklar meskeni olur
(F55, 3)

Sünbül

Divan şiirinde sıkça rastlanan çiçek adlarından biri olan sünbül, rengi ve kokusu sebebiyle sevgilinin saçlarına benzetilir. Kaynaklarda “Arapça adının Ishır-ı Meki, Sünbül-i Hindî olduğu, Türkçe Hindi Sünbülü, Mekke Ayrığı adlarının verildiği, kızıl renkte ve güzel kokulu bir çiçek”¹⁴⁴ olduğu belirtilmektedir. Sünbül baharın gelmesiyle birlikte ilk açan çiçeklerdendir. Zaîfe de dörtlükte bu yönüyle sünbülü ele alır.

Zerrin kadeh serden geçmiş
‘ Aşkı şarâbindan içmiş
Sünbül-i hindî göz açmış
‘ Aşıklar uyanık olur
(F55, 5)

¹⁴³ Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s. 269

¹⁴⁴ Sefercioğlu, M. Nejat, *Nevî Divanı'nın Tahlili*, Akçağ Yayınları, Ankara 2001, s. 446

Zambak

Zambak şekli ve beyaz rengi itibariyle divan şiirine konu olmuştur. Zaîfe zambağın uzun saplı olması sebebiyle boynunu uzatıp dostun hayalini gözetmesinden bahseder.

Zanbağ boynunu uzatmış
Dostun hayālün gözetmiş
Yasemen yüz Hākka dutmuş
‘Āşıklar hākānī olur
(F55, 6)

Yasemen

Beyaz rengi ve güzel kokusu sebebiyle şiirlere konu olan yasemen *Zaîfe Divanı*’nda Allah’a yüz tutması sebebiyle anılmıştır.

Zanbağ boynunu uzatmış
Dostun hayālün gözetmiş
Yasemen yüz Hākka dutmuş
‘Āşıklar hākānī olur
(F55, 6)

Nergis

“Nergis, mitolojiye göre çok güzel ve aşktan anlamaz bir delikanlı imiş. Başka bir efsaneye göre de bir ırmak ile perinin oğludur.”¹⁴⁵ Çiçeğin göze benzemesinden dolayı Divan edebiyatında daha çok sevgilinin gözüne benzetilir.

Nergis bir ‘āşık dīvānī
Pīrliginde geçmiş çāğı
Şuşām hayrān olmuş sāhi
‘Āşıklar ihtiyār olur
(F55, 7)

Susam

Susam sivri ve uzun yapraklı bir çiçektir. Bir dörtlülle adı geçen susamın diğer çiçekler gibi Allah’a hayran olduğu ve kendinden geçtiğine değinilmektedir.

Nergis bir ‘āşık dīvānī
Pīrliginde geçmiş çāğı
Şuşām hayrān olmuş sāhi
‘Āşıklar ihtiyār olur
(F55, 7)

¹⁴⁵ Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s. 314

Lale

Lale renginin kırmızı oluşu, şekli ve ortasındaki siyahlık nedeniyle hemen hemen her şiirde adı geçen bir çiçek olmuştur. Ortasındaki siyahlık çoğu zaman yaraya benzetilmiştir. Ancak Zaîfe laleyi renginden dolayı şehide benzetir.

Lale daħi ‘āşık olmuş
Şehīdler tonunu geymiş
Gülef de şöyle zār olmuş
‘Āşıklar şöyle zār olur
(F55, 8)

Servi

Divan şiirinde adı en çok geçen ağaç servidir. Genellikle sevgilinin boyuna benzetilir. Rüzgârla birlikte salınışı da sevgilinin yürüyüşüne benzer. “Servinin meyvesi yoktur. Daha çok mezarlıklarda bulunur. Bunun sebebi, rüzgâr ile salınırken hu sesini çıkarmasıdır. Bu hal onun Allah’ı zikrettiğine işarettir.”¹⁴⁶ Zaîfe de bu yüzden onu zikirkâr olarak niteler.

Gül nâşır müzeyyen olmuş
Gönül gözün dosta virmiş
Serviye zikir kâr olmuş
‘Āşıklar zikirkâr olur
(F55, 9)

2. 6. 7. Hayvanlar

Zaîfe, Allah’ın yaratıcı kudretini göstermek ve Allah’ın bir yansıması olan bu dünyadaki güzelliklerini dile getirmek adına sadece bitkileri değil hayvanları da methetmiştir. *Divan*’da münferid olarak bazı dörtlüklerde hayvan adına rastlansa da Zaîfe, hayvanlardan çok kuş türü üzerinde durur. Kuşlar adına yazmış olduğu fasılda onları çeşitli özellikleriyle dile getirir ve hepsinin sürekli Allah’ı andığını söyler. Kuşlar içinde elbette ilk akla gelen bülbüldür. Adı en fazla geçen kuş bülbül olmakla beraber Zaîfe hemen hemen bütün kuşların adını birer dörtlükle anmıştır.

¹⁴⁶ Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s. 350

Bülbül

Divan şiirinde bülbül denilince ilk akla gelen şüphesiz onun güle olan aşkı ve bu uğurda bedenini güle feda etmesidir. Bu mazmun sadece divan şiirine değil Doğu edebiyatının etkisiyle Batı edebiyatında da oldukça fazla yer tutar. Bizim için bülbül bir deli âşıktır. Bülbül olmadan gülistanın anlamı yoktur. Zaîfe bunu şiirde gülistana baharın ermesiyle güllerin açıldığını ve bülbüllerin dasitana başladığı şeklinde ifade eder. Bir dörtlükte andelip olarak da geçen bülbül cennet bağının kuşu olarak tasavvur edilmiştir.

Bahār irdi gülsitāna
Bülbüller başladı dāsītāna
 ‘Āşıklar olur mestāne
 oĥulıcaġaz güli
 (F54, 4)

Cinān bāġı ‘andelībi
 ‘Azm eyledi gülüstāna
 Yönüni tıtdı ĥazrete
 Yā Şehre’Ő-Őıyām elvedā‘
 (F68, 1)

Kırlangıç

Rivayete göre “Ādem cennetten Serendib’e, Havva Cidde’ ye atılınca, aralarında muhabereye ve nihayet mülakata kırlangıç vasıta olmuştur. Hizmetine mukabil Ādem’in ikemetgahında yuva yapmasına izin istemiş. Ādem ile Havva da kıyamete kadar âdemoğullarının evlerine yuva yapmalarına izin vermişlerdir.”¹⁴⁷ Zaîfe bu özelliğinden çok onun kuşlar içinde gözbebeği olmasıyla anar.

ırlangıç kuşlar merdimi
 Seĥerden our virdini
 Arturur ‘āŐık derdini
 Cümlesinüñ zıkrı sübhān
 (F56, 1)

¹⁴⁷ Onay, Ahmet Talat, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, Diyanet Vakfı Yay, Ankara 1992, s. 255

Baykuş, Kerkez

Divan şiirinde çoğunlukla virane yerlerde dolaşması, gözlerinin iyi görmesi ve uğursuzluğu sebebiyle ele alınan baykuş *Zaîfe Divanı*' nda kuşların şeyhi olarak ele alınmıştır. Zaîfe, nasibinin önüne gelmesinden dolayı baykuşu kuşların şeyhi; kerkezi ise âşık ihtiyar olarak görür.

Akbaba olarak bilinen kerkes yaşlı âşık olarak söz konusu edilmiştir.

Baykūş kuşlaruñ şeyhidür
Naşibi öñüne gelür
Kerkez ' aşık ihtiyâr
Cümlesinüñ zikri sübhân
(F56, 3)

İbik, Tuti

İnsanlar gibi kuşların da Allah diye zikir çektiğini söyleyen Zaîfe, ibiği bir dervişe benzetir ve onun şeyhler yoluna girdiğini söyler. İbik kuşunun başındaki tüyleri de taca benzetmiştir. Divan şiirinde daha çok ayna, şeker ve konuşmasıyla ele alınan tuti ise halvete girmesiyle anılmıştır.

İbik başına tâc giymiş
Meşâyiğ yolına girmiş
Tūti halvete yüz urmuş
Cümlesinüñ zikri sübhân
(F56, 4)

Tavus, Turaç

Zaîfe, tavusu tüylerinin rengârenk olması ve cevlan edişiyle ele almıştır. Onu tüyelerinden dolayı süslenmiş olarak düşünmüştür.

Turaç da sülüne benzeyen bir kuş olup dörtlükte Allah'a hayran olması sebebiyle anılmıştır.

Tāvus da olmuş müzeyyen
Dost deyüben kırmuş cevlan
Turâc olmuş mest [ü] hayrân
Cümlesinüñ zikri sübhân
(F56, 5)

Leylek, Hüdhd

Zaîfe Divanı' nda leylek, sürekli yuvada durması ve Allahın büyüklüğünü düşünmesiyle konu edilmiştir.

Hüdhd kuşu ise çavuşkuşu ya da ibibik kuşu olarak bilinir. (bk. İbik)

Leylek yuvada zıkr ider
 Ululıgını fıkr ider
Hüdhd dâ'im şükr ider
 Cümlesinüñ zıkrı sübhân
 (F56, 6)

Ügeyik, Güvercin

Bir dörtlükte adı geçen güvercin ve ügeyik (üveyik) kuşları zakir olarak tasavvur edilmiştir.

Ügeyik ağlar esirir
 'Aşkı cânına kâr kıılır
Güvercin mü'min zâkir
 Cümlesinüñ zıkrı sübhân
 (F56, 7)

Kumru, Keklik

Bilindiği gibi kumrunun boynunda halka şeklinde tüyleri vardır. Zaîfe dörtlükte bunu dile getirir ve kumrunun da Allah diye seslendiğini söyler.

Divan şirinde ötüşü, yürüyüşü ve avlanması yönünden ele alınan keklik, burada Allah'a yüzünü dönmesi bakımından ele alınmıştır.

Ƙumru dost deyü çağırur
 İliği boynunda durur
Keklik settâra yüz urur
 Cümlesinüñ zıkrı sübhân
 (F56, 8)

Ügü, Kaz, Ördek

Ügü, puhukuşunun bir çeşididir. Zaîfe, tüm kuşların Allah'ı zikrettiğini söylediği gibi ügünün de tesbihinin hu olduğunu söyler.

Kaz ve ördeğin geçtiği dörtlükte bunların herhangi bir özelliği verilmeden sadece Allah'ı andıklarından bahsedilmiştir.

Ügünüñ tesbihi hūdur
Ördek eydür yâ kâdir
Ƙaz boynın ƘaƘƘa uzadur
 Cümlesinüñ zikri sübhān
 (F56, 9)

Doğan, Balıkçıl, Turna

Divan' da bir dörtlülle anılan bu kuşlar da Allah'ı zikretmesi bakımından ele alınmıştır.

Ʀoğan şuçın bilüp melül
Balıkçıl eydür yâ celîl
Ʀurna dost dir na' ra urur
 Cümlesinüñ zikri sübhān
 (F56, 10)

Diğer Hayvanlar

Divan' da adı en çok geçen hayvan türünün kuşlar olduğunu söylemiştik. Bunlar dışında adı birkaç dörtlülükte geçen diğer hayvanlar at, deve, karınca, pervane, koyun ve arslandır. Biz bunları birer dörtlülükte geçtiği için ayrı başlıklar halinde vermeyip sadece örnek olması açısından dörtlülükleri verdik.

Hayvanlar içinde en çok anılanlardan biri de attır. Attan genel olarak bahsedilmemiş daha çok peygamber efendimizin Miraç'ta bindiği ve öbür dünyada müminlere hediye olarak verilecek olan Burak'tan bahsedilmiştir.

Ümmetiñ eyle yaraƘ
 Saña muṭi'c ola **Burāk**
 Ƙıyāmetde saña gerek
 Faħr-i Muħammed Muṣṭafā
 (F18, 6)

Burak dışında Hızır'ın atı olan boz buraktan ve Hz. Ali'nin atı olan Düldül'ün birer dörtlülükte geçtiği görülür.(bk. Hızır ve Hz. Ali mad.)

Zaîfe, pervaneden de söz eder. *Divan* şiirinde aşığa benzetilen pervane, "Geceleyn ışığın çevresinde görülen küçük kelebektir."¹⁴⁸ Pervane muma âşık kabul edilir. Mum ışığının çevresinde döner ve sonunda kendini ışığa teslim eder. Zaîfe pervaneyi bu yönüyle dörtlülüklerde anlatır. Ona göre âşık eğer pervane olmak istiyorsa

¹⁴⁸ Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s. 324

tevhidi dilinden bırakmamalıdır. Yine bir başka dörtlükte Allah aşkının şevkiyle pervane olduğunu söyler.

Pervâne olayın diriseñ
Şem'e yanayın diriseñ
Gence ireyin diriseñ
Çoma tevḥīdi diliñden
(F5, 8)

Pervâne olup dönerin
‘Aşkuñ şem’ine yanarın
Raḥmetüñile kanarın
Hocam göster cemālüñi
(F6, 5)

‘Āşıkıların dünü ‘aşkıñ nūrıdır
Şevkile **pervâne** eden efendi
(F8, 2)

Deve Veysel Karânî'nin anlatıldığı fasılda onun deve gütmesi sebebiyle konu edilmektedir.

Yabanlarda deve güden
Dün [ü] gün ‘ibâdet kılan
Gıdāsını tã’at kılan
Sultânım Veyse'l-Çarânî
(F35, 6)

Sadece bir dörtlükte geçen karınca Süleyman ilgisi ile birlikte tasavvur edilmiştir.

Eger ḥayvân eger insân
Yaradılmış deryâ ‘ummân
Eger **karınca** Süleymân
Cümlesinüñ zikri sübhân
(F56, 11)

Arslan daha çok güç timsali olması sebebiyle Hz. Ali'nin sıfatı olarak dörtlüklerde kullanılmıştır.

Kendüsi ‘Alî heybetlü
Dili faşîḥ iken tatlu
Mürüvvetlü hem saḥâvetlü
Tañrı **arslanı** değil midür
(F30, 12)

TRANSKRİPSİYON

Hāzā Kitābu Za‘īfe Raḥmetu’llāhi ‘Aleyh

1b Bi’smi’llāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm Hāzā Kitābu Za‘īfe

FAŞIL 1

- 1 Günāhkārim günāhım çok
Senden ğayrı kimesnem yok
Düni günü niyāzım Ḥaḳk
Kerīmsin yā kerīm’allāh
- 2 Luṭfuñdan ḥalk etdiñ tenim
Saña müştāk durur cānım
Cümle derdlere dermānım
Raḥīmsin yā raḥīm’allāh
- 3 Ata raḥminden getüren
Ana raḥminde yaturan
Ḳuvvet-i İslām yetüren
Raḥīmsin yā raḥīm’allāh
- 4 Yok nesneden var eyleyen
‘Aşkı ile yār eyleyen
Ḳaṭreden ‘ummān eyleyen
‘Alīmsin yā ‘alīm’allāh
- 5 Mevcūd eyleyen ādemi
Müzeyyen kılan ‘ālemi
Cümle ‘ālemler sulṭānı
Kerīmsin yā kerīm’allāh
- 6 Luṭfıla nazar eyleyen
‘Aḳlımızı yār eyleyen
‘Ömr virüp pīr eyleyen
Raḥīmsin yā raḥīm’allāh
- 7 ‘Ayıblarımızı şaḳlayan
Bizi her yerde bekleyen
Ezelīden ḳaydım yayan
Kerīmsin yā kerīm’allāh

- 2a 8 Gönlümüze ‘aşkı tolan
Bendesini mecnûn kılan
Cümlemiziñ hâlin bilen
‘Alîmsin yâ ‘alîm’ allâh
- 9 Zâ‘îfeniñ gönlün alan
Zelîl [ü] ser-gerdân kılan
Aralıqda pinhân olan
‘Alîmsin yâ ‘alîm’ allâh

FAŞIL 2

- 1 Kim diye bunu
Şâz ola cānı
Şükür yâ ğanî
El-ḥamdü li’llâh
- 2 Göñüller açar
Bâṭını seçer
Şırâṭı geçer
El-ḥamdü li’llâh
- 3 Mü’miniñ cānı
Ḥoş armağanı
Cennetiñ şuyı
El-ḥamdü li’llâh
- 4 Cennetden çıkar
Günâhı döker
Şu gibi açar
El-ḥamdü li’llâh
- 5 Yoĝu var ider
‘Aklı yâr ider
Ḳalbi nûr ider
El-ḥamdü li’llâh
- 6 Zākiriñ zikri
Dün [ü] gün fikri
Ḳullarıñ şükrü
El-ḥamdü li’llâh

- 7 Zikriñ tamāmı
Cennet ʔaʕāmı
Hıaqqıñ kelāmı
El-ħamdü li'llāh
- 8 Zāʕife söyle
Hıaqq yolun şoyla
Çok şükür eyle
El-ħamdü li'llāh

FAŞIL 3

- 1 Yoqları var iden odur
Dilümde tevħidim budur
ʕİnāyet idici kādır
Lütfuñı yoldaş eylegil
- 2b 2 Ƙul olanıñ budur sözi
Hızretiñe duttum yüzi
Cümle ʕālemiñ ümizi
Lütfuñı yoldaş eylegil
- 3 Düşmüşleriñ elin alan
Cümlemiziñ ħālin bilen
Her yerde dest-gır olan*
Lütfuñı yoldaş eylegil
- 4 Göñlümüzizi ħayrān¹⁴⁹ iden
ʕAşkı ile giryān iden
Zelil [ü] ser-gerdān iden
Lütfuñı yoldaş eylegil
- 5 Yoluñda eylegil sebil
Günāhımızla eyle kabul*
ʕĀlemlere rahmeti bol
Lütfuñı yoldaş eylegil

¹⁴⁹ ħayrān

- 6 Sensin kerīm sensin ğanī
 Sen virirsin cisme cānı
 Maḥrūm etme bu miskīnı¹⁵⁰
 Lüḥfuñı yoldaş eylegil
- 7 Ža‘ife miskīni güldür
 Düşmüş elin alup kaldır
 Raḥmet deñizine taldır
 Lüḥfuñı yoldaş eylegil

FAŞIL 4

- 1 Yazdı kudret qalemını
 Gönderdi Ḥaqq kelāmını
 Beyān etti nizāmını
 Şükür virdi bu Qur’ānı
- 2 Nebīye virdi Kur’ānı
 Āşikār etti İslāmı
 Müzeyyen kıldı ‘ālemi
 Şükür verdi bu Qur’ānı
- 3 ‘İnāyet eyledi celīl
 Qur’ānı gönderdi delīl
 Oldı İslāmumuz kāmil
 Şükür verdi bu Qur’ānı
- 4 Şerī‘ati zāhir etdi
 İmān milkini nūr etdi
 İki cihānı ma‘mūr etdi*
 Şükür verdi bu Qur’ānı
- 5 Ḥaqqıñ kelāmıdur Qur’ān
 Dilüñde qoma Qur’ānı
 Derdimüze oldı dermān
 Şükür verdi bu Qur’ānı

¹⁵⁰ Metinde miskin şeklinde imla edilen kelime metnin diğer kısımlarında da miskīn şeklinde düzeltilmiş, bu yüzden bir kez daha dipnotlanmamıştır.

- 6 Dāyim Qur'ān olsun¹⁵¹ sözüñ
Ġayrıya baqmasun gözüñ
Maşşerde aq ola yüzüñ
Şükür verdi bu Qur'ānı
- 7 Qur'ānı hoş oquyasın
İlmiyle 'amel kılasın
Cennetde dīzār göresin
Şükür verdi bu Qur'ānı
- 8 Zā'ife devlet varise
'Aqlıñ başında yārise
İstedüğüñ dīzārise
Dilüñden qoma Qur'ānı

FAŞIL 5

- 1 Muḥibb¹⁵² olayın diriseñ
Yola varayın diriseñ
Ḥaqqı bulayın diriseñ
Qoma tevḥīdi diliñden
- 2 Şādıq durayın diriseñ
Sırdan duyayın diriseñ
Ḥaqqā uyayın diriseñ
Qoma tevḥīdi diliñden
- 3 İḥyā edeyin diriseñ
Ṭoğrı gideyin diriseñ
Envār yudayın diriseñ
Qoma tevḥīdi diliñden
- 4 'Āşık olayın diriseñ
'Işqa gireyin diriseñ
Dermān bulayın diriseñ
Qoma tevḥīdi diliñden

¹⁵¹ olsun

¹⁵² Metinde muḥub şeklinde imla edilen muḥibb kelimesi metnin diğer kısımlarında da düzeltilmiş, bu yüzden bir kez daha dipnotlanmamıştır.

- 5 Zākīr olayın diriseñ
Şükür kılayın diriseñ
Raḥmet bulayın diriseñ
Ḳoma tevḥīdi diliñden
- 6 Tālib olayın diriseñ
Baḥre ḡalayın diriseñ
Dürrü bulayın diriseñ
Ḳoma tevḥīdi diliñden
- 7 Bülbül olayın diriseñ
Devrān süreyin diriseñ
Zevḡe ireyin diriseñ
Ḳoma tevḥīdi diliñden
- 8 Pervāne olayın diriseñ *
Şem‘e yanayın diriseñ
Gence ireyin diriseñ
Ḳoma tevḥīdi diliñden
- 9 Devlete ireyin diriseñ*
Vaḥdet bulayın diriseñ
Dīzār göreyin diriseñ
Ḳoma tevḥīdi diliñden
- 10 Zā‘īfe devlet varise
‘Aḡluñ başıñda yārise
İstedüḡüñ dīzārise
Ḳoma tevḥīdi diliñden

FAŞIL 6

- 4a 1 Göñül şevḡüñile gezer
‘Aşḡuñ deryāsında yüzer
Senüñ ‘ināyetüñ sezer
Ḥocam göster cemālüñ*
- 2 ‘Āşıḡ cāndan bīzār olur
Ne şaḡı ne bāzār olur
İstedigi dīzār olur
Ḥocam göster cemālüñi

- 3 ‘ Āşık̄lar lā-mekān olur
Gülüstānlar diken olur
Ḥayrān u ser-gerdān olur
Ḥocam göster cemālūñi
- 4 Zālimlerūñ meydānidur
Mü ’minlerūñ zindānidur
Bilürin dünyā fāñidür
Ḥocam göster cemālūñi
- 5 Pervāne olup dönerin
‘ Aşkuñ şem’ ine yanarın
Raḥmetūñile ḳanarın
Ḥocam göster cemālūñi
- 6 Budur ‘ āşık̄laruñ kārı
Düni günü ḳılur zārī
Nice çekem intizārı
Ḥocam göster cemālūñi
- 7 ‘ Aşkıñ gönüllerde gezer
‘ Āşık̄lar ḥatırın düzer
Luḫfıñula eyle nazār
Ḥocam göster cemālūñi
- 8 İsteyenler buldı Ḥaḳḳı
Sensin ebed sensin bāḳı
‘ İzzūñ ‘ aẓameti ḥaḳḳı
Ḥocam göster cemālūñi
- 9 Zā’ ifenūñ gönli gözi
Düni gün budur niyāzı
Ḥazretūñe tutdı yüzi
Ḥocam göster cemālūñi
- 4b

FAŞIL 7

- 1 Günāhkāram ul senūñ dūşdūm elim al yā kerīm*
Dūşmūşleri aldırup  ināyet eyle yā Allāh
- 2 ul senūñ lisān senūñ bāı vū fermān senūñ
Kerem ü ihsān senūñ  ināyet eyle yā Allāh
- 3 Yođı var etmek senūñ  aşa yār etmek senūñ
Emri yürütmek senūñ  ināyet eyle yā Allāh
- 4 Eyyām u sā at¹⁵³ senūñ ĩn ü  ādet senūñ*
Cümle mümkināt senūñ  ināyet eyle yā Allāh
- 5 İş senūñ ikmet senūñ  ilmile  ādet senūñ
Göñüldeki taht senūñ  ināyet eyle yā Allāh
- 6 Milk seniñ emlāk senūñ devlet [ü] minnet senūñ
ullara ramet senūñ  ināyet eyle yā Allāh
- 7 Beş vait(de) nevbet senūñ mü 'mine t at senūñ
Cümle kerāmet senūñ  ināyet eyle yā Allāh
- 8  Avn u  ināyet senūñ luf-ı hidāyet¹⁵⁴ senūñ
Devlet sa ādet senūñ  ināyet eyle yā Allāh
- 5a 9 a ĩfe fikri senūñ niyāzı zıkrü senūñ
Düni gün şükri senūñ  ināyet eyle yā Allāh

FAŞIL 8

- 1  Āşıqları ayrān eden efendi
Farı sevüp  üryān eden efendi
- 2  Āşıqlaruñ düni  aşıñ nūrıdur
Şevile pervāne eden efendi
- 3 Pertev-i nūrı her kime irse*
İder şūrıde vū ser-gerdān¹⁵⁵ efendi*

¹⁵³ Eyyāmı sā at

¹⁵⁴ lufu hidāyet

¹⁵⁵ zer-gerdān

- 4 Düni gün Һasretüñle yanaram*
Oldum zârile giryân efendi*
- 5 Olmuşam müştâkıñda şöyle Һasta
Dost elinden olsun tîmâr efendi
- 6 Göñil qarâr edüp bulmaz tesellî
Yene senden olur dermân efendi
- 7 Göñüller milkinde cevlan edersin
Ki sensin Һullara fermân efendi
- 8 Tecellî zâtuña Һayâl erince
Biñ bir cân yoluña Һurbân efendi
- 9 Günâhkâr Za‘îfeyi Һoma maҺrûm
Dilekler verici sulţân efendi

FAŞIL 9

- 1 Һullaruñ göñlün alup Һayrân eden
‘Aşkıla cigercigin giryân eden
Һüsn-i iĥtiyâr¹⁵⁶ ile ‘üryân eden
Dilekler verici sulţân efendi
- 2 ‘Aqlını fikrini ser-mest eyleyen
Zerrece raĥmetile toylayan*
Göñüller milkini seyrân eyleyen
Dilekleri verici sulţân efendi*
- 3 Cümlenüñ derdine dermân eyleyen
Һullarına bâķî fermân eyleyen
İki cihânda göñlümüz eyleyen¹⁵⁷
Dilekler verici sulţân efendi
- 5b 4 Bir Һulumı bir işe düş eyleyen
Anuñla Һâtırın Һoş eyleyen*
‘Aşkıyı göñülde yoldaş eyleyen
Dilekler verici sulţân efendi

¹⁵⁶ hüsnü

¹⁵⁷ eyleyen

- 5 Dêrd-mend¹⁵⁸   aşıkıların gönlün alan*
 Kendüyi arada pinh n¹⁵⁹ eyleyen
 G nilden geçeni geleni bilen
 Dilekler verici sult n efendi
- 6  ullarını ıoğrı yola durđuran
 Zerrece rağmetile ıandıran*
 Perv neler gibi şavıa yanduran
 Dilekler verici sult n efendi
- 7 Kimini bay kimini yoğsul eyleyen*
 Kimini beg kimini ıul eyleyen
 Kimini z lim kimini m   min eyleyen*
 Dilekler verici sult n efendi
- 8 C nsuzlara c n viriben yüriden
 Dilsizlere dil viriben¹⁶⁰ söyleden
 Az çok ıatreleri  umm n eyleyen
 Dilekler verici sult n efendi
- 9 Yoğiken   lemleri var eyleyen
 Yeri ıayy m gögi devv r eyleyen
 Sekiz umağları n r eyleyen*
 Dilekler verici sult n efendi
- 10  ullarını zikrine d ş eyleyen
 Za ife ıatırın ıoş eyleyen *
 Adını dillerde yoldaş eyleyen
 Dilekler verici sult n efendi

¹⁵⁸ Metinde derdimend şeklinde imla edilen terkip metnin diğer kısımlarında da derd-mend şeklinde düzeltilmiş, bu yüzden bir kez daha dipnotlanmamıştır.

¹⁵⁹ Penh n

¹⁶⁰ virüben

FAŞIL 10

- 1 Bir efendim vardı bay idi hoş*
Ġarīblikde odı getdi beni hoş
Bu gözlerim ola mı kim aña düş
‘ Aceb bulam mı ki seni İlähî
- 6a 2 atı münis idi benüm älüme
Düni gün yoldaşım olur dilüme
Gene varam mı ki dostuñ eline
‘ Aceb bulam mı ki seni İlähî
- 3 Ġarīblik ilde kodı beni zelîl
Gâh ağların gâh olup şöyle melûl
Düni gün niyâzım budur yâ celîl
‘ Aceb bulam mı ki seni İlähî
- 4 Ayrı düşdüm ararın efendimi
Fırâına¹⁶¹ yararın yüregümi
Dükendi almadı şabrım arârım
‘ Aceb bulam mı ki seni İlähî
- 5 Efendim şöyle sultânım ulu kerîm*
İşmarlamışdım min külli varım*
Müyesser¹⁶² ola mı ki dosta yolum
‘ Aceb bulam mı ki seni İlähî
- 6 Efendim bî-zevâldir şöyle ğanî
O yâradur verir cümleye cânı
Gerekmez sensiz iki cihânı*
‘ Aceb bulam mı ki seni İlähî
- 7 Efendimiñ mişli mânendi yoğdur
Milki memleketi ulları çoğdur
Bencileyin günâhkâr ulu yoğdur
‘ Aceb bulam mı ki seni İlähî

¹⁶¹ Fırâına

¹⁶² Müyesser şeklinde imla edilen müyesser kelimesi metnin diğer kısımlarında da düzeltilmiş, bu yüzden bir kez daha dipnotlanmamıştır.

- 8 Günāhkār olduğumdan ayrı düşdim
Fırāk¹⁶³ odına yandım dutuşdum *
Ġaflet donın geydim şerbetin içdim
‘ Aceb bulam mı ki seni İlāhī
- 9 Günāhkār Zā‘ ifenūñ çok günāhı
Ki sensin kullaruñ püşt ü penāhı
Ķabūl ola mı bu miskīniñ āhı
‘ Aceb bulam mı ki seni İlāhī

FAŞIL 11

- 6b** 1 Efendim seni göre gelmedi mi
Gelüp hātırıñ ele almadu mı
Kimesneler hāliñden bilmedi mi
İy derd-mend neden zārī kılursın *
- 2 Efendimūñ kulları çok mı dersin
Bencileyin günāhkār yok mı dirsın
Dostdan oldu yolum ırağ mı dirsın
İy derd-mend neden zārī kılursın*
- 3 Terk-i diyār mı eylediñ iliñden
Āvāre mi olduñ dostuñ ilinden
Ķoğular mı aldıñ dostuñ gülüñden
İy derd-mend neden zārī kılursın*
- 4 Dost gülimi aldı virmez mi dirsıñ
Dosta benim elüm irmez mi dirsıñ
Güneş zerreye mihmān olmaz mı dirsıñ*
İy derd-mend neden zārī kılursın*
- 5 Ķabirde şorılar şorar mı dirsıñ*
Āhıret korğuları var mı dirsıñ
Göñlüm gözüm dostı arar mı dirsıñ
İy derd-mend neden zārī kılursın*
- 6 Ne cinān bāğı ne fenā mı dirsıñ
Efendimden ġayrı nem var mı dirsıñ
Şa’llāh kabūl ideyin mi dirsıñ*
İy derd-mend neden zārī kılursın*

¹⁶³ Fırāk

- 7 Sekiz uçmak cümle hūrī¹⁶⁴ mi dirsın
Gözüme görünmez var mı dirsın*
İstedüğim imān nūrı mı dirsın
İy derd-mend neden zārī kılırsın*
- 8 Günāhkār Zā‘ife miskīn biçāre
Umaruz işümüz Allah oñara
‘Āşıklar odur ki beñzi şarara
İy derd-mend neden zārī kılırsın*

FAŞIL 12

- 7a 1 Ben bu şehirde ġarībem
ġarīblik yerde duruban
Ulu sultāna ‘āşıķam
Dost cemāli müştāķıyam
- 2 Yürek yanar elüm irmez
Ĥayālını kimse görmez
‘Āşıklar kendüye gelmez
Dost cemāli müştāķıyam
- 3 Sevgisi kār etti cāna
Ne delüyem ne dīvāne
Şöyle kıalmışam mestāne
Dost cemāli müştāķıyam
- 4 ‘Aceb maķşūda ire mi
Dostuñ cemālin göre mi
Şöyle ser-gerdān kıala mı
Dost cemāli müştāķıyam
- 5 Gönül uçdı ele girmez
Şimden girü ĥalka uymaz
Naşihātı hiç duymaz*
Dost cemāli müştāķıyam
- 6 Dost gönlümi yağmaladı
Sevgisin cāna bağladı
Muĥabbet mevci çağladı
Dost cemāli müştāķıyam

¹⁶⁴ hūru

- 7 ‘ Aşkıyla giryān oldum*
 apusunda hayrān oldum
 Şevile hayrān oldum*
 Dost cemāli mūŐtāıyam
- 8 Őa‘ife gōnlūni verdi
 Delīl ũ ser-gerdān aldı
 ‘ AŐuñ deryāsına daldı
 Dost cemāli mūŐtāıyam

FAŞIL 13

- 7b** 1 Gūnāhkāram gūnāhum o efendi
 Maħrūm eyleme miskīn derd-mendi*
 Senūñ ‘ aŐıñ irengine boyandı
 Baña dīzār gerek dīzār efendi
- 2 Gūnāhlarım ulu taqlardan aŐdı
 ‘ AŐıñın cezbese cānıma gedi
 Anuñiun gōnlūm Őikeste dūŐdi
 Baña dīzār gerek dīzār efendi
- 3 İki cihānı baña sensiz gerekmez*
 Gōnūl miskīn bir yerde arār etmez
 ‘ ĀŐı olan dost yolunda ‘ār etmez
 Baña dīzār gerek dīzār efendi
- 4 Gūnāhlarum fikri senūñle gezer
 ‘ AŐuñ deryāsına alıban yūzer
 Keremi udretūnde eyle nazār
 Baña dīzār gerek dīzār efendi
- 5 Gūnāhkār ulları pūŐt ũ penāhı
 Derūn-i dilden iderler āhı*
 Āħir vaitde mūyesser et ilāhī *
 Baña dīzār gerek dīzār efendi
- 8a** 6 ‘ ĀŐıqlar gōnlūni hayrān idersin
 Dōner Őevūñle pervāne idersin
 Pinhān olup ciğerin an idersin
 Baña dīzār gerek dīzār efendi

- 7 ‘ Āqıl olan bī-vefāya inanmaz
 Göñül virüp aġyārıla yār olmaz
 Gözüm baqar ‘ ālem halkı kör olmaz
 Baña dīzār gerek dīzār efendi
- 8 Za‘ife zelīl oldu dost elinden
 Bırakdı şehrini gitdi elinden
 Budur istedüğüm cān u göñülden
 Baña dīzār gerek dīzār efendi

FAŞIL 14

- 1 Benim göñlüm dost sevgisine düşdi
 ‘ Aşkı mevcı gelüp başımdan aşdı
 Muḥabbet sevgisi cānuma geçdi
 Göñül Hakkā ‘ aşık oldu yañılmaz
- 2 Günāhımıñ çokluġuna baqmazın
 Dost sevgüsünü cānımda şakların
 Dünyā ġavġasına kulak tutmazın
 Göñül Hakkā ‘ aşık oldu yañılmaz
- 3 Fikrim dostuñ sevdāsından ayrılmaz
 ‘ Ālemden fāriġdir aġyāre olmaz
 ‘ Āşık oldur ki öldüğünü tuymaz
 Göñül Hakkā ‘ aşık oldu yañılmaz
- 8b 4 Göñül dosta verdim ayrık alınmaz
 Dostdan ġayrı yerde qarār kılmaz
 Menzili uzakdır tizcek erilmaz
 Göñül Hakkā ‘ aşık oldu yañılmaz
- 5 Derdli ‘ aşıklarun derdi bilinmez
 Aqar şular gibi aşlā turulmaz
 Dostdan ġayrı yerde dermān bulunmaz
 Göñül Hakkā ‘ aşık oldu yañılmaz
- 6 Miskīn göñül dostdan ayrı olmaz*
 ġayrı kimesne ile bāzār olmaz
 Hālimiz ondan ġayrı kimesne bilmez*
 Göñül Hakkā ‘ aşık oldu yañılmaz

- 7 Dost Һasretiyle beñzim Һarardı*
 ‘Ömür āһir oldu vaқti pırledi
 İntizār çeke çeke Һazān oldu
 Gönül Һaққа ‘āşık oldu yañılmaz
- 8 Dostuñ sevdāsına düşüp giderin
 Ğayrı fikr ü ferāseti¹⁶⁵ niderin
 ‘Ömrümi yolunda zāyi‘ iderin
 Gönül Һaққа ‘āşık oldu yañılmaz
- 9a 9 Zā‘ife dost olan ‘āşıqsın*
 Yene dostdan yürür қanı bahāsın
 Қan oldur ki bahā қabül idesin
 Gönül Һaққа ‘āşık oldu yañılmaz

FAŞIL 15

- 1 Gönlümüzi alanuñ
 Һayrān u mest¹⁶⁶ қılanuñ
 Cān elinden cānānuñ
 Derd-i seri olmuşam
- 2 Gönülde ‘aşқ kuvvetiniñ*
 Kemter қulam diyeniñ
 Қaydumuzı yayanıñ
 Һikmetinde kalmışam
- 3 Cāna Һayāt virenüñ
 Raһmet rūzī қılanuñ
 Gönülde şevқ қoyanuñ
 Şevқиyle yanmışam*
- 4 Mūnis-i yār olanuñ
 Derde dermān olanuñ
 Sırrı pinhān olanuñ
 Һasretinde қalmışam

¹⁶⁵ fikri ferāseti

¹⁶⁶ Һayrānı mest

- 5 Rūh-ı insān virenūñ
 ‘Aķılları alanuñ
 adri ‘ummān kılanuñ
 Deryāsına almışam
- 6 Deryāya dūřurenūñ
 Mevcini ařıranuñ
 Va‘ delere řalanuñ
 Derd-i seri olmuşam
- 7 Kerem iřsān idene
 Lufı seyrān idene
 Yoğiken var idene
 ok şükürler kılmışam
- 9b 8 ‘Ālimler ümīzini
 Kerem issi kerīmi
 Er-raħmani’r-raħīmi
 Cān içinde bulmuşam
- 9 Ža‘ ifeyi var idene
 ‘Aķlımuz yār idene
 ‘Ālemi yaradana
 şükür minnet kılmışam

FAşIL 16

- 1 Hıyvān senūñ insān senūñ
 āat senūñ fermān senūñ
 Cümle yaradılmıř senūñ
 şükür hocam birlięüñe
- 2 On sekiz biñ ‘ālem senūñ
 Ay u güneř devrān senūñ
 Yıldızlar müzeyyen senūñ
 şükür hocam birlięüñe
- 3 Yerler gökler ehli senūñ
 Cümlesinūñ¹⁶⁷ faħri senūñ
 Dilinde tesbīhi senūñ
 şükür hocam birlięüñe

¹⁶⁷ Cümle senūñ

- 4 Seniñdür ol uçmağ tamu
Uçmağda fi'l-cümle hürî¹⁶⁸
Sen yaratduñ ins ü perî¹⁶⁹
Şükür hocam birligüñe
- 5 Cümle ferîsteler senüñ
Velîler nebîler senüñ
Zebûr Tevrât İncîl senüñ
Şükür hocam birligüñe
- 6 Bu milk-i salţanat senüñ
Devlet senüñ minnet senüñ
Ümmet-i Muğammed senüñ
Şükür hocam birligüñe
- 10a 7 Delîl senüñ tevĥîd senüñ
Zikir senüñ şükür senüñ
Ĥazret-i Ĥur'an nûrı senüñ*
Şükür hocam birligüñe
- 8 Zâ'îfenüñ medĥi senüñ
Düni günü şükri senüñ
Niyâz edüp zikri senüñ
Şükür hocam birligüñe¹⁷⁰
- 2 Ėariblik şehrine taldum
Arariken seni buldum
Gözümüñ yaşını sildüm
Şükür hocam birligüñe
- 3 Ėarîbleriñ dili sözi
Senüñile gönli gözi
Her dem saña geçer nâzı
Şükür hocam birligüñe
- 11 Ėarîbler göñlün alursın
Ĥâllerini sen bilürsin
Düni gün yoldaş olursın
Şükür hocam birligüñe

¹⁶⁸ hürü

¹⁶⁹ perü

¹⁷⁰ Hocam şükür birligüñe

- 12 Ğarībũñ nefsi zebĩldür
 Ğarĩbliķde bağrı ħũndur
 Ğarĩbe raĥmetũñ boldur
 Őũkür ĥocam birliđũñe
- 13 Ğarĩbler gũñlũn dũzersũñ
 Ğarĩbde bile gezersin
 Őliceķ Őehĩd yazarsın
 Őũkür ĥocam birliđũñe¹⁷¹
- 14 Ğarĩbũñ her sũzi ĥaķdur
 Fikri endĩŐesi çoķdur
 Ğarĩbe rāĥatlıķ yoķdur
 Őũkür ĥocam birliđũñe
- 15 Ğarĩbũñ çekdiği ĥasret
 Dũn ũ gũn işi keŐret*
 Raĥmet tonıdurur ĥurbet
 Őũkür ĥocam birliđũñe
- 16 Ğarĩbi ĥurbete Őalduñ
 Zeli̇l ũ ser-gerdān¹⁷² ķıldıñ
 Ķaydunı ezelden gũrdũñ
 Őũkür ĥocam birliđũñe
- 17 Ğarĩbler isterler Ĥaķķı
 Sen ebedsen sensin bāķı
 Ğarĩbler gũñli ũ uŐŐāķı
 Őũkür ĥocam birliđũñe
- 18 Zāŕife bunı sũyledi
 Ğarĩbliđı medĥ eyledi
 Ĥāline Őũkür eyledi
 Őũkür ĥocam birliđũñe

¹⁷¹ Ĥocam Őũkür birliđũñe

¹⁷² Zeli̇li ser-gerdān

FAŞIL 17

- 1 Hidāyet Hāḫḫ şifā¹⁷³ mā^c deni
Bunca yüz biñ mürseller güneşi sensin yā nebī
- 2 Ḳalbi şāfī ḥūyı gökcek pāk-rūḥ¹⁷⁴
On sekiz biñ ^cālemiñ güneşi sensin yā nebī
- 3 Şerī^c atüñ döşegi döşedüñ ^cālemlere
Nūr-ı İslām¹⁷⁵ şer^c iniñ güneşi sensin yā nebī
- 4 Ay u güneş¹⁷⁶ nüh felek ḳatıñda senüñ
Şeref-i İslām bāğınuñ güneşi sensin yā nebī
- 5 Müşterīdür cümle saña ins ü cin ü melek
Ol ḫaḳīḳat baḫrınıñ güneşi sensin yā nebī
- 11a** 6 Devleti dāyım sāyesi¹⁷⁷ nūr-ı Hāḫḫ¹⁷⁸
^cArş u eflāk u zemīn güneşi sensin yā nebī
- 7 Yedişer ḳat yer ü¹⁷⁹gök yaradıldı senüñ ^caşḳıña
Yerler gökler ehlinüñ güneşi sensin yā nebī
- 8 Cennet-i ^cadn uçmağında ḳurdu taḫtuñı senüñ
Kim ğılmān ḥūrī güneşi sensin yā nebī
- 9 Hāḫḫ seni sevdi yaratdı ḫabībüm dedi saña
^cArş u kürs¹⁸⁰ seyrān-gāhınuñ güneşi sensin yā nebī
- 10 Kim saña ümmet olursa baḫtlu devlet anuñ
Bu yetim ümmetlerüñ güneşi sensin yā nebī
- 11 Ža^c ifenüñ ḳalbini şāz eyleyen
Dünyā āḫiret devleti güneşi sensin yā nebī

¹⁷³ şefā

¹⁷⁴ pāki rūḥ

¹⁷⁵ Nūru İslām

¹⁷⁶ Ayı güneş

¹⁷⁷ sāyāsı

¹⁷⁸ Nūru Hāḫḫ

¹⁷⁹ yeri gök

¹⁸⁰ ^carşı kürs

FAŞIL 18

- 1 Fedā¹⁸¹ yoluña cānımız
İki cihānda varımız
Hem dīnümüz cānımız*
Muḥammed yā nebiyya'llāh
- 2 Hāḫḫ seni sevdi yaratdı
Hācetiñi revā etdi
Ümmetüñi ḳabūl etdi
Muḥammed yā nebiyya'llāh
- 3 Ümmetüñi Hāḫdan istedüñ*
İlmile edeb gösterdüñ
11b Münkeri¹⁸² aradan sürdüñ
Muḥammed yā nebiyya'llāh
- 4 İslāmı şer' i bildürdüñ
Münāfıḳları öldürdüñ
Ümmetlerüñi güldürdüñ
Muḥammed yā nebiyya'llāh
- 5 İki cihān varısın*
Mekke Medīne nūrısın
Hem ḳıble hem Ka'besin*
Muḥammed yā nebiyya'llāh
- 6 İslāmuñ nūrunı açduñ
İmānuñ toḫumunu şaçduñ*
Nebīler öñine geçdüñ
Muḥammed yā nebiyya'llāh
- 7 Hāḫḫ gönderdi saña Cebrā'ili*
Gönderdi vaḫy-i celīli
Bu ḳadar İslām delīli
Muḥammed yā nebiyya'llāh
- 8 Dutduñ Ḳur'ānuñ ḫükmüni
Nūrdan yaratdı cismiñi
İsmiyle yazdı ismini
Muḥammed yā nebiyya'llāh

¹⁸¹ fidā¹⁸² münküri

- 9 Zâ‘ife günâhkâr kıatı
 Yoıdur mecâli tâkıatı
 Senden umar şefâ‘ati
 Muıammed yâ nebiyya’llâh

FAŞIL 19

- 1 Bu on sekiz biñ ‘âlemiñ
 Faıırı Muıammed Muştafa
 Dîv ü perînüñ âdemüñ
 Faıırı Muıammed Muştafa
- 2 İki cihâna tobtolu
 ‘Arşa beraberdir nûrı
 Ümmeti için yer ğamı
 Faıırı Muıammed Muştafa
- 3 İslâm dînünüñ diregi
 İmân milkiniñ çerâğı
 Ümmetlerinüñ tayağı
 Faıırı Muıammed Muştafa
- 12a 4 ‘Âlemleri aydın iden
 Dîn ü imân nûru iden
 Ümmetine yardım iden
 Faıırı Muıammed Muştafa
- 5 Haııı yolına bil bağılayan
 ‘Âşiler için ağılayan
 Ümmetî ümmetî¹⁸³ diyen
 Faıırı Muıammed Muştafa
- 6 Ümmetinüñ elin alan
 Öñünce kılavuz¹⁸⁴ olan
 Kıalmıřlarıñ hâlin bilen
 Faıırı Muıammed Muştafa

¹⁸³ Hadis: “Ümmetî ümmetî”

¹⁸⁴ kılavuz

- 7 Ümmetiñ eyle yaraḡ*
Saña muṡi' ola Burāḡ
Ḳıyāmetde saña gerek
Faḡrı Muḡammed Muṡtafā
- 8 'Āşıḡlaruñ göñlüñ alan
Ümmetine šefi' olan
'Arašāta ḡaršu gelen
Faḡrı Muḡammed Muṡtafā
- 9 Ža'ife günāhkāruñ ḡatı*
Yoḡdur mecāli ṡāḡatı
Senden umar šefā'ati
Faḡrı Muḡammed Muṡtafā

FAŞIL 20

- 1 Zuhūra gelicek ol nūr
Ḳazretine etdi šükür
Şalāvāt vir eyle zikir
Muḡammed Muṡtafāya*
- 2 Ol ḡabīb cihāna geldi
Dinümüz āšikāre oldı*
Şükür bizi ümmet ḡıldı
Muḡammed Muṡtafāya
- 3 İslām āyinesin açdı
Dört yanına nazār ḡıldı
Deñizler mevc olup ṡašdı
Muḡammed Muṡtafāya
- 12b 4 Cebrā'ili gönderdi Ḳaḡḡ
Vaḡy indürdi virdi sebaḡ
Ḳazretten virildi Burāḡ
Muḡammed Muṡtafāya
- 5 Rıdvāna ḡitāb oldı*
Cenneti müzeyyen ḡıldı
Ḳürī vü ḡilmān šāz oldı
Muḡammed Muṡtafāya

- 6 Mi' rāc gecesin bildiler
Feriştehler şaf oldılar
Cümlesi ' izzet kıldılar
Muḥammed Muştafāya
- 7 Mi' rācını seyr kıldı
El bağlayup karşı tırdı
Sa' ādet tācını urdı
Muḥammed Muştafāya
- 8 Ža' ifenūñ küllī varı
Düni günü kıılır zārı
Müştaḳ olmuşdurur cānı
Muḥammed Muştafāya

FAŞIL 21

- 1 Yarına ğuşşa yimezin
Nice ola ḥālīm dimezin*
Etegin elden ḳomazın
Anda zīrā Muḥammedim vardur*
- 2 Ümmetinüñ elin alur
Öñünce ḳılavuz¹⁸⁵ olur
Ḥaḳīḳat yolunı bulur
Anda Muḥammedim vardur
- 3 Pervāne oluban döner
Nūrıla ' ālemler yanar
Ümmetine Kevşer şunar
Anda Muḥammedim vardur
- 13a 4 Ümmeti için pür-yaraḳ
Ne ḥulle geyer ne Burāḳ
Maḥşerde yürüyen yayaḳ
Anda Muḥammedim vardur
- 5 Mīzāna kendüsi gelür
Terāzüye barmaḳ urur
Ümmetine şefī' olur
Anda Muḥammedüm vardur

¹⁸⁵ ḳılavuz

- 6 Ol āh̄iretũn sultānı
Yir ũm̄metiçün hem ğamı
Ḳabŭl eylemez cinānı
Anda Muḥammedũm vardur
- 7 Şırāt̄ k̄orkusun göstermez
Zebānīler şori şormaz
Ūmmetsiz cennete girmez
Anda Muḥammedũm vardur
- 8 İki cihānuñ serveri
Müştāk̄dur ins ü perī*
Āḥir zamān peygamberi
Anda Muḥammedũm vardur
- 9 Ża'ife günahkār katı
Yoḳdur mecāli ṭāḳati
Şa'llāh ide şefā'ati
Anda Muḥammedũm vardur

FAŞIL 22

- 1 İslām dīniniñ diregi
Cinān bāğında ṭurağı
On sekiz biñ 'ālem şāhı
Ūmmetiñden olam şa'llāh
- 2 Senũn ũm̄metũn aldanmaz
Āb-ı Kevşer içer ḳanmaz
Cehennem¹⁸⁶ odına yanmaz
Ūmmetiñden olam şa'llāh
- 13b** 3 Günāhlarum çoḳdur benüm
İllā saña müştāk̄ cānım
Şefā'atçi peygamberim
Ūmmetiñden olam şa'llāh
- 4 Sen bir şefā'at kānısın
Derdlülerũn dermānısın
İki cihān sultānısın
Ūmmetiñden olam şa'llāh

¹⁸⁶ cehennem

- 5 Şalāvāt getüren kullar
Şoru hisāb görmez anlar
Fedā¹⁸⁷ olsun yoluña cānlar
Ümmetiñden olam şa'llāh
- 6 Ümmet dirseñ gam yemez
Günāhım çoğdur dimezin
Etegiñ elden kıomazın
Ümmetiñden olam şa'llāh
- 7 Dīn yolunda çekiñ cefā
Ümmetine eder vefā
Fahır-i 'ālem şadr-ı şafā
Ümmetiñden olam şa'llāh
- 8 Ümmetiñiñ yüzi ağıdur
İllā kim günāhı çoğdur
Şefā' atçi Muḥammeddür
Ümmetiñden olam şa'llāh
- 9 Zā'ife günāhkār kıatı
Yoğdur mecāli kıākıatı
Senden umar şefā'atı
Ümmetiñden olam şa'llāh

FAŞIL 23

- 1 Gör ki 'ālem fahır nice dirlik dirildi
Fahır iḥtiyār kıılup ḥamd u şenālar kııldı
- 14a** 2 *El-fakru fahri*¹⁸⁸ dedi dünyādan elin yudı
Yolı fakrıla vardı ümmetseñ yoluna var
- 3 Göñli hoş alçağ idi işi meskenet idi
Ḥaqq yolunda ḥāk idi ümmetseñ yoluna var
- 4 Döşegi eski ḥaşır yaşduğı bir saḥtiyān¹⁸⁹
İçi ḥurma kökünden ümmetseñ yoluna var

¹⁸⁷ Fidā

¹⁸⁸ Hadis: Fakirliğimle övünürüm

¹⁸⁹ saḥteyān

- 5 Gâh geyerdi kı̇l ʿ abâ gâh geyerdi pelâsı
Hâkka iderdi niyâzı ümmetseñ yoluna var
- 6 Gâh kı̇ra şarınurdı gâh hulle giyerdi
İçi taşsı nur idi ümmetseñ yoluna var
- 7 Dili sözi hâk idi gönli gözi pâk idi
Hâlveti vahdet idi ümmetiseñ yoluna var
- 8 İşi riʿ âyet¹⁹⁰ idi i[t]dügi¹⁹¹ tâʿ at idi
Gıdâsı kı̇ru etmek idi ümmetseñ yoluna var
- 9 İy Zâʿ ife şükür kı̇l fakı̇rlıgıñ kı̇drin bil
Alçaklardan alçak ol ümmetseñ yoluna var

FAŞIL 24

- 14b 1 Oğlaniken oynamadı oyun ol
Üç yaşında güderidi kı̇yun ol
ʿ İlm-i edeb takvâ idi dayim ol
Şadr-ı şafâ fahr-i ʿ âlem Muştafâ
- 2 Hep kı̇yunlar dutarlardı sözüni
Sürerlerdi ayağına yüzüni
Her gice sürmelerdi gözünü*
Şadr-ı şafâ fahr-i ʿ âlem Muştafâ
- 3 Siyrederdi cennet uçmak ne ki var
Gelüp aşhâbına verdi haber*
Yedi kı̇at göklere eyledi nazâr
Şadr-ı şafâ fahr-i ʿ âlem Muştafâ
- 4 Ol degil mi Kaʿ bede bünyâd kı̇yan
Ol degil mi ümmete sünnet kı̇yan
Ol degil mi şerîʿ ati bildüren
Şadr-ı şafâ fahr-i ʿ âlem Muştafâ

¹⁹⁰ reʿ âyet

¹⁹¹ idügi

- 5 Ol degil mi dīn-i İslāmı açan
Ol degil mi kevn ü mekândan geçen
Ol degil mi ‘ilm-i hikmet açan*
Şadr-ı şafâ fahr-i ‘âlem Muştafâ
- 6 Ol degil mi göklere cevlân kılan
Ol degil mi ümmetine sübtuvân olan *
Ol degil mi dertlere dermân olan
Şadr-ı şafâ fahr-i ‘âlem Muştafâ
- 7 Ol degil mi şâdıku’l-va‘ di’l-mübîn
Dostlığın yaradıldı nûh zemîn
Ol degil mi *rahmeten li’l- ‘âlemîn*¹⁹²
Şadr-ı şafâ fahr-i ‘âlem Muştafâ
- 8 Gelür idi aña Cebra’îl-i emîn¹⁹³*
Getürürdi vahy-i Rabbü’l- ‘âlemîn
‘İlm ü edeb öğrenürdi fahr-ı dīn
Şadr-ı şafâ fahr-ı ‘âlem Muştafâ
- 9 Ümmetine luţfula ihsân iden
Za‘îfeyi yoluna kırbân iden
Muhibb ü ‘âşıklarını hayrân iden*
Şadr-ı şafâ fahr-ı ‘âlem Muştafâ

FAŞIL 25

- 15a** 1 Günâhkâram günâhım çok ilâhî
Ki sensin maḥlûkâtıñ pâdişâhı
Âḥir vaḳtinde müyesser eyle imâni*
Peyğamber ‘alemi dibinde kıpar yâ Rabbi bizi*
- 2 Günâh işlemişem tağlardan ulu
Senüñ fikriñ ile olmuşam delü
İlâhî gösteri vir toğrı yolu
Peyğamber ‘alemi dibinde kıpar yâ Rabbi bizi*

¹⁹² Enbiya Suresi, 107. ayet “rahmeten li’l- ‘âlemîn”

¹⁹³ Cebra’îlü emîn

- 3 İlähî boynuma yazıldı suçlar
Tağlarca günâhlarımı bağışlar
Pâdişâhım kerimdir kerem işler
Peyğamber ʿalemi dibinde kıpar yâ Rabbi bizi*
- 4 Yarın hak terâzüsü kurulacak
Hakk kâdî olup önüne varılacak*
Günâhlarımız âşikâr olacak
Peyğamber ʿalemi dibinde kıpar yâ Rabbi bizi*
- 5 Haşır neşr bir araya gelicek*
Helâl hisâb harâm ʿazâb olacak
Her kişi yerlü yerinde tûrucağ
Peyğamber ʿalemi dibinde kıpar yâ Rabbi bizi*
- 6 Cehennemler cûş idüp kaynayacak
Ardımızca zebânîler uyucak
Şırâtuñ üstünde hisâb olacak
Peyğamber ʿalemi dibinde kıpar yâ Rabbi bizi*
- 7 Ehl-i maşer halkı zelîl kalacak
Peyğamberler nefsi nefsi¹⁹⁴ diyecek
Mü'minler kırkudan emîn olacak
Peyğamber ʿalemi dibinde kıpar yâ Rabbi bizi*
- 8 Fağr-i ʿâlem ümmetin dileyecek
Habîbu'llâh tâc u hulle¹⁹⁵ giyecek
Muhammed ümmeti şaf şaf tûrucağ
Peyğamber ʿalemi dibinde kıpar yâ Rabbi bizi*
- 9 Cebrâ'îl önce ʿâlem götürücek
Feriştehler sancağ¹⁹⁶ altına tûlucağ*
15b Mağrib maşriğ yetmiş biñ şaf olacak
Peyğamber ʿalemi dibinde kıpar yâ Rabbi bizi*
- 10 Cennetlik cehennemlik bilinicek
Hakk emrile mü'minler bulıncak
Şâzılığıla cennete giricek
Peyğamber ʿalemi dibinde kıpar yâ Rabbi bizi*

¹⁹⁴ Hadis: nefsi nefsi

¹⁹⁵ tâci hulle

¹⁹⁶ sancağ

- 7 Kānadlu kuş olup uçan
Mağrībı maşrıkı geçen
‘İlim deryāların açan
Yeşil tönlu Hızır İlyās
- 8 Dürlü şüretlere giren
Yeri gögi seyrān kılan
‘Ālemlere tolu olan
Cānlar cānı Hızır İlyās
- 9 Derdlere dermān olan*
Tutsaklarıñ bağıın alan
Göñülden geçeni bilen¹⁹⁹
Yeşil tönlu Hızır İlyās
- 10 Tağlarda taşlarda yürür
Çağırana karşı gelür
Dünde günde yoldaş olur
Cānlar cānı Hızır İlyās
- 11 Gāh aq giyer gāh aq şarınur*
Gāh ile yeşil görünür
Görmeyen cānlar yirinür
Cānlar cānı Hızır İlyās
- 12 Yerde gökde cevlan kırar
Adı añılınca irer
Namāzı Mekkede kılar
Cānlar cānı Hızır İlyās
- 13 Evliyāya naşib sunan
Ölümsüz dirilige iren*
Sırrı içinde pinhān iden*
Cānlar cānı Hızır İlyās
- 14 Dört gūşe on sekiz biñ ‘ālem*
Günde benden biñ biñ selām
Her cum‘ada bilen kılan
Cānlar cānı Hızır İlyās

¹⁹⁹ bilür

- 15 İrağ yakın aña birdür
 ‘Âlemlere tolu nürdur
 Elinde kamçusu vardur
 Cânlar cânı Hızır İlyās
- 16 Âb-ı hayât şuyun içen
 Boz burâka binüp uçan
 Nice biñ hiçâbı geçen
 Cânlar cânı Hızır İlyās
- 17 Âb-ı hayât naşîb olan
 Hem abdest alup hem yuyan
 Hâkğ katında mağbûl olan
 Yeşil tonlu Hızır İlyās
- 18 Birdür gündüzi gicesi
 ‘Ağıllar irmez nicesi
 Pâdişâh olmuş hocası
 Cânlar cânı Hızır İlyās
- 19 Kâbûl kıluñ bu miskîni
 Yoldaş olsun imân nûrı
 Hâkğkuñ sevgülü peyki *
 Cânlar cânı Hızır İlyās
- 20 Zâ‘ife medğ eyledügi
 Şıdğ-ı gönül bağıladığı
 Muhibb olup söyledügi
 Cânlar cânı Hızır İlyās

FAŞIL 27

- 1 Şıddîğ peygamberüñ yâri
 Evvel ol kıldı ikrârı
 Cihâr- yâri hazret nûrı
 Ebû Bekir Şıddîğ degil midür*
- 2 Gör Ebübekrûñ hâlini
 Terk etdi cümle mâlını
 Peygamberiñ toğrı yâri
 Ebû Bekir Şıddîğ degil midür*

- 17a
- 3 Genç ü mālın²⁰⁰ yire çalan
 Faķırlıđı iħtiyār kılan*
 Peyğambere sırdaş olan
 Ebū Bekir Şiddīķ degil midür*
- 4 Peyğambere yolın varan
 Mālın faķırlere viren
 Mālın milkin terk eyleyen
 Ebū Bekir Şiddīķ degil midür*
- 5 Yolunda cān baş oynayan
 Mālın milkin terk eyleyen
 İ' tıķādın berk eyleyen
 Ebū Bekir Şiddīķ degil midür*
- 6 Peyğamberi cāndan seven
 El bağlayup karşı tıran
 Hızmetinde ķāyim olan
 Ebū Bekir Şiddīķ degil midür*
- 7 Her hālinde mūnis olan
 Bil bağlayup şādık tıran
 Dīn yolunda şiddīķ olan
 Ebū Bekir Şiddīķ degil midür*
- 8 Ayağına yüzün süren
 Hılāfetde 'adli kılan
 Peyğamber yerine imām olan*
 Ebū Bekir Şiddīķ degil midür*
- 9 Dürlü mu' cizātlar gören
 Şıdķı bütün iķrār kılan
 Behişt armağan gelen*
 Ebū Bekir Şiddīķ degil midür*
- 10 Faķırlıđuñ ķadrin bilen
 Gömlegin 'abādan giyen
 Hāķķ resūli hoşnūd olan
 Ebū Bekir Şiddīķ degil midür*

²⁰⁰ Genci mālın

- 11 Bir vaqt namāz evde kılan
Yerine Cebrā'ıl tıran
Melekler şekline giren
Ebū Bekir Şiddīk degil midür*
- 17b 12 Dünyā varlığından geçen
‘Araşātda halkı seçen
Cennet kapusını açan
Ebū Bekir Şiddīk degil midür*
- 13 Zā‘ife medh eyledügi
Muhibb olup söyledügi
Şıdık-ı gönül bağladuğı
Ebū Bekir Şiddīk degil midür*

FAŞIL 28

- 1 Peyğamberi cāndan seven
Hazinelelerin fedā kılan*
İslāmuñ perdesin açan
Hāzreti ‘Ömer degil midür*
- 2 Dīn yolına kılıc şalan
Münkeri aradan seçen
Dünyā varlığından geçen
Hāzreti ‘Ömer degil midür*
- 3 İslām kuşağın kuşanan
Dīn yolunda şādık tıran
Peyğambere sırdaş olan
Hāzreti ‘Ömer degil midür*
- 4 Peyğamberüñ toğrı yāri
Terk etdi yolunda varı
Dört sevgüli dostuñ biri
Hāzreti ‘Ömer degil midür*
- 5 Minberde huṭbe okuyan
Bülbül oluban şakıyan
‘Aşık cānına ‘aşk koyan
Hāzreti ‘Ömer degil midür*

- 6 İslāmı āşikāre iden*
Şerī^ç at hükmin yürüden
Münāfıkları kırudan
Hāzreti ^ç Ömer degil midür*
- 18a** 7 Kılı eflāha buyuran
Mālımdan āzād ol diyen
Oğluna seksen²⁰¹ hadd²⁰² uran
Hāzreti ^ç Ömer degil midür*
- 8 Hadd²⁰³ tamām olmadın ölen
Onda meyyitine uran
Hāḳḳ emrin yerine kıoyan
Hāzreti ^ç Ömer degil midür*
- 9 Şerī^ç at döşegin açan
Hilāfet tahtına geçēn
Hāḳḳı bāḳıl işden seçēn
Hāzreti ^ç Ömer degil midür*
- 10 Peyğamberüñ şer^ç in süren
Hilāfetde ^ç adli kıılan
Kāfirlerden hārāc alan
Hāzreti ^ç Ömer degil midür*
- 11 Medīnede na^ç ra uran
Ḥırrasını yire çalan
Kāyşeri tahtından iden
Hāzreti ^ç Ömer degil midür*
- 12 Şahābelerde er olan
Dīn yolunda mi^ç mār olan
İki cihānda nūr olan
Hāzreti ^ç Ömer degil midür*
- 13 Zā^ç īfe medḥ eyledügi
Muḥıbb olup söyledügi
Şıdḳ-ı gönül²⁰⁴ bağladuğı
Hāzreti ^ç Ömer degil midür*

²⁰¹ seksān

²⁰² Ḥad

²⁰³ Ḥad

²⁰⁴ Şıdḳ u gönül

FAŞIL 29

- 1 Peygamberüñ yolun varan
‘İlmiyle ‘amel kılan*
Taḳvâ yolunda pehlevân
Ḥazreti ‘Osmân degil midür*
- 18b** 2 Peygamberlerle şoḥbet süren*
Ḥalvetinde vaḥdet kılan
Dürlü dürlü lezzet alan
Ḥazreti ‘Osmân degil midür*
- 3 Dīn yolunda mâhir olan
Velîligi zâhir olan
Pâk şu gibi ṭâhir olan
Ḥazreti ‘Osmân degil midür*
- 4 Peygamberüñ güyegüsi
Şöyle ki Tañrı²⁰⁵ velîsi
Dört yârenlerüñ birisi
Ḥazreti ‘Osmân degil midür*
- 5 Ḥazînelerin ḥarc eyleyen*
Ġazâ için kayd yayan*
Yolunda cân baş oynayan
Ḥazreti ‘Osmân degil midür*
- 6 ‘Âşık olup şâdık olan
Ḥamd idüp şenâlar kılan
‘Âşıklarüñ yolın varan
Ḥazreti ‘Osman deĝil midür*
- 7 ‘İlm ü edeb²⁰⁶ yolın varan
Gökler ehli ‘izzet kılan
Ḥayâ içinde nûr olan
Ḥazreti ‘Osmân degil midür*
- 8 Evlâduñ ikisin alan
Ḥürmet idüp ‘izzet kılan
Ḥaḳḳ resûli ḥoşnûd olan
Ḥazreti ‘Osmân degil midür*

²⁰⁵ Metnin bütününde Tanrı kelimesinin imlasında geniz n’si nun kefle kullanılmıştır.

²⁰⁶ ‘İlmi edeb

- 9 Dīn yolunda şādık olan
İki nūra lâyıķ olan
Peyğamber Һazretinden du‘ā alan*
Һazreti ‘Osmān degil midür*
- 10 Peyğamberüñ özge yāri
Һayā ıssı yüzi şuyı
Göñli Һalīm gökcek Һüyı
Һazreti ‘Osmān degil midür*
- 11 Gör Qur‘ānı nicesi*
Nürdan yazılmış hecesi
Oğlı İbrāhim Һocası
Һazreti ‘Osmān degil midür*
- 12 ‘İlim deryāsında yüzen
Faķırlerüñ göñlün düzen
Qur‘ān-ı ‘azımi yazan
Һazreti ‘Osmān degil midür*
- 13 Za‘ife medħ eyledügi
Muħıbb olup söyledügi
Şıdķ- ı göñül bağladuğı
Һazreti ‘Osmān degil midür*

FAŞIL 30

- 1 Anası raħminde iken
Peyğamber kabül etdigi
Ezelden ezelden ‘aşık
Tañrı arslanı degil midür*
- 2 Ma‘şüm iken ‘aşık olan
Bağırdaklarını kıran
Yüzünü görüp vecl olan
Tañrı arslanı degil midür*
- 3 Nür ırmağı olup aķan
Mübārek yüzüne baķan
Peyğamber bağırdak çeken
Tañrı arslanı degil midür*

- 4 Büyüyicek sırdaş olan
Hem yoldaş olan*
Yolunda cān baş viren*
Tañrı arslanı degil midür*
- 5 Zülfekāri²⁰⁷ kuşanan*
Kāfir üstüne boşanan
Neçe ƙal'aları alan
Tañrı arslanı degil midür*
- 19b 6 Döldülün üstüne gelen
Zülfekāri²⁰⁸ eline alan*
Nece yüz biñ kāfir kıran
Tañrı arslanı degil midür*
- 7 Dīn yolunda sebīl olan
Meydān içre na'ra iden
Bir başına leşker şıyan
Tañrı arslanı degil midür*
- 8 Oğluna²⁰⁹ zülfekār²¹⁰ çeken
Bir kezde hezārın yıķan
Cebrā'ıl bilegin dutan
Tañrı arslanı degil midür*
- 9 Oğlunu kāfirler alan
Yedi günden şoñra tıyan
Topı cevşenleri delen
Tañrı arslanı degil midür*
- 10 Bir aylıķ yola üç günde varan*
Kendün mancılığa ķoyan
Ĥayber Ƙal'asını alan
Tañrı arslanı degil midür*
- 11 Peyğamberün güyegüsi
Şöyle ki Tañrı velisi
Ĥasan Ĥüseyn babası
Tañrı arslanı degil midür*

²⁰⁷ zülfükāri

²⁰⁸ zülfükāri

²⁰⁹ Burada bağlama göre **düşmāna**, **kāfire** gibi bir kelime olması gerekirken müellifin hatası sonucu oğluna yazılmıştır.

²¹⁰ zülfükār

- 12 Dipsiz kuyulara inen
Gözi ile namâz kılan
Yir altında dīvler kıran
Tañrı arslanı degil midür*
- 13 Kendüsi ‘ Alî heybetlü
Dili faşîh iken tatlu
Mürüvvetlü²¹¹ hem saḥâvetlü*
Tañrı arslanı degil midür*
- 14 Meydân içre da‘ vâ kılan
Namâzı cāndan seven*
Kāfire zülfekâr²¹² şalan
Tañrı arslanı degil midür*
- 20a 15 Dirligi faqrıla gečen
Kānā‘ at şerbetin içen
‘ Aşq meydânına yol açan
Tañrı arslanı degil midür*
- 16 İslāmuñ yolını açan
Kāfirlerüñ kanın içen
‘ Āşık olup cāndan gečen
Tañrı arslanı degil midür*
- 17 Kāfirlerüñ kökün kesen
Nece ejdehâlar başan
Zülfekârın²¹³ ‘ arşa aşan
Tañrı arslanı degil midür*
- 18 Hoş dutar idi kâlemi
Hem faşîh idi kelâmı
Dīn yolınuñ pehlüvânı
Tañrı arslanı degil midür*
- 19 Peyğamberüñ özge yâri
İrâzdaşı vefâdarı
Evliyâ ‘u’ llāhuñ nûrı
Tañrı arslanı degil midür*

²¹¹ Mürvetlü

²¹² zülfükâr

²¹³ zülfükârın

- 20 Kıpduğı Medīne Şehri
Sırdaş dedi aña   aleml faħrı*
Vilāyet kerāmet ehli
Tańrı arslanı degil midür*
- 21 Vilāyet perdesin ačan
Mürüvvet taħtına gečen
  İlim deryāların ačan
Tańrı arslanı degil midür*
- 22 *Laħmike laħm*²¹⁴dür diyen
Fütüvvetde beyān   ayān olan*
Yalan dünyāyı terk iden
Tańrı arslanı degil midür*
- 23 Ža  ife medħ eyledüđi
Muħıbb olup söyledüği
20b Şıdk-ı gönül bağladuğı
Tańrı arslanı degil midür*

FAŞIL 31

- 1 Derdimüze dermān olan
Kıyāmetde seyrān olan
Şaf bağlayup öñe varan
  ĀyiŐe Fātıma Ĥadīce ana*
- 2 Gözümüze çerāđ olan
Ĥātunlara gerek olan
Ümmetiçün du  ā kılan
  ĀyiŐe Fātıma Ĥadīce ana*
- 3 Ĥātunlaruñ yüzi Şuyı
Āl [u] evlād peyđamber Şoyı
Ümmetiçün ider sa  yi
  ĀyiŐe Fātıma Ĥadīce ana*
- 4 Ol ĥazrete karşu Őuran
Yüzin secdeye uran*
Terāzüye destārın kıoyan*
  ĀyiŐe Fātıma Ĥadīce ana*

²¹⁴ Laħmüke laħmī

- 5 Gör cānlar cānı ne işler
Dilek ide nice suçlar
Ümmetiçün kan bağışlar
‘Āyişe Fāṭıma Ḥadīce ana*
- 6 Oğlu gömlegün getüren
Mizānda tutup oturan
Cümle ‘āşilere yetüren
‘Āyişe Fāṭıma Ḥadīce ana*
- 7 Niyāz idüp yüz sürüye
Tağlaca günāh eriye
Ümmetiçün şöyle döne
‘Āyişe Fāṭıma Ḥadīce ana*
- 21a 8 Ḥūrī²¹⁵ kuşūrı vildānı
Kabūl etmezler cinānı
Ümmetiçün cānlar cānı
‘Āyişe Fāṭıma Ḥadīce ana*
- 9 Yüzleri nūrı berķ urur
‘Araşātda karşı gelür
Ümmetiçün şefī‘ olur
‘Āyişe Fāṭıma Ḥadīce ana*
- 10 Ža‘ife medḥ eyledügi
Şıdķ-ı gönül bağladügi
Muḥibb olup söyledügi
‘Āyişe Fāṭıma Ḥadīce ana*

²¹⁵ Ḥūru

FAŞIL 32

- 1 Muḥarrem ayını görüp kıluñ āh
İmām Hüseyini şehīd etdiler āh²¹⁶
İmām geçdi şusuzluğıla vāh *
Gel iy Fāṭıma²¹⁷ maḥbüb-ı rūḥ-ı pāk²¹⁸
- 2 Muḥarremde şehīd oldı ‘ azizler
Ḥaḳkuñ dostları ol günü gözler*
‘ Āşıklar ağlayup yaş döker gözler
Gel iy Fāṭıma maḥbüb-ı rūḥ-ı pāk
- 3 Esir etti sizi zālīm yezidler
İki cihān münāfıķı pelidler
Şusuzluğıla geçdiler şehīdler
Gel iy Fāṭıma maḥbüb-ı²¹⁹ rūḥ-ı pāk
- 4 Yezidler elinden çekdiler cefā
Boğazın öpmiş idi şadr-ı şafā
Anañ Fāṭıma atañ şāh-ı murtażā*
Gel iy Fāṭıma maḥbüb-ı rūḥ-ı pāk
- 5 Gel iy dedesünün cānunuñ cānı
Ḳurretü’l-‘ayn deyü oḥşadı seni
Çok hişşeler var sende nişānı*
Gel iy Fāṭıma maḥbüb-ı rūḥ-ı pāk
- 6 Gel iy Fāṭıma çoḥuladıđı gül
Münāfıķ nice şundı aña el*
21b Ḥaḳ oldıñuz şöyle zebīl *
Gel iy Fāṭıma maḥbüb-ı rūḥ-ı pāk
- 7 Mübārek şancıdılar cıdaya*
İmāmlaruñ firāķına²²⁰ kim doya
Cefāya katlanan irer şafāya
Gel iy Fāṭıma maḥbüb-ı rūḥ-ı pāk

²¹⁶ anda

²¹⁷ Gel iy maḥbüb-ı rūḥ-ı pāk

²¹⁸ Metinde maḥbüb u rūḥ u pāk seklinde imla edilen terkip maḥbüb-ı rūḥ-ı pāk seklinde düzeltilmiş bu yüzden bir kere daha dipnotlanmamıştır.

²¹⁹ Gel iy maḥbüb Fāṭıma rūḥ-ı pāk

²²⁰ furāķına

- 8 Firākile²²¹ oda yandı felekler
İkileşüp ağlaşdı melekler*
Ciger an olup yandı yürekler*
Gel iy F t ma maħb b-1 r h-1 p k
- 9 Muħarremde olup Őeh d urb n*
Dery lar aıldı kükredi   umm n
Oldi uz Şöyle gün gibi pinh n*
Gel iy F t ma maħb b-1 r h-1 p k
- 10 Bu d ny da ekdi uz cevri   cefa²²²
Ol d ny da s r rs z zev   Şafa
Dede uz iki cih n serverid r
Gel iy F t ma maħb b-1 r h-1 p k
- 11 Sizi sevenleri y rin seeler
Sır tı yıldıırım gibi gieler
anadlu Bur qa binüp ualar
Gel iy F t ma maħb b-1 r h-1 p k
- 12 Fed ²²³ c nımız evl dlar yolına
  In yet All hdan olsun ulına
Günde bi  bi  sel m olsun  line
Gel iy F t ma maħb b-1 r h-1 p k
- 13 G n hk r a  ifen n g n hı o
Şa'Il h b l g n zden ide H a
Um rız bize Őefa  atle ba*
Gel iy F t ma maħb b-1 r h-1 p k

²²¹ fur kile

²²² cevri cefa

²²³ Fid 

FAŞIL 33

- 22a
- 1 Gör ki neler etdi bize zālîmler
Cefâ kı lup hem etdiler zūlmler²²⁴
Revân olup ş u gibi aqđı kânlar
Gel iy şehîd ü şühedâ imâmlar
- 2 Şusuzluqđan qatı zebûn oldılar
Toz u toprak arasında qaldılar
Ş u içmedin Hâkka teslîm oldılar
Gel iy şehîd ü şühedâ imâmlar
- 3 Gel iy Hâkq yolunda cânın virenler
Hâkîkat-i ‘ aşkıla giryân olanlar*
Quzıcıqlarıyla qurbân olanlar
Gel iy şehîd ü şühedâ imâmlar
- 4 Âl ü evlâd oqlancıkları kamu
Kerbelâda şehîd oldılar kamu
Hâricîlerûn yeri olsun tamu
Gel iy şehîd ü şühedâ imâmlar
- 5 Gel iy Fâtımanuñ sevgülü cânı
Yezîdler tıtdılar boğazladılar seni*
Yarın bize şefî‘ olı sar ğanı
Gel iy şehîd ü şühedâ imâmlar
- 6 Gömlegiñüz ğetüreler mîzâna
Terâzüye Fâtıma ana *
Tağlarca ğünâh eriyüp dökile
Gel iy şehîd ü şühedâ imâmlar
- 7 Faqr-i ‘ âlem seyr iderken cenneti
Bilmişidi nice olmuş hikmeti
Dilemişd[i] anda ‘ âşî ümmeti
Gel iy şehîd ü şühedâ imâmlar
- 8 ‘ Alîñ oqlısın cânlar cânısın
Pâk-i resûlsin²²⁵ şefâ‘ at kânısın
Kerbelâda şehîdler sultânısın
Gel iy şehîd ü şühedâ imâmlar

²²⁴ zūlmler

²²⁵ Pâk resûlsin

- 9 Sizi sevenlerüñ cennet ıurağı
Vireler iki ıanatlu Burāđı
Dedüñ olısar cānlaruñ ıırāđı
Gel iy şehīd ü şühedā imāmlar
- 22b 10 Günāhkār Ža‘īfenüñ günāhı ıođ
Şa’llāh bölüğüñüzden eyleye Hāđđ
Umarız bize şefā‘ atle bađđ*
Gel iy şehīd ü şühedā imāmlar

FAŞIL 34

- 1 Bunlar gā’ibde yürürler
Hızmete kāyim ıururlar
Düni gün şāyim olurlar
Yediler kırđlar erenler
- 2 Hızır İlyāsdur başları
Halkile degil işleri
Hāđıladur cünbüşleri
Yediler kırđlar erenler
- 3 Üç üç yedi yedi gezer
Kimisi tamām kırđ gezer
Pādişāh aña eylemiş nazār *
Yediler kırđlar erenler
- 4 Gāyib erenleri gördür
İrağı yakını birdür
Cümlesi tamām üç yüzdür
Yediler kırđlar erenler
- 5 Bölük bölük gezer anlar
Hāđđ nazārına irenler
Müştäđ şöhetinde cānlar
Yediler kırđlar erenler
- 6 Fermān virilmişdür Hāđdan
Hem ıırağları kudretten
Ma’īdeler gelür Hāđdan
Yediler kırđlar erenler

- 7 Teslīm olmuşdur cānları
Haḫdan geliserdür hūnları*
Soḫbetde geḫer gūnleri
Yediler kırklar erenler
- 23a** 8 Sır ‘āleminde gezerler
Halvetde vaḫdet kılurlar
Hızırdan sebaḫ alurlar
Yediler kırklar erenler
- 9 Kimi ālemī tāc giyer
Kimi elifi²²⁶ tāc giyer
Ḳoḫusı cānları boyar
Yediler kırklar erenler
- 10 Cūmlesūnūñ tācı nūrıdır*
Ḳanda isterseñ ḫāzırdur
Giḫer himmetleri vardur
Yediler kırklar erenler
- 11 Nūr ırmaḫlarıdır aḫar
Gürdür cezbeleri ḫeker
Gūlbāngları²²⁷ ‘arşā ḫıḫar
Yediler kırklar erenler
- 12 Ža‘īfe medḫ eyledügi
Muḫıbb olup söyledügi
Şıdḫ-ı gōñül baḫladığı
Yediler kırklar erenler

²²⁶ elifi

²²⁷ Gūlbeñleri

FAŞIL 35

- 1 Yemende zühûra gelen
Velîligi beyân olan
Güneş gibi ‘ayân olan
Sulţânım Veyse’l-Ķarânî
- 2 Dîn yolında temiz olan
Dostı ile bâzâr kılan
ĦaĶîĶat sırrına iren
Sulţânım Veyse’l-Ķarânî
- 3 Halk içine Ķarışmayan
Kimse ile bilişmeyen
Dünyâ için dürüşmeyen
Sulţânım Veyse’l-Ķarânî
- 23b** 4 Halk içinden elin çeken
Kendü âyinesine baĶan*
Düni gün riyâzet çeken
Sulţânım Veyse’l-Ķarânî
- 5 Ana rızâsın gözleyen
Irâzın Ħalkdan gizleyen
Gönlünü ĦaĶĶa baĶlayan
Sulţânım Veyse’l-Ķarânî
- 6 Yabanlarda deve güden
Düni gün ‘ibâdet kılan
Ķıdâsını tã‘at kılan
Sulţânım Veyse’l-Ķarânî
- 7 Üç gün üç gice yemeyen
Dün [ü] gün uyumayan*
Hergiz Ķarnın toyurmayan
Sulţânım Veyse’l-Ķarânî
- 8 PeyĶambere müştâĶ olan
Anasından destûr alan
Varup evinde bulmayan
Sulţânım Veyse’l-Ķarânî

- 9 Hücre sine selām viren
 ‘Āyişe selāmın alan
 Emānet arduban dönen
 Sulṭānım Veyse’l-Ḳarānī
- 10 Faḥr-i dīn ardına geldi
 Dostuñ қоhusundan aldı
 ‘Āyişe selāmın virdi
 Sulṭānım Veyse’l-Ḳarānī
- 11 Şükredüp yüzüne baқdı
 İki gözlerinde öpdi
 Durup aşḫābına çıқdı
 Sulṭānım Veyse’l-Ḳarānī
- 24a 12 Saḫābeleri kığırdı
 Ḳudūmına şafa sürdi
 Ḥaққ resūli medḫin kıldı
 Sulṭānım Veyse’l-Ḳarānī
- 13 Saḫābeleri şu dediler*
 Görmedin gene gitti dediler*
 Yol çekdi geldi dediler
 Sulṭānım Veyse’l-Ḳarānī
- 14 Anası ḫātırın қоmaz
 Hizmetinde yüz döndürmez
 Bir dem ‘ibādetsiz olmaz
 Sulṭānım Veyse’l-Ḳarānī
- 15 Ḥasret vuşlata irmedi
 Birbirini görmedi*
 Ḥabībine göstermedi
 Sulṭānım Veyse’l-Ḳarānī
- 16 ‘Alīyile ‘Ömer gitdi
 Hırқasın aña vaşiyet etdi*
 Peyğamber dünyādan gitdi
 Sulṭānım Veyse’l-Ḳarānī
- 17 Şehr-i Kūfeye vardılar
 Cum‘ ayı bile kıldılar
 Anda sorup şoyladılar
 Sulṭānım Veyse’l-Ḳarānī

- 18 Geldi bir kaç âdemîler
 urânîlerden idiler
 Buyur görelim dediler
 Sulânım Veyse'l-arânî
- 19 Va[r]dur size lâyı degil
 Bir dürlüdür ayı degil
 Halk icinde or u zelîl
 Dediler Veyse'l-arânî
- 20 Söz söyleyüp kelâm itmez
 Halkıñ arasına girmez
 Kimse i' tibâr itmez*
 Sulânım Veyse'l-arânî
- 21 Şanâ' ati deve gütmek
 İşi yabanlarda yatmaq
 Verürler bir pâre etmek
 Sulânım Veyse'l-arânî
- 24b** 22 Bunlar ılavuz²²⁸ oldılar
 aran urbunda buldılar
 Namâz üstünde gördiler
 Sulânım Veyse'l-arânî
- 23 Geldikleri ma' lûm oldu
 Elini yüzüne sürdi
 arşu varup ' izzet ıldı
 Sulânım Veyse'l-arânî
- 24 Selâm virüp söyleşdiler
 Biraz vaqt ağlaşdılar*
 Nebîden kelâm açdılar
 Sulânım Veyse'l-arânî
- 25 Nebîden virdiler selâm
 Biñ aldı cânile tamâm
 Ümmetüme itsün kerem
 Sulânım Veyse'l-arânî

²²⁸ ılavuz

- 26 Vaşiyet bildürdiler*
 Hırkayı öñünde qodılar
 Qabül eyleñüz dediler
 Sulţānım Veyse'l-Ķarānī
- 27 İşiñüz hayr ola dedi
 Ben degül ğayrı ola dedi *
 Sırrımı pinhān eyledi
 Sulţānım Veyse'l-Ķarānī
- 28 'Ömer eydür ki iy merdüm
 Açĝıl mübārek şaĝ avcuñ
 Nişān virmişdür faħr-i dīn
 Sulţānım Veyse'l-Ķarānī
- 29 Açdı mübārek avcunu
 Gördiler nürdan beñini
 İşbāt etdi nişānını
 Sulţānım Veyse'l-Ķarānī
- 25a 30 Vaşiyeti qabül kıldı
 Öpüben başında kodı
 Ümmetiçün du'ā kıldı
 Sulţānım Veyse'l-Ķarānī
- 31 Geyüben gitdi qenāra
 Niyāz etdi bir pāre*
 Şefqat etdi 'āşilere
 Sulţānım Veyse'l-Ķarānī
- 32 Qudretten māyide geldi
 Qalbi ilhāmile taldı
 El emegini yek gördi
 Sulţānım Veyse'l-Ķarānī
- 33 Gör ol Veysi ne işledi
 Deve yüñini tād işledi*
 İhlāşla tamām kıldı
 Sulţānım Veyse'l-Ķarānī
- 34 Haqq Te'ālā lutf işledi
 'Āşileri baĝısladı
 Çoĝ armīnü istedi*
 Sulţānım Veyse'l-Ķarānī

- 35 Pādişāhdan ilhām oldı
 ‘İzzetle ikrām kıldı*
 Tācına müşteri oldı
 Sulţānım Veyse’l-Ķarānī
- 36 Tācına bahā söyledi
 ‘Āşī ümmeti diledi
 Hıaķıla mu‘āmele eyledi*
 Sulţānım Veyse’l-Ķarānī
- 37 Tācını pādişāh aldı
 Ne dilediyse virdi*
 Hıoş lutfula kerem kıldı
 Sulţānım Veyse’l-Ķarānī
- 38 ‘Arş kapusına āşā kodı*
 Tācını Veyse’l-Ķarānī
 Cennet-i ā‘lā tırağı
 Sulţānım Veyse’l-Ķarānī
- 25b 39 Zehī ‘izzet-i İlähī
 ‘Arşda aşıldı külāhı
 Ķabül etdi pādişāhı
 Sulţānım Veyse’l-Ķarānī
- 40 Evliyālaruñ cününü
 Kimse bilmedi hālını
 Allah artursın nūrunı
 Sulţānım Veyse’l-Ķarānī
- 41 Ža‘ife medh eyledügi
 Muħıbb olup söyledügi
 Äıdķ-ı gönül bağladuğı
 Sulţānım Veyse’l-Ķarānī

FAŞIL 36

- 1 Baġdād ŧehridür turaġı
Haġk içün kıldı yaraġı
Deñizde yanar ırāġı
Sulţānım Seyyid Yūnusūñ
- 2 Düni gün ider niyāzı
Hażrete geçer nāzı*
Ķabūl olurdu her sözi
Sulţānım Seyyid Yūnusūñ
- 3 Hem giyerdi na‘ lini*
‘ Arz iderdi ħālını*
Kimse varmadı yolunu
Sulţānım Seyyid Yūnusūñ
- 4 Allāhuñ sevgüli dostı
Ol ‘ ālem faħrınıñ nesli
HaġıĶadendür Ķabri üsti*
Sulţānım Seyyid Yūnusūñ
- 5 Dāyim ħalvet iderdi*
TaĶvā yolun güderdi*
Dili ‘ Arab key ħūb idi
Sulţānım Seyyid Yūnusūñ
- 26a 6 Düni oĶurdı gün dirdi
Mevlā ile idi derdi
Velīler idi ŧākirdi
Sulţānım Seyyid Yūnusūñ
- 7 Ziyāde idi celāli
Yok idi hi Ķıl ü Ķālī
Naŧīb üleşdüirdi eli
Sulţānım Seyyid Yūnusūñ
- 8 Evliyālarda ner idi
Arslan ŧeklinde yürürdi
Cezbesi²²⁹ Ķatı gür idi
Sulţānım Seyyid Yūnusūñ

²²⁹ ezbesi

- 9 Gör ol Tañrınıñ hāşını
Nice severdi dost anı
Arslanlar bekler üstüni
Sulţānım Seyyid Yūnusūñ
- 10 Hāḡḡuñ sevgülü velīsi
İki omzunda elifi
Ḳaniyyādadur türbesi
Sulţānım Seyyid Yūnusūñ
- 11 Evliyālaruñ pīrini
Görsem Kaniyā şehrini
Allāh artursın nūrını
Sulţānım Seyyid Yūnusūñ
- 12 Ża'ife günāhkār ḡatı
Yokdur mecāli ḡāḡatı
İrişe Allāhuñ himmeti*
Sulţānım Seyyid Yūnusūñ

FAŞIL 37

- 1 Ḳopduḡları Mardin şehri
Terk etdiler ol diyārı
Ġurbetde²³⁰ kıldı ḡarārı
Şeyḡ İbrāhim sulţān velī
- 26b 2 Hāḡiḡat sırrını ḡuyan
Nefsini sebīl eyleyen
Köhnesin yamayup giyen
Hācı İbrāhim sulţān velī*
- 3 Dostu 'aşḡıla arayan
Köhnesin şöyle sürüyen
Varımı Hāḡḡ için ḡoyan
Hācı İbrāhim sulţān velī*
- 4 Nemed geyüp taḡvā güden
Hāḡḡ yolına ḡoḡrı giden
Âḡiret iḡtiyār iden
Şeyḡ İbrāhim sulţān velī

²³⁰Ḳurbetde

- 5 Varun Hakk için harc iden
Fağirler için şarf iden
Döşegin döşeyüp giden
Hacı İbrâhim sultân velî*
- 6 Fağirler kabûl eyleyen
Hakk için sebîl eyleyen
Bayı yoğsulı toylayan
Hacı İbrâhim sultân velî*
- 7 Tâcını başına alan
Zâhirde bâtında iren
Ġazâ²³¹ için kılc şalan
Hacı İbrâhim sultân velî*
- 8 Vilâyeti zâhir olan
Cânsız dîvârı yürüden
Ġâf üstünde yemiş diren
Hacı İbrâhim sultân velî*
- 9 Deñizler içinde gezen
Fağirlerüñ gönlün düzen
Balık şüretinde yüzen
Hacı İbrâhim sultân velî*
- 10 Cinnilere hükmi geçen
Söyleyecek dürler şaçan
Râzını dostuna açan
Hacı İbrâhim sultân velî*
- 27a 11 Za'ife medh eyledügi
Muhibb olup söyledügi
Şıdķ-ı gönül bağladığı
Hacı İbrâhim sultân velî*

²³¹ Ġazâ

FAŞIL 38

- 1 Dost yolunda baş oynayan
Ene'l-Haḫḫ deyüben söyleyen*
Sırrımı ʿ ayān eyleyen
ʿ Āşık Manşūr şādık Manşūr
- 2 Sūret ʿ āleminden geçen
Cāmı dost elinden içen
Hicāb perdesini açan
ʿ Āşık Manşūr şādık Manşūr
- 3 Kendüsüne maʿ şūḫ olan
Peyğamberi düşünde gören*
Serverden naşihāt alan
ʿ Āşık Manşūr şādık Manşūr
- 4 Bāṭınından ḫalvet iden
Peyğamberlerle şoḫbet iden
Ağzı yārini nūş iden
ʿ Āşık Manşūr şādık Manşūr
- 5 Dipsiz ʿ ummān olup taşan
ʿ Aşḫ-ı mevcı başdan aşan
Dost sevdāsına düşen*
ʿ Āşık Manşūr şādık Manşūr
- 6 Dividini yire çalan
Ene'l-Haḫḫ deyü yazulan
Haṭṭı mermerde ḫazılan
ʿ Āşık Manşūr şādık Manşūr
- 7 ʿ Aşḫı ile bağladılar
Pīr ü cūvān ağladılar
Şeyḫler naşihāt verdiler
ʿ Āşık Manşūr şādık Manşūr
- 27b 8 İçi taşı pūr nūr olan
Kendüyi zindāna şalan
Maḫbūslara destūr viren
ʿ Āşık Manşūr şādık Manşūr

- 9 Şehr-i Bağdād²³² kāmilleri
Şeyh Şiblî Şeyh Kibārî*
Öğüt verdi cümle varı
‘ Āşık Manşūr şādık Manşūr
- 10 Öğütlerini tuymadı
Şūret naqşına uymadı
Dost meydānında dönmedi
‘ Āşık Manşūr şādık Manşūr
- 11 Cümle şeyhler oldu hayrān²³³
Hem yaşları oldu revān
Kendüsine fetvā viren
‘ Āşık Manşūr şādık Manşūr
- 12 Cümle şeyhler ağlaşdı*
Ağlaşup vedā‘ laşdı*
Āh idüp ayrılışdı*
‘ Āşık Manşūr şādık Manşūr
- 13 ‘ Aşq urğanını daqdılar
Dāra varınca yetdiler
Dürlü cefālar etdiler
‘ Āşık Manşūr şādık Manşūr
- 14 Ene’l-Haqq tablı²³⁴ çalındı
Yerden gökden şafā geldi
Abdesti kanıla aldı
‘ Āşık Manşūr şādık Manşūr
- 15 Elin ayağın kesdiler
Ber-dār idüben aşdılar
Ĥamd idüp şenālar kıldı
‘ Āşık Manşūr şādık Manşūr
- 16 Aқан kan oldu revān*
Ene’l-Haqq diridi hemān
Yazıldı cümlesi tamām
‘ Āşık Manşūr şādık Manşūr

²³² Bağdāt

²³³ hayrān

²³⁴ talebi

- 28a 17 Dikdiler dārağacını
Buldı ‘āşık mi‘rācını
Geydi sādāt²³⁵ tācını *
‘Āşık Manşūr şādık Manşūr
- 18 Cezālar idicek geldi
Perdeyi aradan aldı
Dost eline vāşıl oldu
‘Āşık Manşūr şādık Manşūr
- 19 O cānlaruñ cānānesi
‘Aşık içinde peymānesi
‘Āşıklarūñ pervānesi
‘Āşık Manşūr şādık Manşūr
- 20 Cismini oda urdılar
Külün göge şavırdılar
Ene’l-Ḥaqq deyü āşikār
‘Āşık Manşūr şādık Manşūr
- 21 Külünden bir zerre uçdı
Dicle ırmağına düşdi
Ene’l-Ḥaqq deyüben taşdı
‘Āşık Manşūr şādık Manşūr
- 22 Ehl-i Bağdād²³⁶ etdi fiğān
Ġarqa olmağa vardı hemān*
Dervişine etmişdi beyān*
‘Āşık Manşūr şādık Manşūr
- 23 Bir dervişi varıdı anuñ *
Viridi yoluna cānın*
Dimişdi aña cümle ḥālin*
‘Āşık Manşūr şādık Manşūr
- 24 Derviş bilürdi bu ḥāli
Vaşıyyet etmişdi ol velī*
‘Aşkıla dimişdi belī
‘Āşık Manşūr şādık Manşūr

²³⁵ sādēt

²³⁶ ehl-i Bağdāt

- 25 Çün ehl-i Bağdād²³⁷ bildiler
Durup der-piše²³⁸ geldiler
28b Ğ İzzet idüp yalvardılar
Ğ Āşık Manşūr şādık Manşūr
- 26 Mübārek hırka aldılar
Dicle şuyına vardılar
Yeñin şuya taldurdılar
Ğ Āşık Manşūr şādık Manşūr
- 27 Ehl-i Bağdād²³⁹ kıldı du Ğ ā
Yeñi doğununca şuya
Çekildi Dicle şuyı yine*
Ğ Āşık Manşūr şādık Manşūr
- 28 Evliyānuñ gör sırrını
İndürdi Dicle şuyunu
Ğ Ayān etdi esrārını
Ğ Āşık Manşūr şādık Manşūr
- 29 Dostı āyinesinde²⁴⁰ gören
Ķalbi şevķile tolan
Kendüyi şad-pāre kılan
Ğ Āşık Manşūr şādık Manşūr
- 30 Ža Ğ ĩfe medħ eyledügi
Muħıbb olup söyledügi
Āıdk-ı gönül bağladuğı
Ğ Āşık Manşūr şādık Manşūr

²³⁷ ehl-i Bağdāt

²³⁸ der-piše

²³⁹ ehl-i Bağdāt

²⁴⁰ aynasında

FAŞIL 39

- 1 Gerçek evliyâlar gögüñ diregi
Himmetin almağa kılıñ yarağı
Haqquñ dostları gönüller çirâğı
Ere irmek Haqqâ irmek içündür
- 2 K̄atı ‘ömrlerin terk eylediler
Haqq̄ikat yolunı berk eylediler
Dost meydânına başların k̄odılar
Ere irmek Haqqâ irmek içündür
- 29a 3 Haqq̄ikat yolunı bunlar açarlar
‘Aşq cāmını dost elinden içerler
Haqqâ toğrı pervâz urup uçarlar
Ere irmek Haqqâ irmek içündür
- 4 Şerī‘ at hükmünüñ maqbülleridür
Tariqat ehlinüñ maqbülleridür
Teferrüc k̄üyunuñ ‘aşıklarıdur
Ere irmek Haqqâ irmek içündür
- 5 Haqq̄ikat bahrinüñ dürdâneleri
Bu ‘aşq meydânınıñ merdâneleri
Ol sır ‘âleminüñ pervâneleri
Ere irmek Haqqâ irmek içündür
- 6 Haqq̄ikat sırrını bunlar bildiler
Ezelîsi müntehâdan geldiler
Anıñiçün şöyle maqbül oldılar
Ere irmek Haqqâ irmek içündür
- 7 O dostuñ yolına bunlar vardılar
Ki cān yoluna hizmetler kılurlar
Maqām-ı ‘arş gölgesinde tururlar
Ere irmek Haqqâ irmek içündür
- 8 Haqq̄ikat-i ‘ışkıla biryān oldılar*
Şöyle ki sermest ü hayrān kaldılar
Dost yolunda şöyle şādık oldılar
Ere irmek Haqqâ irmek içündür

- 9 Hākīkat ʿilminūñ ʿālimleridür
Ol ʿālī dergāhınūñ kāmilleridür
Nazargāh ʿāleminūñ ıullarıdur
Ere irmek Hākka irmek içündür
- 10 Günāhkār Zāʿife medh eyledügi
Sevüp cāmı gönülden söyledügi
Özün yollarına hāk eyledügi
Ere irmek Hākka irmek içündür

FAŞIL 40

- 1 Hūrāsāndan ıopdı pīrler
Müzeyyen oldı her yerler
Himmet idüñ gerçek erler
Cezbeñüze hū diyelüm
- 29b 2 ʿAşq meydānına girdiler
Her yerde ıadem urdılar
Hāk emriyile tırdılar
Cezbeñüze hū diyelüm
- 3 ıaraca Āhmed Hācı Bekdāş*
Eyyüb Enşārī sulţān yoldaş*
Seyyid Ğāzi pādişāh baş
Cezbeñüze hū diyelüm
- 4 Emīr Sulţān da hoş erdür
Monlā Hünkār tolu nūrdur
Kūyunda²⁴¹ çok pīrler²⁴² vardır
Cezbeñüze hū diyelüm
- 5 Urum erenleri ulu
Şıd demişsiz belī*
Seyyid Maħmūd Hayrān velī
Cezbeñüze hū diyelüm

²⁴¹ Kūyunda

²⁴² pīrler

- 6 Naşruddīn Hocā erenler
Şems Tertibine irenler
Sevdügüm gerçek erenler
Cezbeñüze hū diyelüm
- 7 Şeyh Muhyiddīn ‘ Arabī*
Açam başım pīrlər pīri²⁴³
Hācı İbrāhīm sulţān velī*
Cezbeñüze hū diyelüm
- 8 Seyyid ‘ Abdullāh sulţān nūrdur*
Seyyid Hilāl sulţān pīrdür
Sulţān Seyyid Yūnus erdür
Cezbeñüze hū diyelüm
- 9 İmām-ı Ā ‘ zam ‘ ilim kānı*
Şol Bāyezīd-i Bestāmī²⁴⁴
Hasan Başrı pīrānī*
Cezbeñüze hū diyelüm
- 30a 10 Maşūruñ sırrı ‘ ālī *
İbrāhīm Edhem cānlar cānı*
Veysi ‘ aşıklar sulţānı
Cezbeñüze hū diyelüm
- 11 Mağrib ü maşrıka²⁴⁵ irenler
Bölük bölük gezer anlar
Yediler kırklar erenler
Cezbeñüze hū diyelüm
- 12 Maķāmını kimseler bilmez*
Çağıranı maħrūm kıomaz
Cānlar cānı Hızır İlyās
Cezbeñüze hū diyelüm
- 13 Niçe yüz biñ peyğamberler
Himmeti geçer erenler
Şahābeler gerçek erler
Cezbeñüze hū diyelüm

²⁴³ pīrlər pīri

²⁴⁴ Bāyezīdü Bestāmī

²⁴⁵ Mağribi maşrıka

- 14 Ża‘ife medħ eyledügi
 Muħibb olup söyledügi
 Āıdķ-ı gönül bağladığı
 Cezbeñüze hū diyelüm
- 15 Evliyādır Ĥaķķuñ ulu ķulları*
 Şolmaz anlaruñ hergiz gülleri*
 Tevhīde meşgūl dilleri
 Cezbeñüze hū diyelüm
- 16 Ĥaķīķat yolunuñ merdi
 Ĥaķķ olmuş bunlaruñ derdi
 Ķabūl etmezler nāmerdi
 Cezbeñüze hū diyelüm
- 17 Muħiblerūñ elin alan
 Öñünce ķılavuz²⁴⁶ olan
 Ĥaķīķat yolunu bulan
 Cezbeñüze hū diyelüm
- 18 ‘Aşķıla giryān oldılar
 Sermest ü ĥayrān²⁴⁷ oldılar*
 Faķr-ı iħtiyār ķıldılar
 Cezbeñüze hū diyelüm
- 19 Ĥācım sultān pīrler pīri²⁴⁸
 Paşa sultān anuñ yāri
 Ĥācı İbrāhīm sultān velī*
 Cezbeñüze hū diyelüm
- 30b
- 20 Aķ mermerdendür yapusı
 Güne karşıdur ķapusı
 Gerçek erlerūñ hepisi
 Cezbeñüze hū diyelüm
- 21 Ża‘ife medħ eyledügi
 Muħibb olup söyledügi
 Āıdķ-ı gönül bağladığı
 Cezbeñüze hū diyelüm

²⁴⁶ ķılavuz

²⁴⁷ Sermesti ĥayrān

²⁴⁸ piri

FAŞIL 41

- 1 Nice varam dergāhına
Şıgınuram Allāhuma
Ol iki cihān faħrına
Günde benden biñ biñ selām
- 2 Gövdem bunda cānım anda
İstedüğüm dün ü günde
‘Ömrüm olunca cihānda
Günde benden biñ biñ selām
- 3 Medīne dostuñ şehridür
Gözüken nebī nūrıdur
Ḳabri cinānuñ nūrıdur
Za‘ ifeden biñ biñ selām
- 4 Gelmiş gelecek velīye
Ḥaḳḳ katında sevgülüye
Ol Muḥammed Muştafāya
Günde benden biñ biñ selām
- 5 Zā‘ ife medḥ eylediği
Muḥibb olup söylediği
Şıdḳ-ı gönül bağladuğı
Günde benden biñ biñ selām

FAŞIL 42

- 1 Âdem-i şafıyye Ḥavvāya*
Günde benden biñ biñ selām
- 31a 2 Ḳalmazlar dünyā varına
İrem şa’llāh ḥuzūrına
Ol ḥabībūñ dört yārına
Günde benden biñ biñ selām
- 3 Ḥocam şa’llāh esirgeye
Günāhlarımızı yuya
‘Āyişe Fāḫıma Ḥadıce ana*
Günde benden biñ biñ selām

- 4 Evlâdı ile âline
Fedâdur²⁴⁹ cânım yolına
Hasan ile Hüseyne*
Günde benden biñ biñ selâm
- 5 Hızır nebiye²⁵⁰ yârına
Mağrib maşrıq pîrlerine
Geçmiş nebînüñ varına
Günde benden biñ biñ selâm
- 6 Hâzret-i Veyse'l-Ķarâni
Hem ecemile paşama
Hem Hacı İbrâhîm sultâna*
Günde benden biñ biñ selâm
- 7 Yediler kırklar katına
İrem şa'llâh şöhetine
Seyyid Yûnus hâzretine
Günde benden biñ biñ selâm
- 8 Gönül düşdügi sevdâya
Şa'llâh müyesser eyleye
- 9 Şusuz gölge peryâya*
Hem Şafâ ile Merveye²⁵¹
Ķuds ü Halîl ü ravzaya
Günde benden biñ biñ selâm
- 10 Niyâz idelüm Allâha
'Înâyet eyle[ye] şa'llâh
Ķara tonlu Beytu'llâha
Günde benden biñ biñ selâm
- 31b** 11 Miskîn Zâ'ife günâhkâr
Günâhları gelmez dile
Şa'llâh hocam kabûl kıla
Günde benden biñ biñ selâm

²⁴⁹ Fidâdur

²⁵⁰ nebiye

²⁵¹ mervâya

FAŞIL 43

- 1 Cehennem²⁵² deresi atı deriñdür
 Anuñ azābları atı azımdür
 Otdan şuları var şöyle caħımdür
 ocam bizi āzād eylegil andan
- 2 amu ehli şuşayup şu dilerler
 Zebāniler öteden adeħ şunarlar*
 oununca şöyle köyünüp yanarlar*
 ocam bizi āzād eylegil andan
- 3 Her arada nice biñ dere vü bāğ
 Aña göre ağacı baħçe vü bāğ
 Dürlü dürlü otdan yemişleri var
 ocam bizi āzād eylegil andan
- 4 Zebāniler yemişden alurlar*
 amu ehline anı yedürürler
 Feryād idüben zārī ılurlar*
 ocam bizi āzād eylegil andan
- 5 Tamunuñ içinde vardur uyular
 ocam bizi āzād eylegil eyüler*
 Girürler aña münkerler münāfıqlar*
 ocam bizi āzād eylegil andan
- 6 Diñle imdi münāfıķ sözlerinden
 Cehennem²⁵³ yigreniser yüzlerinden
 Yılanlar girür ıķar ağızlarından*
 ocam bizi āzād eylegil andan
- 32a 7 arınları olu aķreb aķrī*
 İçirürler dāyim anlara zehri
 Zebāniler ider azāb u urbī
 ocam bizi āzād eylegil andan
- 8 Zālümüñ ovcınıñ vü deyciniñ
 Bunlara ider aķķ azābuñ gücün
 Zebāniler ider heybet-i hücüm
 ocam bizi āzād eylegil andan

²⁵² Cehenem

²⁵³ Cehenem

- 9 Bilür bilmez gıybet idüp gülüşe
Dilleri uzaban yire düşe*
Cehennem²⁵⁴ kelpleri başına üşe
Hocam bizi âzâd eylegil andan
- 10 Söylemege kalmayısar tākātı
Dāyimā yedirürler âdem eti
Bunculayın ne ‘ azāb ola kātı
Hocam bizi âzâd eylegil andan
- 11 Cehennem²⁵⁵ māliki uludur iy yār
Hadd ü nihāyeti²⁵⁶ yok közleri var
Kimseler olmasuñ aña giriftār
Hocam bizi âzâd eylegil andan
- 12 Gülerse ‘ âlemleri sermest ider
Âvāzları niçe yıllık yol gider
Dün ü gün efendiye niyāz ider
Hocam bizi âzâd eylegil andan
- 13 Zâ‘ife cehennemi şerh eyledi
Korqu sıfatların añup ağıladı
Şıgınuş gönlünü Hakkā bağladı
Hocam bizi âzâd eylegil andan

FAŞIL 44

- 1 Sekiz uçmağ bahçesi var müzeyyen
Kemāl-i kudretünden²⁵⁷ düzdi sübhān
İçine giren olur mest ü hayrān
Kullar için neler yaratdı sübhān
- 2 Bu hüriler²⁵⁸ niçe hulle giyerler
Ki cismi nūrı şu‘line kim doyarlar*
Mü’minlere viriserdür iy yār*
Kullar için neler yaratdı sübhān
- 32b**

²⁵⁴ Cehenem

²⁵⁵ Cehenem

²⁵⁶ Haddi nihāyeti

²⁵⁷ Kemālū kudretünden

²⁵⁸ hürüler

- 3 Hüriler²⁵⁹ evşâfın itdün mühteşar
Nicesine beñzeyiser bedr-i ay
Diñle imdi cennet bāğından eşer
Kullar için neler yaratdı sübhān
- 4 Cennetün bāğında bir hoş yel eşer
Depredüp ağaçlarını sâz ider
Yapraqları tesbîh niyâz ider*
Kullar için neler yaratdı sübhān
- 5 Kimi altūn kimi gümüş ağacı
La' l ü cevāhirdür²⁶⁰ müzeyyen yaprağı
Misk ü za' ferāndur²⁶¹ anuñ toprağı
Kullar için neler yaratdı sübhān
- 6 Bir dāne yemişi 'āleme yiter
Üzerisen yerine gene biter
Cāna hayāt virir dimāğı dutar
Kullar için neler yaratdı sübhān
- 7 Açılmış dürlü çiçekler müzeyyen
Koğusundan mest olur hūr u gilmān
Mü'min ider gülsitān içre seyrān
Kullar için neler yaratdı sübhān
- 8 Kimi güldür kimi la' l-i handān*
Dürlü kuşlar ider bülbüller efgān
Delīlleri tevḥīdleri o sultān
Kullar için neler yaratdı sübhān
- 9 Her kaşırda niçe biñ köşki sarāyı*
Kimi altūn kimi gümüş kimi la' l-i cevāhir sarāy*
Kimi yāḳūt kimi mercān kimi nūr
Kullar için neler yaratdı sübhān
- 10 Mü'minlere tāc-ı devlet virilür
Niçe yüz biñ hüriler karşı turur
Kendü kaşrı tahtına sultān olur
Kullar için neler yaratdı sübhān

²⁵⁹ Hürüler

²⁶⁰ La' li cevāhirdür

²⁶¹ za' firāndur

- 33a 11 Budaklarında biter hulle kamu
İrenkleri bağışlar cāna cāmı
Üstüne yeşil giyer cümle hūrī
Kullar için neler yaratdı sübhān
- 12 ‘Adn²⁶² uçmağı habību’llāh yeridür
Firdevs-i a‘lādır cinān bāğıdur
Evliyālar nebīler turağıdur
Kullar için neler yaratdı sübhān
- 13 Rıd̄vān bezedi uçmağlarını*
Müzeyyen eyledi ırmağlarını
Ziyāfete okur ‘āşığlarını
Kullar için neler yaratdı sübhān
- 14 Mü’minler zevkile seyrān kııurlar
Duruban Hāzret-i Kudse varurlar
Gönüllerden geçmeyenı bilürler
Kullar için neler yaratdı sübhān
- 15 Virür bir kulına bu kadar emlākı*
Zehī ‘izzet zehī devlet zehī baht
Şāhibini kapusuna yazdı Hāğğ
Kullar için neler yaratdı sübhān
- 16 Viriser kullarına hoş saltanatı*
Çok şükür birliğine bākī-i ebed*
Hadd ü nihāyeti²⁶³ yokdur bī ‘aded
Kullar için neler yaratdı sübhān
- 17 Bu kadar hūrī vü ğılmān viriser bir kuluna*
Eliñüzden geldüğünce dürüşün²⁶⁴ Hāğğ yoluna*
Şa’llāh biz de doğunavuz ol rahīmün bilüne*
Kullar için neler yaratdı sübhān
- 18 Zā‘ife cinān bāğın medh eyledi
‘Aklı ermez muhtaşarı söyledi
Şıgınup birliğine şükr eyledi
Kullar için neler yaratdı sübhān

²⁶² ‘Aden

²⁶³ Haddi nihāyeti

²⁶⁴ durusañ

FAŞIL 45

- 33b 1 Sevgülü kıllaruñ yolun
Naşīb eylegil yā kerīm
Cennet baḥçesinüñ gülün
Sen müyesser eyle ḥocam
- 2 Firdevs-i a^ç lānuñ²⁶⁵ bāğın
Misk ü za^ç ferān²⁶⁶ turābın
Ḥūrī kızları turağın
Sen müyesser eyle ḥocam
- 3 Evliyālaruñ turağın
Cennetüñ baḥçe vü bāğın
İki ḳanadlu burāğın
Sen müyesser eyle ḥocam
- 4 Burāḳa binüp uçmağı
Uçmaḳ ḳapusın açmağı
Selsebīl şuyını içmegi*
Sen müyesser eyle ḥocam
- 5 Cinān bāğınuñ ṭālibin
Cennet köşkünüñ şāhibin
Ḥūrīlerüñ muşāhibin
Sen müyesser eyle ḥocam
- 6 Cennet içre aḳan şuyun²⁶⁷
Ḥullelerin libāsların
Envā^ç ü dürlü²⁶⁸ ni^ç metlerin
Sen müyesser eyle ḥocam
- 7 Gönül neler ister neler
Cennet temāşāsın diler
Cevmerdligüñ bilüp umar
Sen müyesser eyle ḥocam

²⁶⁵ Firdevsü a^ç lānuñ

²⁶⁶ Miski za^ç firān

²⁶⁷ şunuñ

²⁶⁸ Envā^ç i dürlü

- 8 Sekiz uçmağı temāşā
Teferrücüm başdan başa
Şa'llāh luţfila erişe
Sen müyesser eyle hocam
- 34a 9 Sensin kâdir sensin kıyyūm
Budur istedüğim dāyim
Cennet içinde dīzāruñ
Sen müyesser eyle hocam
- 10 Zâ'ife bunı söyledi
Lāyık 'ameli eyledi
Hakka münâcât eyledi
Sen müyesser eyle hocam

FAŞIL 46

- 1 İstedüğüm cennet senden
Dost koşusu gelür andan
Geçmişim kevn ü mekândan
Hocam seni gerek seni
- 2 Nazar etdüñ düzdüñ anı
İçinde hürî²⁶⁹ rıdvânı
Gözüme görünmez varı
Hocam seni gerek seni
- 3 Gerekmez köşk ü cihânı
Niderem hür u rıdvânı
Derd-mendler dest-giri*
Hocam seni gerek seni
- 4 Sensin ebed sensin kerîm
'Aşk deryâsında yüzerin
Senüñ zikriñle gezerin
Hocam seni gerek seni
- 5 Sensiz adım adamazın
Bir dem karar idemezsin
Sensiz yola gidemezsin
Hocam seni gerek seni

²⁶⁹ hürü

- 6 Gönüllerde biten sensin
Cānı teni dutan sensin
Hâtırımız yapan sensin
Hocam seni gerek seni
- 7 Gönlüm kâdadur bilmez
Arayuban bulamazın
Bir dem sensiz olamazın
Hocam seni gerek seni
- 8 Gönül ğafletden uyandı
Seniñ ‘aşkıña boyandı
‘İnāyeti çok efendi
Hocam seni gerek seni
- 9 Zâ‘ ifenüñ gönli gözi
Dün ü gün budurur fikri
Hâzretüñe dutdı yüzi
Hocam seni gerek seni

FAŞIL 47

- 1 Sen sübhāna iremez
Bāķī fermān olmayınca
Mürşid etegin tutuban
Hıyır-ı himmet olmayınca
- 2 Mürşidiñ elini alup
Hızmetinde kâyim olup
Derviş mertebesin bulup
Kâmil insân olmayınca
- 3 Külü olmayınca şeyhüñ
Kulluğ da etse olmaz kabûl*
Şeyh yolunda nefis sebîl*
Li’llāh bi’llāh etmeyince
- 4 Mürşid²⁷⁰ Hâķķuñ şādık külü
Göster hâķīķat yolu*
Mürşidüñ elinde tölü
İçübeni kânmayınca

²⁷⁰ Mürşüd

- 5 Şeyhinüñ etegin tutup
Hırşuñ kal'asını yaqup
Mürşid²⁷¹ öñüne diz çöküp
Halvetlerin çekmeyince
- 6 Şeyhinden irâdet alup
Kendüsüne meşgûl olup
Haqîkat yolunu bulup
Edebin gözetmeyince²⁷²
- 35a 7 Şeyhüñ sözünü diñleyüp
Ma' nîlerini añlayup
Günâhlarına ağlayup
Derde dermân bulmayınca
- 8 Şeyhinüñ du'âsın alup
Kendüsünü teslîm idüp
Deryâ-yı 'ummâna girüp
Tâlib-i Haqq olmayınca
- 9 Za'ife bunı söyledi
Şeyh elinden medh eyledi
Ya'ni ma'ni²⁷³ mi eyledi²⁷⁴
Ere Haqqa irmeyince

FAŞIL 48

- 1 Bu dünyâya gelen geçer
Kâribândur²⁷⁵ konan göçer
Mürşid²⁷⁶ hod ahsen yol açar
Şeyh etegin dutmaq gerek
- 2 Haqqa ma'lûmdur her hâlüm
Şeyh açar haqîkat yolın
Tevhîde öğredür dilin
Şeyh etegin dutmaq gerek

²⁷¹ Mürşüd

²⁷² gözedtemeyince

²⁷³ ma'ni

²⁷⁴ egleği

²⁷⁵ Kâribândur

²⁷⁶ Mürşüd

- 3 ‘İlm ü edebdurur işi
Nür olmuşdur içi t̄aşı
H̄aḫḫa yakın olur kişi
Şeyḫ etegin dutmaḫ gerek
- 4 Şeyḫüñ naşīḫatı ḫaḫdur
Dürlü ḫaşşaları çoḫdur
Yiyüp içdügi tiryāḫdur
Şeyḫ etegin dutmaḫ gerek
- 5 Şeyḫsiz raḫmet olmaz*
Şeyḫi olan maḫrūm olmaz
Münkirler bu sırrı bilmezler*
Şeyḫ etegin dutmaḫ gerek
- 35b 6 Şeyḫüñ izini izleyüp
Gıtdügi yolu gözleyüp
Göñlüni H̄aḫḫa bağlayup
Şeyḫ etegin dutmaḫ gerek
- 7 Taḫvā yolına uyup*
Göñül āyinesini²⁷⁷ yuyup*
Dün ü gün Allāḫ deyüp *
Şeyḫ etegin dutmaḫ gerek
- 8 Ža‘ife bunu şoyladı
Nefs [ü] hevāsına uymadı
Dünyāyı bir pula şaymadı*
Şeyḫ etegin dutmaḫ gerek

²⁷⁷ aynasını

FAŞIL 49

- 1 Karañu geceler ırāđı amer
Düni gün devr idüben Şöyle döner
Ĥabıbu'llah nürundansun âşikār
Gel iy Ĥađđıñ delıli bedr-i amer
- 2 Gel iy gökler yüzünüñ seyrāngāhı²⁷⁸
Karañu²⁷⁹ gicesi Şu' lesi māhı
Ĥudretten yaratmıŐdur İlāhı*
Gel iy Ĥađđıñ delıli bedr-i amer
- 3 Seniñle aldı 'āyini 'ādeti
Seniñle bildürdi yıl u sā'ati
PādiŐāh virdi saña bu 'izzeti
Gel iy Ĥađđıñ delıli bedr-i amer
- 4 Gāh pır olursun gāh olursun cüvān
Sebeb ne gāh bedr olursun gāh hilāl
Tecelliye müŐtāk²⁸⁰ olursun 'ayān
Gel iy Ĥađđıñ delıli bedr-i amer
- 5 Gāh ağşam toğuben olursun Őād-māñ²⁸¹
Gāh Őabāha alursun za' f u pırān
Ĥađđ 'aşkıyla olursun hilāl*
Gel iy Ĥađđıñ delıli bedr-i amer
- 36a** 6 Gicelerde sürersin zevk-i eyyām
Olmuş yaniñca yıldızlar müzeyyen
DonanmıŐ milk-i dünyā arđ-ı devrān
Gel iy Ĥađđıñ delıli bedr-i amer
- 7 Kamu yıldızlaruñ mađlūbu sensün
Göklerüñ yüzünde nam u niŐānsın
Yaradılalı devr-i zamānsın*
Gel iy Ĥađđıñ delıli bedr-i amer

²⁷⁸ seyrāngāhı

²⁷⁹ Ĥarađı

²⁸⁰ müŐkāk

²⁸¹ Őādımāñ

- 8 İki güneş birbirine müştāk*
 H̄ayālī ūevkine s̄urerler irūād
 İki ūöyle ‘āūıķ ūöyle h̄asret*
 Gel iy H̄aķķuñ delīli bedr-i ķamer
- 9 Göresin on dördünde oldı bedr*
 ūalavāt vir eger yigit eger p̄ir
 Du‘ālar dileyüp elüñ yüze s̄ür
 Gel iy H̄aķķuñ delīli bedr-i ķamer
- 10 Eūidüp bu ūözi añlañ iy cānım
 Görür on dördünde H̄aķķuñ cemālın
 Zehī ‘izzet virüpdür aña kerīm
 Gel iy H̄aķķuñ delīli bedr-i ķamer
- 11 ūa‘ife medh̄ etdi bedr-i ķameri
 Nür ile h̄oū geķer ‘ālem ķamu*
 Münevver eyleyen ķarañu d̄üni
 Gel iy H̄aķķuñ delīli bedr-i ķamer

FAūIL 50

- 1 On sekiz biñ ūu‘le virürsün*
 Dutmuū d̄ünyā yüzün cevlan̄ ķılursun
 Arz u semavātı²⁸² seyrān ķılursun
 H̄aķķuñ nazargāhı ķandili güneū
- 2 Maūrıķda toĝup maĝribde batarsın
 ūalabıñ h̄ükmüñ buyruĝun dutarsın
 ‘Āķıl olanlara ‘ibret yetersin
 H̄aķķuñ nazargāhı ķandili güneū
- 36b 3 Yaradılalı durmayup gidersin
 D̄ün ü gün ķullıĝuñ edā idersin
 Bu cihān milķini aydın idersin
 H̄aķķuñ nazargāhı ķandili güneū
- 4 Seniñle tatlu olur her acılar
 Beū vaķtde du‘ā ider du‘ācılar
 ‘Aūķuñ odı ile yanar h̄ācılar
 H̄aķķuñ nazargāhı ķandili güneū

²⁸² Arzı semavātı

- 5 Pādişāh buyruğı ile yürürsün
Cümle ‘ālemi münevver kılırsın
Aḥşam olıcağ ġā’ib olursun*
Ḥaḳḳuñ nazargāhı ḳandili güneş
- 6 Giceden şubḥa dek devr²⁸³ dönersin*
Sabāḥ olıcağın yine toğarsın
Dostuñ emri ile ḥizmet idersin
Ḥaḳḳuñ nazargāhı ḳandili güneş
- 7 Gökler[d]en²⁸⁴ yerlere ziyā virirsin
Gözler baḳamaz şöyle berḳ urursun
Mekke Medīne’i ziyāret kılırsın*
Ḥaḳḳuñ nazargāhı ḳandili güneş
- 8 Göklerüñ üstinde irşād idersin
Ḥācısın ḥacca aḥşamdan idersin
Efendüñe niyāz u²⁸⁵ şükr idersin
Ḥaḳḳuñ nazargāhı ḳandili güneş
- 9 Ḥabību’llāh nūrundansuñ āşikār
Dostluğına yaradıldı ne ki var
Göklerüñ üstünde eyledi süvār
Ḥaḳḳuñ nazargāhı ḳandili güneş
- 10 Ḥaḳḳ uyarduğı ḳudret çırağı*
Ḥocam bilür beni neye gereği
Gökler üstünde mekānı ṭurađı
Ḥaḳḳuñ nazargāhı ḳandili güneş
- 11 Kereminden ‘ināyet etti celīl
Seni gökler üstünde kıldı delīl
Zehī şulṭān-ı ā’zam zehī kāmīl
Ḥaḳḳuñ nazargāhı ḳandili güneş
- 37a
- 12 Arz u²⁸⁶ semāda şevḳile yürürsün
Cennet vişālını ḥaber verirsin
Dostuñ cemālını kendüde²⁸⁷ görürsün*
Ḥaḳḳuñ nazargāhı ḳandili güneş

²⁸³ devur

²⁸⁴ göklerden

²⁸⁵ niyāzı

²⁸⁶ Arzı

²⁸⁷ günde

- 13 Zâ'ife medh etdi ay u güneşi
Efendimüz oñarsın cümle işi
İmān Qur'ān olsun yoldaşı*
Haḳkuñ nazargāhı ḳandili güneş

FAŞIL 51

- 1 Gel iy bād-ı şāba rāḫmet şafāsı
Ḳula 'ināyet hidāyet şafāsı
Seḫerden oñ eser ider beşāret
'Āşıklar cānına rāḫmet şafāsı
- 2 'Āşıklar cānınıñ 'aşḳ u şarābı²⁸⁸
Doḳunur yüzlere şaçar gülābı
Saña doḳunaniñ çoḳdur şevābı
'Āşıklar cānına rāḫmet şafāsı
- 3 Mübārek bād-ı şabā yelisin sen
Saña doḳunan olur şağ esen*
Gene tezçek göge aḡarsın iy cān
'Āşıklar cānına rāḫmet şafāsı
- 4 Rāḫmet yelisin göklerden inersiñ
'Āşıklar cānına rāḫmet şafāsı
Aḳ ḳaradan seçilince dönersin
'Āşıklar cānına Kevşer şunarsın
- 5 Seḫer vaḳtinde öñdünce esersin
Mübārek ḳademüñ yüze başarsın
Göñülden ḡamı ḡuşşayı kesersin
'Āşıklar cānına rāḫmet şafāsı
- 6 Sen esmeseñ bereḳātlar olmazdı
'Āşıklara rāḫmetler olmazdı*
'Āşilere rāḫmet daḫı olmazdı
'Āşıklar cānına rāḫmet şafāsı

²⁸⁸ aşkı şarābı

- 37b 7 Semādan inüben cevġlān idersin
   Āşıkġlar cānını perrān²⁸⁹ idersin
 Gene tezcek maġāmuña gidersin
   Āşıkġlar cānına raġmet şafāsı
- 8 Mübārek ravzadan berü gelürsün
  oġular getürüp selām virirsin
 Günāhġkār ümmeti şāzi ġılursun
   Āşıkġlar cānına raġmet şafāsı
- 9 Uyanıġ cānları ġayrān²⁹⁰ idersin
 Aġılmış ġalbleri pürnür idersin
 Dostuñ elġisisin dosta gidersin
   Āşıkġlar cānına raġmet şafāsı
- 10 Yene bād-ı şafā bunda gele mi
 Günāhġkār ġullara raġmet ola mı
 Ĥabību'llāha ilet biñ biñ selāmı*
   Āşıkġlar cānına raġmet şafāsı
- 11 Ża'ife medġ etdi sabā yelini
 İlāhī yoldaş it imān nürünü
 Raġmeti ile yarlıġaya ġanı
   Āşıkġlar cānına raġmet şafāsı

FAŞIL 52

- 1  arı buzı eridürsün
   Ālemleri arıdursun
 Şöyle mu'ayyen idersin
 Virürsün ġanı pādişāh
- 2  udretüñle buyurursun
 Nebātātı uyarursın
 İnsān ġayvān šoyurursun
 Virirsin ġanı pādişāh

²⁸⁹ pervān

²⁹⁰ ġayrān

- 3 Derdlere dermān olursun
 ullara fermān olursun
 Gūlşene nazār ılursun
 Virirsin ġanī pādişāh²⁹¹
- 38a** 4 uru aġacıķen fāni
 Giyürürsün yeşil onı
 Envā^c dürlü yemişleri
 Virirsin ġanī pādişāh
- 5 Yoķ nesne 'i var idersin
 Acıyı şeker idersin
 Lezzetler izhār idersin
 Virirsin ġanī pādişāh
- 6 Dürlü nefāisler virirsin*
 Havaş ü tuyūru oyurursun*
 Cümle aydın görürsün*
 Virirsin ġanī pādişāh
- 7 Omçaya nazār ılursun
 Yeşil aţlās giydürürsün
 uru ıbıķdan honları
 Virirsin ġanī pādişāh
- 8 Semādan raķmet ılursın
 Yerden berekāt²⁹² virürsün
 'Alemleri oyurursun
 Virirsin ġanī pādişāh
- 9 ullara kefīl olursun
 Hem rızķlarını virürsün
 Hūş kerīmsin hūş raķīmsin
 Virirsin ġanī pādişāh
- 10 Ża'ife söyledi bunu
 Raķmet eylegil yā ġanī
 Gönülden geçmeyenleri
 Virirsin ġanī pādişāh

²⁹¹ ġanī virirsin pādişāh

²⁹² berkāt

FAŞIL 53

- 1 Düni gün ıurmayup aıarsın*
 ıudret honından ıııarsın
 ı Aşııklar yüregın yaıarsın*
 Revān olup aıar şular
- 2 Dün ü gün idersün niyāzı*
 38b Giıürürsın kışı yazı
 Alıaıa ıtımuşsın yüzi
 Revān olup aıan şular
- 3 Hıııı seni eylemiş kabūl
 ı Alemlere rahmeti bol
 Hıııı yolunda şöyle sebīl
 Revān olup aıan şular
- 4 ı Alemlerūñ revānısın
 Cümle derdūñ dermānısın
 ı Aşııklarūñ sultānısın
 Revān olup aıan şular
- 5 ı Aşııla olmuşsın ğarīb
 ıalmamış şabriñ karārıñ
 Sebīl eyleyüp külli varıñ*
 Revān olup aıan şular
- 6 ı Aşııla zāhir olmuşsun
 Gōñlüñi dosta virmişsın
 Meskenete yüz urmuşsun
 Revān olup aıan şular
- 7 Ol pādīşāhımuзуñ meger
 Luıfından eylemiş nazār
 Alıaılııdan virür haber
 Revān olup aıan şular
- 8 Gōñlün gözün dosta virüp
 Mecnūn u dīvāne olup
 Düni gün hayāline yilüp
 Revān olup aıan şular

- 9 Zâ'ife bunı söyledi
Şuları da medh eyledi
Pādişāha şükr eyledi
Revān olup ağan şular

FAŞIL 54

- 39a 1 Bülbül pervāz urup uçar
Irāzını dosta açar
‘Āşıklar kendüden geçer
Koşulıcağaz güli*
- 2 Koşusı kār ider cāna
Mişli beñzemez cināna
‘Āşıklar olur dīvāne
Koşulıcağaz güli
- 3 Dürlü hālet virür cāna
Ziyālar virür imāna
‘Āşıklar olur merdāne
Koşulıcağaz güli
- 4 Bahār irdi gülistāna
Bülbüller başladı dāstāna^{293*}
‘Āşıklar olur mestāne
Koşulıcağaz güli
- 5 Bülbül hayāline yiler
Göricek zārılığ kılar
‘Āşıklar ‘ummāna talar
Koşulıcağaz güli
- 6 Bülbül şevkile yürür *
Dost cemālin anda görür
‘Āşıklar hoş ma‘nī alur
Koşulıcağaz güli
- 7 Gülüstān bāğı tonanur
Bülbüller ‘aşka boyanur
‘Āşıklar pervāne olur
Koşulıcağaz güli

²⁹³ dāsitāna

- 8 Dost ҡoһusu virür Һaber
Cigerleri idüp deler
‘ Āşıkлар olur derd-i ser
Җoһulıcaғaz güli
- 9 Aқ güл peygamberüñ deri
Җızıl güл yañağı nūrı
‘ Āşık olan ҡılur zārı
Җoһulıcaғaz güli
- 39b 10 Ža‘ife bunı söyledi
Gülleri de medһ eyledi
Ya‘ni ‘ āşık mıyın dedi
Җoһulıcaғaz güli

FAŞIL 55

- 1 Çekdim ‘ āşıklar peşrevi²⁹⁴
Dostdan getürür Һaberi
Benefşenüñ²⁹⁵ boynı egri
‘ Āşıklar ҡaddi dal olur
- 2 Şaru çiçek de zevķile
Şöyle bezenmiş şevķile
Nevrüz ‘ āşık-ı dīvāne
‘ Āşıklar dīvāne olur
- 3 Dirfile daһı üçler gibi*
Üç yār olmış içmiş sāķī
Çayur çimen ister Һaқķı
‘ Āşıklar meskeni olur
- 4 Gelin çiçegin Һonanmış
Şükür idüp ҡanmış*
Bābedse ‘ aşķına yanmış
‘ Āşıklar pervāne olur

²⁹⁴ peşrāvi

²⁹⁵ Penefşenüñ

- 5 Zerrīn kadeh serden geçmiş
 ‘Aşkı şarābından içmiş
 Sünbül-i hindî göz açmış
 ‘Āşıklar uyanık olur
- 6 Zanbağ boynunu uzatmış
 Dostuñ hayālün gözetmiş
 Yasemen yüz Hākka dutmuş
 ‘Āşıklar hākānı olur
- 7 Nergis bir ‘āşık dīvānī
 Pīrliginde geçmiş çağı
 Şuşām hayrān olmuş sāhī
 ‘Āşıklar ihtiyār olur
- 40a** 8 Lale daḥi ‘āşık olmuş
 Şehīdler tonunu geymiş
 Gülef de şöyle zār olmuş
 ‘Āşıklar şöyle zār olur
- 9 Gül nāşır müzeyyen olmuş
 Gönül gözün dosta virmiş
 Serviye zikir kār olmuş
 ‘Āşıklar zikirkār olur
- 10 Gülüñ eyyāmı erişdi
 ‘Āşıklar kendüden geçdi
 Bülbüller şevkile taşdı
 ‘Āşıklar lālezār olur
- 11 Zā‘ife bunu söyledi
 Çiçekleri medḥ eyledi
 Ya‘ni ‘āşık mıyım dedi
 ‘Āşıklar derd-i ser olur

FAŞIL 56

- 1 Kırlandıç²⁹⁶ kuşlar merdimi
Seherden oğur virdini
Arturur ‘ aşık derdini
Cümlesinüñ zikri sübhān
- 2 Kāmu kuşlaruñ ‘ ālimi
Dili faşih cānlar cānı
Bülbül ‘ aşıklar dīvānı
Cümlesinüñ zikri sübhān
- 3 Baykūş kuşlaruñ şeyhidür
Naşibü öñüne gelür
Kerkez ‘ aşık ihtiyār*
Cümlesinüñ zikri sübhān
- 4 İbiğ başına tād giymiş
Meşāyih yolına girmiş
Tūti²⁹⁷ halvete yüz urmuş
Cümlesinüñ zikri sübhān
- 40b 5 Tāvus da olmuş müzeyyen
Dost deyüben kurmuş cevlān
Turād olmuş mest ü hayrān
Cümlesinüñ zikri sübhān
- 6 Leylek yuvada zikr ider
Ululıgını fikr ider
Hüdhüd dāyim şükür ider
Cümlesinüñ zikri sübhān
- 7 Ügeyik ağlar esirir
‘ Aşkı cānına kār kıılır
Gügercin mü ’min zākir*
Cümlesinüñ zikri sübhān
- 8 Kumru dost deyü çağırur
İliği boynunda durur
Keklik Settāra yüz urur
Cümlesinüñ zikri sübhān

²⁹⁶ Kırlandıç

²⁹⁷ Tūdi

- 9 Ügünün tesbîhi hûdur
Ördek eydür yâ kâdir*
Çaz boynın Haçça uzadur
Cümlesinün zikri sübhân
- 10 Toğan suçın bilüp melûl
Balıçıl eydür yâ celîl
Turna dost dir na' ra urur
Cümlesinün zikri sübhân
- 11 Eger hayvân eger insân
Yaradılmış deryâ 'ummân
Eger çarınca Süleymân
Cümlesinün zikri sübhân
- 12 Deñizdeki balıçlarıñ
İns ü cin halâyıçlarıñ
Gökdeki melâyikelerün*
Cümlesinün zikri sübhân
- 13 Za'ife bunı söyledi
Çuşları da medh eyledi
Şıgınduğım Allâh dedi
Cümlesinün zikri sübhân
- 41a**

FAŞIL 57

- 1 Haçça yarar bir hoş 'amel idemedüm nideyin
'Azizler getdüği yola gidemedüm nideyin
- 2 Her nefesde işledüğüm dâyimâ günâhimiş
Günâhsız bir yudumu yud[a]madım²⁹⁸ nideyin
- 3 Ceğâletim beni yeñdi bir 'amel kılmadum
Şeyhile²⁹⁹ etdüğüm 'ahdi güdemedim nideyin
- 4 Göñlümün hırş u³⁰⁰ hevâsın yiñemedim ağların
Âh [u] vâh nefis elinden çurtulamadum nideyin

²⁹⁸ yudmadım

²⁹⁹ Seyh

³⁰⁰ hırş

- 5 Hakkıla üns dutuban dervîşlik idemedim
Dervîş derecesini bulamadım nideyin
- 6 Severin dostı sevüp dost yolına gidenlerüñ
‘Āşık olup dost yolına varamadım nideyin
- 7 İlâhî Zâ‘îfeniñ kalbini temiz eylegil
Seni gerek pâdişâhım bu fenâyı nideyin

FAŞIL 58

- 41b** 1 Dervîşin deyü gezersin
Az çok işden azarsın*
İtdüğüm hayrı bozarsın
Hayrı men‘ iden nefsim*
- 2 Günâhlaruñı şanmazsın
Yiyüp içüp uşanmazsın
Efendüñden utanmazsın
Yürü hey utanmaz nefsum
- 3 Raḥmetliğı seversin*
Beni yolumdan ırarsın
Düşmân olup diş bilersin
Dost olmazsın düşmân nefsum
- 4 Dünyâ mâlına toymazsın
Hakk tarafına uymazsın
Şenâ‘ atden utanmazsın
Uşumaz uşanmaz nefsum
- 5 Degme loḳmayı yimezsın
Şükür virene dimezsın
Tama‘ ı elden ḳomazsın
Hırşı yavız hū[y]lu nefsum
- 6 ‘Ayblarım çokdur dimezsın
Günâhlaruña ağlamazsın*
Hakk dostların soylamazsın
Kendüsini gören nefsum

- 7 Nasīhatı dutmazsın*
 Hakk sözünü işitmezsin
 Doğru yollara gitmezsin
 Yavuz hū[y]lu yavuz nefsum
- 8 Hakkun hikmetlerin tıyup
 Hakikat yoluna uyup
 Düni günü Allāh deyüp
 Dir misin āsān nefsum*
- 9 Zā'ife bunu söyledi
 Nefs elinden iniledi
 42a Şıgındugum Allāh didi
 Saña insāf vire nefsum

FAŞIL 59

- 1 Bu beni zebūn iden nefsimdür*
 Günāhı çok iden nefsimdür*
 Zelīl ü ser-gerdān iden*
 Şikāyet hocama nefsum elinden
- 2 Komaz gidem doğru yolumda*
 Günāhı eksik eylemez dilimde
 Hergiz ihtiyārim komaz elimde
 Şikāyet hocama nefsum elinden
- 3 Gāh inşāfa gelür ferāgat ider
 Gāh gāzaba gelür harekāt ider
 Aḥşama dek yüz biñ şenā'at ider
 Şikāyet hocama nefsum elinden
- 4 Zikr ü tesbih³⁰¹ iderken selāmet
 Komaz ki dostum ile olam rāḥat
 Dāyimā işledüğüm şerr ü fesād
 Şikāyet hocama nefsum elinden
- 5 Kazanmış günāhları ne idem*
 İlāhī ağır yükim kıanda gidem
 Mecālim yokdur ki bir adım adam
 Şikāyet hocama nefsum elinden

³⁰¹ Zikri tesbih

- 6 Günāhım çok yükim ağır yol uzak
Yol erine ayruķ armağan gerek
Beni bu nesnelerden iden irak
Şikāyet hocama nefsum elinden
- 7 Irağ iden beni dostum yolundan
İlāhī kurtarıvirgil elinden
Sen bilürsün kıllarıñuñ hālinden
Şikāyet hocama nefsum elinden
- 8 İlāhī şığınuram birligüñe
‘ İnāyet eyle Za‘ife kıluña
42b Āzādlık bitisin virgil eline
Şikāyet hocama nefsum elinden

FAŞIL 60

- 1 Yarına ğuşsa yemeye
Nic’ olur hālīm demeye
Meskeni elden kıomaya
Derviş olan böyle gerek
- 2 Dünyāyı şayma hiçe*
Hakķı bātıldan seçe*
Müdde‘ī yanından geçer
Derviş olan böyle gerek
- 3 Ğaflet gömlegin geymeye
Nefs hevāsına uymaya
Münāfık sözün tuymaya
Derviş olan böyle gerek
- 4 Faķırlıđa ‘ār itmeye
Kendüyi yüksek tutmaya
Ađyāra gönül kıatmaya
Derviş olan böyle gerek
- 5 Faķırlıđ[ıl]a fahr ide
Şabrın artıra şükr ide
Hakıķat yolına gide
Derviş olan böyle gerek

- 6 Hakk yolına bil bağlaya
Günâhlarına ağlaya
Akar şu gibi çağlaya
Dervîş olan böyle gerek
- 7 Halk içinden elin çeke
Kendü âyinesine bağa
Düni gün riyâzet çeke
Dervîş olan böyle gerek
- 8 Kendüsüne meşgûl ola
Dostı ile bâzâr kıla
Hakk yolunda sebîl ola
Dervîş olan böyle gerek
- 43a 9 Zâ'ife bunı söyledi
Dervîşliği medh eyledi
Ya'ni 'aşık mıyın didi
Dervîş olan böyle³⁰² gerek

FAŞIL 61

- 1 Gider hevâyı şeytânı
Bırak³⁰³ gönlüne sübhânı
Bulasın Hakkı rahmânı
Zâ'ife Allâha yalvar
- 2 Hakkdan ayırma fikriñi
Günden güne artır şükriñi*
Kılavuz³⁰⁴ edin zikriñi
Zâ'ife Allâha yalvar
- 3 Yoldaş eylesün imânı
Âhîr dirler şu zamânı
Kimseye virmez amânı
Zâ'ife Allâha yalvar

³⁰² böyle olan

³⁰³ Burak

³⁰⁴ Kılavız

- 4 Nefsüne çok gör pelâsı
Bulasın hayr u halâsı
Olasın hâşlaruñ hâşı
Zâ'ife Allâha yalvar
- 5 'Aşkıla delü olasin
Dost gülüne sen bülbül olasin*
Nâzı geçer kul olasin
Zâ'ife Allâha yalvar
- 6 Ğaflet uyhusundan uyan
Hakkuñ birligine tayan
Maħrûm kalmaz Allâh deyen
Zâ'ife Allâha yalvar
- 7 Mümü getmiş bal olasin
Her nefesde kâl olasin
Hâzretde maqbûl olasin
Zâ'ife Allâha yalvar
- 43b 8 Zâ'ife bunu söyledi
Dün ü gün zikirler eyledi*
Gönlünü Hakka baĝladı
Zâ'ife Allâha yalvar

FAŞIL 62

- 1 Bu cân kuşu kafesden uçmadın yaraĝ eyle³⁰⁵
Bu yalancı fenâdan geçmedin yaraĝ eyle
- 2 Kirâmen Kâtibin günâhlaruñı yazdı
Defter şunup eliñe açmadın yaraĝ eyle
- 3 Sen bu yerden gidersin uzaĝ sefer idersin
Şöyle ĝâfil oturma getmedin yaraĝ eyle
- 4 Kârbân³⁰⁶ turmaz gider ne kadar ârâm ider
Harâmî³⁰⁷ var ardıñca yetmedin yaraĝ eyle

³⁰⁵ ile

³⁰⁶ Kârbân

³⁰⁷ Harâmî

- 5 Māl u mülki key kıorsun varından elüñ yursun
Müflisli yola girirsin girmedin yarağ eyle
- 6 Ardınca kıalan maluñ aşşısı yoğıdurur³⁰⁸ bilüñ
Yol yarağın görüñ geçmedin yarağ eyle
- 7 Yüğüñi pek bağılağıl ardıñ öñiñ çağılağıl
Kıaydıñ irkende yegil kıalkımadın yarağ eyle
- 44a 8 ‘Ömrüñ ekini erdi kıırmānuñ vağıti geldi
Orağı alup elüñe bıçmedin yarağ eyle
- 9 Azıksız yola girme miskīn kıaydsız olma
Cām şunarlarsa elüñe içmedin yarağ eyle
- 10 Ža‘ife bunı didi ya‘ni kıaydın mı yedi
Çünki ecel eriser irmedin yarağ eyle

FAŞIL 63

- 1 Cum‘a gicesi kıutlu gicedür*
Kıadri a‘lā derecesi yücedür
Anı ‘aziz kıılan kıādir kıocadır³⁰⁹
Cum‘a günü kıoş ‘izzetlü güdürür*
- 2 Žıkr ü³¹⁰ tesbīhile eyleñ şabāhı
Rağımetiyle ğarķ ide ol İlāhī
Kıalan günlerüñ seyyidi ferağı
Cum‘a günü kıoş ‘izzetlü güdürür*
- 3 Yedi kıat gökler ehli bayram ider
Hağıķ kıulların rağımet ile toylar*
Melekler gönderüben ikrām eyler
Cum‘a günü kıoş ‘izzetlü güdürür*
- 4 Sünnet vağıtinde öñ şalā verilür
Mü‘minler mescid içinde derilür
Günāhlar dökülüp şeytān sürilür
Cum‘a günü kıoş ‘izzetlü güdürür*

³⁰⁸ yoğıdurur

³⁰⁹ kıocadır

³¹⁰ Žıkrı

- 5 Şalā verilicek açuñ kulağı
Efendiden dileñ çok çok dilegi
Mescide getmege kılıñ yarağı
Cum‘ a günü hoş ‘ izzetlü gündürür*
- 44b 6 Bismillāhi ile kalkuñ abdeste
Getsun göñlüñüzden ğamıla ğuşşa
Şıdķ u şafā³¹¹ ile varıñuz dosta
Cum‘ a günü hoş mübārek gündürür*
- 7 Mescid yaña adana adımı *
Raħmetile yarlığar ol ğanī*
Şükür kula müyesser etdi bunı
Cum‘ a günü hoş mübārek gündürür*
- 8 Mescide varup imāma uyarlar
Mü‘münlerüñ günāhların yuyarlar
Haķķa lāyık kullar ğulle giyerler
Cum‘ a günü hoş ‘ izzetlü gündürür*
- 9 Za‘īfe medh etdi cum‘ a gününü
Ħocam yoldaş eyle imān nūrunı
Raħmetiñle yarlığağıl yā ğanī
Cum‘ a günü hoş mübārek gündürür*

FAŞIL 64

- 1 Ħasreti ile yilerin
Düni günü iñlerin*
Allāhdan ğacet dilerin
Naşīb et güzel Mekke‘i
- 2 Mekkenüñ yolları ıraķ
Göñlüm gözüm eyler taleb
Dilekler virici çalab
Naşīb it güzel Mekke‘i
- 3 Göñlüm bunda qarār kılmaz
Cānım ğasretine doymaz
‘Ömrüm ğod va‘ deye küymez
Nasīb it güzel Mekke‘i

³¹¹ Şıdķı şafā

- 4 Berriyyenüñ yolları kumdur*
 Hocam naşīb eyle gündür
 Anda ‘ aziz varan cāndur
 Naşīb it güzel Mekke’i
- 45a 5 Aķarşu gibi çağların
 Göñlümde niyyet bağların
 Hācılar gider ben ağların*
 Naşīb it güzel Mekke’i
- 6 Hocam şal beni varayın
 Eşigine yüz süreyin
 Nebī nūrunı göreyin
 Naşīb it güzel Mekke’i
- 7 Kāynadı yüregim taşdı
 Göñil sevdāsına düşdi
 İntizārım hadden aşdı
 Naşīb it güzel Mekke’i
- 8 Hocam bizi de şala mı
 Du‘ ālar maķbūl ola mı
 Ya ḥasret şöyle k̄ala mı
 Naşīb it güzel Mekke’i
- 9 Elim irmez gücüm yitmez
 Göñlüm gözüm karar itmez
 Sevgisi cānımdan gitmez
 Naşīb it güzel Mekke’i
- 10 Müyesser İlāhī yā İlāhī*
 Sensin kullaruñ penāhı
 ‘ İnāyet eyle İlāhī
 Naşīb it güzel Mekke’i
- 11 ‘ İnāyet eyle yā ğanī
 Zā‘ ife müştāk cānı*
 Niyāz ider dūni ğūni
 Naşīb it güzel Mekke’i

FAŞIL 65

- 1 Receb ayı geldi rahmet şaçıldı
 ‘ İnāyetüñ kapuları açıldı
 Mü ’minler sevinüp Kevşer içildi
 Şafā geldüñ aya nūr-ı receb^{312*}
- 45b 2 Yedi tamu kapuları yapıldı
 Sekiz uçmak kapuları açıldı
 Hakkuñ rahmetleri halka şaçıldı
 Şafā geldüñ aya nūr-ı receb*
- 3 Şükür erişdüdüñ mübârek aya
 Kutlu sâ’ atdür yohsul u baya*
 Gönüller şāz olup irdüñ şafāya
 Şafā geldüñ aya nūr-ı receb*
- 4 Hakkuñ sevgülü yâri nūr-ı receb
 İlâhî kabul it cümle hâcât*
 Müslimânlar idüñ ‘ izzet ri’ âyet
 Şafā geldüñ mübârek nūr-ı receb
- 5 On bir şılaya gider tamâmet*
 Kâmu aylara olmuşsun imâmet
 Selâmet iden bulur selâmet*
 Şafā geldüñ mübârek nūr-ı receb
- 6 Hayırlar kazanup yapuñ gönüller
 Buña hürmet ider cümle ‘ âlimler
 Yüzüñ şuyuna bağlandı zâlimler
 Şafā geldüñ mübârek nūr-ı receb
- 7 Hocam kabul eyle niyâzımızı
 Ma’ murlardan eyle ahretimüzi
 Mübârek eylesün sâ’ atimüzi
 Şafā geldüñ mübârek nūr-ı receb
- 8 Kim ki ‘ izzet eyleye sâyim ola
 ‘ İbâdet yollarına kıyım ola
 Hakkuñ luftı anlara kıyım ola
 Şafā geldüñ mübârek nūr-ı receb

³¹² Metinde nûru receb şeklinde imla edilen terkip, metinde geçen yerlerde nūr-ı receb şeklinde düzeltilmiş bu sebeple bir kere daha dipnotlanmamıştır.

- 9 Kim ki bunda istiğfar kıla*
 Kabūliyyet defterine yazıla
 Cennetüñ hūrileri karşı gele
 Şafā geldüñ aya nūr-ı receb*
- 10 Za'ife medh etdi nūr-ı rahmeti
 Şükür minnet edüp şāz oldu cānı
 46a Raḥmeti ile yarlıgaya gānī
 Şafā geldün mübārek nūr-ı receb

FAŞIL 66

- 1 Nūr-ı receb sefer etdi geldi mübārek şa' bān*
 Raḥmeti ile pür-nūr olup tıldı cihān³¹³*
 Ḥabīb eydür iy şehir-i şa' bān*
 Şafā geldüñ mübārek şehir-i şa' bān
- 2 Gel iy 'izzet ayı şıdķ u berekāt³¹⁴
 Ezeliden virilmüşdür hidāyet
 Şükür erişdiren Ḥudāya³¹⁵ minnet
 Şafā geldüñ mübārek şehir-i şa' bān
- 3 'İbādet günleri halka rahmet*
 Zehī kul kim dūni gün ide tāt at
 İdüñ buña ta' zīm u 'ibādet*
 Şafā geldüñ mübārek şehir-i şa' bān
- 4 Ḥabību'llāh ayı 'izzet maḳāmı
 Bunda yazılır cümleñüñ dīvānı
 Virilür defter urılır nişānı
 Şafā geldüñ mübārek şehir-i şa' bān
- 5 Kul günāhı pādişāha arz olur
 Cümlesinüñ defteri yeñilenür
 Zālimlerüñ şol yanından virilür
 Şafā geldüñ mübārek şehir-i şa' bān

³¹³ cehān

³¹⁴ şıdķı berekāt

³¹⁵ Ḥuzāya

- 6 Mü'minlere aḳ berātler³¹⁶ yazılır
 Hoş lutfula sağ yanından şunılır
 Kirāmen Kātibinden defter olur
 Şafā geldüñ mübārek şehr-i şa' bān
- 7 Hocam günāhlarımız urma yüzüme*
 Aḳ berātler müyesser eyle bize
 Şükür irdik şerīf eyyāmıñuza
 Şafā geldüñ mübārek şehr-i şa' bān
- 46b 8 İlāhī ' ināyet ḳapularıñ aç
 Bu ' ālemler raḫmetüñe hep muḫtāc
 Mü'minlere geliser ḫulle vü tāc
 Şafā geldüñ mübārek şehr-i şa' bān
- 9 Zā'ife medḫ etdi şehr-i şa' bānı
 İlāhī yoldaş eyle dīni imānı*
 Raḫmetüñle yarlıgāgıl yā gānī
 Şafā geldüñ mübārek şehr-i şa' bān

FAŞIL 67

- 1 Nūr-i³¹⁷ recebile sefer etdi mübārek şa' bān*
 Geldi cānān eliñden devletile şehr-i şıyām
 On sekiz biñ ' ālem ḫoldı nūrle e'ş-şalātü ve's-selām*
 Şafā geldüñ mübārek tāc-ı devlet nūr u ' izzet şehr-i şıyām*
- 2 Açıldı ḳapusu ' ālī cinānuñ
 Ḥonandı cümlesi ḫūrī ḡilmānuñ
 Geldüñ raḫmetile şaçıldı nūruñ*
 Şafā geldüñ mübārek tāc-ı devlet nūr u ' izzet şehr-i şıyām*
- 3 Mübārek ḳademiñ ḳutlu sā' atüñ
 Ḳadri yüce kerāmet virdi kerīmiñ*
 Firdevs-i a' lādur maḳāmuñ*
 Şafā geldüñ mübārek tāc-ı devlet nūru ' izzet şehr-i şıyām*

³¹⁶ burāḳlar

³¹⁷ nūru

- 4 Şükür geldi yine nūr-ı³¹⁸ berekāt
Gitti yirler yüzünden şerr-i zulmet
On bir ay olmuşuz ḥasret ü müştāk³¹⁹
Şafā geldüñ mübârek tâc-ı devlet nūru izzet şehr-i şıyām*
- 5 Senüñ izzetüñe yoḡdur nihâyet
Kelām-ı³²⁰ ḳadīminde geldi âyet
İy cāna lutf-ı³²¹ hidâyet*
Şafā geldüñ mübârek tâc-ı devlet nūru izzet şehr-i şıyām*
- 6 Şükür geldüñ bize Ḥaḳdan hidâyet
Ki cānlarımız içinde âb-ı ḥayât*
Saña ḥürmet idene ʿālî-devlet
Şafā geldüñ mübârek tâc-ı devlet şehr-i ramazān*
- 47a** 7 Göñüller bâḡına güli gülistān
Kim şerîf armaḡansın bize dostdan
Muḥammed ümmetine raḡmet etsün
Şafā geldüñ mübârek tâc-ı devlet şehr-i ramazān*
- 8 Gicesi ḳadr ü³²² terāvîḥ gündüzi gevher-i pāk*
Çoḡ virdi bize bu ʿālî-devleti Ḥaḳḳ*
Saña ḥürmet idenüñ yüzleri aḳ
Şafā geldüñ mübârek tâc-ı devlet şehr-i ramazān*
- 9 Terāvîḥ ḳılan bütün tamâmet*
Olalar cennet içinde selâmet
Ölümsüz dirülük bulalar tâ ebed*
Şafā geldüñ mübârek tâc-ı devlet şehr-i ramazān*
- 10 Zâʿife medḥ etdi şehr-i ramazānı*
İlâhî yoldaş it dīni imānı
ʿİzzet idenlere virür cinānı
Şafā geldüñ mübârek tâc-ı devlet şehr-i ramazān*

³¹⁸ nūru

³¹⁹ ḥasreti müştāk

³²⁰ Kelāmu

³²¹ lutfu

³²² ḳadri

FAŞIL 68

- 1 Cinān bāḡı ‘andelībi
‘Azm eyledi gülüstāna
Yönüni tutdı hāzrete
Yā şehre’ş-şıyām elvedā’
- 2 ‘Āşıkıların göñli nite
Sen gidersin ol hāzrete
Raḡmet ayı luḡf-ı şafā
Yā şehre’ş-şıyām elvedā’
- 3 Nūr-ı çerāḡ³²³ gevher-i pāk
Gitmeklige kıldı yaraḡ
‘Āşıklara derd-i firāk³²⁴
Yā şehre’ş-şıyām elvedā’
- 4 Hāḡıḡat nūrunuñ behri
Göñül zevḡinüñ eyyāmı
Gitmeklige dutdı yöni
Yā şehre’ş-şıyām elvedā’
- 47b 5 Ḳadr ü terā[v]īḡ günleri
Müşerref itdüñ cānları
Hāḡḡuñ şerīf eyyāmları
Yā şehre’ş-şıyām elvedā’
- 6 Geldüñ bizi itdüñ şıla
Şa’llāh hocam lāyık göre
Raḡmeti rüzī kıla*
Yā şehre’ş-şıyām elvedā’
- 7 Şavmumuzı ḡabül kıla
Günāhlarımız dökile
Şa’llāh bizden rāzī ola
Yā şehre’ş-şıyām elvedā’
- 8 Gecesi nūr gündüzi pāk
Hoşnūd gidenüñ yüzi aḡ
Şa’llāh yine irḡüre Hāḡḡ
Yā şehre’ş-şıyām elvedā’

³²³ çırāk³²⁴ fūrāk

- 9 ‘Azm eyledi gitmeklige
Dost iline sefer kıla
Şağlık selāmetlīgıla
Yā şehre’ş-şiyām elvedā’
- 10 Bu Zā’ife medh eyledi
Niyāz idüben ağladı
Gönlüni Haqqā bağladı
Yā şehre’ş-şiyām elvedā’

FAŞIL 69

- 1 Gider oldı cānlar cānı
Gelüñ gönderelüm bunı
Cinān bāğında maqāmı
Ḳadr-i terāvīḥ elvedā’
- 2 Nefsimüzi ḥak idelüm
Ḳalbimüzi pāk idelüm
Yağaları çāk idelüm
Ḳadr-i terāvīḥ elvedā’
- 3 Hoş zevk idüp senüñile
Mübārek eyyāmuñile
Biñ cānıla gönülile
Ḳadr-i terāvīḥ elvedā’
- 48a** 4 Ayru düşüp olduḡ cüdā³²⁵
Yine irgüre mi ḥudā
‘Aşıklar eylesün vedā’
Ḳadr-i terāvīḥ elvedā’
- 5 Raḥmet günü ehl-i temīz
Bizümile oldı mūnis³²⁶
Cānān iline dutdı yüz
Nūr-i³²⁷ terāvīḥ elvedā’

³²⁵ cüzā

³²⁶ mūnis

³²⁷ nūru

- 6 Hoş geldiñüz devletile
Toldı ‘ âlem rahmetile
İkrāmıla ‘ izzetile
Kadr-i terāvīḥ elvedā‘
- 7 Rahmet deñizleri daşdı
Ehl-i mü ’min olan uçdı
Bir melāyikeydi uçdı
Kadr-i terāvīḥ elvedā‘
- 8 Mezākuñı nūş idelüm
Ağlayuben cūş idelüm
Vedā‘ laşalum gidelüm
Kadr-i terāvīḥ elvedā‘
- 9 Hāzretine dutdı yüzi
Şa’ llāh kabūl ide bizi
Budur ‘ āşıqlaruñ sözi
Kadr-i terāvīḥ elvedā‘
- 10 Bu Zā‘ īfe medḥ eyledi
Niyāz idüb[en] ağladı
Göñlüni Haḫka bağladı
Kadr-i terāvīḥ elvedā‘

FAŞIL 70

- 1 İlāhī ‘ izzetüñ ḥürmetiçün
Daḫı biñ bir şıfātuñ ḥürmetiçün
- 2 İlāhī Ādem ü Havvā ḥürmetiçün
İlāhī cennetü’ l-me‘ vā ḥürmetiçün
- 48b** 3 İlāhī rahmetüñ deryāsiçün
Saña gönül viren sevdasıçün
- 4 Mu‘ allāḫ ‘ arş u kürsüñ ḥürmetiçün
Muḫabbāḫ göklere ferşüñ ḥürmetiçün
- 5 Yedi iqlīm yedi yılduz ḥürmetiçün
Şabāḫ şām ayı gündüz ḥürmetiçün

- 6 Mübârek Kûbbe-i Şahrâ hürmetiçün
Muḳaddes Mescid-i Aḳşâ hürmetiçün
- 7 Felekde Beyt-i Ma' mûruñ hürmetiçün
Sekiz uçmaḳ ile hûruñ hürmetiçün
- 8 Yedi tamularuñ heybeti içün
Sekiz uçmaḳlaruñ ni' metiçün
- 9 Risâlet birle Nûhuñ da' vetiçün
Deñizde çekdügi hemm niḳmetiçün
- 10 Mu' azzez Yûsufuñ hâlḳı hürmetiçün
Babası Ya' ḳûbuñ hüzni hürmetiçün
- 11 Şol İbrâhîm Halîlûñ hülḳiçün (nâriçün)³²⁸
Daḫı Mûsâ-yı Kelîmiñ Tûruïçün
- 12 Deñizde Yûnusuñ vaḫdetleriçün
Balıḳ ḳarnındaḡı vaḫşetleriçün
- 13 Şol İlyâs etdügi da' vet hürmetiçün
Hızır nûş etdügi şerbet hürmetiçün
- 14 Süleymânuñ saña şükri hürmetiçün
Ḥabîbüñ Muştafa zikri hürmetiçün
- 15 Ḳatında ḳadr-i tâcı hürmetiçün
Muḫammed başduḡı toprak hürmetiçün
- Ümem içinde tâcı hürmetiçün
- 16 Ebû Bekre varan bayraḳ hürmetiçün
Ebû Bekrûñ daḫı şıdḳı hürmetiçün
- 17 Daḫı şıddîḳ daḫı ' aşḳı hürmetiçün
Daḫı ' Oşmân ḫayâsı hürmetiçün
- 18 ' Ömer ' adl u³²⁹ vefâsı hürmetiçün
' Alînuñ cûdı ' ilmi hürmetiçün

³²⁸ hülḳiçün (nâriçün) her ikisi de yazılmış

³²⁹ ' adli

- 19 Vefâsı şefkati hîlmi hürmetiçün
Hasan nûş etdügi zehriñ hürmetiçün
- 49a** 20 Hüseyni katl iden qahrıñ hürmetiçün
Zıkr u³³⁰ tesbîh ider sözler hürmetiçün
- 21 Du‘āya açılan eller hürmetiçün
Rukū‘a egilen biler hürmetiçün
- 22 İlâhî cümlemüzi rahmetüñden
İrağ etme ol ‘alî hazretüñden
- 23 Hâbîbüñ Muşafânuñ hürmetine
Bu cümle kullaruña rahmet eyle
- 24 Her kim bir du‘ā ile añarsa iş bu haţtıñ kâtibin
Defterine yazmaya şerrin Kirâmen Kâtibin
- 25 Muşannif rûhı şâz olmaqlığıçün
Ve resûlu’llâh rûhı içün rızâ’i
Allâh içün celle ve ‘alâ el- fâtihâ
- Temmetü’l-kitâb bi-‘avni’llâhi’l-meliki’l vahhâb

SONUÇ

“*Zaîfe Divanı (Transkripsiyon-Metin İnceleme)*” adlı bu çalışmada Zaîfe’nin elde bulunan tek eseri *Divan*, üç başlık altında incelenmiştir. Bunlardan ilki metnin dil ve şekil özelliklerinin belirlenmesi, ikincisi; metnin içerik özelliklerinin belirlenmesi, üçüncüsü ise metnin transkripsiyonunun yapılmasıdır. İncelememizde ortaya çıkan sonuçları şu şekilde özetleyebiliriz:

Divan’ da fasıl olarak adlandırılmış 70 şiir bulunmaktadır.

Her ne kadar eser *Divan* olarak geçse de aslında divan tertibinden uzak daha çok halk şiirine yakın bir görünüme sahiptir. Divan şiirinin nazım şekilleriyle birlikte aruz vezni birkaç şiirde kullanmış olması, divan şairlerinin kullandıkları edebî sanatlara şiirlerinde çok az yer vermesi gibi hususlar onu divan şiirinden uzaklaştırıp tekke şiirine yaklaştırmıştır. Bu yüzden Zaîfe için klâsik anlamda bir divan şairi demek zordur.

Şiirlerinde kullandığı dil; divan şairlerinin o ağdalı söyleyişinden uzak, halk şairlerinin sade söyleyişine yakındır. Daha çok günlük konuşma dili ile iç içe olan yazı dili özelliğine sahiptir. Eser yazıldığı dönemin dil özelliklerini yansıtmamasının yanında Eski Anadolu Türkçesi döneminin dil özelliklerini de yansıtmaktadır. Bununla birlikte *Divan’* da kullanılan arkaik kelimelerin çokluğu da dikkat çekmektedir.

Zaîfe, divan şairlerinin kullandıkları mazmunları sık sık kullanmasına rağmen üslubunda karmaşık söyleyişler, hayale dayalı incelikler, derinlere gizlenmiş manalar yoktur. Şiirlerinin hepsinde aynı kalitede bir söyleyiş görmek mümkün değildir. Şiirlerinin sanat yönü oldukça zayıftır. Bazı mısraların farklı dörtlülüklerde aynen tekrar edilmesi ve bazı kalıp ifadelerin *Divan’* ın farklı yerlerinde aynen yazılması onun ilk göze çarpan kusurudur.

*Divan’*daki şiirlerin çoğu hece ölçüsüyle yazılmış olmakla birlikte aruz vezniyle yazılmış şiirlere de rastlanmaktadır. Aruz ölçüsüyle yazılan şiirlerde oldukça fazla kusur olması bunun yanında hece ölçüsü ile söylenmiş şiirlerde dahi yer yer hataların yapılmış olması dikkat çekmektedir.

Zaîfe’nin şiirlerinde geçen temaların büyük bir çoğunluğunu dinî-tasavvufî temalar oluşturmaktadır. Çünkü *Divan’*da bu unsurlar haricinde bir çalışma konusu oluşturacak malzeme yok denecek kadar azdır. Onun bütün şiirlerinin konusu Allah aşkı, din ve az da olsa tasavvuttur. Zaîfe’nin şiirlerinde sevgili, aşk, şarap, kadeh, meyhane, zülûf, dudak ve benzeri kavramların hiçbiri yoktur.

İslâm inançlarına bağlı samimi bir Müslüman olan şairin şiirlerinde İslâm dinine aykırı bir ifadeye rastlanmaz. Zaîfe, dinî terimleri aslına uygun olarak kullanmıştır. Allah'a ve Hz. Peygamber'e olan bağlılığını samimi bir anlatımla dile getirir. Allah'ın işlendiği şiirlerde, her şeyi yaratanın ve her şeyin sahibinin "O" olduğu üzerinde durulur.

Divan'da adı en fazla geçen paygamber Hz. Muhammed olmakla birlikte Zaîfe, Kur'ân-ı Kerim'de adı geçen birçok peygambere de değinmiştir. Peygamber efendimizin yüceliği, Livâ-yı Hamd hakanı oluşu, müminlere şefaathane edeceği, güzel ahlâkı gibi birçok özellikleriyle doğrudan ya da teşbih ve mecâzlarla övülerek konu edilmiştir.

Divan'da dört büyük melekten sadece Cebrail'in; kutsal kitaplardan Kur'ân-ı Kerim'le birlikte sadece bir dörtlükte İncil, Tevrat ve Zebur'un adı geçmektedir.

Divan'da dört halife, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin, Hz. Peygamber'in hanımları Hz. Ayişe ve Hz. Hatice ile kızı Fatıma adına yazılmış fasıllar da bulunmaktadır. Zaîfe, bunların hepsinden övgüyle bahseder.

Divan'ın genelindeki tasavvufî düşünceler için ise şunları söyleyebiliriz:

Şairin herhangi bir tarikata mensup olup olmadığı kesin olarak bilinmemektedir. Ancak bazı dörtlüklerde bir şeyhe bağlı olmanın öneminden bahseder. Bu da bize onun bir tarikata mensup olduğunu gösterir, ancak bu tarikatın ya da şeyhin ismi zikredilmemiştir.

Zaîfe'nin tasavvufî anlayışı, şiirlerde bir araç olarak kullandığı görülmektedir. Şiirlerde tasavvufî terimlere rastlansa da hepsini bulmak mümkün değildir. Şair daha çok didaktik bir anlatımla okuyucuya dinî ve tasavvufu öğretmeye çalışmıştır.

İbrahim Edhem, Hallâcı Mansûr, Şiblî, Beyâzıd-ı Bestâmî, Emir Sultan, İmâm-ı Âzam, Hasan Basrî, Şeyh Muhyiddin Arabî, Şems Tertibî, Seyyid Abdullah, Seyyid Yunus, Seyyid Mahmud, Karaca Ahmed, Hacı Bektaş, Eyyüb Ensarî gibi zatların isimleri geçmektedir. Bu mutasavvıflar arasında gerek çeşitli özellikleriyle gerekse telmih yoluyla en çok anılanı Hallâcı Mansûr ve Veysel Karanî olmuştur.

Tezimizi hazırlarken tahlil ettiğimiz hususiyetleri titizlikle incelememize, bilgileri doğru olarak aktarmaya gayret etmemize rağmen, şairle ve yaşadığı dönemle ilgili elimizde kesin bir bilgi olmamasından dolayı noksanlıklarımızın hoş görüleceği ümidindeyiz. Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki Zaîfe, her ne kadar birinci sınıf bir divan şairi olmasa da, şiire katkıda bulunmuş ve adını kadın şairler arasına yazdırmıştır.

Bu çalışmamızın, bu tarzda yapılacak çalışmalara bir örnek teşkil etmesi ve malzeme sağlaması bakımından faydalı olacağı düşüncesindeyiz.

KAYNAKÇA

1. **Aclûnî**, İ. M. (1997), *Keşfu'l Hâfâ ve Müzîlî'l-İlbas* (Hzl. Şeyh Muhammed Abdülaziz el-Hâlidî) Beyrut 1351, C. II
2. **Akar**, A.(2005) *Türk Dili Tarihi*, Ötüken Yayınları: İstanbul.
3. **Akkuş**, M.(2001) *Seyyid Nigârî Divanı*, Niğde Üniversitesi Yayınları: Niğde
4. **Akalın**, Ş. H. (1992) *Eski Anadolu Türkçesi*, Ç. Ü. Fen-Ed. Fak. Yay. Adana.
5. **Aksoy**, Ö. A. (1965), *Atasözleri ve Deyimler*, Ankara.
6. **Altıntaş**, H. (Tarihsiz) *Tasavvuf Tarihi*, Akçağ Yayınları: Ankara
7. **Aşkar**, M. (2001), *Tasavvuf Tarihi Literatürü*, Kültür Bakanlığı Yayınları: Ankara.
8. **Ateş**, S. (1976) *İslam Tasavvufu*, Pars Matbaası: Ankara.
9. **Atik**, H. (2007) *Nakşî Ali Akkirmânî Divânı*, Buruciye Yayınları: Sivas.
10. **Attar**, F. (2002), *Tezkiretü'l-Evliyâ*, (Çev. Süleyman Uludağ) Mavi Yayıncılık C. I-II: İstanbul.
11. **Banarlı**, N. S. (1998) *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C.1-2, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.
12. **Banarlı**, N. S. (2004) *Türkçenin Sırları*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul.
13. **Bilmen**, Ö. N. (Tarihsiz) *Büyük İslam İlmihali*, Merve yayıncılık, İstanbul.
14. **Buhârî**, (1974), *Sahih-i Buhârî Muhtasarı ve Tecrîd-i Sarih Tecemesi ve Şerhi*, (Hzl. Kâmil Miras), C.VIII, Ankara.
15. **Canan**, İ. (1996) *Hadis Ansiklopedisi*, *Kütüb-ü Sitte*, C.1-2, Akçağ Yayınları: Ankara.
16. **Canım**, R. (2000) *Latîfî Tezkiretü's Şuarâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ*, Atatürk Kültür Merkezi: Ankara.
17. **Coşkun**, M. (2002) *Manzum ve Mensur Osmanlı Hac Seyahatnameleri ve Nâbî'nin Tuhfetü'l- Harameyn'i*, Kültür Bakanlığı: Ankara.
18. **Çelebi**, İ.(1998) "Hızır", *İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, C. 17, İstanbul.
19. **Devellioğlu**, F. (1998) *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları: Ankara.
20. **Dilçin**, C. (1983), *Yeni Tarama Sözlüğü*, TDK Yayınları: Ankara.
21. **Dilçin**, C. (1999) *Türk Şiir Bilgisi*, TDK Yayınları: Ankara.

- 22. Dinler Tarihi Ansiklopedisi**(1999) Medya Ofset: İstanbul.
- 23. Ercilasun, A.B.** (2006) *Türk Dili Tarihi*, Akçağ Yayınları: Ankara.
- 24. Erdoğan, E.** (1994) *Sükkerî Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını: Ankara.
- 25. Ergin, M.** (1994) *Osmanlıca Dersleri*, Boğaziçi Yayınları: İstanbul.
- 26. Ergin, M.** (1997) *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınları: İstanbul.
- 27. Ergin, M.** (1997) *Dede Korkut Kitabı II İndeks- Gramer*, Türk Dil Kurumu Yayınları: Ankara.
- 28. Faruk, F.**(2004) *Eshab-ı Kiram*, Hakikat Kitabevi Yayınları: İstanbul
- 29. Fırlalı, E. R.** (1989) “Ali”, *İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, C.2, İstanbul.
- 30. Fırlalı, E. R.** (1997) “Hasan”, *İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, C.16, İstanbul.
- 31. Fırlalı, E. R.** (1998) “Hüseyin”, *İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, C.18, İstanbul.
- 32. Gölpınarlı, A.** (2004) *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İnkılâp Yayınevi: İstanbul.
- 33. Gülsevin, G., Boz E.** (2004) *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitapevi: Ankara.
- 34. Güzel, A.** (2004) *Dinî Tasavvufî Türk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları: Ankara.
- 35. Hançerlioğlu, O** (1994) *İslam İnançları Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- 36. Hasan, İ.**(1987) “Siyasî –Dinî- Kültürel- Sosyal” *İslam Tarihi*, Kayıhan Yayınları, C.1 İstanbul.
- 37. İpekten, H. vd.** (1987) “XVIII. Yüzyıl Divan Edebiyatına Toplu Bakış”, Büyük Türk Klasikleri, Ötüken yayımları, C.6, İstanbul.
- 38. İpekten, H. vd.** (1998) “XVIII. Yüzyıl Divan Edebiyatı” *Türk Dünyası El Kitabı*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay. C.3, Ankara.
- 39. İsen, M.** (1999) *Latifi Tezkiresi*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- 40. İsen, M.** (1994) *Kühü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, Kültür Bakanlığı Yayınları: Ankara.
- 41. İsen, M. vd.** (2002) *Şair Tezkireleri*, Grafiker Yayınları: Ankara.
- 42. Kabaklı, A.** (1997) *Türk Edebiyatı*, Türk Edebiyatı Vakfı Yay. C. II, İstanbul.

- 43. Kandemir, M. Y.** (1997) “Hatice”, *İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, C.16, İstanbul.
- 44. Kara, M.** (1990) *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, Dergâh yayınları: İstanbul.
- 45. Karabulut, A. R.** (2007) *Hadislerde Cevâmiul-Kelim ve Emsâlül- Hadis*, Mektebe Yayınları: Ankara.
- 46. Karahan, A.** (1995) *Fuzulî Muhiti, Hayatı ve Şahsiyeti*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.
- 47. Konyalı, İ. H.**(1945) *Akşehir Nasreddin Hoca'nın Şehri*, Nümune Matbaası: İstanbul.
- 48. Konyalı, İ. H.**(1964) *Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, Yeni Kitap Basımevi: Konya.
- 49. Korkmaz, Z.vd.** (2005) *Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri*, Ekin Yayınları: Ankara.
- 50. Köksal, M. A.** (1984) *Hz. Hüseyin ve Kerbela Faciası*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- 51. Köksal, M. A.** (2007) *Peygamberler Tarihi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: Ankara.
- 52. Köprülü, F.** (1993) *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Diyanet İşleri Başkanlığı: Ankara.
- 53. Kurnaz, C.** (1996) *Hayalî Bey Divanı'nın Tahlili*, MEB Yayınları: İstanbul.
- 54. Kurnaz, C.** (1998) “Hızır”, *İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, C.17, İstanbul.
- 55. Levend, A S.** (1984) *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*, Enderun Kitabevi: İstanbul.
- 56. Levend, A. S.** (1984) *Divan Edebiyatı*, Enderun Kitabevi: İstanbul.
- 57. Macit, M.** (1996) *Divan Şiirinde Ahenk Unsurları*, Akçağ Yayınları: Ankara.
- 58. Mengi, M.** (2000) *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yayınları: Ankara.
- 59. Mermer, A.** (1991) *Mezâkî Hayatı, Edebi Kişiliği Ve Divanı'nın Tenkidli Metni*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını: Ankara.
- 60. Müslim, Ebû'l Huseyn Müslim b. Haccâc** (1374), *Sahîhu Müslim*, (Hzl.Muhammed Fuad Abdulbâki) Mısır.
- 61. Numânî, M. Ş.**(tarihsiz) *Son Peygamber Hazret-i Muhammed Sîretü'n – Nebî*, (Çev. Yusuf Karaca) İz Yayıncılık, C. 1- 2,

- 62. Onan, N. H.** (1991) *İzahlı Divan Şiiri Antolojisi*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul.
- 63. Onay, A. T.** (1992) *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, (Haz. Cemâl Kurnaz) Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: Ankara.
- 64. Onay, A. T.** (1996) *Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i*, (Haz. Cemâl Kurnaz) Akçağ Yayınları: Ankara.
- 65. Onay, A. T.** (1996) *Türk Şiirlerinin Vezni*, (Haz. Cemâl Kurnaz) Akçağ Yayınları: Ankara.
- 66. Öktem, N.** (1998)“*Hallâc-ı Mansûr ve Türk Dünyası*”, 1. Uluslararası Kongre Bildirileri, Evrak Yayınları: Ankara.
- 67.Önal, M.**(2008) *Peygamberliğin Lüüzumu ve Bireysel Rehberlik Yönüyle Hz. Muhammed*, Yargı Yayınevi: Ankara.
- 68. Özdamar, M.**(2005) *Piran*, Kırkkandil Yayınları: İstanbul.
- 69. Pakalın, M. Z.** (1946) *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü I-II-III*, MEB Yayınları: İstanbul.
- 70. Pala, İ.** (2000) *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları: İstanbul.
- 71. Sefercioğlu, M. N.** (2001) *Nevî Divanı'nın Tahlili*, Akçağ Yayınları: Ankara.
- 72. Süreyya, M.** (1996) *Sicill-i Osmanî, Osmanlı Ünlüleri*, (Eski Yazıdan Yeni Yazıya: Seyyid Ali Kahraman) Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- 73. Sinanoğlu, M.**(2001) “İslam”, *İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, C.23, İstanbul.
- 74. Suruç, S.**(2006) *Allah'ın Elçisi Hz. Muhammed'in Hayatı*, Timaş Yayınları: C. 1-2, İstanbul.
- 75. Şemseddin, S.**(2006) *Kamus-ı Türkî*, Çağrı Yayınları: İstanbul.
- 76. Şentürk, A. A. vd.**(2007) *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergah Yayınları, İstanbul.
- 77. Tanpınar, A. H.** (1997) *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*: İstanbul.
- 78. Tarhan, A. N.** (2004) *Şeyhi Divanını Tetkik*, Akçağ Yayınları: Ankara.
- 79. Tatçı, M.** (1990a) *Yunus Emre Divanı İnceleme*, Kültür Bakanlığı Yayınları: Ankara.
- 80. Tatçı, M.** (1990b) *Yunus Emre Divanı Tenkitli Metin*, Kültür Bakanlığı Yayınları: Ankara.

- 81. Topaloğlu, B.** (1993) “Cehennem”, *İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, C.7, İstanbul.
- 82. Tökel, D. A.**(2000) *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar*, Akçağ Yayınları: Ankara.
- 83. Uludağ, S.**(1991) *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul.
- 84. Uludağ, S.** (1998) “Hızır”, *İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, C.17, İstanbul.
- 85. Uzunçarşılı, İ. H.** (tarihsiz) *Büyük Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, C. 6, Ankara.
- 86. Üzümlü, İ.**(1998) “Hüseyin”, *İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, C.18, İstanbul.
- 87. Yavuz, K. vd.** (Tarihsiz), *Dinî Terimler Sözlüğü*, İhlâs Gazetecilik, İstanbul.
- 88. Yıldırım, S.** (1998) *Kur’ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meali*, Feza Gazetecilik Yayınları: İstanbul.
- 89. Yıldız, H. D.** (1989) *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, Çağ Yayınları, İstanbul.
- 90. Yılmaz, N.**(2001) *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı: İstanbul

Tezler

- 1. Hahcıoğlu, İ.** (2006) *Mustafa Rûmî Efendi Divânı’nda Dinî ve Tasavvufî Unsurlar*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Sakarya.
- 2. Ulucan, M.** (2005) *Muvakkit-zâde Mehmed Pertev-Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri, Divanı’nın Tenkitli Metni ve Tahlil*, Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Elazığ.
- 3. Üstüner, K.** (2007) *Divan Şiirinde Tasavvuf (14.-15. yüzyıllar)*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.

Makaleler

- 1. İnce, A.** (2005) “Çevriyazı İle İlgili Bir Öneri”, *Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü*, Prof. Dr. Fikret Türkmen Hatıra Sayısı, S.7
- 2. Ünver, İ.** (1993) “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *Türkoloji Dergisi*, C. XI, S. 1, Ankara.

EK-1

ARKAİK KELİMELEK SÖZLÜĞÜ

A

- ağ-** : çıkmak, yükselmek 214
- ağşam** : akşam 211, 213, 224
- alda-** : aldatmak, kandırmak 162
- anda** : 1. orada 2. onda 161, 162, 181, 185, 199, 218, 229
- anıñ** : onun 196
- aşşı** : yarar, çıkar, kazanç, kâr 227
- ayruk** : 1.başka, diğerk, gayri 2.bundan sonra, bir daha 152, 224
- ayrılış-** : birbirinden ayrılmak 193
- az-** : 1. bozulmak, değışmek, 2. yolunu şaşırarak 167, 223
- azık** : yiyecek, yol yiyeceğı, erzak 228

B

- Bağırdak** : beşik bağı 174
- barmaq** : parmak 161
- baş oynamak** : hayatını tehlikeye atmak, canını feda etmekten çekinmemek170, 173, 191
- bay** : zengin 147, 148, 190, 231
- bencileyin** : benim gibi 148, 149
- berk eyle-** : sağlamlaştırmak170, 195
- beze-** : süslemek, donatmak tezyin etmek 204, 219
- bil** : bel 159, 170, 225
- biliş-** : tanışmak 184
- biti** : yazılmış şey 225
- budağ** : dal 204
- buñ** : sıkıntı, gam 167
- buncılayın** : bunun gibi, böyle 202

C

- Cevmerd** : cömert 206
cıda : süngü, mızrak 179

Ç

- Çalab** : Tanrı, Allah 212, 229
çırâğ : (Farsça çerağ) ışık, kandil 167, 182, 188, 195, 210, 213
çoğ : çok 187

D

- dağı** : 1. dahi, de, 2. henüz, hâlâ, 3. daha çok 214, 219, 237, 238
depre- : kımıldamak, sarsmak, harekete getirmek 203
deril- : toplanmak 163, 228
dir- : toplamak biriktirmek 191
dirülük : yaşayış, hayat, sağlık, geçim 168, 176, 235
don : [ðon] elbise, kılık, kıyafet 167, 168, 169, 201, 215, 220
ðonan- : süslenmek, giyinip kuşanmak 218, 219, 233
döy- : katlanmak 179
durgur- : durdurmak, kaldırmak, ayakta tutmak 147
dün : gece **-i gün [-ü gün, -gün]**: gece gündüz **-i günü**: geceli gündüzlü 138, 139, 144, 145, 146, 148, 155, 156, 157, 161, 168, 182, 184, 188, 189, 199, 202, 208, 210, 211, 212, 216, 223, 225, 229, 232
dürüş- : 1. çalışmak, çabalamak, sebat etmek, 2. karşı karşıya gelmek, çarpışmak 184, 205
düş : (tuş) rast getirmek, nail etmek 146, 147, 148

E

- esir-** : kendinden geçmek 221
etmek : ekmek 164, 186
eyü : iyi 202

G

- gice** : gece 164, 169, 184, 210, 211, 212, 228, 234
gökcek : güzel, sevimli, hoş 157, 174
gücün : güçlkle, zorla 202
gügercin : güvercin 221
güt- : izlemek, takip etmek, kollamak 186
güyegü : güvey, damat 173, 175

I

- ıra-** : uzaklaşmak, ayrılmak 223
ıraq : uzak 149, 169, 224, 229, 239
ışmarla- : emanet etmek, tenbih etmek 148
ışk : (Ar.) aşk 142, 196

İ

- ıbiğ** : hüdhd, çavuşkuşu 221
ıçi taşı : içi dışı 164
ıçre : içinde, arasında, içine 175, 176, 204, 206
il : 1. memleket, ülke 148, 149
ilig : kumrunun boynundaki renk halkası 221
ilten : götüren, eriştiren 167
imdi : şimdi, artık, o halde 202, 203
inile- : inlemek, sızlamak 224
irgür- : ulaştırmak, eriştirmek 235, 236
issi : sahip, malik 154

K

- ıamu** : bütün, hep, herkes 181, 204, 211, 220, 231
ıkanda : nerede, nereye 183, 207, 224
ıkarıñu : karanlık 210, 211

- katı** : çok, çok fazla, sıkı sıkı, sert, ağır 181, 189, 201, 202
- kayd** : düşünce, endişe, emel 138, 153, 156, 173, 216, 227
- kayd yimek** : endişe etmek, meraka düşmek 228
- kerkez** : akbaba 221
- key** : çok, pek, gayet, uygun, layık 189, 227
- kığır-** : çağırarak, davet etmek, seslenmek, haykırmak 185
- kimesne** : kimse 138, 149, 152
- koğu** : koku 179, 183, 184, 204, 207, 214, 218
- kop-** : ayağa kalkmak, haşrolmak, meydana çıkmak 165, 166, 177, 190, 196
- kovcı** : gıybet eden, birinin sözünü ötekine ulaştırıp iki kimseyi birbirine düşüren 202
- köyün-** : yanmak, yakınmak 201
- kuşan-** : silahlanmak 171, 175
- kulavuz** : rehber 159, 161, 186, 198, 226
- küy-** : beklemek, sabretmek 229

M, N

- mancılık** : (mancınık)top yapımının bilinmediği çağlarda, kale kuşatmalarında, ağır taş gülle fırlatmakta kullanılan basit bir savaş aracı. 175
- nite** : nasıl 235

Ö

- od** : ateş 149, 162, 180, 194, 212
- oku-** : 1.şarkı söylemek, demek 2. çağırarak, davet etmek 204, 220
- ol** : o, üçüncü tekil kişi zamiri, öbür 155, 157, 60, 164, 165, 168, 180, 189, 190, 196, 200
- omça** : kütük, ağaç kütüğü, tomruk 216
- oñar** : ıslah etmek, yoluna koymak, düzeltmek 150, 213

Ö

- öğret-** : alıştırmak 204
öñ : önce, evvel 214, 229
öñdin : önce, ilk önce, önden 229
öz : benlik, nefis, kendisi 196
özge : başka, gayrı 174, 176

S, Ş

- şal-** : sallamak 156, 171, 176, 191, 192
şanç- : saplamak 179
sañ- : düşünmek, tasavvur etmek 223
şatı : satış, satın alınacak şey 143
şıy- : kırmak, öldürmek 175
şoyla- : tahkik etmek, araştırmak, aslını aramak 140, 185, 210, 223
şimden girü : bundan sonra, artık 150
şol : şu, o 197, 238

T

- ţamu** : cehennem 155, 181, 201, 231, 238
tizcek : çabucak, derhal, hemen 152
ţoğan : doğan 221
ţolu : içkiyle dolu kadeh 208
ţoyla- : ziyafet vermek, yedirip içirmek 146, 190
turāc : sülüne benzer bir kuş 221
ţurağ : yerleşilen yer, yurt 162, 167, 182, 188, 204, 205, 213

U

- uçmak** : cennet 147, 150, 155, 203, 204, 206, 231, 238
ur- : vurmak, çarpmak 197, 217, 221, 238
urıl- : vurulmak, çarpılmak 232

uyḡu : uyku 227

Ü

üḡü : baykuş türünden olan puhukuşunun bir çeşidi 221

üş- : üşüşmek 202

üveyik : korularda yaşayan eti için avlanan boz renkli bir kuş 221

üz- : koparmak 203

Y

yaban : ıssız kır 184, 186

yarak [yaraḡ]: 1.hazırlık, levazım 2.silah 160, 161, 227, 228, 235

yarlıḡa- : suç bağışlamak, maḡfired etmek 215, 229, 232, 233

yavız : kötü, fena 223

yayaḡ : yürüyerek giden, yaya 161

yigren- : iḡrenmek, tiksilmek 202

yil- : koşmak, acele yürümek 217, 228, 229

yil : rüzgar 214, 215

yîñ : [yeñ] elbise kolunun el üzerine gelen kısmı 194

yirin- : kederlenmek, üzülmek, mahzun olmak, tasalanmak 168

yohsul : yoksul 147, 190

yu- : yıkamak 163, 169, 200, 210, 227, 229

yudum : lokma, bir defada yutulacak kadar 222

EK-2 TIPKIBASIM

Sat. 78 Ocak 1974
 Abdulhaliq Zetem
 Cevlek

هذا كتاب ضعيف رتبة العلم عليه

و الله الرحمن الرحيم هذا الكتاب بسم الله الرحمن الرحيم
 كتاب هكلام كننا مع جود
 دوني كوني نيازم صح
 لطيفكنا ضلوع انك اذ انت
 علم در دره در مانع
 اتم رحمتك كنون
 قوت اسلام بتون
 بيوتك نشانه راه را بدين
 قطره ده دعوى را بدين
 موجود بدين ادم
 علم عالمك سلاطيني
 لطفك نظر بدين
 عمر زيور بدين
 عيب الكرمي صقلين
 اذ ليون قديم يمين

سندون غيري كسنتم بيوت
 كرم سن يا كرم الله
 كلاتك تادرت جانت
 رصيم سين يا رصيم الله
 انر رحمتك يا تون
 رصيم سين يا رصيم الله
 علم سين يا علم الله
 سنون قديني علمي
 كرم سين يا كرم الله
 عقلون يا رصيم
 رصيم سين يا رصيم الله
 بزمنا علم بزمنا
 كرم سين يا كرم الله

كوكبه بون شادا و اجاجي
 كوكله آفر باطلي سحر
 عومونك باغي قوتنا انغاني
 جنتك بصيفك كني دوكر
 بولك وارا بر وقتي يا راسر
 ذاك كوكبه كوني دونك وناظرين
 كوكبه كوني من بقتك طمانين
 ضعيفك سويديع يوليا سويديع

شكوي اغني الحمد لله
 صراطك كبحر الحمد لله
 جنتك ضوفني الحمد لله
 صوكوي آقر الحمد لله
 قلبك نور الحمد لله
 قوتك الحمد لله
 صلك الحمد لله
 صوة شكوي الحمد لله

بندونك عجنونا قيلين 2
 علم سين يا علم الله
 ذليل سر كوردان قيلان
 علم سين يا علم الله

بوقلارن وارا ايدنا او دور
 فنابيت ايدون ما در

ديلمونه تو صيد بودر
 لطفك يولرا نشا ايلكل

59/1974
 كوكبه

شکر تو بردی بو تو قرایی ۳
 قرایی تو تو بردی تو قرایی
 شکر و بردی بو تو قرایی
 ایمان ملتکی بو تو قرایی
 شکر و بردی بو تو قرایی
 دل تو کده تو تو قرایی
 شکر و بردی بو تو قرایی
 غیری تو تو تو قرایی
 شکر و بردی بو تو قرایی
 عیینه عمن و کلا سینه
 شکر و بردی بو تو قرایی
 عقاید با شکر یا راسته
 دل تو صفت تو تو قرایی
۴
 شکر و بردی بو تو قرایی
 بو کده و آیین دین سکت
 تو تو تو تو تو تو تو تو
 شکر و بردی بو تو قرایی
 شکر و بردی بو تو قرایی

قول اولان بو سوزی
 جمله ای کلا اوغیر
 دو شکر کران ان
 هر بره و کتکی دن
 کو کلو سوزی ضیوان ایر
 نظر کران ای دن
 یو کده ای کل سبیل
 کلا کله رحمتی یور
 سنسن کر کسن غنی
 حریم اتمه یو کسن
 ضعیف سکنه کو کدر
 دعت کر کین بنه طالدر
۵
 کوندر یو صلا کلا سینه
 شکر و بردی بو تو قرایی
 اشکارا اتقا اسلام
 علمین

یار یو قدرت قلمنی
 بیان آریا نظا مینی
 نسیم بر یو قرایی
 کوندر یو صلا کلا سینه
 شکر و بردی بو تو قرایی
 اشکارا اتقا اسلام
 علمین

مَعْدَهُ اَوْ اِيَّانِي دِيرِي سَتَك
 اَهْلِيَا اَبَدِي دِيرِي سَتَك
 اَنْوَارُ بُوَدِي دِيرِي سَتَك
 مَا شَقِي اَوْلَا بِن دِيرِي سَتَك
 دَرَمَانُ بُوَدِي دِيرِي سَتَك
 زَالَمُ اَوْلَا عِي دِيرِي سَتَك
 رَحْمَتُ بُوَدِي دِيرِي سَتَك
 طَالِبُ اَوْلَا بِن دِيرِي سَتَك
 اَدْرُ بُوَدِي دِيرِي سَتَك
 بَلْبَلُ اَوْلَا بِن دِيرِي سَتَك
 دَرُو قَه اَبَه بِن دِيرِي سَتَك
 بَه رَا نَدَه اَوْلَا بِن دِيرِي سَتَك
 كَجَه اَبَه بِن دِيرِي سَتَك
 دَرُو لَتَدَه اَبَه بِن دِيرِي سَتَك
 دِيرِي كَرِهِي دِيرِي سَتَك
 مَعْيَتَه دَرُو لَتَدَه اَبَه بِن دِيرِي سَتَك
 اِسْتَدُو لَتَدَه اَبَه بِن دِيرِي سَتَك

قَوْمَه تَوْصِي دِيرِي كَلْبَتَرِي
 طَغْرِي صِيَه بِن دِيرِي سَتَك
 قَوْمَه تَوْصِي دِيرِي كَلْبَتَرِي
 عَشَقَه كَعِيَه بِن دِيرِي سَتَك
 قَوْمَه تَوْصِي دِيرِي كَلْبَتَرِي
 نَشَقَرُ نَهْلَا بِن دِيرِي سَتَك
 قَوْمَه تَوْصِي دِيرِي كَلْبَتَرِي
 كَجَه طَلَا بِن دِيرِي سَتَك
 قَوْمَه تَوْصِي دِيرِي كَلْبَتَرِي
 دَرُو رَا نَدَه سَه رَه بِن دِيرِي سَتَك
 قَوْمَه تَوْصِي دِيرِي كَلْبَتَرِي
 شَمْعَه بِنَا بِن دِيرِي سَتَك
 قَوْمَه تَوْصِي دِيرِي كَلْبَتَرِي
 وَحَدَثُ بُوَدِي دِيرِي سَتَك
 قَوْمَه تَوْصِي دِيرِي كَلْبَتَرِي
 عَقَلَكُ بَا شَقَه بَاه اَبَه بِن دِيرِي سَتَك
 قَوْمَه تَوْصِي دِيرِي كَلْبَتَرِي

ص ۴۴۶

كُوَصْفُ شَرُّ تَصَفِّ لَه كَلْبَتَرِي
 شَقِي عِيَا بِنَا كَلْبَتَرِي
 مَا شَقِي كَا مَوَدُ بِي رَا اَوْلُو دَرِي
 اِسْتِي دِيرِي دَرُو اَوْلُو دَرِي
 مَا شَقَلَرُ اَهْمَكَا اَوْلُو دَرِي
 صِيَرَانُ شَرُّ كَهْدَانُ اَوْلُو دَرِي
 ظَالَمُ رَا كَمِي دِيرِي نِي دَرِي
 بَلُو بِن دَرِي نَا فَا نِي دَرِي
 بَه رَا نَدَه اَوْلُو دَرِي دَرُو رَا بِن دِيرِي
 رَحْمَتُ صِيَه قَانَرِي بِن دِيرِي
 بُوَدِي مَا شَقَلَرُ لَه كَلْبَتَرِي
 خَلَا حَقُّ اِسْتَظَا رِي
 مَعْنَقُ كَعِيَه كَلْبَتَرِي
 اَلطِفُ صِلَه اَبَه نَشَقَرِي
 اِسْتَدُو لَتَدَه بُوَدِي حَقِي
 عِيَلَكُ عَطْمَتِي حَقِي
 مَعْيَتَه عِيَلَكُ كَلْبَتَرِي

عَشَقَه دَه اَبَه بِن دِيرِي
 خُوَصْمُ صَوْتُ شَرُّ جَمَا لَو كَلْبَتَرِي
 نَه مَانِي نَه بَا زَه اَوْلُو دَرِي
 خُوَصْمُ صَوْتُ شَرُّ جَمَا لَو كَلْبَتَرِي
 كَلَسْتَا نَلَرُ دِيرِي اَوْلُو دَرِي
 خُوَصْمُ صَوْتُ شَرُّ جَمَا لَو كَلْبَتَرِي
 مَوْنَسَكُ رَا كُ رَه نَا نِي دَرِي
 خُوَصْمُ صَوْتُ شَرُّ جَمَا لَو كَلْبَتَرِي
 عَشَقَه شَمْعَه لَا بَا تَرِي بِن دِيرِي
 خُوَصْمُ صَوْتُ شَرُّ جَمَا لَو كَلْبَتَرِي
 دَرُو صِيَه قَوِي تَبِي لُو دَرِي رَا كَلْبَتَرِي
 خُوَصْمُ صَوْتُ شَرُّ جَمَا لَو كَلْبَتَرِي
 مَا شَقَلَرُ خَا طَرِي بِن دَرُو دَرِي
 خُوَصْمُ صَوْتُ شَرُّ جَمَا لَو كَلْبَتَرِي
 سِن سِن اَبَدُ سِن بَا رِي
 خُوَصْمُ صَوْتُ شَرُّ جَمَا لَو كَلْبَتَرِي
 دَرُو صِيَه بُوَدِي نِي دَرِي

قَمِيْدَةً يَكْرِيكَ سَنَسُوكَ نِيَانِي رَاكَ سَنَسُوكَ دُوِي كُوْنِدْ شَاكِرِي سَنَسُوكَ عِنَابِي اَيْلَهُ بِاللّٰهِ
 عَابِي كِرِي حِيْرَا اَيْلَهُ اَنْدِي قَمَرِي سَوِيْب عِيْرَا اَيْلَهُ اَنْدِي
 عَابِي رَاكَ دُوِي عَتِيْقُ فَرِيْلَهُ شُوْنَلَهْ بَرُوْنَهْ اَيْلَهُ اَنْدِي
 بَرُوْنِي نُوِي عَمْرِي صَمِيْدَهْ اَبْرَسَهْ اِيْلَهُ شَرِيْبِيَهْ رَوِيْ كَمَرِيْكَ اَنْدِي
 دُوِي طَوْنُ حَمْرِيْ تُوْكَلَهْ يَا نَمْرُ اُوْلُوْمَرُ رَا كَهْ كَمَرِيْكَ اَيْلَهُ اَنْدِي
 اُوْلُوْمَرُ شَنَا قَلْبَهْ شُوْنَلَهْ حَسْتَهْ دُوِيْسْتِ اَنْدِي اُوْلُوْمَرُ نِيَا اَنْدِي
 كُوْنُوْرُو اِيْلَهُ رُوِيْ بُوِيْكَ تَسْلِيْ يَنْهْ سَنَسْتِ اُوْلُوْمَرُ رَا اَنْدِي
 كُوْلَلْ مَلِيْكَهْ جُوْلَانُ اَبْرَسَهْ عِيْلَهْ عِيْنُ قَوْلَهْ فَرِمَانُ اَنْدِي
 كَجِيْرَا نُوْكَلَهْ خِيَالُ اَبْرَسَهْ بِيْكَ شِيْجَانُ بُوَاكَلَهْ فَرِيْلَهُ اَنْدِي
 كَلَا رَمْعِيْفَهْ قَوْمَهْ حَمْرُوْمَرُ دِيْكَارُ وَبَرِيْ سَلْمَانُ اَنْدِي
 فُوْلُوْرَاكَ كُوْلُوْمَرُ اُوْلُوْمَرُ حِيْرَا اَنْدِي عِيْنَلَهْ حَمْرِيْ جِيْنُ كَمَرِيْلَانُ اَنْدِي
 حَمْرِيْ اَحْتِيَارِيْلَهْ عَمْرِيْلَانُ اَبْرَسَهْ دِيْكَارُ وَبَرِيْ سَلْمَانُ اَنْدِي
 عَمْلَهْ نَكْرِيْ شَرِيْمَتِ اَبْرَسَهْ دَهْجَهْ رَهْمَتَهْ طَوِيْلِيْ اَنْدِي
 كُوْلَلْ مَلِيْكَهْ عَمْرِيْلَانُ اَبْرَسَهْ دِيْكَارُ وَبَرِيْ سَلْمَانُ اَنْدِي
 جَمَلَهْ نُوْكَلَهْ دَرُوْمَتَهْ رَمَانُ اَبْرَسَهْ فُوْلُوْرِيْسَهْ يَا فَرِمَانُ اَيْلَهُ اَنْدِي
 اَبِيْ حِيْرَانَهْ كُوْلُوْمَرُ اَبْرَسَهْ دِيْكَارُ وَبَرِيْ سَلْمَانُ اَنْدِي

حَمْرَهْ فُوْكَلَهْ طُوِيْلِيْ بَرِيْ بُوِيْكَ حُوْمَرُ صَمْرُوْسْتَرُ جَمْرِيْ
 كَمَانَهْ كَمَرُ فُوْرُ سَنَسُوكَ دُوِيْسْتَمُ الْعَمَالُ بِاللّٰهِ
 دُوِيْ شَمْرِيْكَ تَالُوْمَرُ رُوِيْبُ عِنَابِيْ اَيْلَهُ بِاللّٰهِ
 قَوْلُ سَنَسُوكَ يَا نِيْ وَفَرِمَانُ سَنَسُوكَ
 كَمَرُ اَحْسَانُ سَنَسُوكَ عِنَابِيْ اَيْلَهُ بِاللّٰهِ
 بُوِيْكَ رَا اَتَمَكَ سَنَسُوكَ عِنَابِيْ اَيْلَهُ بِاللّٰهِ
 اَبْرَسَهْ سَاعِيْ سَنَسُوكَ اَبْرَسَهْ سَنَسُوكَ
 اَبْرَسَهْ سَنَسُوكَ حَمْرِيْ عِيْلَهْ كَمَرِيْكَ سَنَسُوكَ
 جَمَلَهْ مَمْرِيْكَ سَنَسُوكَ عِنَابِيْ اَيْلَهُ بِاللّٰهِ
 اَبْرَسَهْ سَنَسُوكَ حَمْرِيْ عِيْلَهْ كَمَرِيْكَ سَنَسُوكَ
 كَمَرِيْكَ سَنَسُوكَ اَمَلَهْ اَبْرَسَهْ سَنَسُوكَ دُوِيْ رُوْمَتِ بِيْكَ سَنَسُوكَ
 فُوْلُوْرَهْ رَهْمَتِ سَنَسُوكَ عِنَابِيْ اَيْلَهُ بِاللّٰهِ
 بِيْشُ رُوْمَتَهْ فُوِيْبُ سَنَسُوكَ فُوِيْبَهْ طَاعَتَهْ سَنَسُوكَ
 جَمَلَهْ كَمَرِيْكَ سَنَسُوكَ عِنَابِيْ اَيْلَهُ بِاللّٰهِ
 عَمْرِيْ عِنَابِيْ سَنَسُوكَ نَطُوْرَهْ رَا اَبْرَسَهْ سَنَسُوكَ
 دُوِيْكَ سَمَارَتِ سَنَسُوكَ عِنَابِيْ اَيْلَهُ بِاللّٰهِ

نفسه

نفسه

نفسه

نفسه

ضمينه

بر تو نبی برایشه دروش ایلیں آنکه خا طریبی خوش ایلیں
 عشقی کوله بیله ایلیں دلکار بر بی سلطان افندی
 در عمارت غافلک کله ایلیں کنه بی آبه نهان ایلیں
 کولون بی صلی بیلیں دلکار بر بی سلطان افندی
 غول بی طریقه کوله در زهره دانه رحمتیله قدره
 بر رانلر کی شونه بنورین دلکار بر بی سلطان افندی
 طریقی بای کجی غول ایلیں کیله بک صیغی غول ایلیں
 میخ غالمی موی ایلیں دلکار بر بی سلطان افندی
 جانیره جان برین بروردن دلش لکه دل برین سولون
 ارجن قطره لری غمک ایلیں دلکار بر بی سلطان افندی
 بوغلی غالمی وار ایلیں بری قیوم کوی دوار ایلیں
 کن او جانلری نور ایلیں دلکار بر بی سلطان افندی
 قول لری در کجه دروش ایلیں مشینه خاطر خوش ایلیں
 آدی در لیه بیله ایلیں دلکار بر بی سلطان افندی

بر اندر وار بی ایلی خوش
 بر کوز لایم اولا کیم کادوش
 غریبینه توری کنوی بی خوش
 غیب بوکله بی سیاهی
 بی

فصله
 ۱۰
 فصله

قی موش ایلی بیور حالومه در بی صحران بولما شوا اولور اولومه
 کنه اولور کی در سیک آینه غیب بوکله مرصی بی الهی
 غریبی ایله غریبی بی دلل کاه اغلرین کاه اولوب شوکله تلور
 در بی کون نیاز بر بر باطل غیب بوکله مرصی بی الهی
 ایلی در ستم آرین افندی فرقیته یاری مورده طریقی
 در کنوی نمدی صبر فرار غیب بوکله مرصی بی الهی
 اندر غریب سلطان اولور کید اصم کسیر من صقل وار بر
 میر اولور بی در ستمه من کهر غیب بوکله مرصی بی الهی
 اندر بی اولور شوکله بی اویا به در برین جملیه جان بی
 کدر سنز ایلی جهایی غیب بوکله مرصی بی الهی
 اندر بی ما تندی بوغله ملکی مملکتی قول لری جومرد
 کنا کهار اولور غمک آری دودم فرق اودینه با لدر در و شتر
 غنت دروش کیدر شری اچور غیب بوکله مرصی بی الهی
 کنا کهار صیفیک جوق کنا بی که سخن قول لری کت بی الهی
 قول اولور بی بوکله غیب بوکله مرصی بی الهی

نصفه 7

بن بوشهره غریبه سزایی زنده درین
 او تو سگانه غایتی دست جالی شتاب
 بوزک با تو الوه ابرو من صبا لیک کسده طویر
 عا شغل کندی زنده کلمه دست جالی شتاب
 سوزیک کارا تری جانده دلو بمرده دیوانه
 شو بده فالیشو سزاینده دست جالی شتاب
 عجب معصوده ایوه بی دست زک جالی کوری
 شو بده سزاینده کارای دست جالی شتاب
 کوکل زجری الیه لیم شوم لیم و خلعه اوین
 تصحیح بیج دست جالی شتاب
 دوست کوکلی خالی سوزیک جانده بغلاوی
 عقیله کویان اولدور بوسه جیران اولام
 صیغه کویلی و بری دلی لیم جان تالی
 عشقده با سینه دلی دست جالی شتاب

11

نصفه 4

انقورم بی صوره کلمدی کلوب خالیک الة الکرری
 کسده لرحا لکرت لمری ای در دست زک زری فلویر
 انقورمک مولی جوی دیرن بخین کنا هکال بی بی دیر
 دوست اولی بولم اری بی ای در دست زک زری فلویر
 زک داری ایلک ایلکین ارا به اولک دست زک ایلک
 غورری اولک دست زک ای در دست زک زری فلویر
 دوست کوی الی و بری دیرن دوست بی الوه ابرو بی دیر
 کتس زنه بد هکال اری دیرن ای در دست زک زری فلویر
 قیوه صورت زری دیرن اخت صورت زری و اری دیرن
 کوکل زنده دیرن اری دیرن ای در دست زک زری فلویر
 نه صدای بی فدای دیرن انده دنا غیری خورای دیرن
 ناله بنول به بی دیرن ای در دست زک زری فلویر
 کین اوجاق حله خوری دیرن کورمه کوروش و اری دیرن
 اینه لکرم امان خوری دیرن ای در دست زک زری فلویر
 کاهکار صمیمت کین بیاه او ما روز ایشور الله او کصه
 عا شغل زنده کوی صرا به ای در دست زک زری فلویر

بن

13

نصه

كفا هكاهم كفا هكاهم جيون افندي
 كفا هكاهم كفا هكاهم جيون افندي
 سنوك عشيقك ارنه صيده توندي بكا دينا اركرك مزار افندي
 سنوك عشيقك جزيه سيبه جايته كجدي كهن هادرم بو طوطون اركرك
 انور جيون كوز طوطونك سنوك دوشوندي
 بكا دينا اركرك دينا اركرك افندي
 ايكي جهاني بكا سنوك صخره كجدي
 كوز كل سيبه يور برده مزار ايبه
 عاشيق اولان دوست بولنده عار ايبه
 بكا دينا اركرك دينا اركرك افندي
 كفا هكاهم كجدي سنوك صلاه كجدي
 عشيقك دينا سنده طالين يوز ر
 كجدي نونكده الهه نظر
 بكا دينا اركرك دينا اركرك افندي
 كفا هكاهم كجدي سنوك دينا اركرك افندي
 دوشوندي اولان ايبه ايبه
 آخر وقتيه سنوك ايبه بكا دينا اركرك دينا اركرك افندي

عاشيق صخره كجدي حيدرك ايدرسن
 دوشوندي سنوك صلاه بولنده ايدرسن
 بنه ان اولوب جكريم ناك ايدرسن
 بكا دينا اركرك دينا اركرك افندي
 طاقيل اولان ايبه و نايه انا غم
 كوز كل ويردوب اغيايله يا اركرك
 كوز مبرنا الم حطقي كوز اولان
 بكا دينا اركرك دينا اركرك افندي
 ميعينه ذليل اولدي دوست ايدرسن
 بركدي شهر خي صخره ايبه
 بودر ايدرسن كجدي كوز اولان
 بكا دينا اركرك دينا اركرك افندي
 بيمر صخره كجدي دوست سنوك سنده دوشوندي
 عشيقه موهبي صخره يا شمردن ايبه
 كجدي سنوكيه جايته كجدي كوز كل صقه عاشيق اولدي بكار
 كفا صخره كجدي صخره كجدي
 دوست سنوك سنده جايته صخره
 دينا غوغا سنده قولن طونك كوز كل صقه عاشيق اولدي بكار
 كجدي سنوك سنده ايدرسن ايدرسن
 عاشيق نايه ايدرسن ايدرسن

نصه

نصه

بكا دينا اركرك

عاشق اولدور بجه اولد صغور في طوبى
صغور كل حقه عاشق اولدري بجه لسن

صغور كل دوسته و بزم ابرو العن
دوستون غيري بزمه ترار فليمن

منزلي اورا نور بزمك ابرو كوكل حقه عاشق اولدري بجه لسن
دردي عاشق نازك دردي بجه

اقصوال صغير اصلا طور زك
دوستون غيري بزمه در مان بومش كوكل حقه عاشق اولدري بجه لسن

كئين صغور دوستون ابرو اولد
غري صغور ايله با آرا اولد

كالرا اولد غيري كسته بجه كوكل حقه عاشق اولدري بجه لسن
دوست صغور بجه صغور صغور

عش اخر اولدري و غي بجه لسن
انتظار بجه بجه حزان اولدري كوكل حقه عاشق اولدري بجه لسن

دوستك سورا سده دوست طيبه
غيري بجه لسن فليمن بجه لسن

عمر كيو اولد صباغ ايله كوكل حقه عاشق اولدري بجه لسن
ضمينه

صغور دوست اولد كان عاشق سين
بجه دوستون بجه نارا بجه لسن

فصحا 15
فصحا 15
فان اولد كيه بها قبول ايله سيني كوكل حقه عاشق اولدري بجه لسن

كوكل غيري الا نوك صبر ان مست ولا نك
جان الندر ك جانانك در در سري اولد

كوكله عشق موقد كوكل كوكل ديناك قيدا موزي بيتيك حكمتك فالعمر
جانده حيات و بزمك رخت روزي قلا نك

صغور كوكله عشق موقد كوكل كوكل ديناك قيدا موزي بيتيك حكمتك فالعمر
صغور با اولد كوكله در مان اولد نك

دوره انسان و بزمك عقالري الا نك
شده تمام نك در ايله طالع

درياه دوستك موقد طالع نك
و بجه كوكله صغور نك در سري اولد

صغور حسان ايله نك لطف بزم ايله نك
بوم بيلك رار ايله بجه نك لطف بزم ايله نك

بوم بيلك رار ايله بجه نك لطف بزم ايله نك
بوم بيلك رار ايله بجه نك لطف بزم ايله نك

10 دَ لَيْلِ سَنَوَاتٍ تَوْصِدُ سَنَوَاتٍ ذِكْرُ سَنَوَاتٍ نَظْمُ سَنَوَاتٍ
 حَضْرَاتِ فَرَاتٍ نُورِي سَنَوَاتٍ نَظْمُ خَوْجَمَرٍ بِرِ الْكَوْكَبِ
 صَمِيحَةٍ مَدْرِي سَنَوَاتٍ دُخِي طَوْفِي نَظْمُ سَنَوَاتٍ
 نِيَاذِ اَبَدِ وَهَبِ ذُفْرِي سَنَوَاتٍ فَوْجَمَرِ نَظْمُ بِرِ الْكَوْكَبِ
 غَرِيْبِي شَهْرِي تَدَ طَالِدُومَرِ اَرَا يَكُنْ سَنِي بَوْلِدُومَرِ
 صَوْرَتِكَ يَا سِنِي سِلْدُومَرِ نَظْمُ خَوْجَمَرٍ بِرِ الْكَوْكَبِ
 غَرِيْبِكَ دِي سَوْرَتِكَ سَوَكَلَهَ طَوْفِي طَوْرَتِكَ
 هَرَمَتِكَ كَا كَجَمْرٍ نَارِي نَظْمُ خَوْجَمَرٍ بِرِ الْكَوْكَبِ
 غَرِيْبِكَ كَمَنْ لَمَنْ الْوَرِيْسِي خَالِي سِنِي يَلْوَرِيْسِي
 دُخِي طَوْنِ بَوْلِدُومَرِ الْوَرِيْسِي نَظْمُ خَوْجَمَرٍ بِرِ الْكَوْكَبِ
 غَرِيْبِكَ تَقْسِي زَبِيْلَهَ دُ غَرِيْبَعَهَ بِعَرِي خَوْنَهَ
 قَرِيْبَهَ رَحْمَتِكَ بَوْلِدَهَ نَظْمُ خَوْجَمَرٍ بِرِ الْكَوْكَبِ
 غَرِيْبِكَ طَوْرَتِكَ دَوْلِدُومَرِ غَرِيْبَهَ يَلِدَهَ كَنْزِ سِيَابِي
 اَوْ يَكُنْ شَهِيْدِ يَا اَرِيْسِي خَوْجَمَرِ نَظْمُ بِرِ الْكَوْكَبِ
 غَرِيْبِكَ هَرَسُوْرِي حَقْلَهَ نَظْمِي اَنْزِيْبَهَ بِرِ جَوْنَهَ
 غَرِيْبَهَ اَحْتَلِقُ بَوْلِدَهَ نَظْمُ خَوْجَمَرٍ بِرِ الْكَوْكَبِ
 غَرِيْبِكَ جَلْدِي حَسْرَتِ دُ نَوْمِ كَوْنِ اَيْبِي كَهْرَتِ

نَائِلِ اَمِيْدِي فِي طَهْرِهِ اَيْبِي طَهْرِي
 اَيْبِي اَلْجَرِيْبِي جَانِ اَيْجِيْدَهَ بَوْلِدَهَ
 صَمِيحَةٍ وَاَرَا اِيْدَهَ عَقْلُوْمَرِ يَا اَرِيْبَهَ
 نَائِلِي يَا اَرِيْبَهَ نَظْمُ مِيْتِ نَيْلِمَرِ
فصله / 6 **فصله**
 خِيَوَانِ سَنَكِ اِنْسَانِ سَنَكِ طَلَقَتْ سَنَكِ فَرَاهَانِ سَنَكِ
 جَمَلِدِي اَرِيْبِي سَنَكِ نَظْمُ خَوْجَمَرٍ بِرِ الْكَوْكَبِ
 اَوْ اَنْ سَيِّفِيْكَ عَالَمِ سَنَكِ اِي طَهْرَتِي دَوْلِدَانِ سَنَكِ
 لَوْلَا لَمْ مَرِيْبِي سَنَكِ نَظْمُ خَوْجَمَرٍ بِرِ الْكَوْكَبِ
 بِرِ لَوْ كَوْنِ لَمْ اَهْلِي سَنَكِ جَلْدَهَ سَنَكِ طَهْرِي سَنَكِ
 دَوْلِدَهَ لَيْبِي سَنَوَاتٍ نَظْمُ خَوْجَمَرٍ بِرِ الْكَوْكَبِ
 سَنَوَاتٍ اَوَّلِ اَوْجَاقِ طَعْمُوْمَرِ اَوْجَاقَهَ فِي اَلْمَلَهَ حَوْرَا
 سِي يَا سَنَوَاتِ اَيْبِي زَبْرُوْمَرِ نَظْمُ خَوْجَمَرٍ بِرِ الْكَوْكَبِ
 جَلْدَهَ فَرِيْبَهَ كَرِيْبَتِكَ رَائِلِي نَيْلِمَرِ سَنَوَاتِ
 زَبْرُوْمَرِ مَرِيْبَتِ اَيْبِي سَنَوَاتِ نَظْمُ خَوْجَمَرٍ بِرِ الْكَوْكَبِ
 بَوْلِكِي كَلَمَاتِ سَنَوَاتِ دَوْلِتِ سَنَوَاتِ سَنَتِ سَنَوَاتِ
 اَتَمِّ كَمَرِ سَنَوَاتِ نَظْمُ خَوْجَمَرٍ بِرِ الْكَوْكَبِ

دليل

رصفت طو نيد در غريب
 غريب غريبته صلدك دليل كركه فلدرك
 قيروني ازلك كوردك
 غريبك اشتر حصب
 غريبك كوكلي عشاي
 صفيقه بوي سويدي
 حالتد نكر ايلدي

فصله

فصله

هذا بيت حق شفا عدي في
 بوجه يوزريك مرسل كوني سنين
 قلب صافي خوي كوكك باك روح
 اول سن بك مالك كوني سنين بابي
 شريفك دوريني دورندك عالمه
 نور اسلام شريفك كوني سنين بابي
 اي كوش نه نك تا نيكه سوزك
 شرف اسلام باغنگ كوني سنين بابي
 شرف بدركه سكا اين ارجن ملك اول حقيقت كرك كوني سنين بابي

دوبه

درانيه را يبر با اي مور حور
 عوش آهاك زمين كوني سنين بابي
 بديش فانت بري كوك بر ايلدي سنك عشيقه
 بل كوك كل اهل سنك كوني سنين بابي
 جني عدن ارجا غنده موزي كوني سنوك
 كجهمان حوزي كوني سنين بابي
 حورني سوزي بار ايلدي حيمه دي سكا
 عوش كورس سران كاهنوك كوني سنين بابي

كيم سكا ده ولت اولور سه خنكوا صحت اولوك
 بويتمه اشكر كوني سنين بابي
 صفيقه نوك نايه نا ذ اليبك
 دنيا اخرت دوريني كوني سنين بابي
 ندا بولك جايغوز ابي جهانده وار بورد
 صمد ديموز جاغوز محمد بابي الله
 حورني سوزي بار ايلدي حاجي روي ايلدي
 اشرفي قبول ايلدي كمد بابي الله
 اشرفي حقدن استدرك غيلمه ادب كورسده ملك

٥٦٦٤

نَكْرِي آدَات سَوْرَتِي
 اِيْلَا مَرْتِي يِلْدَرْتِي
 اَمْتَلَرِي صَوْرَتِي
 اِيْلِي جِهَانِ وَا رِيْن مَلِك مَدِيْنَتِي
 اِيْلَا مَوْلُك نَوْرِي اَجْدَرِي
 سَيَلَرِي وَا صِيْلَة صَحْبِي
 حَوْرِي كُوْنَدَرِي سَكَا جَبْرِي
 بُو قَدَرِي اِيْلَا مَوْلُك كَمْدِي يَا بِي اَللّٰهُ
 نَوْرِي يَا رُوْمِي جَمِيْعِي اَسِيْلَة يَا رُوْمِي اَسِيْلَة يَا بِي اَللّٰهُ
 صَعِيْدَة لَنَا عَفَا رَتِي بُو مُدَرِي جَالِي طَائِفَتِي
 نَوْرِي اَوْرِي شَفَاعَتِي كَمْدِي يَا بِي اَللّٰهُ
 بُو اَوْرِي سَيَلَرِي مَالِكِي خُزِي كَمْدِي مَصْطَفِي
 دِيُو بَرِيْنِيْكَ اَد مَوْلُك خُزِي كَمْدِي مَصْطَفِي
 اِيْلِي جِهَانَة مَطْلُوْمِي رَتِي بُو نَوْرِي
 اَتِيْعِي اَكُوْنِي بَرِيْمِي خُزِي كَمْدِي مَصْطَفِي
 اِيْلَا مَوْلُك دَرِيْجِي اِيْلَا مَوْلُك جِهَانِي
 اَمْتَلَرِيْكَ طَا بِي خُزِي كَمْدِي مَصْطَفِي

عالمی

عالمی آدَات سَوْرَتِي دِيُو بَرِيْمِي خُزِي كَمْدِي مَصْطَفِي
 اَمْتَلَرِيْكَ بَرِيْمِي خُزِي كَمْدِي مَصْطَفِي
 اَمْتَلَرِيْكَ اِيْلَا مَوْلُك اَوْرِي جِهَانِي
 نَالِيْلَرِيْكَ حَالِي بَلِي خُزِي كَمْدِي مَصْطَفِي
 اَمْتَلَرِيْكَ اِيْلَا مَوْلُك اَوْرِي جِهَانِي
 قِيَا مَتَلَرِي سَكَا صَحْبِي خُزِي كَمْدِي مَصْطَفِي
 عَا شَعْلَرِيْكَ صَوْرَتِي اَلَا مَوْلُك اَمْتَلَرِيْكَ شَفَاعَتِي اَكْمَلِي
 عَرَصَاتِي مَوْلُك خُزِي كَمْدِي مَصْطَفِي
 صَفِيْدَة لَنَا عَفَا رَتِي بُو مُدَرِي جَالِي طَائِفَتِي
 سَنَدِي اَوْرِي شَفَاعَتِي خُزِي كَمْدِي مَصْطَفِي
 ظَهْوَرِيْكَ صَحْبِيْكَ اَوْرِي خُزِي كَمْدِي مَصْطَفِي
 صَلَوَاتِي وَا رِيْلَا يِلْدَرِيْكَ
 اَوْرِي صَبِيْبِي جِهَانَة مَكْمَلِي دِيُو بَرِيْمِي خُزِي كَمْدِي مَصْطَفِي
 نَكْرِيْكَ اَمْتَلَرِيْكَ فِلْدَرِيْكَ كَمْدِي مَصْطَفِي
 اِيْلَا مَوْلُك دَرِيْجِي دِيُو بَرِيْمِي خُزِي كَمْدِي مَصْطَفِي
 اَمْتَلَرِيْكَ طَا بِي خُزِي كَمْدِي مَصْطَفِي

مصحف

20

جبرائي لوني لندصى ربي اندري ويري سبي
حضر سرك ويري لري براف كمد مر وادد

رضوا كة خطاب اولدي جتيه منين ندي
حوري وغلما ت ناز اولدي كمد مضطابه

مخرج رجه من ندر بلر شغلر صا اولدي
جملة سجه عزت ندر لير كمد مضطابه

مغرا جيه سبر نديك ال بعلوب نوسو طوري
ستاد ت ناخني اوردي كمد مضطابه

ضيفه لك كلي واري ويري لوني بلور زاري
مشاق اوردره جاي كمد مضطابه

فصله 21 فصله

بارنه غفده يمين مني نجه اولما المدي سري
انكمن اللذ فوس مني انه زير كمد مر وادد

انتك ال الور اولجده فوكا وزا اولور
صيفت بولني بولور انه كمد مر وادد

بروانه اولوبين درين مور له ماللر يامر
اينده كوز صونر انه كمد مر وادد

ابنه

استي اكون براف تده حله لير تده براف 13
كسره بوريني يياق انه كمد مر وادد

مير نده لندوي كلور تر اولويه براف اور
اينده شيع اولور انه كمد مر وادد

اول اخر نك سلطاني بر شجونه عمري
قبول ال المن جناحي انه كمد مر وادد

مير طفور من لوندوي زانيليم صوري صوري
اينده جنتلا صير من انه كمد مر وادد

اليجها نك سروي شنا فدر اني بري
اخر زمان بقم بري انه كمد مر وادد

صيفه لنها ربي بونله كالي طاقية
نالته ايه شناعي انه كمد مر وادد

فصله 22 فصله

ايلا مده نيك ديه جي جناح باغده طوري
اون سكر نيك مالو نايي انكند اللمر

سرك انتك ال المن ب لوندوي جرح من
جهنم اودينه بصر انكند اولم نالته

الفخر حزقي ديك دنيا الوي يودي ١٦
 يوي فقير لة و اهدك اشك بولنه وار
 كونك خورش الجن ايركيشه سكنت ايرك
 وار
 دروني ابي حصير بصدري برخصبان
 ابي حرمه كوكب ايرك اشك بولنه وار
 حقه ايردي ريارك اشك بولنه وار
 كاهه قه طار بنوردي كاهه حله ايردي
 ابي طارني نور ايرك اشك بولنه وار
 دي سوزي حق ايرك كوكب توري باك اير
 خلوي وحدت ايرك اشك بولنه وار
 ابي رمايت ايرك ايرك طاعت ايرك
 غداي همز اشك ايرك اشك بولنه وار
 ابي صفة نكته من فقير لفت قدر نيل
 الفخر دنه الجن اول اشك بولنه وار
 اوغلا يكي اوغلا يكي ايرك اول اول
 باينه كوكبه يركي صوبه اول

لنا علمه جومده بيمر الا كاشنا ق جايمه
 شناعتي بيمر مرا اقلدنا اولم شاعله
 سن بر شناعتي كانيه ذر لوك در ناين
 ايجهاك شاعلي اقلدنا اولم شاعله
 صلوات كورنا قولم صور حجاب توري اقلدنا
 فدا اولسون بولنه جانل اقلدنا اولم شاعله
 انت ديري غمخه تيرنا لنا جومده ديمون
 اكلك الدن قومون اقلدنا اولم شاعله
 دين بولنه چك جنا اتند ابد ونا
 حشر عا لوصد صنا اقلدنا اولم شاعله
 اشك بوزي اقدرا لاه لاه لنا جومده
 شناعتي حشره اقلدنا اولم شاعله
 صفة لنا صكار بين بوند اقلدنا
 سندن اولم شناعتي اقلدنا اولم شاعله
 نصفا ٢٣
 كورده عالم خري بجه ديرك ديرك
 فقري اختار يلوب حمد لنا اقلدنا
 الفخر

مُؤْتَبِرٌ مَسْرُورٌ بِمَنْ مَلَكَ صَافٍ أَوْ لِيَحْنُ جَمْعُ عَلِيٍّ دَيْبَتَهُ مَوْجِبٌ بَارِتٌ
 جَنْدَكَ جَهَنَّمَ لَكَ بِخُجْرِكَ حَقٌّ أَسْمَاءٌ مَوْجِبٌ مَوْجِبٌ لِيَحْنُ
 شَاذٌ لِيَلْدَةٍ جَنْتَهُ فِيمَنْ جَلَّ مَوْجِبٌ عِلْمِي دَيْبَتَهُ مَوْجِبٌ بَارِتٌ
 فَمَا أَهْلًا وَصَعْتَهُ عِلْمِي فَالْحَقُّ مَوْجِبٌ لِيَلْدَةٍ جَنْتَهُ فِيمَنْ جَلَّ
 بَارِتًا مَوْجِبٌ عِنَانَتٌ يَكْبُو مَوْجِبٌ عِلْمِي دَيْبَتَهُ مَوْجِبٌ بَارِتٌ

نصفه

حَقٌّ مَدْرَتٌ الْبِدَارُ
 حَقٌّ قَتْلُهُ مَوْجِبٌ لَوَدَّ
 طَوْفِي يَنْبُلُ نَوْرًا لَوَدَّ
 حَقٌّ قَتْلُهُ عَمْرَتٌ لَوَدَّ
 أَنْدِيْسِي أَيْمَنُ نَظَرُ
 خَلْفُكَ أَرْبَعَةٌ كَعَرُ
 بِالْوَدِّ لَوَدَّكَ يَا رَيْدُ
 إِيحِي جِهًا نَوْرٌ نَوْرِي
 دَعِيْنَهُ يَنَا جَسْرًا فِي
 نَوْرٌ دَمْلُو يَنْوُكُ نَوْرِي
 دَعِيْنَهُ فِي طَوْفِي
 كَيْفَ مَوْلَاهُ فَالْيَأْسُ
 بِنَوْرِهِ فَالْيَأْسُ
 بِنَوْرِهِ فَالْيَأْسُ
 بِنَوْرِهِ فَالْيَأْسُ

نصفه

إِيحِي جِهًا نَوْرُهُ طَلُو دَرُ
 جَانَتْ جَانِي حِضْرُ الْيَأْسُ
 دَرْتُ لَوَدَّ لَوَدَّ لَوَدُّ
 جَانَتْ جَانِي حِضْرُ الْيَأْسُ
 قَيْدٌ لَوَدَّ كَعَرُ مَوْجِبٌ
 جَانَتْ جَانِي حِضْرُ الْيَأْسُ
 دَرْتُ نَوْرًا لَوَدَّكَ دَرْمَانِي
 جَانَتْ جَانِي حِضْرُ الْيَأْسُ
 كَيْفَ مَوْلَاهُ فَالْيَأْسُ
 بِنَوْرِهِ فَالْيَأْسُ
 بِنَوْرِهِ فَالْيَأْسُ
 بِنَوْرِهِ فَالْيَأْسُ

از

أَذْيَلِي بَوْلَهُ النَّأُ جَانَتْ جَانِي حِضْرُ الْيَأْسُ
 تَنْدُ لَوَدَّ مَوْجِبٌ أَوْ لَوَدَّ أَوْجِنُ مَوْجِبِي شَرِي كَصَحْبِنُ
 عِلْمِي دَرْمَانِي أَوْجِنُ مَوْجِبِي شَرِي كَصَحْبِنُ
 دَرْمَانِي لَوَدَّ مَوْجِبِي كَعَرُ مَوْجِبِي شَرِي كَصَحْبِنُ
 عَالِمَةٌ طَوْفِي أَرَاكَ لَانِ مَوْجِبِي شَرِي كَصَحْبِنُ
 لَوَدَّ مَوْجِبِي كَعَرُ مَوْجِبِي شَرِي كَصَحْبِنُ

طَاغَتْ دَرْمَانِي مَوْجِبِي
 دَرْمَانِي مَوْجِبِي مَوْجِبِي
 كَاهُ أَوْ لَوَدَّ كَاهُ أَوْ لَوَدَّ
 كَاهُ أَوْ لَوَدَّ كَاهُ أَوْ لَوَدَّ
 كَاهُ أَوْ لَوَدَّ كَاهُ أَوْ لَوَدَّ
 كَاهُ أَوْ لَوَدَّ كَاهُ أَوْ لَوَدَّ
 كَاهُ أَوْ لَوَدَّ كَاهُ أَوْ لَوَدَّ
 كَاهُ أَوْ لَوَدَّ كَاهُ أَوْ لَوَدَّ
 كَاهُ أَوْ لَوَدَّ كَاهُ أَوْ لَوَدَّ

أَوْ لَوَدَّ كَاهُ أَوْ لَوَدَّ
 كَاهُ أَوْ لَوَدَّ كَاهُ أَوْ لَوَدَّ
 كَاهُ أَوْ لَوَدَّ كَاهُ أَوْ لَوَدَّ
 كَاهُ أَوْ لَوَدَّ كَاهُ أَوْ لَوَدَّ
 كَاهُ أَوْ لَوَدَّ كَاهُ أَوْ لَوَدَّ
 كَاهُ أَوْ لَوَدَّ كَاهُ أَوْ لَوَدَّ
 كَاهُ أَوْ لَوَدَّ كَاهُ أَوْ لَوَدَّ
 كَاهُ أَوْ لَوَدَّ كَاهُ أَوْ لَوَدَّ

كله

النده تجوزي وارهد جانده جاني حوض الباس
 اب حياك صوف ايجن بوزن برافده بنوب
 بخد بيك جاني كصحن جانده جاني حوض الباس
 اب حياك نصيب اولا ان ابرت الوب علم بوزن
 حق فتده مقبوله اولان بيزرطو لو حوض الباس
 بزدره ركوند زري نجه
 بارشاه اولش خوجده
 قبول فلوگ بوسلين بولاش اولسون امان نوري
 صوف نرگون بيلي جانده جاني حوض الباس
 صيفه منج ايدر و صوف كل بفعلا ديگ
 طب اولوب سوزلدي جانده جاني حوض الباس
 فصله 27
 صديق بعمورنگ باري اول اول نلدي اتراريك
 جهار باري حضرت نوري ابو بكر صديق دكليمده
 نوري ابو بكر خالي نرنگ ابني جمله ياني
 بيمرطو نوري باري ابو بكر صديق دكليمده
 بختي مالمه به جانده نغيريني اختيار قيبان
 سحر

بيمره سرداش اولان ابو بكر صديق دكليمده 17
 بيمره بولون وارن مالمه قيمركه و برن
 مالمه بيلين نرنگ ابني ابو بكر صديق
 بولنده جان باش او بيلين مالمه بيلين نرنگ ابني
 اينقاندين برك ابدين ابو بكر صديق دكليمده
 بيمري جانده سوزن ال بيلوب فرطورن
 حذمشه فائز اولان ابو بكر صديق دكليمده
 صر حالده موشين اولان بيل بيلوب صديق دكليمده
 دين بولنده صديق اولان ابو بكر صديق دكليمده
 اباينده بوزن سوزن خالا فتده عدل فلا
 بيمر بيمه ايام اولان ابو بكر صديق دكليمده
 درون خزانلر صوزن صديق بوشن اتراريك اولان
 بهشت اتمغان كلن ابو بكر صديق دكليمده
 نغير بولون قدر بيلن نرنگ بيلن
 حق رسولي خوشن اولان ابو بكر صديق دكليمده
 بوزن نماز اولوب نكلان بريمه جبريل طورن
 نكلان نكلنه كبرن ابو بكر صديق دكليمده

نورې انلاکه بيورده نامذف آزاد اول دريس 18
اوغلوته سلطان حد اوله حضرت عمر در كليميد
حد نام اولكادري اولك اولته سينه اولان

شريت در شصتي اجس خلاقه خنده صحن
حق امري برينه قوبين حضرت عمر در كليميد

حقي باطل شنده صحن حضرت عمر در كليميد
بغير ورك ششون سوزك ولا قتده عدل فالان
كافر لرك خراج الان حضرت عمر در كليميد

مدينة ده فخره اولك طره سيني بيره جلوس
كيسري خنده ارك صصت حضرت عمر در كليميد
خا لوده ار اولك درين بولنده معان اولك
ايجهانده نورا اولك حضرت عمر در كليميد

صيفه مريح الديو صبي حب اولوب سويلدوي
صون گوئي بخلدوي حضرت عمر در كليميد

نورې بولك وارن عليمه عل قلسي
تقوي بولنده بهلوان حضرت عثمان
در كليميد

دنيا وار ليفدن صحن عمر مائه خليي سجن
صفت قوسجي اجس ابوبصر صديق در كليميد
صعته مريح الديو حب اولوب سويلدوي
صون گوئي بولا بولاي ابوبصر صديق در كليميد

فصل

فصل

بغبري خاندن سون خزينه لرب ودا اولان
ايلا مگ برده سني اجس حضرت عمر در كليميد
دين بولنده قا سالن شكري آردن صحن
دنيا وار ليفدن صحن حضرت عمر در كليميد

ايلا موقنا غن قوشن دين بولنده طارن طوان
بغبره سراس اولان حضرت عمر در كليميد
بغير ورك طوسري باري ترك ايري بولنده راي
دورن سويكي در سگ بري حضرت عمر در كليميد

صبره خطبه اولين بلبل اولوبن شاقين
عاشق جاننده عشق قوبين حضرت عمر در كليميد
ايلا و انگاه ايدين شريف حليمي بوردن
منا قواري قورادك حضرت عمر در كليميد

نورې

گو کلیم صرگ خولی حضرت عثمان د کلمیدر ۱۰
 کورنای نجه سی نوردهک یاراش مجلا بی
 او علی ای صبر صرجه سی حضرت عثمان د کلمیدر
 علمدر یا سنده یوزن قنیر کورک صرگ کورن
 قرانی عظیم یازن حضرت عثمان د کلمیدر
 صسته منج البکر وی غب اولوب سولدر وی
 صدق لورک یعلدور وی حضرت عثمان د کلمیدر
 آیه رحمة ایسین پیغمبر قول آنورگی
 از لورن از لورن ماشق ننگری ارسلانی د کلمیدر
 معصوم را ایسین ماشق اولان بیور قنیر یازن
 بوزی کور کورب رجا اولان ننگری ارسلانی د کلمیدر
 نور اریانی اولوب آقن سناک بوزنه یقن
 پیغمبر بیزدق چکن ننگری ارسلانی د کلمیدر
 بیور کج سرداش اولان هم بولکاش اولان
 یواننده جاک باش ورنه ننگری ارسلانی د کلمیدر
 ذوالفقاری موشن کافر ارسته بوشن
 چکه نلمه لری الان ننگری ارسلانی د کلمیدر

پیغمبر کلمه عجب سورنه حلونده وحدت فیلان
 در کور در کور لورن آلاک حضرت عثمان د کلمیدر
 دین یواننده ماطهر اولان وی لری ظاهر اولان
 ناک صورتی طاهر اولان حضرت عثمان د کلمیدر
 پیغمبر کلمه کور بوسی شونکه کده ننگری ولیدی
 دورت یار ننگری بری حضرت عثمان د کلمیدر
 خزینه کورن همه الین نما ایکن قید بین
 یواننده جاک باش اولین حضرت عثمان د کلمیدر
 ماشق اولوب صاریق اولان صمد ادر ب نثار کولان
 ماشق کورک بولین ورنان حضرت عثمان د کلمیدر
 یلورنک بولین ورنان کور کور طهر عورت قیلان
 حکا کجده نوز اولان حضرت عثمان د کلمیدر
 اولانک ایسین آلاک حرمت ادر ب عورت قیلان
 صر رسویا خنر د اولان حضرت عثمان د کلمیدر
 دین یواننده صاریق اولان ایسین لایق اولان
 پیغمبر حضرت عثمان د کلمیدر
 حیا ایسین بوزی صورتی
 کور

در لاله لك اوسته كان ذوالنهارى الته اله
 جده مؤذنتك كافر تترى ارسلاني دكلميد
 دوين بولنده سيبيل او كان ميدانك ايجره مهر ابدنا
 بر با شنه انظر ميبان تترى ارسلاني دكلميد
 ارغنده ذوالنهار جلم بر ترونه صغر اريك يعنى
 جبرائيل بيلكي دوتى تترى ارسلاني دكلميد
 اوتغلي كافر اله الان بدي توندنصله ملو برين
 نوي جو تترى دكلم تترى ارسلاني دكلميد
 بزيق بولك اوج كونه رار تندنه خجمله موب
 خيمر تلمه سى الان تترى ارسلاني دكلميد
 پشورگ تويك شويك له تترى وليي
 حسن صيون بابا تترى ارسلاني دكلميد
 ديسر تونره اتون كوزي ايلد غاز ولسون
 ترالتنه دوتون تترى ارسلاني دكلميد
 كدرجه على هيبيلون دى صيخ ايتن طنلو
 موزكوصم وخوا ولبو تترى ارسلاني دكلميد
 سول ذالجه دعوى بلد غاري جانون كانه ذوالنهار سلك تترى ارسلاني دكلميد

در

در لاله تفرگه جلم شامتش سى بين اجه
 عشق ميدانك بولك اجه تترى ارسلاني دكلميد
 ايسلامك بوليك اجه كافر تترى تاين اجه
 ماشق اولوب جانون تترى ارسلاني دكلميد
 كانه لك تون تترى جده اذ صالار بصلو
 ذوالنهارى شهره اصل تترى ارسلاني دكلميد
 خوش دوترايدي قلعي صغر صيخ ايدري كه لاي
 دوين بوليسون صلوا في تترى ارسلاني دكلميد
 بجهورگ اوزك اري ازانين تران اري
 اربلاء اللهونق توي تترى ارسلاني دكلميد
 موب دويك سيدتد شهرى سرداش دويك عالمه تترى
 ولايت صكرامت اهلي تترى ارسلاني دكلميد
 ريكابت بره سى اجه سوزنا كينه جلم
 علم دوتراين اجه تترى ارسلاني دكلميد
 كيمكه كيميد ديسر تترى بياك عياك اولك
 بلان دنباي تترى ايدن تترى ارسلاني دكلميد
 صيغه منح ايلد وكي كس اولوب سولبلد وكي

اَسْجُوهُ جَانِّهِ جَانِّبِ عَائِشَةَ نَائِلَةً خَدِّجَةَ اَنَا ٢١
 بِيَوْمِ كَرِي مَوْرِي بَرِّقَ اَوْرُومَهَا نَهْ مَوْشُو كَلَوْتُ
 اَسْجُوهُ شَفِيعَ اَلْوَرِّ يَائِشَةَ نَائِلَةً خَدِّجَةَ اَنَا
 صَفِيَّةَ مَسْحِ اَيْلِدِ رَوِّ مَدْرِي صَوْتِ بَلِّغِ لَوْرِي
 حُبِّ اَلْوَجِّ سَوْتِ لَوْرِي يَائِشَةَ نَائِلَةً خَدِّجَةَ اَنَا

فصحة

فصحة

٣٢
 عَمْرًا اَبِي مَوْرِي فِلَوْتُ اَهْ اِيَامَ حَيْثُ شَفِيعِ اَيْلِدِ اَنْدَه
 اِيَامَ حَمْرِي صَوْتِ لَوْرِي نَائِلَةً خَدِّجَةَ اَنَا
 حَمْرَةَ نَهْمِدُ اَوْرُو كَرِي عَزَّزْتُ حَمْرَةَ دُرِّ سَوْتِ لَوْرِي اَوْرُو كَرِي لَوْرِي
 مَائِلَةً اَلْوَجِّ يَلِي مَوْشُو كَلَوْتُ كَلَّ اِي نَائِلَةً خَدِّجَةَ دُرِّ بَلِّغِ
 اَبِي اَنْدِي سَوْتِ طَالِمِ بَرِّقَ اَبِي حَمْرَةَ مَنَافِي بَلِّغِ لَوْرِي
 صَوْتِ لَوْرِي حَمْرَةَ لَوْرِي شَهْدِ لَوْرِي كَلَّ اِي حَمْرَةَ نَائِلَةً خَدِّجَةَ اَنَا
 بَرِّقَ اَوْرُو اَلْوَجِّ حَمْرَةَ لَوْرِي بَعَاذِي اَنْ مَسْحِ اَبِي صَوْرَةَ مَسْحِ
 اَنَا نَائِلَةً خَدِّجَةَ اَنَا شَائِعِ مَوْشُو كَلَوْتُ كَلَّ اِي نَائِلَةً خَدِّجَةَ اَنَا
 كَلَّ اِي دَهْ شَتِّكَ جَانِّكَ جَانِّبِ مَوْشُو كَلَوْتُ اَبِي حَمْرَةَ مَنَافِي
 حَمْرَةَ حَمْرَةَ لَوْرِي اَسْتَهْ نَائِلَةً خَدِّجَةَ اَنَا
 كَلَّ اِي نَائِلَةً خَدِّجَةَ اَنَا مَوْشُو كَلَوْتُ مَنَافِي مَوْشُو كَلَوْتُ اَنَا اَلْ

مَدْرِي صَوْتِ كَلِّ بَعَاذِي تَتَصَرِّفِي اَسْتَهْ اَبِي دَكِّ لَمِيدُ
 ٣١
 فمصحح
 دَرِّ مَوْشُو كَلَوْتُ اَوْرُو كَرِي مَائِلَةً خَدِّجَةَ اَنَا
 صَفِّ بَلِّغِ لَوْرِي اَوْرُو كَرِي يَائِشَةَ نَائِلَةً خَدِّجَةَ
 حَمْرَةَ جَمْرَةَ اَوْرُو كَرِي خَانِقَةَ لَوْرِي اَوْرُو كَرِي
 اَسْجُوهُ دَعَا فِ اَلْوَجِّ عَائِشَةَ نَائِلَةً خَدِّجَةَ اَنَا
 خَانِقَةَ لَوْرِي مَوْشُو كَلَوْتُ اَوْرُو كَرِي مَوْشُو كَلَوْتُ
 اَسْجُوهُ اَبِي سَعِي يَائِشَةَ نَائِلَةً خَدِّجَةَ اَنَا
 اَوْرُو كَرِي حَمْرَةَ مَوْشُو طَوْرِي بَرِّقَ اَوْرُو كَرِي حَمْرَةَ اَوْرُو كَرِي
 نَزَّ اَوْرُو كَرِي دَسْتَا اَبِي مَوْشُو كَلَوْتُ عَائِشَةَ نَائِلَةً خَدِّجَةَ اَنَا
 مَوْشُو كَلَوْتُ جَانِّبِي نَهْ اَسْجُوهُ اَبِي مَوْشُو كَلَوْتُ
 اَسْجُوهُ نَائِلَةً خَدِّجَةَ اَنَا مَائِلَةً خَدِّجَةَ اَنَا
 اَسْجُوهُ مَوْشُو كَلَوْتُ مَوْشُو كَلَوْتُ مَوْشُو كَلَوْتُ
 جَمْلَةَ مَائِلَةً خَدِّجَةَ اَنَا مَائِلَةً خَدِّجَةَ اَنَا
 نَائِلَةً خَدِّجَةَ اَنَا مَائِلَةً خَدِّجَةَ اَنَا
 اَسْجُوهُ مَوْشُو كَلَوْتُ مَائِلَةً خَدِّجَةَ اَنَا
 صَوْرَةَ مَوْشُو كَلَوْتُ مَوْشُو كَلَوْتُ مَوْشُو كَلَوْتُ

اسجونه

شَرَّهَا صَغِيرَةً نَكَتُهَا بِحُجْرَةٍ شَاءَ اللَّهُ بَلَّغْتُكَ مِنْهُ أَيْلَهُ صَوِّ
 أَمَّا زَيْتُونَةُ فَتَأْتِيكَ بِجُودٍ كَلَّا يَا نَهْمِيَّةَ نَهْمِيَّةً أَيْمَانًا

نصف

نصف

بِوَالِدَيْهَا بِيَدِي لَمْ يَخْذَمْتَهُ فَأَيْمُونُ طَوْرًا
 دُرِّي نَوْبًا صَائِرًا لَمْ يَدُرْ فَرَقَلْهُ أَرْسَلْهُ

حِضْبُ النَّاسِ دُرٌّ بِأَسْلَمِي خَلْقَةٌ دَخِلَ أَسْلَمِي
 حَقْلَةٌ دَرَجَتِي كَسْرِي بِدِيَلِي فَرَقَلْهُ أَرْسَلْهُ

أَنْجِي أَوْجِي بِدِيَلِي كَسْرِي نَهْمِيَّةَ نَهْمِيَّةً فَرَقَلْهُ أَرْسَلْهُ
 بِأَدْنَاءِ أَيْمَانِي فَطَرْتُ بِدِيَلِي فَرَقَلْهُ أَرْسَلْهُ

غَائِبُ أَرْسَلِي كَسْرِي رَأَيْتِي يَتَعَبِي بِرِي دُرٌّ

جَمَلَةٌ سَبِيحَةٌ أَوْ مَجْمُوعَةٌ بِدِيَلِي فَطَرْتُ أَرْسَلْهُ

بَوْلُكَ بَوْلُكَ لَمْ يَكُنْ حَتَّى تَنْظُرِيهِ أَرْسَلْهُ

شَتَّى مَجْمُوعَةٌ جَانِبِي بِدِيَلِي كَسْرِي فَرَقَلْهُ أَرْسَلْهُ

فَرَمَانٌ وَبِرِّي كَسْرِي حَقْلَةٌ نَهْمِيَّةَ نَهْمِيَّةً فَرَقَلْهُ أَرْسَلْهُ

مَائِدَةٌ لَمْ يَكُنْ حَقْلَةٌ مَائِدَةٌ بِدِيَلِي كَسْرِي فَرَقَلْهُ أَرْسَلْهُ

تَلَمِيحٌ أَوْ كَسْرٌ جَانِبِي حَقْلَةٌ كَلْبِيَّةٌ دُرٌّ حَقْلَةٌ بِدِيَلِي

مَجْمُوعَةٌ كَسْرِي فَرَقَلْهُ أَرْسَلْهُ بِدِيَلِي فَرَقَلْهُ أَرْسَلْهُ

سَرَّهَا كَسْرِي كَسْرِي خَلُونَهُ وَحَدَاتٍ بَلَّغْتُ لَمْ
 حِضْبُ دُرٌّ سَبِيحٌ أَوْ مَجْمُوعَةٌ بِدِيَلِي كَسْرِي فَرَقَلْهُ أَرْسَلْهُ

بِيَدِي أَيْمَانِي فَطَرْتُ بِدِيَلِي فَرَقَلْهُ أَرْسَلْهُ
 فَوْضُوْبِي جَانِبِي بِدِيَلِي فَرَقَلْهُ أَرْسَلْهُ

جَمَلَةٌ سَبِيحَةٌ أَوْ مَجْمُوعَةٌ بِدِيَلِي كَسْرِي فَرَقَلْهُ أَرْسَلْهُ
 كَسْرِي فَرَقَلْهُ أَرْسَلْهُ بِدِيَلِي كَسْرِي فَرَقَلْهُ أَرْسَلْهُ

نَهْمِيَّةَ نَهْمِيَّةً جَمَلَةٌ سَبِيحَةٌ أَوْ مَجْمُوعَةٌ بِدِيَلِي كَسْرِي فَرَقَلْهُ أَرْسَلْهُ
 صِدْقٌ كَسْرِي فَرَقَلْهُ أَرْسَلْهُ بِدِيَلِي كَسْرِي فَرَقَلْهُ أَرْسَلْهُ

نصف

نصف

بَمَنْزِلَةِ ظَهْرِي كَسْرِي وَبِلَيْحِي بَيَاتٌ أَوْ كَلَانٌ
 كَسْرِي بِدِيَلِي كَسْرِي أَوْ كَلَانٌ تَلَطَّطِي وَبَيْسَ الْقَرَآنِي

دِينٌ بِيَدِي كَسْرِي أَوْ كَلَانٌ هَوْنِي أَيْلَةً بَارَةً وَبَلَّغْتُ
 صَفِيحَةٌ سَبِيحَةٌ أَوْ مَجْمُوعَةٌ تَلَطَّطِي وَبَيْسَ الْقَرَآنِي

فَطْنٌ أَيْلَةٌ تَلَطَّطِي وَبَيْسَ الْقَرَآنِي كَسْرِي أَيْلَةٌ بَلَّغْتُ
 دُنْيَا أَيْمَانِي دُرٌّ تَلَطَّطِي وَبَيْسَ الْقَرَآنِي تَلَطَّطِي وَبَيْسَ الْقَرَآنِي

صَوْلَ اَيْدِي لَانَايِ سَلَطَانِي رَيْسِ الْقَرَّانِي
 اَوْلِيَا كَرْدِي جَنُوبِي حَيْدِي لَمَدِي حَالِي
 اللّٰهُ اَرْتَوْرِسِي نُوْرِي سَلَطَانِي رَيْسِ الْقَرَّانِي
 صَفِيحَه مَنِيحِ اَلدَّرِي حَيْدِي اَوْلَعَبِ سَوْبَدُوْرِي
 صِدْقِ كَوْنِ كُلِّ بَيْتِ لَانَايِ سَلَطَانِي رَيْسِ الْقَرَّانِي
فصل 36
 بِنَادِ شَهْرِ يَدِي طَوْرِي حَقِ اِيكُونِ فِلْدِي بَرَّانِي
 دَوْرِي كَوْنِ اَيْدِي نِيَا رِي حَضْرَتِي حَيْدِي نَارِي
 صَوْمِ كِي رُوْرِي مَقْلَانِي عَرِي اَيْدِي حَالِي
 كِي سَهْ رَانَا رِي بُوْلِي سَلَطَانِي رَيْسِ الْقَرَّانِي
 اللّٰهُكَ سَوْبَكِي دَوْرِي عَالَمِ حَضْرَتِي نَسِي
 دَايِي حَلُوْرِي اَيْدِي رِي مَقُوْرِي بُوْلِي كَوْرِي
 حَيْدِي حَوْبِ اَيْدِي سَلَطَانِي رَيْسِ الْقَرَّانِي
 دَوْرِي اَوْلِيَا رِي رِي حَوْبِ اَيْدِي رِي دَرِي

دابل 36

رَايِلِي اَيْدِي شَا كِي رِي
 زِيَادَه اَيْدِي جَلَالِي بُوْرِي اَيْدِي حَيْدِي قِي نَالِي
 نَصِيْبِ اَوْلَشَدُوْرِي اِلِي سَلَطَانِي رَيْسِ الْقَرَّانِي
 اَوْلِيَا لَمَدِي نَرِ اَيْدِي اَرْشَلَانِي شَكْلَانِي بُوْرِي
 حَمِي بُوْرِي حَوْرِي اَيْدِي سَلَطَانِي رَيْسِ الْقَرَّانِي
 كُوْرِي اَوْلِ شَكْرِي نِيَا حَا صِي نِيَا دَوْرِي اَيْدِي
 اَرْشَلَانِي بُوْرِي اَوْلَشَدُوْرِي اَيْدِي رَيْسِ الْقَرَّانِي
 صَعَكِ سَوْبِ كَوْرِي لَيْسِ اِلِي اَوْلَمُوْرِي اَلْعِي
 قِيَادَه دَوْرِي بَرَّانِي سَلَطَانِي رَيْسِ الْقَرَّانِي
 اَوْلِيَا كَرْدِي بَرَّانِي حَوْرِي قِي شَهْرِي
 اللّٰهُ اَرْتَوْرِسِي نُوْرِي سَلَطَانِي رَيْسِ الْقَرَّانِي
 صَفِيحَه صَعَا هَكَار مِي بُوْرِي حَالِي
 اَبْرِي سَهْ اللّٰهُكَ هَمِي سَلَطَانِي رَيْسِ الْقَرَّانِي
فصل 37
 مَوْبَدُوْرِي قَلْبِي سَرْدِي شَهْرِي تَرِكِ اَيْدِي اَوْلَدِي اَيْدِي
 مَرِي شَهْرِي قَلْبِي مَرَّانِي نِيَا اَرْشَلَانِي رِي
 صَفِيحَه سَرَّانِي طَوْرِي رَيْسِ الْقَرَّانِي

26

ضمیمه شرح آیلد رجبی فصله 38 24
 صدیق طغولک بغلا لا ری 38
 دروست بولنده باش اولونین 38
 سرتی عیان ائلکین 38
 صورت عالیند کچکین 38
 بجاب بره سینی اجس 38
 گند رسته معشور اولان 38
 سر رده یخس اولان 38
 بالیندن خلوت ایدن 38
 انزلی یاری نوزش ایدن 38
 دین عثمان اولوب کاشن 38
 دروست سوزا سینه دروشن 38
 دردی یسه جالسن 38
 خطی مشره فاز لسن 38
 عشقی ایله بغلا دلرس 38
 بجان نغبت و بر دیکر 38
 حبت اولوب سولکد ری 38
 عالی ابراهیم سلطان رلی 38
 عاشق منصور صادق منصور 38
 انالطی دیو یانر لکن 38
 پیر جوان اغلا دلرس 38
 عاشق منصور صادق منصور 38
 پیمبر لاله حبت ایدن 38
 عاشق منصور صادق منصور 38
 عشقی سوزی باشکن اشن 38
 عاشق منصور صادق منصور 38
 انالطی دیو یانر لکن 38
 عاشق منصور صادق منصور 38
 پیر جوان اغلا دلرس 38
 عاشق منصور صادق منصور 38

طهته سین یاربوب طیبی 38
 عالی ابراهیم سلطان رلی 38
 دوست عشقده آرین همه سوله سوزین 38
 وارلی حق اکیون قوبین عالی ابراهیم سلطان رلی 38
 مدح یارب تقوی طغولک 38
 اخرت اختیار ایدن 38
 وار حق اکیون خدیق ایدن قیولر اکیون صراف ایدن 38
 دروغه دروشوب لیلن عالی ابراهیم سلطان رلی 38
 قیولر قبول ائلکین 38
 باری کسوی طوبی بیتی 38
 ناصی باغنه اولان طاهره باطنه ایدن 38
 عزا اکیون یلج صلن عالی ابراهیم سلطان رلی 38
 وکایت ظاهر اولان 38
 عالی ابراهیم سلطان رلی 38
 دروغه ایدن قیولر کلمه کلمه دروغه 38
 باق صوریته یونف عالی ابراهیم سلطان رلی 38
 حیلله حیلل طغولک 38
 باری ابراهیم سلطان رلی 38
 سولکد دلر معیان 38
 عالی ابراهیم سلطان رلی 38
 صند 38

شهر بغدادت كالملاي
 اولت زيردي جمله راي
 ارتك لري طومندي
 دوست ميلا نكهه درندي
 جمله شيخ لرو اولدي خرون
 گنذرسته فتوي ريرين
 جمله شيخ لرو اغلندي
 آه ايد وغب اير لندي
 عشق اور غاني در قديلي
 در لوجفالي اشديلي
 انا لقي طلبي جالندي
 ابي سي فاطمة الذي
 المي آغين كندر لرو
 حمد ايرب ثنا لقلدي
 اناي فاذ اولدي روان
 بن لري جملي تمام

درويش يلوردي بوخاي
 عيشة ديمندي بلبي
 جندا اهل بغدادت يلديلي
 درويش يلوردي بوخاي
 عيشة ديمندي بلبي
 جندا اهل بغدادت يلديلي

كزوي روزار صلا لشمس
 عاشق منصور صادق منصور
 شيخ شبي شيخ صباي
 عاشق منصور صادق منصور
 صورت نقشته اورجا دي
 عاشق منصور صادق منصور
 صعبا اشكي اولدي روان
 عاشق منصور صادق منصور
 اغلشوب وراع لندي
 عاشق منصور صادق منصور
 راه رازخدا بيدلي
 عاشق منصور صادق منصور
 برون لولدت صفا ظلاي
 عاشق منصور صادق منصور
 برادر ابدن اصلدي
 عاشق منصور صادق منصور
 انا لقي ديوردي هميات
 عاشق منصور صادق منصور

دكار

عزمت ايد زوب ليوار دي لير
عاشق منصور صايق منصور
نبارك خزه الكبر رجه صوبينه ارديك
بكنه صوبينه طالو ديكر عاشق منصور صايق منصور

اصلي بقرات فليدي دعا
بجي طوطي خجده صوبينه
چكاري رجه صوبي يند
عاشق منصور صايق منصور

اوليا نوك سترخي اندر دي رجه صوبي
عياك اتريك اشراي عاشق منصور صايق منصور
دوخته ابنة سينه صورت
فلك تو نيله طوط لوس

گندويي صده باه فيلان
عاشق منصور صايق منصور
صبيغه منج ايلدو جي
حبيب اولوب سويلدو جي

صديق صكو كل بيخه لا دري
عاشق منصور صايق منصور
نص 39

لرجه اوليا لر لوك دره جي
عينا الله فلوك بر آخي
حنگ در شولي نوكله جبراي
اره امك حقه ارنگ اكوندر

فاخي عمولرين ترك ايلدو
حقيقت بو ليك برنگ ايلدو
دوست سيد نيغه باشلرين تو دي
اره امك حقه ارنگ اكوندر

حقيقت بو ليك برنگ ايلدو
عاشق منصور صايق منصور
دوست جاين دوست الله اكوندر
حقيقت بو ليك برنگ ايلدو

صفه

حقد طبري بهراز اوزب اوچلر
اره امك حقه ارنگ اكوندر
شريف حليمك مقبول كر بيدر
طريقت اصلونك مقبول كر بيدر

حقيقت بحر نك دره كنه كر
بو عشق ميكر نيوك مرانه كر
اول سر عالينك بر وانه كر
اره امك حقه ارنگ اكوندر

حقيقت سترخي بو ليك ايلدو
ار ليك شنه ارنك اكوندر
ايچي شويك مقبول اولدو
اره امك حقه ارنگ اكوندر

اوز سنك بولنه بو نلس وارديك
جه جاد بولونه خنده منكر فلورديك
مقام عرش طو لوك سينه طو زور
اره امك حقه ارنگ اكوندر

حقيقت خنده بر ياك اولدو
شويك شنه خيون فالديك
دوست يوق الله شويك صايق اولدو
اره امك حقه ارنگ اكوندر

حقيقت عيليك عالير بيدر
اول عالي دره كنه صايق ايلدو
نظره كاه كاتيك فلور بيدر
اره امك حقه ارنگ اكوندر

لنا صفا رهنه منج ايلدو
سويك جاد لوكدي سويلدو
اندي بو لسيه خاك ايلدو
اره امك حقه ارنگ اكوندر

نص 40
صرا لاندن فويدي بيدر
سرتين اولدي صوبين لوس
عشت ايدك صرجهك اولدو
جن بصوره صوبين لوس

29
عاشق منصور صايق منصور

خارجي ابراهيم سلطان رجا من بصورتہ مصورہ بکومر
اقا منہ دنگار یا بوجے کوئندہ من سوئے قالموے

صیغہ مدح ابد و صیغہ محبت اولوب سولہ راجی
صدوق صغور کل بکلاد رجا من بصورتہ مصورہ بکومر

نخه وار مرد رکا صیغہ صیغہ مر اللهم
اول راجی جها ن فخره کوئندہ بندن بیک بیک

عمر مر اول نخه جها نده کوئندہ بندن بیک بیک سلام
مدیته در سنو ک شهر بند نور رجا بیک بیک سلام

کلین کلجک قری بده حق وینده سول کلایه
اول کمد مضطمانه کوئندہ بندن بیک بیک سلام

صیغہ سول ابد رجا محبت اولوب سولہ راجی
صدوق کو کل بکلاد رجا کوئندہ بندن بیک بیک سلام

ادم صیغہ حق اولوب کوئندہ بندن بیک بیک سلام

قلتم ان دنیا و آریسه اهرنا الله صغور بیکه 31
اول صیغہ بیک در رت یا بیکه کوئندہ بندن بیک بیک سلام

خوجرنا الله آریسه کنا صغور بیکه
عائمه نا طمد صخر کجه انا کوئندہ بندن بیک بیک سلام

اول ایلد بیکه الیته نوا در جاجر بیکه
صن ایلد صیغہ کوئندہ بندن بیک بیک سلام

صیغہ بیکه یا بیکه صغور بیکه
صغور بیکه یا بیکه صغور بیکه بیک بیک سلام

صغور بیکه یا بیکه صغور بیکه
صغور بیکه یا بیکه صغور بیکه بیک بیک سلام

صغور بیکه یا بیکه صغور بیکه
صغور بیکه یا بیکه صغور بیکه بیک بیک سلام

صغور بیکه یا بیکه صغور بیکه
صغور بیکه یا بیکه صغور بیکه بیک بیک سلام

طرقت صبيحة صبا صكنا
 لنا الله حوجر قبول ولاة
 جهنم دة يبي ذكرك
 انذرت صوتك يا شويك جمد
 طمو اهي صوت صيب صور ل
 زبا نيلر اوندك قدام صوت ل
 طويضة شويك لوتوب يا نزل
 عمر اناه جة ديك دوا باغ
 در لودر لور اوندك يزل و
 زبا نيلر يمشد الكور ل
 نر باد ايد نيلر زاري قور ل
 طمو نوك اجده اوند قور ل
 كور لور اكا مشك لور سنا فكلر
 كلده امري سنا فون شوز لور يده
 ياكلر بيمد صغر اغر لور يده
 قور لور طولو عقر ب عمري
 ايجار لور كايه انكسه ذصري

فصح 43

زبانيلر

زبا نيلر ايدر عذاب عري
 ظالمك حوجنك زده ينيك
 زبا نيلر ايدر عيب عفور
 يلور يكلر ينيك ايدر و ب قور لور سة
 جهنم كبلري با شنده اوسده
 سونيلك فاليسر طاقيا
 بوجليلر نه عذاب اوله قيا
 جهنم يا اي اولود ايا يا
 كلر انا شك اكا قور قور
 قور لور عه مالكري سمس ايدر
 دوز لور اقدر يا يه نياد ايدر
 صبيحة جهنم شره ايلدي
 صينوب قور كايه حقه بقلدي
 طر اوجان عجي واه من يمين
 اكنة لير لور لور سكت حيران
 بو حور لور نيجه صله طير لور
 حوجم انا ايلكل اوند
 بونله ايدر حق عذابك لور
 حوجم زري انا ايلكل اوند
 در لور اونا بين يه اوسده
 حوجم زري انا ايلكل اوند
 دايم ايدر لور ادمر اسخ
 حوجم زري انا ايلكل اوند
 عذبا يني يور قور لور و انا
 حوجم زري انا ايلكل اوند
 انا لور يجه يلق بول ليدر
 حوجم زري انا ايلكل اوند
 قور قور صينوب ايلكل اوند
 حوجم زري انا ايلكل اوند
 طمو اوندك سندن دوز ري جان
 قولر ايجون نلر يا نيلر جان
 حوجم زري سقله كور دوز لور

فصح 44

32

بَدَانُ لَرِيذَةٍ يَتَرَحَّلُهُ فَمَوَا
 اَوْسْتَنَةٌ نِيْلُ كِبْرٍ جَمْلَةٌ حَوْرِي
 سَدَانُ اَوْجَانِي حَيْبُ اللّٰهِ تَرِيدُ
 اَوَّلِيَاكُ يَسْكُرُ طَلْحُ رَا غِيْدُ
 رِيضَانُ بَرِي اَوْجَانِي قَلْبِي
 ضِيَانَةٌ اَنْوَرُ سَا شِعْرِي
 مَوْسِي لَرِيذَةٍ شِرَا نَ فِلْوَرِي
 كَوَلْمَرِيذَتِي حَيْبِي بِلْوَرِي
 رِيوَرِيذَتِي تَوَلِيَتْهُ اَشَا لَرِي
 صَا حِيْبِي فَمَوْسِي بَا زَوِي حَق
 رِيوَرِيذَتِي تَوَلِيَتْهُ حَوْسِي سَكَلْتِي
 حَدِي نَهَابِي تَوَلِيَتْهُ عِلَا
 مَوْسِي رَحْمَتِي رَا عِلَانُ رِيوَرِيذَتِي
 نَا لَتَةٌ رِيذَةٌ دَمِي رَا اَوْجَانِي بِلْنَه
 حَيْبِي حِيْبَانُ بَا عِيْنَ مَدِي اَلْدِي
 مَوْسِي تَوَلِيَتْهُ غَضَبِي اَلْدِي
 مَوْسِي تَوَلِيَتْهُ غَضَبِي اَلْدِي

قصه

45

مَوْسِي سَلْمَةٌ وَاوَلِيَتْهُ اِي اِي
 حَوْرِي لَرِيذَتِي اَنْتُكَ حَنْصَرِي
 وَكَلْمَةٌ اَمْدِي حَنْصَتِي بَا غِيْدَتِي
 حَنْصَتِي بَا غِيْدَتِي حَوْسِي بِلْ اَنْوَرِي
 بِيْرَا قَلْبِي سَبِيْحِي نِيَا نَ اِيْدِي
 حَيْبِي اَلْتَوْنِي حَيْبِي اَغَا حِي
 سِيْكَ رِيغِي اَنْوَرِي اَمْوَلِي طَوْرِي
 بَرِي رَا مَدِي يَمِيْحِي عَالِمَةٌ يَسِي
 جَانَةٌ حِيَا تِ وَيْمِي اِي رَوْرِي
 اَجَلِيْشِي اَنْوَرِي حَيْبِي مَرْبِي
 مَوْسِي اِيْدِي كَلْمَتَانِ اَجْمَةٍ سِيْرَانِي
 حَيْبِي تَوَلِيَتْهُ لَعْلِي حَنْصَدَانِي
 دَا لِيْلِي لَرِي تَوَلِيَتْهُ اَوْسَلْمَانِي
 حَوْسِي حَيْبِي حَيْبِي حَيْبِي سِيْرِي
 مَوْسِي بَا تَوَلِيَتْهُ مَرْجَانِي حَيْبِي
 مَوْسِي سَلْمَةٌ تَا جِ دَا رَلْتِي وَاوَلِيَتْهُ
 كَلْمَةٌ مَوْسِي حَنْصَدَتِي سَلْمَانِي اَوَلِيَتْهُ

بدرلي

سَوِّ لَمَوْعَةً لَكَ بَوِّ لَنْ نَصِيبَ اَيْلِكَ بِاصْطِحْمِهِ

جَنَّتْ نَجَّةٌ سِنِّكَ صَوِّ لَنْ سِنْ مِيَّشْ اَيْلَهُ خَوْجَمِهِ
نَهْدَةٌ وَسَى اَعْلَا نَكَ بَاغِنِ سِيكَ زَمِيغَانِ تَرَا رِبِنِ
حَوْرِيَا مِيَّشْ لَا رِيَا طَوْرَا مِيَّشْ سِنْ مِيَّشْ اَيْلَهُ خَوْجَمِهِ
اَوَّلِيَا لَكَ طَوْرَا مِيَّشْ جَنَّتْ نَجَّةٌ رَا بَاغِنِ

بِرَاقَةِ مِيَّشْ اَوْجَاغِي اَوْجَاغِي اَوْجَاغِي اَوْجَاغِي
سَلَسِيْلَ مَسُوْرِيْنَ اَجْمَعِي سِنْ مِيَّشْ اَيْلَهُ خَوْجَمِهِ
جِنَانِ بَاغِنِيكَ طَالِيْنَ جَنَّتْ لَوْنَتُكَ حَاصِيْنَ

حَوْرِيَا لَكَ مَصَاحِيْبِي سِنْ مِيَّشْ اَيْلَهُ خَوْجَمِهِ
جَنَّتْ اِيَّجَهْ اَقَمْنِ مَوْنِكَ حَلَا لَوْنِي لِيَا سَلَا رِيَّسِي
اَنْوَاغِ دَرَا لَوْنِي مَعْتَلِسِي سِنْ مِيَّشْ اَيْلَهُ خَوْجَمِهِ
مُوْرَقَلْ نَكَ اَيْشُوْرْتَلْ جَنَّتْ نَمَا سِيْشِي دَا لَوْنِي

جُوْمَهْدُ لَكَ يَلُوْبُ اَمْسِي سِنْ مِيَّشْ اَيْلَهُ خَوْجَمِهِ
مِيَّشْ اَوْجَاغِي نَمَا سَا مَعْرَجَمُ بَا سَرَكُنْ بَا سَا
نَمَا لَكَ لَمَلِيْلَةَ اَبْرِيْشَهْ سِنْ مِيَّشْ اَيْلَهُ خَوْجَمِهِ
سِيْنِ نَاوَرِيْشِي مِيَّشْ مَوْنِمُ بُوْرُوْرَا اَيْنَدُوْرُوْرَا مِيَّشْ اَيْلَهُ خَوْجَمِهِ

جَنَّتْ

جَنَّتْ اِيْحَنَدَهْ دَرِيَا رُوْرَا سِنْ مِيَّشْ اَيْلَهُ خَوْجَمِهِ

صِيْمَهْ بُوْرِيْ سُوْرِيَا لَاقِيْ عَمِيْلِي اَيْلِيَا
حَقَّةٌ مَنَاجَا تْ اَيْلِي سِنْ مِيَّشْ اَيْلَهُ خَوْجَمِهِ

نص 46

اَيْشُوْرْتَلْ جَنَّتْ سَنَدَا دُوْرَسْتِ قُوْرِيْ صَقَاوَرَا اَلَدَا
جُوْمَهْدُ صَوْرَا مَكَا اَلَدَا خَوْجَمُ سِيْ صَكْرِكَ سِيْ
نَقْرَا اَلَدَا لَكَ دُوْرَدَا اِيْ اِيْحَنَدَهْ حَوْرِيَا مِيَّشْ اَيْلَهُ خَوْجَمِهِ

مُوْرَقَلْ مَسُوْرِيْكَ جِهَانِي يَنْدَمُ حَوْرِيَا مِيَّشْ اَيْلَهُ خَوْجَمِهِ
دَرِيْ مَنَدَلُوْرِيْ مَشْكِيْ رِيَا خَوْجَمُ سِيْ صَكْرِكَ سِيْ
سِيْنِ اَلَدَا سِيْشِي مَوْنِيْ دَرِيْ اَيْشُوْرْتَلْ مَوْرِيْ
سَوْنِكَ دَلِكْرِيْلَكَ كَرِيْشِي خَوْجَمُ سِيْ لَرَكَ سِيْ

سِيْنِيْ اَدَمُ اَدَهْ سِيْشِي بُوْرِيْ مَرَا اَدَهْ مَسِيْشِي
سِيْنِيْ بُوْرِيْ كِيْمَهْ مَسِيْشِي خَوْجَمُ سِيْ صَكْرِكَ سِيْ
مُوْرَقَلْ دَهْ سِيْ سِيْنِيْ جَانِيْ يَنْدَمُ دَرِيْشِي
خَاطِرِيْ مَوْرِيْ بِيَا تْ سِيْنِيْ خَوْجَمُ سِيْ لَرَكَ سِيْ

كُوْرَقَلْ مَنَدَهْ دَرِيْ مَشْكِيْ رِيَا اَلَدَا بُوْرِيْشِي بُوْلُوْمَسِيْشِي

بِرُودِ مَشْرِينِ اَوْ لَا مَشْرِينِ هُوَ جَمْعُ سَبِي صَدْرِكَ سَبِي
 كَوْنُكَ غَفْلَةً اَوْ اِيَّاكَ سَبِي مَشْرِينِ هُوَ سَبِيكَ
 مَنَابِتِ جَوْفِ اَفْرَاقِيَا هُوَ جَمْعُ سَبِي صَدْرِكَ سَبِي
 صَيِّغَةُ نَوْكِ كَوْنِ طَلِيحِ كَوْنِ زِي دُونَ كَوْنِ بُوْدَرُوفِ وَفِي
 صَضْرَتِ نَوْكِهِ دُونَ تَرِي يُوْزِيَا هُوَ جَمْعُ سَبِي صَدْرِكَ سَبِي
 سَبِي سَبِي اِيَّةَ مَزِيْنِ بَاقِي مَرْمَانَ اَوْ اِيْحِيَّةَ **فصله 47**
 مَزِيْنُ اَيْتِي طُوْبُوْبِيْنَ هُوَ جَمْعُ سَبِي اَوْ اِيْحِيَّةَ
 مَزِيْنِكَ اَيْتِي اَلْوَبِ خِيْمَةُ مَنِيْنَهَ فَايْمُرُ اَوْ اَلْوَبِ
 دُونَ مَشْرِينِ مَزِيْنَهَ مَزِيْنِ بَلُوْبِ طَائِلِ اِيْضَانَ اَوْ اِيْحِيَّةَ
 قَوْلِيَا اَوْ اِيْحِيَّةَ سَبِيْحَكَ فَوَلِّقْ دَهَ اَيْتِهَ اَوْ اِيْحِيَّةَ
 سَبِيْحَكَ بُوْدَرُوفِ نَسِي سَبِيْلِ اَيْتِهَ يَاللَّهِ اَعْمِيْحِيَّةَ
 مَزِيْنَهَ حَقْلِكَ مَا دَرِي قَوْلِي طُوْبُوْبِيْنَ هُوَ جَمْعُ سَبِي
 مَزِيْنِكَ اَيْتِهَ طُوْبِي اِيْحُوْبِي فَاَنْ مَيْحِيَّةَ
 سَبِيْحِكَ اَيْتِي طُوْبُوْبِ جَمْعُكَ نَعْمَهَ سَبِي يُوْبِ
 مَزِيْنَهَ اَوْ اِيْحِيَّةَ دُونَ جَمْعُكَ هَلُوْ تَلُوْبِيْنَ جَمْعُ مَيْحِيَّةَ
 سَبِيْحِكَ اِيْلَاتِ اَلْوَبِ كَعَدُوْسَهَ مَسْئُوْلِ اَوْ اَلْوَبِ
 صَيِّغَتِكَ يُوْبِي يَلُوْبِ اَدْبِيْنَ كَعُوْرَهَ تَمِيْحِيَّةَ

سَبِيْحَكَ سُوْرِيَا دَرِي صَدْرِكَ يُوْبِ مَعْنِيْلِي يُوْبِي اَصْلِي يُوْبِي
 كَلَا اَهْلِي رِيْنَهَ اَنْ اَلْوَبِ دَرِيَّةَ دَرِيَّةَ بُوْبِيْحِيْحِي
 سَبِيْحِكَ دَعَا سَبِي اَلْوَبِ اَلْوَبِ سَبِيْحِي اَبْرُوْبِ
 دَرِيَا سَبِيْحَةَ صَدْرِي يُوْبِ طَالِيْحِي حُوْ اَوْ اِيْحِيَّةَ
 صَيِّغَةُ يُوْبِي سَبِيْحِي اَلْوَبِ سَبِيْحِي اَلْوَبِ
 يَمِيْحِي مَعْنِيْحِي اَصْلِي اَلْوَبِ اَهَ حَقْلَهَ اَوْ اِيْحِيَّةَ
فصله 48
 بُوْدَرُوفِيَّةَ صَدْرِي كَعَبِي كَارِ بَانْدَرُوفِيْنَ مَوْزِيْنَ كَعُوْرَهَ
 مَوْزِيْنَ مَوْزِيْنَ اَصْلِي مَوْزِيْنَ اِيْحِي سَبِيْحِي اَلْوَبِ دَرِيْحُوْ صَدْرِكَ
 حَقْلَهَ مَعْنِيْحِي مَوْزِيْنَ اَلْوَبِ مَوْزِيْنَ اِيْحِي حَقْلَهَ يُوْبِي
 نَوْصِيَّةَ اَوْ اِيْحِيَّةَ دَرِيْحُوْ سَبِيْحِي اَلْوَبِ دَرِيْحُوْ كَعَبِي
 عِلْمُ اَدْبَرِي اِيْحِي مَوْزِيْنَ اَوْ اِيْحِيَّةَ اِيْحِي اَلْوَبِ
 حَقْلَهَ يَمِيْحِي اَلْوَبِ اِيْحِي سَبِيْحِي اَلْوَبِ
 سَبِيْحِي اَلْوَبِ مَوْزِيْنَ اَلْوَبِ اِيْحِي مَوْزِيْنَ اَلْوَبِ
 يُوْبِ اِيْحِي اَلْوَبِ مَوْزِيْنَ اَلْوَبِ اِيْحِي مَوْزِيْنَ اَلْوَبِ
 سَبِيْحِي مَوْزِيْنَ اَلْوَبِ اِيْحِي مَوْزِيْنَ اَلْوَبِ اِيْحِي مَوْزِيْنَ اَلْوَبِ
 مَوْزِيْنَ اَلْوَبِ اِيْحِي مَوْزِيْنَ اَلْوَبِ اِيْحِي مَوْزِيْنَ اَلْوَبِ

شَيْخُكَ اِزْجِي اِرْ كِيُوْب
 كُنْ كُنِي حَمَّةً بِعَلِيُوْب
 مَتَوَكِّبًا يَوْمَئِذٍ اِرْ كِيُوْب
 دَوْمُوْ كُوْنُ اَللَّهِ دِيُوْب
 مَتَمِيْعَةً بِوَيْي صَوِيْ كِيُوْب
 دِنْيَايَ بِرَبْرَهَلَه حَلَا مَجْدِي

نص

تَمَّا صَوِيْ كِيُوْب جَمِيْعًا فِي مَعْمُر
 حَبِيْبِ اَللَّهِ نُوْرًا نُوْسُ اِيْجَاوُ
 كَلَّ اِي كُوْمُوْ كِيُوْب نُوْكَ شِيْرُ كَايِي
 مَدْرُ ثَدْنُ بَا رَشْدَرُ اِلِهِي
 شَيْخَلَه مَلْدِي عَايِي عَا دِي
 بَادَنَاهُ مِرْدِي سَكَا بُو سِيْ يِي
 كَاهُ مِرْدِي اَلْوَرِيْ كَاهُ اِرْ كُوْب
 مَخْلِيَةً مَشْفَا قِي اِرْ كُوْب
 كَاهُ اَضْمَطُوْ مَوِيْب اِرْ كُوْب
 حَوْنُ عَشِيْمَلَه اِرْ كُوْب

كِيُوْب

شَيْخُكَ لُوْهَ سُوْرَتِيْ زَوْقَا اِيْمَا
 دَوْمُوْ كُوْنُ مَلِكِ دِنْيَا جَمِيْعًا دِيُوْب
 مَتَوَكِّبًا كَرِيْمًا مَطْلُوْبُ سِنِي
 بَا تَه دِيَا لِي دَوْمُوْ رَمَا سِيْمِي
 اِيْجِي كُوْمُوْ كِيُوْب بِرَبْرَهَلَه مَشْفَا قِي
 اِيْجِي شُوَيْلَه عَايِي شُوَيْلَه حَسْرُ
 مَتَوَكِّبًا مِيْن اِرْ كُوْب دَوْمُوْ كُوْب
 دِنْيَا كَرِيْمًا مَطْلُوْبُ سِنِي
 اَشْدُوْبُ بُو سُوْرِيْ اَللَّهِ جَمِيْعًا فِي
 رِيْعِي عِيُوْبُ مِرْدِي اَكَا كِيُوْب
 مَتَمِيْعَةً مَدْرُ اَللَّهِ مَدْرِي مَقْرِي
 مَتَوَكِّبًا اِيْمِيْن قَرَا صَوُوْ دَوْمُوْ

نص

اِرْ كُوْبُ شَيْخُكَ مَشْفَا قِي
 اِيْجِي شُوَيْلَه عَايِي شُوَيْلَه حَسْرُ
 مَتَوَكِّبًا مِيْن اِرْ كُوْب دَوْمُوْ كُوْب
 حَفْطُكَ مَطْلُوْبُ مَعْرَبِيَه بِيْرِيْ
 حَفْطُكَ مَطْلُوْبُ مَعْرَبِيَه بِيْرِيْ

بِرَأْسِ لَيْلِي دُرِّي مَيُوتِبِ كَيْدِ رَيْسِي
 بُوَيْجِهَانِ عَلِيَّيْنِ اَبْرِيكِ اِيْدَرِي
 سَيْكَلَهٗ طَلُوْ اَوْلُوْ رَعْلِي اَصِيْلِي
 عَشْتِكْ اَوْدِي اِيْلَهٗ يَا رُوْ حَا حِيْلِي
 يَا دِنَاهُ بُوَيْرِي رَيْخِيْلَهٗ يُوْرِي رَيْسِي
 اَحْسَمُ اَوْلِيْحِي نَايْبِ اَوْلُوْ رَيْسِي
 كَيْجِيْدِي مَجْدِيْكَ دُوْرُوْ دَسْ سِيْسِي
 دُوْرِي سَتِكْ اَمْرِيْلَهٗ خِيْدَمَتِي اِيْدَرِي
 قُوْرِي تَلُوْ كِيْ بِيْنِ كِيْهِ ضِيَا رُوْرِي رَيْسِي
 كَلَهٗ مَدْرِيْتِي زِيَا رَيْتْ قَلُوْرِي رَيْسِي
 كُوْلُوْرِي اَوْ سَيْتَهٗ اَرْشَادِ اِيْدَرِي
 اَنْدَرِي كِهٖ نِيَا رِي شَيْخِي اِيْدَرِي
 حَيْبِ اَللّٰهُ نُوْرِي مَدْرِيْتِكْ اَنْشِيْطَا
 كُوْلُوْرِي رِيْكَ اَوْ سَيْتَهٗ اَلِيْدِيْكَ سُوْرَا
 حَتّٰى اَرْزُوْ دَرْيَا مَدْرِيْتِ جِيْرَا رِي
 كُوْلُوْرِي اَوْ سَيْتَهٗ مَكَا رِي طُوْرَا رِي
 كُوْرِي مَدْرِيْتِي اِيْحِي جَلِيْلِي

دُرُوْمُوْ قُوْرِي مَوَالِيْكَ اَدَا اِيْدَرِي
 صَنْكْ نَظَرِي كَا رِي مَدْرِيْلِي كُنْشِي
 بِيْشِي رَمْتَهٗ دَمَا اِيْدَرُوْ دَسْ حَا حِيْلِي
 صَنْكْ نَظَرِي كَا رِي مَدْرِيْلِي كُنْشِي
 جَمَلَهٗ عَالِيْ مَسُوْرِي قَلُوْرِي رَيْسِي
 صَنْكْ نَظَرِي كَا رِي مَدْرِيْلِي كُنْشِي
 صَبَا اَوْلِيْحِي عِيْنِي يَدِي طَلُوْرِي رَيْسِي
 صَنْكْ نَظَرِي كَا رِي مَدْرِيْلِي كُنْشِي
 قُوْرِي لَمْ يَتَا مَسْ شُوْرِيْلَهٗ بَرَقْ اَوْرُوْرِي
 صَنْكْ نَظَرِي كَا رِي مَدْرِيْلِي كُنْشِي
 حَا صِيْحِي اَحْسَمْتِي اِيْدَرِي
 صَنْكْ نَظَرِي كَا رِي مَدْرِيْلِي كُنْشِي
 دُوْرِي سَيْتَهٗ يَا هٗ ذِيْ رِي تَهٗ لَهٗ وَا
 صَنْكْ نَظَرِي كَا رِي مَدْرِيْلِي كُنْشِي
 حُوْرِي جَمْرِي بَلُوْرِي رِي يَدِي كَطْرِي
 صَنْكْ نَظَرِي كَا رِي مَدْرِيْلِي كُنْشِي
 سِيْحِي كُوْلُوْرِي اَوْ سَيْتَهٗ وِلْدِيْ دَلِيْلِي

زعي

زعي سَلْمَانِ اَعْظَمُوْرِي كَا مِل
 اَرْضِ سَمَاهُ شُوْرِيْلَهٗ بُوْرِي رَيْسِي
 دُوْرِي سَتِكْ جَا لِيْنِي لَمْنَهٗ كَطْرُوْرِي رَيْسِي
 مَعْسَمَهٗ مَسِيْحِي اَلِيْدِيْ اَي كُنْشِي
 اِيْمَانِ نَاهْتِ اَوْ كَسُوْرِي بِلْدَا رَيْسِي

فصح

51

كَلَامِي بَارِي صَا رَحْمَتِي مَعَالِي
 سَحْرَدِيْنِ اَرْكَ اَسْ اِيْدَرِي بِيْتَارِي
 عَا شَيْخَلَرِي جَانِيْكَ عَشْتِي شَرَا رِي
 مَبَارَكْ بَارِي صَبَا رِي سِي سِي
 كِنْدَهٗ نَزْجِيْكَ كُوْرِي اَحْسَمْتِي اِيْ جَانِ
 رَحْمَتِي بِيْ سِي كُوْلُوْرِي اَوْ سَيْتِي
 اَوْ نَاهْتِي اَحْسَمْتِي دُوْرِي رَيْسِي
 حُوْرِي رَمْتَهٗ اَوْ صَحْبَهٗ اَسْ سِي
 قُوْرِي مَلْدِيْنِي عِيْ مَعْسَمَهٗ كَطْرُوْرِي رَيْسِي
 سِي اَحْسَمْتِي بَرَكَاتِي لَمْ اَوْلُوْرِي
 عَا صِيْلَهٗ رَحْمَتِي رِيْ اَوْ كَسُوْرِي

صَنْكْ نَظَرِي كَا رِي مَدْرِيْلِي كُنْشِي
 حَنْتِي وَصَالِيْ حِيْبِي رُوْرِي رَيْسِي
 صَنْكْ نَظَرِي كَا رِي مَدْرِيْلِي كُنْشِي
 اَنْدَرِي مَيُوْرِي اَوْ كَطْرُوْرِي جَمَلَهٗ اِيْحِي
 صَنْكْ نَظَرِي كَا رِي مَدْرِيْلِي كُنْشِي

سكا دو قلمك جو قدر تواني عا نغز جان در صفا

سَادَن اِنْرِيَن جَوْن لَان اِيْدَرْسِن
 كَنْدَه تَرْجَك مَقَامَكَه صَيْدَسِن
 سَابْرَك رَزْصَدَت بَرَوْر كَلَوْرَسِن
 كَنَهْكَار اَمِي سَاذِي فِلَوْرَسِن
 اَوْبَا تَوْر جَان كَرِي خَيْرَات اِيْدَرْسِن
 دَوْنَسْتَك لِيْبِيْسِن دَرْوَسْتَه كِنْدَه اِيْدَرْسِن
 بِنْدَه بَادَمَقَا بَوْرَدَه صَقْلِيَا
 حَيِيْب اَلَلَه اَلْت بِيَك بِيَك سَكْلَايِي
 صَمِيْعَه مَعْنِي اَتَرْي صَبَا بِلِي
 رَحْمَت اِيْلَه بَر لِنَا بِلَه عَنِي

فصل ۲۲

نَارِي فَوْرِي اَرِيَا دَرْسِن
 شَوْرَه مَوْرَب اِيْدَرْسِن
 مَدْرَه نَكَلَه بِيُوْرَسِن تَبَا تَا فِي اَوْرَا دَرْسِن
 اِنْسَان حَيَوَات طَبُوْرَسِن رِيُوْرَسِن عَنِي بَانَه
 دَرْدَه لَه دَرْمَان اَوْر لَوْرَسِن
 فَوْلَه مَهْمَان اَوْر لَوْرَسِن
 عَنِي رِيُوْرَسِن بَادَسْنَاه

قرو

مَدْرَه اَنَا حَمْن تَا فِي كِيُوْرَسِن يَشَل طَوْرِي 38
 اِنْوَاع دَرْ لَوْرَسِن تَشَكْرِي رِيُوْرَسِن عَنِي بَادَسْنَاه
 بُوْرَا سَنَدَه اَوْر اِيْدَرْسِن
 لَدَا تَشَكْر اَطْلَهَا اِيْدَرْسِن
 دَرْ لَوْرَسِن اَسْكِر رِيُوْرَسِن حَوْنِي رُطْبُوْرَطْمُوْرَسِن
 حَمْلَه قِنْدِيْن لَوْرَسِن رِيُوْرَسِن عَنِي بَادَسْنَاه
 اِحِيَه قَطْمَر نَلَوْرَسِن
 مَدْرَه جَعْدَتَا خَوْن كَرِي
 سَمَادَن رَحْمَت قِلَوْرَسِن
 مَالَكْرِي طَبُوْر اَسْمِن
 مَوْر لَه كَنِيْل اَوْر لَوْرَسِن مَعْنِي رَق كَرِي رِيُوْرَسِن
 حَوْنِي تَرِيْبِيْن حَوْنِي رَحْمِيْن رِيُوْرَسِن عَنِي بَادَسْنَاه
 صَمِيْعَه سَوْر بِلَكْرِي بُوْرِي
 مَعْنِي اَلْت كَل بَادَسْنَاه
 مَعْنِي عَنِي بَادَسْنَاه

فصل ۲۳

دَرْوِي لَوْرَسِن طَوْر مَوْرَب اَقْرَبِيْن
 مَعْنِي لَوْرَسِن بَقَسِيْن تَا
 دَوْن لَوْرَسِن اِيُوْرَسِن بِيَا رِي

۱۵۶
لَقَدْ طَوَّعْتُمْ لِي يَوْمَئِذٍ
حَتَّىٰ سَمِعْتُمُ الْيَهُودَ يَقُولُ لَمَّا جَاءَهُمْ قَوْلُ

حَقِّ يَوْمَئِذٍ فَشَرُّوا كَيْدَهُمْ
عَالَمًا رَبُّكَ رَوَّادِينَ
عَائِشَةَ رُكَّ سَلَطًا نِسِينِ
عَشَقْدَةَ الْيَهُودِ مِنْ غَرِيبٍ ثَلَاثَ مَشْرِيقٍ مَمْرًا لَكَ

سَبِيلَ الْيَهُودِ كُلِّ رَأْيِكَ
عَشَقْدَةَ فَلَا حُرَّ الْوَيْسِ سَمْنِ
مَشَقْدَةَ يَوْمَئِذٍ الْوَيْسِ سَمْنِ
أَوَّلُ بَادِشَاهُ هُوَ ذَكَرَ مَكْرَهُ لَطْفُ ذِكْرِ الْيَهُودِ تَقَطَّرَ

لِيَأْتِيَ الْعَذَابُ فِي رُبِّهِمْ
مَنْ كَلِمَاتٍ مَرَدَّتْ دُونَ سَدِّهِمْ
دَرْجَاتٍ كَثِيرًا حَيَاتِيَّةً يَلُغُونَ
صَبِيحَةً يَوْمَئِذٍ سَوَّادِي صَوَائِرٍ مَدْحُ الْيَلْدِي

بَادِشَاهُ نَكَمِ الْيَلْدِي
بَابِ شَاهُ نَكَمِ الْيَلْدِي
بَابِ شَاهُ نَكَمِ الْيَلْدِي
بَابِ شَاهُ نَكَمِ الْيَلْدِي

بَابِ شَاهُ نَكَمِ الْيَلْدِي
بَابِ شَاهُ نَكَمِ الْيَلْدِي
بَابِ شَاهُ نَكَمِ الْيَلْدِي
بَابِ شَاهُ نَكَمِ الْيَلْدِي

عَائِشَةَ صَفْرًا وَرَدَّ صَحْبَهُ
خَوْسِي كَأَنَّ الْيَهُودَ جَاءَتْهُ نَبِيٌّ مِنْ جِنَانَةٍ

عَائِشَةَ الْوَلَدِ دِيوَانَةٍ
دَرْجَاتٍ كَثِيرًا حَيَاتِيَّةً
عَائِشَةَ الْوَلَدِ مَرَّاتٍ
بَهَارِ الْيَهُودِ كَلِمَاتٍ بَلْبَلُ الْيَهُودِ كَلِمَاتٍ

عَائِشَةَ الْوَلَدِ مَرَّاتٍ
بَلْبَلُ الْيَهُودِ كَلِمَاتٍ
عَائِشَةَ الْوَلَدِ مَرَّاتٍ
بَلْبَلُ الْيَهُودِ كَلِمَاتٍ

عَائِشَةَ الْوَلَدِ مَرَّاتٍ
بَلْبَلُ الْيَهُودِ كَلِمَاتٍ
عَائِشَةَ الْوَلَدِ مَرَّاتٍ
بَلْبَلُ الْيَهُودِ كَلِمَاتٍ

عَائِشَةَ الْوَلَدِ مَرَّاتٍ
بَلْبَلُ الْيَهُودِ كَلِمَاتٍ
عَائِشَةَ الْوَلَدِ مَرَّاتٍ
بَلْبَلُ الْيَهُودِ كَلِمَاتٍ

صَيْمَةً بَوِي سَوِي لِدِي كَعُو لَرِي مَدِي اِي لِدِي
بَعِي نَاشِقِي مِين دِي كَعُو لَجَمَلِي كَعُو لِي

فصل 55

جَعَدِي مَاشِقِي دِي اَوِي دِه سَدَان كَعُو دَر حَسِي
بَدَنَتِي مَنُوك بَوِي اَلِي نَاشِقِي مَدِي دَال اَوَلُو
صَارِي جَعَدِي دَر فَرِي دِي مَنُوك بَرِي مَنُوك سَوِي قَدِي

تَوِي رُو ز عَاشِقِي دِي بَوَانِي نَاشِقِي دِي بَوَانِي اَوَلُو
دِرِي دِي اَوَلُو كَعُو اَوِي اَوِي اَوِي اَوِي اَوِي اَوِي
جَا مَر حَسِي اَوِي حَسِي نَاشِقِي مَسَكِي اَوِي لُو

لَمِي جَعَلِي طَوِي مَنُوك سَلِي اَوِي مَنُوك
بَا دِي سَه عَشِقِي بَا مَنُوك نَاشِقِي مَر بَوَانِي اَوَلُو

دِرِي مَدِي سَر دِي اَوِي مَنُوك عَشِقِي سَر اَبِي دَت اَوِي
سَبَلِي هَمِي دِي كُو ز اَوِي نَاشِقِي اَوِي اَوِي اَوِي اَوِي
رَبِي مَوِي نَوِي اَوِي مَنُوك دَر مَنُوك صَالِي كُو ز مَنُوك

بَا سَمِي مَوِي ز حَمَدِي دَر مَنُوك نَاشِقِي حَا قَا ي اَوَلُو
تَر لَمِي مَر طَاشِقِي دِي بَوَانِي بَرِي صَعَدِي كَعُو مَنُوك جَا مَر
صَو مَاشِقِي اَوِي مَنُوك نَاشِقِي حَا قَا ي اَوِي لُو

لاله

لَا مَدِي نَاشِقِي اَوِي مَنُوك شَهِي دَر طَوِي نَبِي صَمِي مَنُوك
لَمَدِي شَوِي دِي رَا اَوِي مَنُوك نَاشِقِي مَنُوك رَا اَوِي مَنُوك
كَلِي نَاشِقِي مَنُوك اَوِي مَنُوك كُو لُو ز مَدِي دَر مَنُوك مَر مَنُوك

سَر مَنُوك دِي مَنُوك كَا اَوِي مَنُوك نَاشِقِي دِي كَا اَوِي لُو
كُو لَمِي اَوِي اَوِي مَنُوك نَاشِقِي مَنُوك مَنُوك كَعُو دِي
بَلَلَمِي مَنُوك مَدِي طَشَقِي نَاشِقِي مَدِي رَا اَوِي لُو

صَيْمَةً بَوِي سَوِي دِي كَعُو لَرِي مَدِي اِي لِدِي
بَعِي نَاشِقِي مِين دِي كَعُو لَجَمَلِي كَعُو لِي

فصل 56

مَوِي لَمِي مَنُوك مَنُوك مَدِي سَحَرِي اَوِي مَوِي مَدِي
اَوِي مَوِي مَنُوك مَدِي مَدِي مَدِي مَدِي مَدِي مَدِي
مَوِي مَوِي مَنُوك مَدِي مَدِي مَدِي مَدِي مَدِي مَدِي

بَلَلَمِي مَنُوك مَدِي مَدِي مَدِي مَدِي مَدِي مَدِي
بَبُو مَنُوك مَدِي مَدِي مَدِي مَدِي مَدِي مَدِي
كَعُو لَرِي مَدِي مَدِي مَدِي مَدِي مَدِي مَدِي

اَوِي مَدِي مَدِي مَدِي مَدِي مَدِي مَدِي
طَوِي مَدِي مَدِي مَدِي مَدِي مَدِي مَدِي

طَارِسَةً اَوَّلِيْنَ مَسْرِيْنَ دَرِيْطِ دِيُوْبِيْنَ قُوْرِيْشِ جِيْهَانِ
 تَرَاجِ اَوَّلِيْنَ مَسْرِيْنَ حِيْرَانِ جَمَلَةَ سِيْنِكَ ذِيْصِرِيْ سَجَّانِ
 نَبِيْكَ بِيْرَاةَ ذِيْصِرِ اِيْدَا اَوَّلُوْغِيْبِيْ نِيْصِرِ اِيْدَا
 مَهْرُ صَهْرُ دَايْمُ نَشْكُرُ اِيْدَا جَمَلَةَ سِيْنِكَ ذِيْصِرِيْ سَجَّانِ
 اَوَّلِيْكَ اَخْلَقَ اَسْرِيْ سَجِّيْ جَابِيْنَدَةَ كَا نَقْلُوْر
 كُوْرُ كُوْرُ جِيْنُ مَوْوِيْنُ ذَا صِرِ جَمَلَةَ سِيْنِكَ ذِيْصِرِيْ سَجَّانِ
 قُوْرُ مَرُوْرُ دَرِيْطِ دِيُوْجَا غِيْرُ اِلْحِيْ بِيُوْبِيْنَدَةَ قُوْرُ
 كَلْفِكَ سَتَاةَ بِيُوْرَا اَوَّلُوْرُ جَمَلَةَ سِيْنِكَ ذِيْصِرِيْ سَجَّانِ
 اَلُوْ نَبِيْ سَجِّيْ هُوْدِيْ اَوَّلُوْرُ اِيْدَا بَا قَا دِيْ
 نَا زُ بِيُوْبِيْنِ حَقَّةَ اَوَّلُوْرُ جَمَلَةَ سِيْنِكَ ذِيْصِرِيْ سَجَّانِ
 طَمَانُ صُوْرِيْجِيْ بِلُوْبِ مَلُوْكَ بَالُوْ جِيْلِ اِيْدَا بَا جَلِيْلِ
 طُوْرُ رَاةَ دَرِيْطِ دِيُوْبِيْشِهِ اَوَّلُوْرُ جَمَلَةَ سِيْنِكَ ذِيْصِرِيْ سَجَّانِ
 اَلُوْ حِيْرَانِ اَلُوْ اِيْشَانِ تَرَا دِيْشِيْ دَرِيْ اَعْمَانِ
 اَصْفَرُ نَا رُوْمَجَةَ سَلْجَانِ جَمَلَةَ سِيْنِكَ ذِيْصِرِيْ سَجَّانِ
 ذِيْصِرِيْ بَالُوْ كُوْرُ اِيْشَا جِيْنِ حَا لَا يُوْبِيْ كُوْرُ
 كُوْرُ كُوْرُ مَالَا يَنْصَلُ كُوْرُ جَمَلَةَ سِيْنِكَ ذِيْصِرِيْ سَجَّانِ
 ضَمِيْمَةُ بُوْرِيْ سُوْرِيْ لِيْ دِيْ قُوْرُ شَلِيْمَةَ مَسْرِيْ اِيْلِيْ دِيْ

صفت

صِيْنَدُ رُوْمِيْ اَللَّهُ دَرِيْ جَمَلَةَ سِيْنِكَ ذِيْصِرِيْ سَجَّانِ
 فَصْح 57
 حَقَّةَ بَرَا رِيْضُوْشِيْ اِيْدَا مَدَمُ يَدِهِ بِيْنِ
 عَزِيْزِيْ لُوْ كَلْفِكَ يُوْلَاةَ صِيْدَةَ مَدَمُ يَدِهِ بِيْنِ
 مَهْرُ نَشْكُرُ اِيْشَا رُوْمَجَةَ دَا يَمَّا لَنَا عُوْشِيْ
 قُلْنَا حَقِيْبِيْنَ بِيْنِ بُوْرُوْ مَدَمُ يَدِهِ بِيْنِ
 جِهَالِيْنَدَةَ بِيْ بِيْصِرِيْ بَرُوْمَلِ يَدِهِ
 سَجَّانَةَ اَلُوْ رَا صَعْرُ عَقْدِيْ كُوْرُ مَدَمُ يَدِهِ بِيْنِ
 كَلْمَكَ جِيْرِيْ هُوْرِيْ يَكْمَدُ مَرَا غَلِيْبِيْ
 اَهْ وَاَهْ تَفْسُ اَللَّذِيْنَ مَرْتَلَمُدُ مَدَمُ يَدِهِ بِيْنِ
 صَعْلَةُ اَنَسُ دَرِيْطِ دِيُوْبِيْشِيْ اِيْلَهُ مَلُوْرُ
 دَرُوْبِيْشِيْ دَرُوْمَجَةَ يِيْنِ بِيُوْبِيْ مَدَمُ يَدِهِ بِيْنِ
 سُوْرِيْكَ دَرُوْسِيْ سُوْرِيْكَ دَرُوْسِيْ يُوْلِيْنَدَةَ كُوْرُ
 غَاثِيْ اَلُوْ لُوْبِ دَرُوْسِيْ يُوْلِيْنَدَةَ اَلَمَدَمُ يَدِهِ بِيْنِ
 اِلْحِيْ صِيْنَدَةَ نَبِيْ قَلِيْبِيْ تَمِيْنِ اِيْلِيْ كَلِ
 سِيْنِيْ كُوْرُ بَا دَرِيْ شَا صَعْرُ بُوْرُ مَنَّا يِيْ يِيْنَدَةَ بِيْنِ
 فَصْح 58

43

صَفِيَّةٌ بَوَّابِي سَوْرِي كَرْدِي دَر رُؤْيِشِ لِي مَعِ الْبَلَدِي
 يَحْيَى عَاشِقِي مِيهِنِ دَرِي كِي دَر رُؤْيِشِ بَوَّابِي اَرَا كَرْدِي
فصل 8
 كِيدَرِ صَوْرِي شَيْطَانِي بَرَأَقَ صَوْرُ لَوْلَا كِي سَجَّانِي
 بُو كَا سِيهِنِ كَحِي رَحْمَانِي ضَمِيغَدَ اَللَّهَ بَلَوَانِي
 صَعْدَتِ اَيْرَمَهَ نِكْرَهِي كَوْنَدَتِ كَوْنَدَتِ اَرَا نَشْكُرِي
 تَو كَا رُو زَا اَبْدِي دَر كَمِي ضَمِيغَدَ اَللَّهَ بَلَوَانِي
 بَلَدَانِشِ اَلْبَسُوْنِ اِيْمَانِي اَخِي دَر اَمْرِ شَوْرُ زِمَانِي
 هَمِيغِيهَ رُو رَمِيشِ اَمَانِي ضَمِيغَدَ اَللَّهَ بَلَوَانِي
 فَتَنَكِهَ صَوْرُ كَوْنَدَتِ بَلَايِي بُو كَا سِيهِنِ حَبِيْرَ خَلَايِي
 اَرَا سِيهِنِ خَاصَلِكِ خَاصِي ضَمِيغَدَ اَللَّهَ بَلَوَانِي
 مَشْفَلَدَهَ دَلَوِ اَرَا سِيهِنِ دَر مَسْتِ كَوْنَدَتِ مَن بَلِي اَرَا سِيهِنِ
 نَارِي كَرِي كَرِي اَرَا سِيهِنِ ضَمِيغَدَ اَللَّهَ بَلَوَانِي
 عَنَدَتِ اَجْمَعِ سَلَاكِ اَوْبَانِ صَوْرُكِ بُو كِيهِنِ طَابِي
 كَرِي رُو تَمَازِ اَللَّهَ دِيهِنِ ضَمِيغَدَ اَللَّهَ بَلَوَانِي
 مَوِي كَحِي سِيهِنِ اَل اَرَا سِيهِنِ هَر تَقْدَرَهَ نَالِ اَرَا سِيهِنِ
 ضَمِيغَدَهَ مَقْبُولِ اَرَا سِيهِنِ ضَمِيغَدَ اَللَّهَ بَلَوَانِي

اَرَا لِي بُو بِي سِيهِنِ رُو كِي اَللَّهَ شَيْطَانِي صَوْرَهَ مَقْبُولِ اَللَّهَ
 بَارِيهَ غَمَقَهَ مِيهِنِ كِهَ اَرَا رُو رَجَا رُو مِيهِنِ
 سَكِنِ اَللَّهَ فَوْرِيهَ دَر رُؤْيِشِ اَرَا كَرْدِي
 هَمِيغِيهَ مِيهِنِ هَجَهَ حَقِي بَاطَلِي كِهَ
 مَدِي بَاطَلِي كِهَ دَر رُؤْيِشِ اَرَا كَرْدِي
 عَنَدَتِ كَوْنَدَتِ كِهِيهَ نَقِشِ صَوْرِ سِيهِنِ اَرَا مِيهِنِ
 مَن اَخِي سَوْرِي طَوْرِيهَ دَر رُؤْيِشِ اَرَا كَرْدِي
 تَقِيْرِيهَ نَاعِ اَرَا مِيهِنِ كَوْنَدَتِ رُو كِيهِنِ طَوْرِيهَ
 اَخِي اَهَ كَوْنَدَتِ مِيهِنِ دَر رُؤْيِشِ اَرَا كَرْدِي
 مَقْبُولِيهَ كَرِي اَيْرَمَهَ صَبُوْرِي اَرَا مِيهِنِ شَكْرِ اَيْرَمَهَ
 صَمِيغَدَ بَوَّابِيهَ صَمِيغَدَهَ دَر رُؤْيِشِ اَرَا كَرْدِي مِيهِنِ كَرْدِي
 حَقِي بَوَّابِيهَ مِيهِنِ بَلِيهَ كَا هَر كَرِيهِنِ اَعْلِيهَ
 اَرَا مَوِي كِيهِنِ جَانِغِيهَ دَر رُؤْيِشِ اَرَا كَرْدِي بَوَّابِيهَ
 خَلَقِ اَجْمَعِ اَللَّهَ حَقِيهَ صَمِيغَدَ اَرِيهَ سِيهِنِ بَقِيهَ
 دَر رُؤْيِ صَوْرِي رِي اَبَا مَن كِهَ دَر رُؤْيِشِ اَرَا كَرْدِي بَوَّابِيهَ كَرْدِي
 كَوْنَدَتِ مَشْفُولِ اَرَا كِهَ دَر رُؤْيِشِ اَيْرَمَهَ اَرَا رُو
 حَقِي بَوَّابِيهَ سِيهِنِ اَرَا كَرْدِي بَوَّابِيهَ كَرْدِي
 صَمِيغَدَهَ

6044

صَفِيَّةُ بَوَّابِي سَوَّابِي دَعَاكَ لَوْ كُنْتُ فِي عَهْدِكَ الْبَدِي
 طَوَّابِي مَعَدَّةُ بَلَدِي صَفِيَّةُ اللَّهِ بِلَوْأَد
فصل 62
 بَوَّابِي مَوَّابِي مَقْدَدَةُ الْوَجْدِي بَرَّاحُ إِلَهِي
 بَرَّاحُ مَا تَبَيَّنَ كُنَّا صَحَابِي بَرَّاحُ بَرَّاحِي
 دَعَاكَ صَوَّبِي الْوَصْفِي أَجْمَدِي بَرَّاحُ إِلَهِي
 سَمَّ بَوَّابِي كَيْدِي سَمِّي الْوَأَقِي سَمَّ بَرَّاحِي
 طَوَّابِي كَوَّابِي كَيْدِي نَقْدَةُ الْوَأَقِي بَرَّاحِي
 مَالِي عَمِّي كِي مَوَّابِي زَارِي الْوَأَقِي بَرَّاحِي
 مَغَلَّبِي بَوَّابِي كِي بَرَّاحِي بَرَّاحِي بَرَّاحِي
 أَرْدِي جَدِّي مَالِي مَعَدَّةُ بَرَّاحِي بَرَّاحِي
 بَوَّابِي بَرَّاحِي كَوَّابِي صَحَابِي بَرَّاحِي بَرَّاحِي
 تَبَدُّكُ أَرْدِي كَيْدِي مَغَلَّبِي بَرَّاحِي بَرَّاحِي

عسك

عَمَّرَكُ الْوَأَقِي الْوَأَقِي مَوَّابِي وَبَرَّاحِي
 أَرْدِي بَوَّابِي كَيْدِي مَعَدَّةُ الْوَأَقِي بَرَّاحِي
 جَاهُ صَوَّبِي الْوَأَقِي مَعَدَّةُ الْوَأَقِي بَرَّاحِي
 صَفِيَّةُ بَوَّابِي دَعَاكَ بَرَّاحِي بَرَّاحِي
 جَوَّابِي مَعَدَّةُ الْوَأَقِي بَرَّاحِي بَرَّاحِي
فصل 63
 جَمْعَةُ كَيْدِي مَعَدَّةُ الْوَأَقِي بَرَّاحِي
 الْوَأَقِي مَعَدَّةُ الْوَأَقِي بَرَّاحِي بَرَّاحِي
 دَعَاكَ مَعَدَّةُ الْوَأَقِي بَرَّاحِي بَرَّاحِي
 مَالِي عَمِّي كِي مَوَّابِي زَارِي الْوَأَقِي بَرَّاحِي
 مَغَلَّبِي بَوَّابِي كِي بَرَّاحِي بَرَّاحِي بَرَّاحِي
 أَرْدِي جَدِّي مَالِي مَعَدَّةُ بَرَّاحِي بَرَّاحِي
 بَوَّابِي بَرَّاحِي كَوَّابِي صَحَابِي بَرَّاحِي بَرَّاحِي
 تَبَدُّكُ أَرْدِي كَيْدِي مَغَلَّبِي بَرَّاحِي بَرَّاحِي

اقرب صبي جانگزين كوكلمه نيت بفاك ايبك
 طاب لركيدر بن انلربن نصيب ايت كوزل مقله
 حوصه صال بني وارين انصيتد بوزسوره يون
 بني نوزي كور ره يون نصيب ايت كوزل مقله
 نايديك بركه كمر طاشري كوكل سوزسته دوشوي
 انتظار وهدن اشدي نصيب ايت كوزل مقله
 حوصه بز يده صلاي دعائ مقبول اولاجي
 يد حسرت شويكه نكلاي نصيب ايت كوزل مقله
 الغار من كوخه نصيب كوكم كوزل مقله
 سويل جانغدين كوكم نصيب ايت كوزل مقله
 بنات الهي يا الهي حنين نوللرولك پتاجي
 بنات ايله الهي نصيب ايت كوزل مقله
 بنات ايله بنه صميمه شتاف جاني
 بنار ايدر دوزي كوزي نصيب ايت كوزل مقله

نصف

رجا ابي كلدي رخت ما چلدي عينا بولك ببولي اجلدي
 مويك سوزي كوزل اخلدي كن اوجان بولدي اجلدي

بيمو الله ايله قلعوك ابدته كسونا كوكم كوزل مقله
 صديق صفا ايله واركيد كسونه جمعه كوزي خوش مبارك كوزل مقله
 مسجدا نكا آتد آري رحمتيله بولغور اول عخي
 شكر نولك ميسرا اشدي بوزي جمعه كوزي خوش مبارك كوزل مقله
 سجه را ارب امانه اولي كوزي مؤشكلك كونا صلاي يون بولس
 صقه لايق قولله صلاه كوزل جمعه كوزي خوش مبارك كوزل مقله
 صميمه مع انري جمعه كوزي حوصه بولاش ايله امان نوزي
 رضوخله بر لغا غل يا عخي جمعه كوزي خوش مبارك كوزل مقله

نصف

حصر في ايله بديرين دوزي نوزي ايتلرين
 اللهون حاجت دريوني نصيب ايت كوزل مقله
 مقله نولك بوللري اراق كوكم كوزل مقله
 دلكلر بولري جلب نصيب ايت كوزل مقله
 كوكم بولنه قرا نكمن جانغ صصه نيت دوزي
 حوصه حوصه وعلده كوكم نصيب ايت كوزل مقله
 بويده نك بوللري نوزل حوصه نصيب ايله صوزل مقله
 انه عز وارتك جانغ نصيب ايت كوزل مقله

اص

مؤتمركه كصير حلة وناج سنّا طقدك مبارك شهر شعبان
 صميمته مع اندي شهر شعباني الهي يلدش الله ديني ايماني
 منقطعه ترغا على باخي سنّا طقدك مبارك شهر شعبان
 نور رصيده شتر اندي مبارك شعبان **فصل 67**
 كهدري جانان الندي در ابتلا شهر صيام
 اوزن كينيك عالم طوكدي نوره الصلوة والتمكلم
 سنّا طقدك مبارك ناي دولك نور عزت شهر صيام
 جلدي نايوي عالي جناك طوندي جملده به حور يكي ليلامك
 كهدك رصيده كهدري نور سنّا كهدك مبارك ناي دولك نور عزت شهر
 مبارك قدريك وتلقا منك قدر ي بوجه كرامت زودي كيريك
 فوزه رسو علاءه منّا سنّا كهدك مبارك ناي دولك نور عزت شهر رمضان
 شك كهدري نيه نور برصا كندري نور اى نور نندك شهر طلمت
 اوزن ناي اوزن حصرت سنّا سنّا كهدك مبارك ناي دولك نور عزت شهر رمضان
 سنك عزه شوكه نور ندهايت كلامه نرينده طقدري ايك
 اى جانده لطف هدايت سنّا كهدك مبارك ناي دولك نور عزت شهر رمضان
 شكر كهدك نيره صديق هدايت كيه جانان نور ايكه آيب حبات
 نكاهه مع ابراهه على درك سنّا كهدك ناي دولك شهر رمضان

كو

كوكلمر باينه كوكي كلسناك كيو شريف افعانين بوه درك سنّا
 كهدك اشته دعت اسنون سنّا كهدك مبارك ناي دولك شهر رمضان
 كجه به ندر اوج كوكدي كوكري باك جوق ويردي بوه على درك جوق
 نكاهه مع ابراهه نك نور كريا اوق سنّا كهدك مبارك ناي دولك شهر رمضان
 نرايح نيلى بتون حصاص اولا رصيت ايكه سلاص
 اوزن درك نوكلاوى نا ابر سنّا كهدك مبارك ناي دولك شهر رمضان
 صميمته مع اندي شهر رمضان الهي علاءش ايت دين ايماني
 نور ابراهه وير جاني سنّا كهدك مبارك ناي دولك شهر رمضان
فصل 68
 حبان باي سندي لبيك عزم ايلدي كلسناك
 يوتني طوندي حصرده ناعاشقكوك كوكي نيشه
 رنج اى لطف سنّا باشهر الصيام الوراح
 نور حراق كوكري باك كيمكده ندي بركان
 ماشكده دردي نواف باشهر الصيام الوراح
 صميمته نورك شهر كوكي درونيك اناي
 كيمكده دردي يوتي باشهر الصيام الوراح
 قدر نرايح كوكوندي شتر ايدوك جان كوكي

حَمَلِكُ سَنِيْفِ اِيَامَلِكِي يَا شَهْرُ الصِّيَامِ الْوَرَا ح
 كَلْمَدِكُ بِيْرِي اَنْتُكَ صَلَاةُ نَا لَلَّهْ خُصْمًا لِيْنِ كُوْرَه
 دَهْصِي رِيْرِي يَا لِيَا يَا شَهْرُ الصِّيَامِ الْوَرَا ح
 صُوْرُوْرِي قَبُوْلُ ذِيْلَهْ كُنَا صُلْحُ بُوْرُوْرِي دَرُصْلَه
 ثَا لَتَهْ بِيْرِي رَا حِي اَرْلَهْ يَا شَهْرُ الصِّيَامِ الْوَرَا ح
 كِيْمَهْ يِي فُوْرُوْرِي رِيْرِي يَا لِيَا حُشُوْرُ كِيْمَهْ فُوْرُوْرِي بُوْرِي اَف
 نَا لَتَهْ سَيَهْ اَرْصُوْرَهْ صُوْرُ يَا شَهْرُ الصِّيَامِ الْوَرَا ح
 سُوْرُ اِيْلِي كِيْمَهْ لَتَهْ دَرُصْتُ السَّنَهْ سَعْرُ فَيْلَهْ
 مَا عُلُوْرُ سَلَاةُ لِيْفَلَهْ يَا شَهْرُ الصِّيَامِ الْوَرَا ح
 بُوْرِي صِيْفَهْ مَعْرُ اِيْلِي كِيْمَهْ نِيَا دَرُ اِيْلُوْرِي اَعْلَدِي كِي
 كُوْرُ لِي كِيْمَهْ بَقْلِي كِي يَا شَهْرُ الصِّيَامِ الْوَرَا ح
 كِيْمَهْ اَرْلِي كِي نَا لَجِي كِي كُوْرُوْرِي لُوْرُوْرِي
 حُنَا دَرُ بَاغِيْمَهْ مَعْلِي قُوْرُ تَرَاوِيْحُ الْوَرَا ح
 مَسُوْرِي خَا لِكُ اِيْمَهْ لُوْرُ قَلْمُوْرِي يَا لِيَا اِيْمَهْ لُوْرُ
 يَا لَهْ اِيْمَهْ جَا لِكُ اِيْمَهْ لُوْرُ مَدْرِي تَرَاوِيْحُ الْوَرَا ح
 حُوْرُوْرِي رَا اِيْمَهْ سَبُوْرِي كِي مَبَا لِكُ اِيْمَهْ لَتَهْ
 يِي كُ جَا لِي كُوْرُوْرِي مَدْرِي تَرَاوِيْحُ الْوَرَا ح
 اَرْوِي

اَرْوِي دَرُ سُوْرِي اَرْوِي اَرْوِي جَا
 مَا شَتْلُ اِيْلَسُوْرِي رَدَا ح
 رَحْمَتُ كُوْرِي اَعْلِي مَعْلِي بَرُوْرِي اَرْوِي مَوْسُوْرِي
 جَانَا لِيْلَهْ دَرُ مَدْرِي بُوْرُوْرِي تَرَاوِيْحُ الْوَرَا ح
 حُوْرُوْرِي كَلْمَدِكُ بِيْرِي دَرُ لِيْلَهْ طُوْرُ لِي كِي عَالَمُ رَحْمَتِيْلَهْ
 اَصْحَابُ اِيْمَهْ عِيْرُ طِيْلَهْ مَدْرِي تَرَاوِيْحُ الْوَرَا ح
 رَحْمَتُ دَرُ كِيْمَهْ اَرْوِي اَعْلِي مَعْلِي اَرْوِي اَرْوِي
 بُوْرُوْرِي اَعْلِي مَعْلِي اَرْوِي تَرَاوِيْحُ الْوَرَا ح
 اَرْوِي اَرْوِي اِيْمَهْ لُوْرُ اَعْلِي مَعْلِي جُوْرُوْرِي اِيْمَهْ لُوْرُ
 رَدَا ح لَقْلُوْرُ كِيْمَهْ لُوْرُ مَدْرِي تَرَاوِيْحُ الْوَرَا ح
 حُضْرِيْمَهْ دَرُ اَرْوِي كِي بُوْرِي سَا لَلَّهْ مَعْلِي اِيْمَهْ بُوْرِي
 بُوْرُوْرِي مَا شَتْلُ كِيْمَهْ سُوْرِي مَدْرِي تَرَاوِيْحُ الْوَرَا ح
 بُوْرُوْرِي صِيْفَهْ مَعْرُ اِيْلِي كِيْمَهْ نِيَا دَرُ اِيْلُوْرِي اَعْلَدِي كِي
 كُوْرُ لِي كِيْمَهْ بَقْلِي كِي يَا شَهْرُ الصِّيَامِ الْوَرَا ح
 كِيْمَهْ اَرْلِي كِي نَا لَجِي كِي كُوْرُوْرِي لُوْرُوْرِي
 حُنَا دَرُ بَاغِيْمَهْ مَعْلِي قُوْرُ تَرَاوِيْحُ الْوَرَا ح
 مَسُوْرِي خَا لِكُ اِيْمَهْ لُوْرُ قَلْمُوْرِي يَا لِيَا اِيْمَهْ لُوْرُ
 يَا لَهْ اِيْمَهْ جَا لِكُ اِيْمَهْ لُوْرُ مَدْرِي تَرَاوِيْحُ الْوَرَا ح
 حُوْرُوْرِي رَا اِيْمَهْ سَبُوْرِي كِي مَبَا لِكُ اِيْمَهْ لَتَهْ
 يِي كُ جَا لِي كُوْرُوْرِي مَدْرِي تَرَاوِيْحُ الْوَرَا ح
 اَرْوِي

الهى رخصتك ذرا يا سبحون
 معلق غرسى و رخصتك حرم يكون
 يدى اوليم يدى يلد حرم يكون
 شبايك و نده حرم حرم يكون
 فلطه به بيت معمورك حرم يكون
 يدى طامس لك صبيتي اجون
 رسالت بر له نوبك دعوى يكون
 معز بوسنتك خلق حرم يكون
 سؤال ارا عيتم طيلك جلت يكون
 ذكروه نوبك رعد لك يكون
 سؤال الياس اندوي دعوى حرم يكون
 سكتا نك لك عتري حرم يكون
 تنديقه قدر ناي حرم يكون
 انوبكه و ران بيل او حرم يكون
 جيا صديق دى عتيه صرم يكون
 عمر عدك و راي حرم يكون
 و راي سنبي عاي حرم يكون

صبي

صبي قتل ايون قهرك حرم يكون
 دعابة اجلك ال حرم يكون
 الهى جمله موزي رخصتك ان
 صبيك معلقا نك حرم مند
 حرم عير زيدا ايله ال حرم
 ذنر يسه با زميه شيرين كرا ما
 صفت دى نانا ارفلقين حرم
 التلا اجون جلا ريمه الفاكه

تمت الكتاب بعون الله الملك الوهاب

لله و روي شعور
لله و روي شعور

7000

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Nilüfer KARADAVUT

Doğum Yeri ve Tarihi : Ankara / 29.04.1982

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Orta
Öğretim Alan Öğretmenliği Türk Dili ve Edebiyatı Tezsiz
Yüksek Lisans Programı

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar :

Projeler :

Çalıştığı Kurumlar :Susurluk Anadolu Meslek Lisesi, Teknik Lise ve Endüstri
Meslek Lisesi
-Adnan Menderes Üniversitesi Rektörlük Türk Dili
Bölümü

İletişim

e-posta Adresi : nkaradavut@adu.edu.tr

Tarih :15.09.2008